

**DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE BASININ GELİŞİMİ
İLE TÜRK BASININDA SPORUN HABER ÖĞELERİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ:**

Kavram ve Kapsam Açısından Uygulamalı Bir Çalışma

Ahmet Yalçın KAYA

(Yüksek Lisans Tezi)

Ekişehir -1996

**T.C.
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BASIM VE YAYIMCILIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI.**

**DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE BASININ GELİŞİMİ
İLE TÜRK BASININDA SPORUN HABER ÖĞELERİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ:
Kavram ve Kapsam Açısından Uygulamalı Bir Çalışma**

(Yüksek Lisans Tezi)

Ahmet Yalçın KAYA

Danışman
Prof. Dr. Uğur DEMİRAY

Ekişehir -1996

Anadolu Üniversitesi
Merkez Kütüphanesi

ÖZET

Bir kitle iletişim aracı olarak Dünya'da ve Türkiye'de basının gelişimi ile basında spor konularının ve haber öğelerinin dağılımı problemi doğrultusunda bu çalışmada, spor ve geniş anlamıyla spor basının toplumsal yaşam ve kurumlar üzerinde etkin rol ve işleve sahip olduğu gerçeğinden hareketle, basında sporun kavram ve kapsam açısından bugünkü durumunun değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Bu doğrultuda konu, "İletişim ve Kitle İletişimi", "Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Dünya'da ve Türkiye'de Basın", "Spor, Spor Basınının Gelişimi ve Spor Basını" başlıkları altında kuramsal boyutta ele alınmış, içerik (konulaştırma-sayısallaştırma) çözümlemesi yöntemi ile de, basında yer alan spor konularının genel dağılımı ile haber öğelerinin dağılımı ve spor olaylarının spor konuları açısından içerik dağılımı konuları üzerinde durulmuştur.

Sonuç olarak; spor basınının öneminin giderek arttığı gerçeği ortaya konularak, içerik bakımından futbol konusunun ön planda tutulduğu ve haber öğeleri açısından da görsel öğelerin ön plana çıktığı anlaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Spor Basını, Basın, Gazetecilik, Spor, Kitle İletişimi, Kitle İletişim Araçları

SUMMARY

In this study, during the development of press in Turkey and (in the World) within the distribution of elements of news and the topics of sports in press as a media at the point of a problem; the position of sports is aimed to be estimated in respect of its concept and context from the point of effective role and function of sports press over the social life and institutions in its extensive and sports meaning.

From this point, the topics of "Communication and Mass Communication", "Development of the Press in Turkey and in the World as a Media", "Sports, The Development of Sports Press and Sports Press" is handled in theoretical dimension and by the method of content analysis, it is being dwelled on the general distribution of sports topics in press, the distribution of elements of news and the context distribution of events in sports in respect of sports subjects.

As a result, the reality is appeared forward that the significance of sports press is permanently increasing. It is understood as; the subjects of football are held in the first hand in respect of content, and the visual elements are emerged out as the initial stage in respect of the elements of news.

Key Words: Sports Press, Press, Journalism, Sports, Mass Communication,
Media

İÇİNDEKİLER

ÖZGEÇMİŞ	iii
ÖZET	iv
SUMMARY.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	xi
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvi

BÖLÜM I

GİRİŞ

1. PROBLEM	1
2. AMAÇ	10
3. ÖNEM	10
4. VARSAYIMLAR.....	11
5. SINIRLILIKLAR.....	12
6. YÖNTEM.....	13
6.1. Araştırma Modeli	13
6.2. Evren ve Örneklem	13
6.3 Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi.....	15
7. TANIMLAR	16

BÖLÜM II

İLETİŞİM VE KİTLE İLETİŞİMİ

1. İLETİŞİM OLGUSU, TEMEL ÖGELERİ, AMAÇ VE İŞLEVLERİ İLE SINIFLANDIRILMASI.....	20
1.1. İletişim Olgusu.....	20
1.2. İletişimin Temel Öğeleri.....	23

2. SPOR BASINININ GELİŞİMİ	157
2.1. Spor Basınının Dünya'daki Gelişimi.....	157
2.2. Spor Basınının Türkiye'deki Gelişimi.....	161
3. KAVRAM OLARAK SPOR BASINI, İŞLEVLERİ, YAPISI, TEMEL ÖĞELERİ VE SPOR BASINI BİLEŞENLERİ	184
3.1. Kavram Olarak Spor Basını.....	184
3.2. Spor Basınının İşlevleri	185
3.3. Spor Basınının Yapısı.....	189
3.3.1. İçerik ve konu yapısı	191
3.3.2. Haber ve yorum yapısı	210
3.3.3. Dil yapısı.....	220
3.4. Spor Basını Bileşenleri	226
3.4.1. Spor basını çalışanı.....	226
3.4.2. Spor basınında sayfa düzeni	242
3.4.3. Spor basınında fotoğraf ögesi.....	247
3.4.4. Spor basını ve ilan(reklam).....	253

BÖLÜM V

UYGULAMADAN ELDE EDİLEN BULGULAR

1. OLUŞTURULAN KATEGORİ VE KAVRAMLAR.....	255
2. İNCELENEN GAZETELERDE YER ALAN SPOR KONULARININ GENEL DAĞILIMI.....	260
2.1. Konularına Göre Haber Dağılımı	262
2.1.1. Konularına göre haber sayılarının dağılımı.....	263
2.1.2. Konularına göre haber metni alanlarının dağılımı	265
2.1.3. Konularına göre başlık alanlarının dağılımı.....	267
2.2. Konularına Göre Yorum Dağılımı	269
2.2.1. Konularına göre yorum sayılarının dağılımı.....	269

2.2.2. Konularına göre yorum alanlarının dağılımı.....	271
2.2.3. Konularına göre yorum logo-fotoğraf alanlarının dağılımı	273 ✓
2.3. Konularına Göre Fotoğraf Dağılımı.....	277
2.3.1. Konularına göre fotoğraf sayılarının dağılımı.....	277
2.3.2. Konularına göre fotoğraf alanlarının dağılımı	277
2.3.3. Konularına göre fotoğraf altı alanlarının dağılımı.....	281
2.4. Konularına Göre Grafik Dağılımı.....	283
2.4.1. Konularına göre grafik sayılarının dağılımı	283
2.4.2. Konularına göre grafik alanlarının dağılımı.....	285
3. HABER ÖĞELERİNİN İNCELENEN GAZETELERE GÖRE DAĞILIMI.....	288 ✓
3.1. İncelenen Gazetelere Göre Haber Dağılımı	291
3.1.1. İncelenen gazetelere göre haber sayılarının dağılımı.....	291 ✓
3.1.2. İncelenen gazetelere göre haber metni alanlarının dağılımı	292
3.1.3. İncelenen gazetelere göre başlık alanlarının dağılımı.....	294 ✓
3.2. İncelenen Gazetelere Göre Yorum Dağılımı.....	296
3.2.1. İncelenen gazetelere göre yorum sayılarının dağılımı.....	296
3.2.2. İncelenen gazetelere göre yorum alanlarının dağılımı	297
3.2.3. İncelenen gazetelere göre yorum logo-fotoğraf alanlarının dağılımı	297 ✓
3.3. İncelenen Gazetelere Göre Fotoğraf Dağılımı	302
3.3.1. İncelenen gazetelere göre fotoğraf sayılarının dağılımı.....	302

3.3.2. İncelenen gazetelere göre	
fotoğraf alanlarının dağılımı.....	303
3.3.3. İncelenen gazetelere göre	
fotoğraf altı alanlarının dağılımı	305
3.4. İncelenen Gazetelere Göre Grafik Dağılımı.....	306 ✓
3.4.1. İncelenen gazetelere göre	
grafik sayılarının dağılımı.....	306
3.4.2. İncelenen gazetelere göre	
grafik alanlarının dağılımı.....	308
4. İNCELENEN GAZETELERDE	
YER ALAN SPOR OLAYLARININ SPOR	
KONULARI AÇISINDAN İÇERİK DAĞILIMI.....	310

BÖLÜM VI

ÖZET-TARTIŞMA-SONUÇ VE ÖNERİLER

1. ÖZET	324 ✓
2. TARTIŞMA.....	335
3. SONUÇ.....	331
4. ÖNERİLER.....	335
4.1. Araştırmaya İlişkin Öneriler.....	335
4.2. İleriye Yönelik Öneriler	336
KAYNAKÇA.....	338
EKLER	
EK 1: İncelenen Gazetelerde Olaylar Kompleksi	345
EK 2: İncelenen Gazetelerde Karşılaşılan Eksiklikler Listesi.....	363
EK. 3: İçerik (Konulaştırma ve Sayısallaştırma)	
Çözümleme İşleme Formu Örneği	364

TABLÖLÄR LİSTESİ

TABLO 1: Konularına Göre Haber Dağılımı.....	262
TABLO 2: Konularına Göre Haber Sayıları	263
TABLO 3: Konularına Göre Haber Metni Alanlarının Dağılımı.....	265
TABLO 4: Konularına Göre Başlık Alanlarının Dağılımı.....	267
TABLO 5: Konularına Göre Yorum Sayılarının Dağılımı	269
TABLO 6: Konularına Göre Yorum Alanlarının Dağılımı.....	271
TABLO 7: Konularına Göre Yorum Logo Alanlarının Dağılımı.....	273
TABLO 8: Konularına Göre Yorum Fotoğraf Alanlarının Dağılımı.....	275
TABLO 9: Konularına Göre Fotoğraf Sayılarının Dağılımı.....	277
TABLO 10: Konularına Göre Fotoğraf Alanlarının Dağılımı	279
TABLO 11: Konularına Göre Fotoğraf Altı Alanlarının Dağılımı.....	281
TABLO 12: Konularına Göre Grafik Sayılarının Dağılımı.....	283
TABLO 13: Konularına Göre Grafik Alanlarının Dağılımı.....	285
TABLO 14: Haber Öğelerinin İncelenen Gazetelere Göre Dağılımı.....	290
TABLO 15: İncelenen Gazetelere Göre Haber Sayılarının Dağılımı.....	291
TABLO 16: İncelenen Gazetelere Göre Haber Metni Alanlarının Dağılımı.....	292
TABLO 17: İncelenen Gazetelere Göre Başlık Alanlarının Dağılımı	294

TABLO 18: İncelenen Gazetelere Göre	
Yorum Sayılarının Dağılımı.....	296
TABLO 19: İncelenen Gazetelere Göre	
Yorum Alanlarının Dağılımı	297
TABLO 20: İncelenen Gazetelere Göre	
Yorum Logo Alanlarının Dağılımı.....	299
TABLO 21: İncelenen Gazetelere Göre	
Yorum Fotoğraf Alanlarının Dağılımı.....	300
TABLO 22: İncelenen Gazetelere Göre	
Fotoğraf Sayılarının Dağılımı.....	302
TABLO 23: İncelenen Gazetelere Göre	
Fotoğraf Alanlarının Dağılımı	303
TABLO 24: İncelenen Gazetelere Göre	
Fotoğraf Altı Alanlarının Dağılımı.....	305
TABLO 25: İncelenen Gazetelere Göre	
Grafik Sayılarının Dağılımı	306
TABLO 26: İncelenen Gazetelere Göre	
Grafik Alanlarının Dağılımı.....	308
TABLO 27: Konu Olarak At Yarışları ve Dağılımı	310
TABLO 28: Konu Olarak Atletizm ve Dağılımı.....	311
TABLO 29: Konu Olarak Basketbol ve Dağılımı.....	311
TABLO 30: Konu Olarak Boks ve Dağılımı	312
TABLO 31: Konu Olarak Cimnastik ve Dağılımı.....	312
TABLO 32: Konu Olarak Futbol ve Dağılımı	314
TABLO 33: Konu Olarak Günün Programı ve Dağılımı	315
TABLO 34: Konu Olarak Güreş ve Dağılımı.....	316
TABLO 35: Konu Olarak Halter ve Dağılımı	316
TABLO 36: Konu Olarak Hentbol ve Dağılımı.....	317
TABLO 37: Konu Olarak Kayak ve Dağılımı.....	318
TABLO 38: Konu Olarak Okçuluk ve Dağılımı	318

TABLO 39: Konu Olarak Spor ile ilgili	
Resmi Kurumlar ve Dağılımı.....	319
TABLO 40: Konu Olarak Spor Basını ve Dağılımı.....	319
TABLO 41: Konu Olarak Spor Tarihi ve Dağılımı	320
TABLO 42: Konu Olarak Tenis ve Dağılımı	320
TABLO 43: Konu Olarak TV'de Spor ve Dağılımı	321
TABLO 44: Konu Olarak Voleybol ve Dağılımı.....	321
TABLO 45: Konu Olarak Diğer ve Dağılımı.....	322

GRAFİKLER LİSTESİ

GRAFİK 1:	Konularına Göre Haber Sayılarının Grafiksel Anlatımı	264
GRAFİK 2:	Konularına Göre Haber Metni Alanlarının Grafiksel Anlatımı.....	266
GRAFİK 3:	Konularına Göre Başlık Alanlarının Grafiksel Anlatımı.....	268
GRAFİK 4:	Konularına Göre Yorum Sayılarının Grafiksel Anlatımı.....	270
GRAFİK 5:	Konularına Göre Yorum Alanlarının Grafiksel Anlatımı.....	272
GRAFİK 6:	Konularına Göre Yorum Logo Grafiksel Anlatımı	274
GRAFİK 7:	Konularına Göre Yorum Fotoğraf Alanlarının Grafiksel Anlatımı	276
GRAFİK 8:	Konularına Göre Fotoğraf Sayılarının Grafiksel Anlatımı	278
GRAFİK 9:	Konularına Göre Fotoğraf Alanlarının Grafiksel Anlatımı.....	280
GRAFİK 10:	Konularına Göre Fotoğraf Altı Alanlarının Grafiksel Anlatımı	282
GRAFİK 11:	Konularına Göre Grafik Sayılarının Grafiksel Anlatımı.....	284
GRAFİK 12:	Konularına Göre Grafik Alanlarının Grafiksel Anlatımı.	286
GRAFİK 13:	İncelenen Gazetelere Göre Haber Sayılarının Grafiksel Anlatımı	292
GRAFİK 14:	İncelenen Gazetelere Göre Haber Metni Alanlarının Grafiksel Anlatımı.....	293

GRAFİK 15: İncelenen Gazetelere Göre Başlık Alanlarının Grafiksel Anlatımı.....	295
GRAFİK 16: İncelenen Gazetelere Göre Yorum Sayılarının Grafiksel Anlatımı.....	297
GRAFİK 17: İncelenen Gazetelere Göre Yorum Alanlarının Grafiksel Anlatımı.....	298
GRAFİK 18: İncelenen Gazetelere Göre Yorum Logo Alanlarının Grafiksel Anlatımı	300
GRAFİK 19: İncelenen Gazetelere Göre Yorum Fotoğraf Alanlarının Grafiksel Anlatımı	301
GRAFİK 20: İncelenen Gazetelere Göre Fotoğraf Sayılarının Grafiksel Anlatımı	303
GRAFİK 21: İncelenen Gazetelere Göre Fotoğraf Alanlarının Grafiksel Anlatımı.....	304
GRAFİK 22: İncelenen Gazetelere Göre Fotoğraf Altı Alanlarının Grafiksel Anlatımı	306
GRAFİK 23: İncelenen Gazetelere Göre Grafik Sayılarının Grafiksel Anlatımı.....	307
GRAFİK 24: İncelenen Gazetelere Göre Grafik Alanlarının Grafiksel Anlatımı	309

KISALTMALAR LİSTESİ

5. Yabancı Oy. Tra.	: 5. Yabancı Oyuncu Transferi
Bayan. Ligi	: Bayanlar Ligi
Bry. Bşr/Bşrsızlığı	: Bireysel Başarı ve Başarısızlık
Fed. Başkanlık Seçimi	: Federasyon Başkanlık Seçimi
Fed. İst.-Anadolu Ayrımı	: Federasyonun Anadolu ve İstanbul Takımları Arasında Fark Gözetmesi
Feder. 4. ve 5. Yab. Oy. Tra.	: Federasyonun 4. ve 5. Yabancı Oyuncu Transferine İlişkin Kararları
Hakem Perform./Hataları	: Hakem performansı ve Hataları
Kar. Duyurumu	: Karşılaşma Duyurumu
Kar. Öncesi Hazırlık	: Karşılaşma Öncesi Hazırlık
Kar. Sonucu	: Karşılaşma Sonucu
Lig Kar. Yayın Hakkı	: Lig Karşılaşmalarının Yayın Hakkı
Milli Tak. Yayın Hakkı	: Futbol Milli Takımının Karşılaşmalarının Yayın Hakkı
Tek. Dir. Açıklaması	: Teknik Direktör Açıklaması
Tek. Dir. Sorunu	: Teknik Direktör Sorunu
Tek. Dir. Tra.	: Teknik Direktör Transferi
Tek. Dir.-Oy. Çatışması	: Teknik Direktör-Oyuncu Çatışması
Tk. Bşr/Bşrsızlığı	: Takım Başarı ve Başarısızlığı
Tk. Girme/Aday Kadro	: Takıma Girme/Yedek Kalma/Aday Kadroya Seçilme
Türk. Genç. Şam.	: Türkiye Gençler Şampiyonası
Ulusal Kar.	: Ulusal karşılaşma
Uluslar. Kar.	: Uluslararası Karşılaşma

Uuslar. Organ.	: Uluslararası Organizasyon
Yerli/Yabancı Oy. Tra.	: Yerli ve Yabancı Oyuncu Transferi
Yurtdışı	: Yurtdışı Olaylar
Yurtiçi	: Yurtiçi Olaylar

BÖLÜM I

GİRİŞ

1. PROBLEM

İnsanoğlu varolduğu günden bu yana doğa ile savaşım içinde olmuştur. İnsanoğlu, uygarlık sürecinin başında, doğa ile savaşımını hayatta kalabilmek için vermiştir. Tüm doğal koşulların insanın hayatını tehlikeye sokar nitelikte olması, amaç olarak hayatta kalabilmeyi kaçınılmaz yapmıştır. Daha sonra insan, diğer canlılarda olmayan tasarım yapabilme özelliğini kullanmış, araçlar geliştirerek hayattaki mücadelesi ve doğaya egemen olması bir ölçüde daha kolay olmuştur.

Bu süreç içerisinde hayatta kalma amacını gerçekteşiren insanın, beklenti ve amaçlarında değişiklikler ortaya çıkmıştır. Yine tasarım özelliğini kullanarak, hayatta kalmak için kullandığı araçları geliştirerek, hayatını daha kolay kılmaya çalışmıştır. Avcılık, toplayıcılık gibi süreçlerde kullanabileceği araçlar uygarlık sürecinin bu döneminde geliştirilmiştir.

Daha sonra yerleşik düzene geçerek tarımla uğraşmaya başlayan insan, yine araçları daha da geliştirmek zorunda kalmıştır. İnsanın tarım ile uğraşması, bir diğer deyişle yerleşik düzene geçmesi, uygarlık tarihinde önemli bir nokta niteliği taşımaktadır. İnsanın yerleşik düzene geçmesi ile tarım amacı ile kullanılabilir olan fiziki alanlarda nüfus yoğunlaşması başlamasına neden olmuştur. Söz konusu edilen nüfus yoğunlaşması da bugün toplum olarak adlandırılan olgunun ilk oluşumlarını ortaya çıkarmıştır.

Hayatta kalmak amacını aşan insanın, tarım ile uğraşmaya başlaması ile birliklilik oluşumuna gitmesinin bir dizi nedenleri bulunmaktadır. İnsan, Durkheim'in tarafından "Mekanik ve Organik Dayanışma"¹ olarak nitelendirilen işbölümü ve işbirliği içinde yaşama zorunluğu duymuştur. Toplum oluşumundaki en temel amaçlardan biri de insanın kendisini doğal tehlikelerden koruma isteğidir. Her ne amaç için olursa olsun, insanların bir araya gelerek toplumu oluşturmasında kullandıkları tek ve etkili araç iletişimdir². İnsanlar, birbirleri ile iletişim kurarak kendilerini ve amaçlarını ifade etmişler, toplumsal yaşamın temelini atmışlar ve kurulan toplumsal yaşamın devamını sağlamışlardır.

Toplumsal yaşamda önemli bir rol oynayan üretim sürecinde kullanılması zorunlu olan araçların da birer iletişim aracı olması önem taşımaktadır. Marshall McLuhan'ın *The Media: Extensions of Human* (Medya: İnsanın Uzantısı)³ adlı çalışmasında belirttiği gibi, insan tarafından kullanılan tüm araç ve gereçler, insanın bir amacı gerçekleştirmek için iletişim kurabilmesi için tasarlanmış olan ve model olarak insanı ve insanın fiziksel (insanla ilgili her şey) uzantılarını temel olarak almaktadır. İlkel anlamda küreğin, kıvrılmış bir insan eline, herhangi bir şeyi kesmek amacı ile tasarlanan bıçak benzeri araçların dik kullanımı ile insan eline benzemesi basit birkaç örnektir. İnsan tarafından tasarlanarak üretim sürecinde kullanılan tüm araçlar, insanın doğaya karşı savaşımında önce hayatta kalmasını, sonra da doğayı denetim altına almasına yöneliktir. Söz konusu edilen tüm bu araçlar doğa ile etkileşimi ve dolayısıyla da iletişimi sağlamaktadır.

¹ Elihu Kaltz, "The Diffusion of New Ideas and Practise", Ed. Wilbur Schramm, *The Science of Mass Communication*, Basic Books Inc., Publishers, New York, 1963, s. 80'den aktaran Aysel Aziz, *Toplumsallaşma ve Kitleli İletişim*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayını, 1982, s. 49.

² Merih Zilhoğlu, *İletişim Nedir?*, İstanbul: Cem Yayınları, 1993, s.5.

³ Uğur Demiray, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, 1993-1994 yılı *Mass Communication Dersi*, Yayınlanmamış Ders notları.

Bununla birlikte toplumsal yaşamda belirleyici konumuna gelen üretim süreci ve bu üretim sürecinde gereksinim duyulan enerji, insanlar için bir başka tehlikeyi ortaya çıkarmıştır. Araç tasarımlarının gelişmesi, bu araçların üretiminde kullanılan madenlerin önem kazanması ve insanın üretim sürecine doğrudan katılmaksızın üretimden pay alma isteğinin belirmesi, emeğin sömürülmesini gündeme getirmiştir.

Üretim sürecinde kullanılan emeği, kendisinin dışında bir başka kişiden sağlama isteği insanı, doğa ile savaşımı bir kenara bıkarak, insan ile savaşıma yöneltmiştir⁴. İnsanın insan ile olan mücadelesi sonucu, üretim sürecinde kullanılan emek, sömürgeleştirilmiş ve köle düzenine geçilmiştir.

Bu aşamada, emeğin sömürgeleştirilmesinde kullanılan araçlara sahip olan grup, üretim sürecinde kullanılan araç ve gereç, emek, fiziksel alan gibi tüm üretim girdilerine de sahip olmuştur. Üretim tekeli elinde bulunduran bu grup, üretim sürecine kol gücü ile değil; yönetim ve planlama gibi işlevler vererek katılmıştır. Bu da, üretim sürecini tekelinde bulunduran grubun emekten tasarruf etmesini ve boş zamana sahip olmasını sağlamıştır.

İşte tüm bu gelişmeler sonucu kendini korumak ve hayatını devam ettirmek için üretmek gibi kaygılarla ile yapılan bedensel hareketler başka bir anlam taşımaya başlamıştır. Üretim süreci tekeli elinde bulunduran grup, tasarruf ettiği enerjisini ve kazandığı boş zamanı değişik amaçlar doğrultusunda harcamaya başlamıştır. Tüm bunlara üretim sürecine katılmaksızın üründen pay alması, üretimin üretim fazlası vermesi ve üretime katılmaksızın pay almasını sağlayacak bir yönetim mekanizmasının geliştirilmesi gibi etkenler de eklendiğinde daha sonra toplumsal bir olgu haline dönüşecek olan spor olgusu ortaya çıkmıştır.

Varolan toplumsal, ekonomik ve yönetsel koşulları denetim altında tutan güç grup, üretim sürecini tekelinde tuttuğu gibi sporu da uzun bir süre

4. Kurthan Fişek, **Spor Yönetimi**, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1980, s. 17.

tekeline tutmuştur. Bunun nedenleri arasında sporun, spor olarak kabul edilebilmesi için taşımak zorunda olduğu koşullar bulunmaktadır.

Sporun spor olgusu olarak kabul edilebilmesi için üç temel koşulu bünyesinde barındırıyor olması gerekmektedir. Bunlardan ilki; spor yapabilecek boş zamanın var olmasıdır⁵. Üretim sürecinde olduğu gibi, yönetsel, ekonomik ve siyasi kurumları da denetimi ve yönetimi altında tutan güç grubunun dışında, toplum içindeki hiç kimsenin spor yapabilecek boş zamanı bulunmamıştır. Çünkü güç grubunun dışında toplumun tüm kesimi gerek tüm enerjisini gerekse de tüm zamanını tamamen üretim sürecinde kullanmakta, kullanmak zorunda bırakılmıştır.

Sporun, spor olarak kabul edilebilmesi için varolması gereken ikinci koşul ise; üretim sürecinin ürün fazlası vermesidir⁶. Üretim sürecinin ürün fazlası verebilmesi için tüm toplumun üretim sürecinde çalışması gerekmiş, ancak bu yolla ürün fazlası alınabilmiştir.

Son koşul ise üretim sürecine doğrudan katılmaksızın ürün fazlasından pay almayı sağlayacak bir paylaşım mekanizması ve anlayışının oluşmasıdır⁷. Sahip olduğu güç nedeni ile sadece güç grubunun üretim sürecine doğrudan katılmaksızın ürün fazlasından pay alabilmiştir. Sıralanan bu koşullardan ötürü sadece güç grubu spor yapabilme olanağına sahip olmuştur.

Söz konusu edilen koşulların tüm toplum bazında yerine getirilebilmesi uygarlık tarihi gibi uzun bir süreç gerektirmiştir.

İlk tohumları Eski Mısır ve Antik Yunan'da atılan spor olgusu, bu uygarlıkların etkinliklerini yitirmesi, Orta Çağ Avrupa Katolik Düşüncesinin katı olması gibi nedenlerden dolayı toplumun tüm kesimlerinde yaygınlaşmamıştır. Tek tanrılı dinlerin benimsenmesi, Antik Yunan'da sporcuların heykelleri ile tanrısallaştırılması, uzun bir dönem

⁵ Fişek, a.g.e.

⁶ Fişek, a.g.e.

⁷ Fişek, a.g.e.

sporun yasaklanmasına neden olmuştur. Söz konusu edilen yasaklı dönemde sadece yönetici ve askerlerin spor yapabilmesi, dikkat çekici bir diğer noktadır.

İnsanlık tarihinin en önemli dönem noktalarından birini oluşturan Sanayi Devrimi toplumsal, siyasal, ekonomik, teknolojik, bilimsel ve üretim alanında birçok değişikliklere neden olmuştur.

1750-1900 yılları arasında gerçekleşen Sanayi Devrimi ile üretim sürecinde teknoloji kullanımaya başlanmıştır. Üretim sürecinde insan ve hayvan enerjisinden başka enerji türlerinin kullanılması, enerji kaynakları ve üretim yapılan noktalarda nüfus yoğunlaşmasına neden olmuş, kentleşme olgusunu doğurmuştur. Kentleşme ile birlikte toplum kitle toplumu olma yolunda ivme kazanmış ve gelişen üretim teknolojileri iletişim alanın da yansımıştır.

Üretim tekeli elinde bulunduran siyasal ve ekonomik güç, sporun aktif ve pasif katılımcısı olmayı da tekelinde bulundurmuştur. Ancak, toplumsal yaşamın varolabilmesi için geçerli koşullardan birisi de değişimdir. Düşünsel, teknik, üretimsel, siyasal değişimler, tüm toplumsal katmanlar ve yaşamlar üzerinde yansımalarını bulmaktadır.

Bu bağlamda üretim sürecinde yaşanan değişiklikler nedeni ile toplumsal yaşamda da değişimler ortaya çıkmıştır. Bu değişimler nedeni ile ortaya çıkan boş zaman olgusu, siyasal ve ekonomik güç tarafından, kendi çıkarları doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Kitle toplumu içindeki birey, üretim sürecinde teknolojinin kullanılması ile ortaya çıkan boş zamanı, kitle iletişim araçları ve spor ile değerlendirmektedir⁸. Bu da toplum içinde sporun yaygınlaşmasını sağlamıştır.

1896 yılında Fransız Pierre de Coubertin'in olimpiyat ruhunu canlandırma adına başlattığı Modern Olimpiyatlar da sporun toplum içinde

⁸ Fişek, a.g.e., 22.

yaygınlaştırılmasını ve sporun siyasi ve ekonomik gücün çıkarları doğrultusunda kullanılmasını amaçlamıştır⁹.

Üretim ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi sporun bir sektörleşmesi ve böylece toplum içinde daha da yaygınlaşmasını sağlamıştır.

Uygarlık tarihinin başında korunma ve emeği köleleştirme amacı ile kullanılan araçları ve bu araçlara yüklenen amaçlar ile yapılan spor, siyasi ve ekonomik gücün spora yüklediği barışçı anlamla çeliştiği için yeni spor malzemeleri üretilmeye başlanmıştır.

Sadece spor yapma amacı ile kullanılmaya başlayan araçların üretimi geniş bir sermaye, bilgi ve emeği gerektirdiği için sporun ekonomik boyutu belirginlik kazanmıştır.

Sporun aktif ve pasif katılımcısı olma tekeli elinde bulunduran siyasi ve ekonomik güç, sporu kendi amaçları doğrultusunda kullanabilmek için gerek aktif gerekse de pasif katılımı kitle toplumuna açmıştır.

Sporun toplumsal yaşam ve kurumlar üzerinde etkili olmaya başlaması kitle toplumu içindeki bireyin spora yaklaşımında da değişikliklere neden olmuştur. Kurulan profesyonel dizilerin, oyunculara yüksek bedel ödemesi, kitle toplumu içindeki bireye sporun aktif katılımcısı olma yolu ile sınıf atlama şansı tanımıştır. Böylece toplumsal modellerin oluşumunda da spor önem kazanmaya başlamıştır.

Sektörleşen spor, özellikle takım sporlarının yaygınlaşmasına neden olmuştur. Takım sporlarında ise toplumsal yaşam için önemli olan iki olgu; iletişim ve işbirliği ortaya çıkmıştır. Sporun pasif katılımcısı durumdaki birey, spor karşılaşmalarını izlerken toplumsal yaşamın akışı ve varolan sistemin sürmesi için gerekli olan iletişim ve işbirliğini içselleştirmiştir.

Saha içinde oynanan karşılaşma saha dışındaki göstergelerle de kitle toplumu içindeki bireyin toplumsal yaşam içindeki konumunu ve uyması gereken kuralları içselleştirmesini sağlamıştır. Spor karşılaşmasının

⁹ Time, May, 27, 1996, Vol. 147, No: 22, s. 61.

yapılacağı salona giriş yerleri, karşılaşmanın izlendiği tribünlerde statülere göre belirlenmiş olan izleme yerleri, hakem ve yapılan tezahüratlar bireye yapması ve olması gerekenleri benimsetmeye yöneliktir¹⁰.

Tüm bu sıralanalardan sonra sporun işlevleri şu şekilde sıralanabilir:

Bireysel işlevleri: Sporun tam zaman uğraşısı olarak kabul eden, aktif katılımcı durumundaki birey, spor aracılığı ile statü kazanmakta ve gelir elde etmektedir.

Sporun amatör olarak aktif katılımcısı durumundaki birey, spor aracılığı ile sağlıklı bir bedensel yapı, yaratıcı yönünün geliştirilmesi ve karar alma sürecinde hızlanma gibi yararlar elde etmektedir.

Sporun pasif katılımcısı durumundaki birey ise spor aracılığı ile en başta boş zamanını değerlendirme, siyasi, ekonomik ve toplumsal realiteden kaçış, güçlü bir gruba dahil olma yoluyla aidiyet duygusunun doyumu, siyasi, ekonomik ve toplumsal yapıdan kaynaklanan güçsüzlüğü nedeni ile tepki verecek ortam, tepki verme yolu ile bilinçaltı boşalım ve hazza ulaşma gibi yararlar elde etmektedir.

Toplumsal işlevleri: Sporun toplumsal işlevlerinin başında toplumsallaştırma gelmektedir. Bununla birlikte toplumsal yaşamın sürebilmesi için gerekli olan işbirliği ve işbölümünün toplumsal platformda yaygınlaştırılarak, benimsetilmesini sağlamaktadır. Üretim süreci için vazgeçilmez iki olgu olan iletişim ve zamanın verimli ve etkili kullanımı spor aracılığıyla topluma benimsetilmektedir. Spor, gerek aktif gerekse de pasif katılımcılarını değişik göstergeler ve yöntemler ile bürokratikleştirmektedir. Sanayi toplumlarının laiklik özelliği nedeni ile ortaya çıkan kitle toplumu içindeki bireylerin manevi gereksinimleri de, sporun yaratmış olduğu mitler ve efsaneleri ile giderilmektedir.

¹⁰ Arthur Asa Berger, *Kitle İletişiminde Çözümleme Yöntemleri*, (Ed. Nazmi Ulutak ve Aslı Tunç), Eskişehir: T. C. Anadolu Üniversitesi, Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayını, 1993, s. 123-124.

Ekonomik işlevleri: Spor, aktif olarak katılımcılarına, tam zaman uğraşısı olarak uygulandığında ekonomik girdi sağlamaktadır. Bunla birlikte sporun gelişen teknoloji ve bilimle uyumlu ve bütünleşik olması nedeni ile sporun aktif katılımcılarının spor yapabilmesi için ek meslek alanları ortaya çıkmıştır. Spor araçlarının kitlesel üretimi için gerekli olan sermaye, bilgi ve emek sahipleri de ekonomik anlamda yarar elde etmektedirler. Sporun sponsorluk gibi halkla ilişkiler araçları ile desteklenmesi, sponsor olan işletmelerin, reklam ve halkla ilişkiler çalışmalarında işlevini yerine getirmesi açısından spor, yine ekonomik anlamda katkı sağlamaktadır. İşletmeler bazındaki bu genelleme, ülkeler bazında da geçerlidir. Düzenlenecek uluslararası karşılaşma ve organizasyonlar ile ülkelerin uluslararası platformlarda tanıtımları yapılmaktadır. Bu bağlamda böyle bir işlev için gerekli olan maddi kaynakların genişliği gözönüne alındığında, sporun bu tür kaynaklardan tasarruf sağlayacağı açıktır.

Sporun bu oluşumlar içindeki işlevlerini yerine getirmesinde kuşkusuz en büyük yardımcısı kitle iletişim araçları olmuştur. Kitle toplumu içindeki birey için zaten büyük önem taşımakta olan kitle iletişim araçları, içerik olarak da spora yer vermeleri ile birey ve sporu bir amaçları doğrultusunda araç olarak kullanan siyasi ve ekonomik güç için vazgeçilmez olmuştur.

Kitle iletişim araçlarının en eskisi ve en etkinlerinden biri olan basın, bu bağlamda büyük önem taşımaktadır. Basın taşımakta olduğu önem kaynaklarını, basının yerine getirmekte olduğu işlevlerden almaktadır. Basın, toplum içinde bilgilendirme, eğlendirme, toplum bireyleri eğiterek toplumsallaştırma, kamuoyu oluşturma, siyasi ve ekonomik güç karşısında tepki verme aracı olma, kamuoyu oluşturma, toplum adına siyasi ve ekonomik güç ile toplumsal yaşam ve kurumları denetleme¹¹ gibi görevleri üstlenmişlerdir. Bu bağlamda spor basını da basının üstlenmiş olduğu işlevleri bünyesinde diğerlerinden daha fazla barındırmaktadır.

¹¹ Aziz, a.g.e., s. 48; Uğur Demiray, Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, 1993-94 yılı Mass Communication Dersi, Yayınlanmamış Ders notları, Eskişehir.

Spor basınının her geçen gün gelişmesi ve artık bağımsız servislere, foto muhabirlerine sahip olması sporun toplumsal yaşam ve kurumlar üzerinde etkili olmasının doğal bir uzantısı olmuştur.

Bununla birlikte toplumsal bir kurum olan spor basını, diğer toplumsal kurumları etkilediği gibi bu kurumlardan da etkilenmiştir.

Örneğin üretim sürecinde yüksek teknolojinin kullanılması ile ortaya çıkan boş zamanı bireylerin değerlendirebilmesi için basında spor sayfa sayısı artırılmış, okumadan çok bakmanın geçerli olduğu günümüz koşullarında haber içerikleri daraltılarak, başlık, spot, fotoğraf, grafik gibi görsel öğelerin etkili kullanımı ile haberler özetlenmeye çalışılmıştır.

Yine toplumsal yaşamda ortaya çıkan kolay zengin olma ve rahat bir yaşamı daha kolay elde etme anlayışı, spor sayfalarında, Spor-Toto, Spor-Loto ve At Yarışları gibi şans oyunlarına daha fazla yer verilmesi şeklinde konumlandırılmıştır. Siyasi ve ekonomik güç tarafından topluma ulaştırılmak istenen iletiler, spor basını aracılığıyla ulaştırılmıştır. Bunun tam tersi olarak yine spor basını kullanılarak toplum siyasi ve ekonomik güce ulaştırmak istediği iletileri ulaştırmıştır.

Verilen bu bilgiler, birey, toplumsal yaşam ve kurumlar üzerinde bu denli öneme sahip olan spor ve onu aktaran spor basınının bugün geldiği nokta, içerdiği haber ve yorum konuları, bu konuların dağılımı, görsel malzemelerin ne şekilde kullanıldığı saptanması gibi konuların taşıdığı önem ile bu konularda daha önce yeterli çalışmaların yapılmaması, bu yönde bir çalışmanın yapılması gereği; çalışma için bir problem oluşturmaktadır.

2. AMAÇ

Toplumsal, siyasal ve ekonomik işlevleri nedeni ile basında spor ve spor basınının önemi gün geçtikçe artmaktadır. Elinizdeki çalışma ile bu denli

önem taşıyan spor basınının, konu, kapsam ve görsel öğeler açısından bugünkü durumunun değerlendirilmesi hedeflemektedir. Bu amaçla yanıt aranacak sorular şunlardır:

1. Spor basınıni yeterince açıklayabilmek üzere iletişim, kitle iletişim, kitle iletişim araçları ve özellikle de yazılı basının anlamı nedir? Ve birbirleri ile ilişkisine nasıl bakılmalıdır?
2. Spor ve Spor Basını nedir?
3. Spor ve Spor Basını tarihsel gelişimleri içerisinde hangi oluşumlardan etkilenmişlerdir?
4. Spor Basını konulara, hangi ölçülerde yer vermiştir?
5. Spor Basınında yer alan görsel öğelerin dağılımı ne şekilde yapılmaktadır?

3. ÖNEM

İnsanın toplu yaşam biçimine geçmesinden bu yana spor ve basın yadsınmaz önem taşımaya başlamıştır. Spor ve basının taşıdığı önemin nedeni her iki olgunun yüklenmiş olduğu ekonomik, toplumsal ve siyasi işlevlerdir.

Özellikle Sanayi Devrimi sonrası spor ve basın olgusunu bünyesinde birleştiren spor basını toplumsal yaşam ve kurumlar üzerinde çok daha etkili olmaya başlamıştır.

Yukarıda sıralanan nedenlerden ötürü bu çalışma öncelikle spor basınına farklı ve bütüncü bir bakış açısı getirdiği, spor basını olgusunu güncelleştirip, üzerinde düşünme ve tartışma olanağı yarattığı için önem taşımaktadır.

Bu çalışma ile iletişim eğitimi veren kurumlarda görev yapan öğretim elemanları ile öğrencilere, basında spor konusunda çalışma yapan

araştırmacılara, basında spor ile ilgili süregelen hataların düzeltilmesi için spor basınındaki işveren, muhabir, yazar gibi çalışanlara kuramsal ve uygulamalı bilgiler vermesi açısından önem taşımaktadır.

Bu çalışmada kullanıldığı gibi, bu çalışmanın da diğer çalışmalarda bir belge ve kaynak olarak kullanılması ve bundan sonra yapılacak olan yeni çalışmalara olanak, ortam yaratması ve ışık tutması açısından da önem taşımaktadır.

Çalışma, daha önce spor ve spor basınına inceleyen çalışmaların sayı ve kapsam olarak yetersiz oluşu, spor basınına inceleyen çalışmaların sadece sporu konu alan bağımsız spor gazeteleri ile sınırlı kalması ve bu nedenle basında spor ile ilgili literatürde oluşan açığın giderilmesine katkıda bulunması açısından da önem taşımaktadır.

4. VARSAYIMLAR

Bu çalışmada aşağıda sıralanan konular araştırmacı tarafından varsayım olarak kabul edilmiştir.

1. Ülkemizde spor basını, ulusal günlük gazetelerde yer aldığı biçimi ile giderek artan önem ve alana sahip bir gelişim ile karşı karşıyadır ve artık basında spor değil, salt spor basınından söz etmek olanaklıdır.
2. Spor basını, konu açısından genel olarak amatör sporlardan çok profesyonel sporlar, profesyonel sporlardan da futbol ağırlıkla işlenmektedir.
3. Spor basını, haber içeriğinden çok görsel öğelere ağırlık vermektedir.
4. Spor, spor basını ve basında spor, toplumsal yaşam ve kurumlar üzerinde etkin rol ve işleve sahiptir.

5. SINIRLILIKLAR

Bilimsel nitelikteki her çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da bir dizi sınırlılıklar ile karşılaşmıştır ve söz konusu edilen sınırlılıkların belirtilmesi, çalışma açısından gerekli görülmüştür. Bu bağlamda; çalışmanın sınırlılıkları şu şekilde sıralanmaktadır.

1. Bu çalışmaya konu olan spor basını, Anadolu Üniversitesi Kütüphane ve Dökümantasyon Dairesi koleksiyonunda yer alan, Sabah, Milliyet, Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinin sporu konu olarak alan sayfalarından ilk sayfaları ve üzerinde çalışılan zaman dilimi ile sınırlıdır.

Gazetelerin incelendiği tarihlerde, Türk basını promosyon yarışında olduğu için gazeteler, oldukça büyük sayılabilecek kuponlarını özellikle spor sayfalarının arka kısmında vermişlerdir. İncelenen gazetelerin bir kütüphane koleksiyonu olmasına karşın kuponların kesildiği görülmüştür. Bu nedenle Ek 2'de dökümü verilen gazetelerin, kimi bölümlerinde yer alan haberler incelemeye alınamamıştır.

2. Çalışmada ölçümler ve hesaplamalar mm^2 üzerinden yapılmıştır.

3. Çalışmanın Uygulamadan Elde Edilen Bulgular bölümünde geçen Haber Öğeleri kavramları, çalışmanın Tanımlar bölümünde verilen Haber Öğeleri'nin tanımları ile sınırlıdır.

4. Spor konusunda birçok çalışma yapılmasına karşın, spor basını konusunda yapılan çalışmalar, gerek konu, gerekse kapsam olarak yetersizdir. Bu nedenle de çalışmada yararlanılabilecek nitelikteki kaynakların az olması bu çalışmanın bir başka sınırlılığını oluşturmaktadır.

5. Bu çalışmanın bir yüksek lisans tezi olması nedeni ile çalışma, içerik ve biçimsel olarak tez biçimi ile sınırlıdır.

6. Çalışma, incelenen gazetelerdeki ilk spor sayfaları ile sınırlıdır. Çalışma örneklemini oluşturan Sabah, Milliyet, Zaman ve Cumhuriyet Gazeteleri'nin birinci derecede öneme sahip birinci sayfaları, 1-10 Nisan, 11-20 Mayıs, 21-30 Haziran 1996 tarihleri arasında incelenecektir
7. Sosyal bilimler alanında yapılan kuramsal ve uygulamalı çalışmaların insan ve toplumu konu almasından kaynaklanan sınırlılıklar bu çalışma içinde geçerlidir.

6. YÖNTEM

Bu çalışmada, amaç bölümünde de belirtildiği gibi Spor ve Spor Basını nedir?, Tarihsel gelişimleri içerisinde Spor ve Spor Basını hangi oluşumlardan etkilenmişlerdir? Spor Basını hangi konulara, hangi ölçülerde yer vermiştir? Spor Basınında yer alan görsel öğelerin dağılımı ne şekilde yapılmaktadır? gibi sorulara yanıt arandığı, bir başka deyişle spor basının bugünkü durumu varolduğu gibi betimlenmeye çalışıldığı için çalışmada temel olarak kuramsal bölümün tamamlanabilmesi için **Literatür Taraması Modeli** kullanılmıştır. Çalışmanın uygulama bölümü içinse, **İçerik Çözümleme Yöntemi** izlenmiş ve elde edilen veriler konulaştırılmış ve sayısallaştırılmıştır.

6.1. Araştırma Modeli

Çok sayıda örnek üzerinde çalışma olanağı bulunmadığından, kesit alma yolu ile elde edilen verilerin genellenebilirlik olasılığının daha yüksek olması, zaman ve maliyet kazanımı gibi nedenlerden ötürü Genel Tarama Modelleri'nden **Kesit Alma Modeli**¹², çalışmanın araştırma modeli olarak benimsenmiş ve uygulanmıştır.

¹² Ayrıntılı bilgi için bkz. Niyazi Karasar, **Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler**, Dördüncü basım, Ankara: Bahçelievler P.K. 33, 1991, s. 80-81.

6.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın sınırlılıkları ve amaçlarında belirtildiği gibi Türkiye’de yayınlanmakta olan günlük ulusal gazetelerin konu olarak sporu işledikleri sayfaları çalışmanın evreni olarak belirlenmiştir.

Bu bağlamda spor konularına yer veren ve Türkiye’de yayınlanan günlük ulusal gazeteler (ki bunlardan belli başlıları; Sabah, Milliyet, Hürriyet, Türkiye, Yeni Günaydın, Yeni Yüzyıl, Cumhuriyet, Zaman, Milli Gazete, Siyah-Beyaz), çalışma evrenini oluşturmaktadır.

Türkiye’de yayınlanmakta olan ve geneli yukarıda sıralanan günlük ulusal gazetelerin 4 ana grupta sınıflanması olasıdır. Söz konusu edilen 4 grup gerek tiraj dağılımında gerekse de sektördeki ağırlıkları ile önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda Türkiye’de yayınlanmakta olan günlük ulusal gazeteler,

Bilgin Grubu (Sabah, Yeni Yüzyıl vb.)

Doğan Grubu (Hürriyet, Milliyet vb.)

İdeolojik çizgi olarak İslami düşünceye ağırlık veren günlük basın (Zaman, Milli Gazete, Türkiye vb.) ve yine

İdeolojik çizgi olarak Sol söyleme ağırlık veren günlük basın (Cumhuriyet, Siyah-Beyaz, Aydınlık vb.) şeklinde sınıflandırılabilir.

Çalışmanın örnekleme, evreni oluşturan bu 4 grup içinden seçilmiştir. Bilgin Grubu içinde Sabah Gazetesi, gerek grubun, gerekse de Türkiye’nin en çok tiraja sahip gazetesi olduğu, Doğan Grubu içinde ise Milliyet Gazetesi, grubun en çok tiraja sahip olduğu ve Türk Spor Basını Tarihi içinde önemli bir yere sahip olduğu, İdeolojik söylem olarak İslami düşünceye ağırlık veren basın içinde Düşünce/Fikir Gazetesi niteliği taşıyan Zaman Gazetesi, söz konusu yaklaşımdaki basın içinde en fazla tiraja sahip olduğu ve bu düşüncede yayınlanmaya başlayan ilk gazete olduğu, yine ideolojik olarak Sol söyleme ağırlık veren basın içinde Düşünce/Fikir Gazetesi niteliği taşıyan Cumhuriyet Gazetesi, söz konusu yaklaşımdaki basın içinde en çok

tiraja sahip olduğu ve en uzun zamandır yayınlanan gazete olduğu için çalışmanın örneklemini olarak belirlenmiştir.

Çalışma örneklemini oluşturan Sabah, Milliyet, Zaman ve Cumhuriyet Gazeteleri'nin birinci derecede öneme sahip birinci sayfaları, 1-10 Nisan, 11-20 Mayıs, 21-30 Haziran 1996 tarihleri arasında incelenecektir¹³. Nisan, Mayıs ve Haziran 1996 Ayları Türkiye'deki tüm spor dallarındaki liglerinin açık olması, spor basınının normal akışı içinde olması, Haziran ayında da tüm liglerin kapanmış olması ve spor basınında yer alan diğer spor konularına ulaşılmasına olanak vermesi açısından seçilmiştir.

Yıl olarak 1996 Yılı'nın seçilmesi ise, spor basını'nın bugününün betimlenmeye çalışılması ve en geçerli, güvenli bilgilerin bu yıl içinde elde edilebileceği düşüncesinden kaynaklanmaktadır.

6.3. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Çalışmada belirlenen amaçlar doğrultusunda kullanılmak üzere, olgusal ve yargısal veriler toplanmıştır.

Çalışmanın kuramsal bölümünde Gözlem ile veri toplamının iki tekniğı olan **Gözlem** ve **Belgesel Tarama Teknikleri** birlikte kullanılmıştır. Yine çalışmanın kuramsal bölümünde literatür taraması yapılmış ve ilgili kaynaklar kullanılmıştır. Bu bağlamda biricil ve ikincil veri kaynakları kullanılmıştır. Söz konusu edilen biricil ve ikincil veri kaynaklarının içerdikleri konular ise; İletişim, Kitle İletişimi, Spor, Spor Basını, Spor Basınının Tarihsel Gelişimi ile şeklinde sıralanmaktadır. Özellikle spor basını ve spor basınının tarihsel gelişimi ile ilgili kaynakların sayı ve içeriklerinin yeterli düzeyde olmaması dikkat çekmektedir.

Çalışmanın uygulama bölümünde ise, çalışma evrenini oluşturan ve yukarıda belirtilen dönemler arasında yayınlanan ulusal günlük gazetelerin, spora ayrılan ilk sayfaları incelenmiştir.

¹³ Bu konudaki yöntem uzlaşması Gökçe'nin belirlemesi ve onayı ile gerçekleşmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Orhan Gökçe, **İçerik Çözümlemesi**, Genişletilmiş İkinci basım, Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, 1995, s. 89-100.

1-10 Nisan, 11-20 Mayıs ve 21-30 Haziran 1996 tarihleri arasında yayınlanan Sabah, Milliyet, Cumhuriyet ve Zaman Gazeteleri'nin ilk spor sayfaları **İçerik Çözümlemesi** yöntemi ile incelenmiştir. İçerik Çözümlemesi Yöntemi, klasik anlamda kullanılmıştır. Söz konusu içerik çözümlemesi işleminde spor basınında yer alan Tarih, Konuların dağılımı, Haber sayısı, Haber metinlerinin mm² olarak kapladığı alan, Haber başlıklarının mm² olarak kapladığı alan, Yorum sayısı, Yorumların mm² olarak kapladığı alan, Yorum Logo ve Fotoğraflarının mm² olarak kapladığı alan, Fotoğraf sayısı, Fotoğrafların mm² olarak kapladığı alan, Fotoğraf Aftlarının mm² olarak kapladığı alan, Grafik sayısı, Grafiklerin mm² olarak kapladığı alan gibi verilerin toplanması amaçlanmıştır.

Çalışmanın amacı doğrultusunda toplanacak olan verilerin bir bölümünü oluşturan gerekli ölçümler, **Doğrudan Ölçme Tekniği** ile yapılmıştır. Spor basınında yer alan ve yukarıda sıralanmış olan öğelerin ölçümleri adet ve mm² değerleri üzerinden yapılmıştır.

Elde edilen verilerin ölçülmesinde ise **Sıralamalı Ölçek** kullanılmıştır. Sıralamalı Ölçek ile ayrı sembollerin ayrı olguları belirtmesi, ölçümlemesi yapılanların, belli bir ölçüte göre sıraya dizilmesi amaçlanmıştır.

Literatür Tarama ve Doğrudan Ölçme Tekniği ile araştırmacı tarafından toplanmış olan veriler kaydedilmiş, Sıralamalı Ölçek kullanılarak sınıflandırılmış ve gerekli hesaplamalar yapılmıştır. Elde edilen hesaplamalar özetlenmiş ve gerekli yerlerde yoruma gidilerek spor basınının konumu raporlaştırılmıştır.

7. TANIMLAR

İletişim: Kaynak ve alıcı tarafından karşılıklı gönderilen iletilerin ortak paylaşımlarını içeren süreç

Kitle İletişimi: Bir kişi, grup, kurum ya da kurumsallaşmış kişi tarafından çeşitli teknolojik araçların kullanımı ile geniş kitlelere ileti gönderme ve yansıma almayı içeren süreç

Basın: Belli aralıklarla yayımlanan, okuyucu için belli bir bedel karşılığı haber, yorum, fotoğraf, grafik gibi öğeler ile bilgilendirme, eğlendirme, eğitime, toplumsallaştırma ve onun adına denetleme işlevlerini yerine getiren iletilerin, kağıt üzerinde okuyucuya ulaşan kitle iletişim aracı

Spor: İnsanın doğayla ilk ya da toplumla işbirliği-işbölümüne dayalı ileri ilişkilerinin bir benzetim modeli olarak, doğayla savaşım sırasında edinilen bedensel beceri ve geliştirilen araçlı-araçsız yöntemleri, sonuçları açısından barışçıl, yapan açısından tam-güncü, izleyen açısından eğlendirici biçimde bireysel ya da toplu boş zamana uygulayan; oyun, oyalanma ve işten uzaklaşmanın araçlarını gidererek "işin kendisi" yaparken kendi bağımsız ekonomik aygıtını da geliştiren estetik, teknik, fizik, yarışmacı, mesleki ve toplumsal bir süreç

Spor Basını: Konu olarak sporu işleyen, Türkiye'de yayınlanmakta olan, günlük ulusal gazetelerin sayfaları (Spor basını, bu çalışma için yukarıda verildiği gibi tanımlanmıştır. Bununla birlikte, sporu konu alan ulusal gazetelerin spor sayfaları, bağımsız spor gazeteleri ve dergileri, çeşitli kurum ve kuruluşlarca yayınlanan broşür ve bütlenler, yazılı olması ve kağıda döküm alınabilmesi açısından açısından Internet'teki Web Sayfaları da spor basını kapsamı içine girmektedir) Spor Basını, Uygulamadan Elde Edilen Veriler Bölümü'nde Spor Basını ve Spor Tarihi konuları ile birlikte ele alınmıştır. Ancak iki konudan birine ilişkin ilginç bir veri ortaya çıktığında ayrı olarak değerlendirilmiştir.

Haber Öğeleri: İncelenen gazetelerde yer alan Haber Metni, Haber Metni Alanı, Başlık, Başlık Alanı, Yorum, Yorum Alanı, Yorum Logo Alanı, Yorum Fotoğraf Alanı, Fotoğraf, Fotoğraf Alanı, Fotoğraf Altı, Fotoğraf Altı Alanı, Grafik, Grafik Alanı

Haber Metni: Gazetelerde yer alan haberlerin yazı/text/story olarak verilen bölümü

Haber Metni Alanı: Gazetelerde yer alan haberlerin yazı/text/story olarak verilen bölümünün mm^2 olarak kapladığı alan

Başlık: Gazetelerde yer alan haber, yorum ve grafiklerin ana başlık, üst başlık, alt başlık, spot olarak verilen bölümü.

Başlık Alanı: Gazetelerde yer alan haberlerin ana başlık, üst başlık, alt başlık, spot, yorumların ve grafiklerin başlık olarak verilen bölümünün mm^2 olarak kapladığı alan

Yorum: Gazetelerde yer alan yazarın belli bir konuya ilişkin olarak, kendi düşüncelerini aktardığı makale ya da deneme olarak adlandırılan, çerçeve içinde, kimi zaman fotoğraf ve logo ile verilen bölüm

Yorum Alanı: Gazetelerde yer alan yorumsal yazı, makale, deneme, editorial writing olarak adlandırılan ve çerçeve içinde verilen bölümün mm^2 olarak kapladığı alan

Yorum Logosu: Gazetelerde yer alan yorumsal yazı, makale, deneme, editorial writing olarak adlandırılan ve çerçeve içinde bölümün üst kısmında verilen tanıtıcı ve ayırıcı görsel öge

Yorum Logo Alanı: Gazetelerde yer alan yorumsal yazı, makale, deneme, editorial writing olarak adlandırılan ve çerçeve içinde bölümün üst kısmında verilen tanıtıcı ve ayırıcı görsel ögenin mm^2 olarak kapladığı alan

Yorum Fotoğrafı: Gazetelerde yer alan yorumsal yazı, makale, deneme, editorial writing olarak adlandırılan ve çerçeve içinde verilen bölümde yer alan yorum yazarının ya da yorumda adı geçen kişi ve olayları yer aldığı görsel öge

Yorum Fotoğraf Alanı: Gazetelerde yer alan yorumsal yazı, makale, deneme, editorial writing olarak adlandırılan ve çerçeve içinde verilen bölümde yer alan yorum yazarının ya da yorumda adı geçen kişi ve olayları yer aldığı görsel ögenin mm^2 olarak kapladığı alan

Fotoğraf: Haber amaçlı bir görüntünün, belli araçlar ve yöntemler ile ışığa karşı duyarlı bir yüzey üzerine aktarılarak, basının spor sayfalarında kullanılan görsel öge

Fotoğraf Alanı: Haber amaçlı bir görüntünün, belli araçlar ve yöntemler ile ışığa karşı duyarlı bir yüzey üzerine aktarılarak, basının spor sayfalarında kullanılan görsel ögenin mm^2 olarak kapladığı alan

Fotoğraf Altı: Haber amaçlı bir görüntünün, belli araçlar ve yöntemler ile ışığa karşı duyarlı bir yüzey üzerine aktarılarak, basının spor sayfalarında kullanılan görsel ögenin altında, kimi zaman üstüne bindirme olarak yapılan ve bu görsel öğede yer alan görüntü ile ilgili tanıtıcı ve tamamlayıcı bilgiler veren metin/text

Fotoğraf Altı Alanı: Haber amaçlı bir görüntünün, belli araçlar ve yöntemler ile ışığa karşı duyarlı bir yüzey üzerine aktarılarak, basının spor sayfalarında kullanılan görsel ögenin altında, kimi zaman üstüne bindirme olarak yapılan ve bu görsel öğede yer alan görüntü ile ilgili tanıtıcı ve tamamlayıcı bilgiler veren metin/textin mm^2 olarak kapladığı alan

Grafik: Spor basınında yer alan kimi haberlerin özetlenerek ve görselleştirilerek verildiği, sayısal ve çizgisel temele dayanan, çerçeve içinde verilen tanıtıcı ve ayırıcı illüstrasyon, info-grafik, çizim-grafik ve karikatür gibi görsel öge Uygulamadan Elde Edilen Veriler Bölümü'nde At Yarışı, Günün Programı, TV'de Spor ile ilgili haberler grafik olarak ele alınmıştır.

Grafik Alanı: Spor basınında yer alan kimi haberlerin özetlenerek ve görselleştirilerek verildiği, sayısal ve çizgisel temele dayanan, çerçeve içinde verilen tanıtıcı ve ayırıcı illüstrasyon, info-grafik, çizim-grafik ve karikatür gibi görsel ögenin mm^2 olarak kapladığı alan

BÖLÜM II

İLETİŞİM VE KİTLE İLETİŞİMİ

Bu bölümde iletişim olgusu, temel öğeleri, amaç ve işlevleri, sınıflandırılması, kitle iletişim olgusu, temel öğeleri, amaç ve işlevleri ile kitle iletişim araçlarının sınıflandırılması konularına yer verilmiştir.

1. İLETİŞİM OLGUSU, TEMEL ÖĞELERİ, AMAÇ VE İŞLEVLERİ İLE SINIFLANDIRILMASI

Bu başlık altında iletişim olgusu, bu olguyu oluşturan temel öğeleri, iletişim olgusunun farklı amaç ve işlevleri ile iletişimin sınıflandırılması incelenmiştir.

1.1. İletişim Olgusu

İnsanlar varolduğu günden bu yana, yaşamlarını sürdürebilmek için bir şekilde birbirleri ile ilişki içinde olmak zorunda kalmışlardır. Tarih boyunca yaşanan tüm teknolojik, yasal, toplumsal ve ekonomik gelişmeler bu gerçeği değiştirmeye yetmemiştir.

Toplum bilimciler, insanları kurdukları iletişim nedeni ile toplumsal bir yaratık olarak tanımlama yoluna gitmişler ve uygarlık yolunda sağlıklı ilerlemenin temel taşlarından birinin de iletişim olduğunu belirlemişlerdir.

Özellikle yüzyılımızın başından beri yapılagelen tartışmaların büyük bir bölümü; "iletişimin ne anlam taşıdığı" sorusuna yanıt aramak amacı ile yapılmıştır.

Bilimsel bir çalışmanın en önemli aşamalarından biri olan kavramlar üzerinde uzlaşma sağlama bu çalışma için de kaçınılmazdır. Bu nedenle önce "iletişim nedir" sorusunun yanıtlanmasına çalışılacaktır.

İletişim sözcüğü İngilizce’de yer alan “**Communication**” sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmaktadır. Her ne kadar kimi iletişim kuramcıları tarafından “**Haberleşme**” ve “**Bildirişim**” olarak Türkçe’ye çevrilse de **communication**, daha sonra da ayrıntılı bir şekilde ele alınacağı gibi, yerine getirdiği işlevler bakımından haberleşmeden çok daha farklı anlamlar içermektedir. Bu nedenle **communication** teriminin karşılığı olarak “**İletişim**” kavramını kullanmak daha doğru olacaktır.

İletişim teriminin karşılığı olan **Communication** kavramı, kökenini Latince’den almaktadır. **Communication** kavramının kökeni Latince’deki “**Communis**”¹⁴dir. **Communis** gibi **communa**, **de communis**, **communicare** sözcükleri de toplumsallaşmayı, ortaklığı, birlikteliği ve katılımı¹⁵ nitelemektedir.

Communication teriminin Latince’ye dayanan kökenlerinin toplumsallaşmayı ağırlıklı olarak vurgulamasına karşın, özellikle 14. yüzyılda ticaretin gelişim gösterdiği Fransa’da iletişim kavramı “**ticaret**” ve “**ilişkiler**”¹⁶ gibi olguların nitelemek için kullanılmıştır. Bu da, iletişim kavramına değişik toplumlarca belli ekonomik, toplumsal ve siyasal değişimlere paralel olarak değişik anlamlar yüklenmiş olduğunu göstermektedir.

Ünsal Oskay’ın kaynak göstermeden aktardığı bir bilgide ise iletişim kavramının değişik alanlarda ve değişik yazarlar tarafından yapılan çalışmalarda 4560 kez kullanıldığı belirtmektedir¹⁷. Daha sonra, kavram, kavramsal içeriklerine göre 15 katagoride toplanmıştır: Bu 15 katagori aşağıda sıralandığı gibidir:

¹⁴ Ünsal Oskay, XIX. Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişimin Kültürel İşlevleri Kuramsal Bir Yaklaşım, İstanbul: Der Yayınları, 1993, s. 309.

¹⁵ Oskay, a.g.e., s. 10.

¹⁶ P. Robert, *Le Petit Robert*, Paris: SNL., 1972, s. 311’den aktaran Zılhoğlu, a.g.e., s. 3.

¹⁷ Oskay, a.g.e., s. 309.

- 1- Düşüncenin sözel olarak (konuşma ile) karşılıklı değiş-tokuşu;
- 2- İki kişinin birbirini anlaması, insanın karşısındakine kendisini anlatabilmesi;
- 3- Organizma düzeyinde bile olsa ortak davranışa olanak veren etkileşim;
- 4- Bireyde benlikle ilgili olarak belirsizliğin azaltılması;
- 5- Duyguların, düşüncelerin, bilgi ve becerilerin aktarılma süreci;
- 6- Bir kişi ya da bir şeyin başka bir kişiye/bir şeye içinden aktarımla, değiş-tokuşla dönüşme, değişme süreci;
- 7- Yaşayan bir evrenin parçalarının ilintilenmesi, bağlantılarının kurulması süreci;
- 8- Bir kişinin tekelinde olanın başkalarıyla paylaşılması, başkalarına da aktarılması süreci;
- 9- Askeri dilde iletinin (komutun) gönderilmesi ile ilgili araç, usul ve teknikler;
- 10- İletiyi alanın belleğinin, iletiyi gönderenin beklentisine uygun yanıt verecek biçimde uyarılması;
- 11- Organizmanın ortamdaki uyarıya verdiği farkedilir yanıt, ortamdaki değişme uyarlanma yanıtı; bu yanıtla diğerini etkileme;
- 12- Kaynaktan çıktıktan sonra iletiyi alan için bir uyarı olan davranış;
- 13-Kaynağın karşı tarafı etkilemeyi amaçlayan davranışı;
- 14- Belli bir konumdan, yapıdan bir diğerine geçiş süreci;
- 15- Güç (iktidar) kaynağı olarak kullanılan mekanizma¹⁸.

Oluşturulan bu 15 kategori de göstermektedir ki; iletişim çok geniş bir alanı kapsamakta ve aralarında psikolojiden, sosyolojiye, fizikten, biyolojiye kadar çok geniş bir yelpazede disiplinlerarası olma özelliği de taşımaktadır.

Bu sınıflamadan da anlaşıldığı üzere tüm sosyal bilim alanlarında olduğu gibi iletişim biliminde de kavram ve tanımlar üzerinde uzlaşma sağlamak oldukça güçtür. Sayıları azımsanmayacak ölçüde bilim adamı

¹⁸ Zılhoğlu, a.g.e., s: 5.

iletişimi, bağlı buldukları bilim dallarına göre çok değişik anlamlar yüklemiş ve iletişim tanımını yapmıştır.

Psikoloji ve iletişim arasında bağlantı kurmayı ve psikolojiyi temel alarak iletişim sürecinde yaşanan sorunları çözmeyi amaç edindiği Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati adlı çalışmasında Üstün Dökmen, iletişimi; "Bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci"¹⁹ olarak tanımlamaktadır.

İnsan iletişimini inceledikleri eserlerinde ise Tubbs ve Moss, iletişimi; "Katılanların, bilgi/sembol üreterek birbirlerini etkiledikleri ve bu iletileri anlamaya çalıştıkları süreç"²⁰ olarak tanımlamaktadırlar.

Demiray ise iletişimi; "Bireyler, gruplar ya da toplumlar arasında söz, mimik, jest, yazı, görüntü vb. yollarla bilgi, düşünce, duygu ve inanç alışverişini sağlayan etkileşim süreci"²¹ olarak nitelendirmektedir.

Verilen tanımlarda ortak olan noktalar iletişimin aktarım olması, birden fazla iletişim kurmayı amaç edinen kişilerin olması ve bir süreç o l m a s ı d ı r .

Bu bağlamda dikkat edilmesi gereken nokta; tanımlamalarda yer verilen "ortaklıklar"dır. Tanımların hepsinde iletişim, bir süreç olarak nitelendirilmektedir. İletişimin devingen bir yapısı olduğu ve belli amaçları gerçekleştirmek için devam edip giden bir döngü olduğu açıktır. Bununla birlikte iletişimin bir süreç olarak nitelenmesinde, sürecin anlam olarak taşıdığı özellikleri içermesi temel nedendir. Süreç devam eden ve sürekli değişen bir yapı²²yı anlatmaktadır.

¹⁹ Üstün Dökmen, *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*, İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1994, s. 15.

²⁰ Tubbs S.L. ve Moss S., *Human Communication: An Interpersonal Perspective*, New York 1974; Random House, aktaran; Dökmen a.g.e., s. 289.

²¹ Uğur Demiray, *İletişim Ötesi İletişim (Meta-Communication)*, Eskişehir: Turkuaz Yayıncılık, 1994, s. 15.

²² Demiray, a.g.e., s. 34.

1.2. İletişimin Temel Öğeleri

İletişim süreci temel olarak bazı öğeleri içermekte ve bu öğeler iletişimin sınıflamasına göre değişiklik göstermemektedir. Daha önce de verilmiş tanımlardan yola çıkarak iletişim sürecinin içerdiği temel öğeler ortaya çıkarılabilir. İletişim süreci karşılıklı bir etkileşimdir. Karşılıklı etkileşim ise aktarım ile mümkündür. Aktarımdan anlatılmak istenen, herhangi bir duygu, düşünce, olgu, kavram, olay vb.dir. Bu da; iletişim sürecinden sözedebilmek için aktarılacak, eş deyişle iletilecek bir iletinin varolmasını gerektirmektedir.

En genel tanımı ile ileti; aktarılmak istenendir. Demiray ise iletinin tanımını "kaynak tarafından, iletişim sürecinin içinde yer aldığı toplumsal ortamca bilinen sembol ya da simgelerle kodlanmış, aktarılmak, paylaşılmak istenen bilgi, duygu ve düşünce ile yüklü ve alıcıya çeşitli iletişim ortam ve kanalı ile ulaşan şey ya da öge"²³ şeklinde yapmaktadır. Diğer yandan Gökçe, iletişimin en önemli öğelerden biri olan iletiyi, "kişilerin karşılıklı paylaştıkları anlamlar ve içerikler"²⁴ şeklinde tanımlamaktadır.

Her iki tanımda yer verildiği üzere, iletinin paylaşımının gerekliliği, iletinin taşınması gereken niteliklerin en önemlisidir. Zıllıoğlu, iletinin iki önemli ögesi bulunduğunu, bunların ise anlamla ilgili olan **içerik** ve simge ve kodlarla ilgili olan **yapı**²⁵ olduğunu belirtmektedir.

Wilbur Schramm ise, iletişim sürecinin başarılı olabilmesi için, iletinin bir dizi özellikler taşınması gerektiğini belirtmiş ve bu özellikleri şöyle sıralamıştır:

1. İleti, ulaşılması amaçlanan alıcının dikkatini çekecek şekilde kullanılmalı, sunulmalı ve dağıtımı yapılmalıdır.
2. İleti, hem kaynağın hem de alıcının ortaklaşa sahip oldukları ortak anlayış çerçevesi içinde yer alan işaret ve semboller ile verilmelidir.

²³ Demiray, a.g.e., s. 14.

²⁴ Orhan Gökçe, *İletişim Bilimine Giriş*, Ankara: Turhan Kitabevi, 1993, s. 52.

²⁵ Zıllıoğlu, a.g.e., s. 99.

3. İleti, alıcıda kişilik gereksinimleri uyandırmalı ve bu gereksinimlerin giderilmesi için bir dizi önermelerde bulunmalıdır.

4. İletinin, uyandırdığı kişilik gereksinimlerinin gidermede önerdiği yol, alıcı tarafından tercih edilip, uygulamaya konduğunda, alıcının içinde bulunduğu grubun koşullarına da uygun düşmelidir²⁶.

İletişimin sürecinin gerçekleşebilmesi için iletilecek birşeylerin olmasının ötesinde iletilecek olanın bir göndericisinin bulunması gerekliliği de kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Kimi çalışmalarda Communicaton, Gönderici, Kodlayıcı, İletişimci, Kaynak olarak aktarılan iletişim öğeleri, iletiyi gönderen, uyaran, yazan, çizen, beden ve yüz anlatımında bulunan, yayımlayan birey, kurum ya da kuruluş²⁷ olarak da tanımlanmaktadır. Bir diğer kaynakta ise kaynak; başka bir kimseye birşeyler iletmek isteyen ve iletişimsel eylemin genel amacı olan, başkaları ile anlamların karşılıklı, ortak paylaşılmasını, bir medya aracılığıyla gerçekleştirmek isteyen kişi²⁸ olarak da tanımlanmaktadır. Zillioğlu ise, ileti göndereni **Kaynak** olarak adlandırmakta ve algılama, seçme, düşünme, yorumlama süreçlerinde ürettiği anlamlı iletileri simgeler aracılığı ile gönderen kişi ya da kişiler²⁹ olarak tanımlamaktadır.

Yine tanımlarda ortak olarak verilen kaynak ile ilgili özelliklerin başında, kaynağın iletiyi göndermeyi amaçlaması gelmektedir. Burada belirtilmesi gereken nokta, iletişim sürecinin başlatıcısının kaynak olduğudur. Kaynak iletişim sürecini başlattığı gibi, kaynağın taşıdığı amaç, iletişim sürecinin yönünü de belirlemektedir. İkinci tanımda verilen kaynağın medya/kanal kullanımı da önemli bir noktadır.

²⁶ Wilbur Schramm, "Haberleşme Nasıl İşler?", (Çev: Ünsal Oskay), **Kitle Haberleşme Teorilerine Giriş**, Genişletilmiş Dördüncü basım, İstanbul: Der Yayınları, 1992, s. 113-117.

²⁷ Demiray, a.g.e., s. 14.

²⁸ Gökçe, a.g.e., s. 52.

²⁹ Zillioğlu, a.g.e., s. 98.

İletişim sürecinin bir diğer temel ögesi ise, kaynak tarafından gönderilen iletinin alıcısıdır. **Alıcı** kavramı, ileti ve kaynak kavramında olduğu gibi değişik şekillerde anılmaktadır. Bunlardan bazıları Reciever, Kodaçıcı, Hedef ve Alıcıdır. Alıcı, en genel tanımı ile kaynak tarafından gönderilen iletiyi alan, alması, kabul etmesi amacı ile ileti gönderilendir.

Gökçe, daha önce de anılan çalışmasında alıcı kavramının karşılığı olarak **Hedef** kavramını kullanmış ve bu kavramı, gönderilen mesajı (iletiyi) algılayan, algıladığını ve anladığını gösteren kimse³⁰ şeklinde tanımlamıştır.

Demiray ise, ileti gönderileni, **Alıcı** kavramı ile anmakta ve kaynağın gönderdiği iletiyi ve bu iletinin içerdiği kodları çözümleyerek, kaynağın söylemek istediğine şu ya da bu şekilde tepkide bulunan ve sürecin bir sonraki aşamasında kaynak durumu olmaya aday olan birey, grup, kurum ya da kuruluşlar³¹ olarak tanımlamaktadır.

Kaynak, alıcıya ulaşmasını istediği iletilerini kodlarken, alıcının da gönderilen iletileri alabilmesi için, iletinin kodlandığı sistemi bilmesi gerekmektedir. Bu gereklilik, iletişimin sözcük anlamında yatmaktadır. İletişimin tanımı yapılırken, ortaklık, toplumsallık, paylaşım yaratma gibi anlamlar taşıyan sözcüklerden türetildiği gözden kaçırılmaması gereken bir noktadır. Bu da göstermektedir ki, iletişim sürecinde yer alan kişiler, iletişim sürecini başarı ile sürdürmek istiyorlarsa, iletileri ortak olarak açıklanabilecek bir şekilde kodlamaları gerekmektedir. Ancak bu şekilde iletişimin türetildiği sözcüklerin anlamında yatan ortaklık ve paylaşılabilirlik gerçekleştirilmiş olabilecektir.

Alıcının tanımında yer alan, alıcının sürecin bir sonraki aşamasında kaynak durumu olmaya aday olması özelliği dikkat edilmesi gereken bir diğer noktadır. Alıcının bu özelliği, bir olayın düzenli olarak ve birbirini izleyen değişmelerle gelişmesi, başka bir olaya dönüşmesi olarak

³⁰ Gökçe, a.g.e., s. 54.

³¹ Demiray, a.g.e., s. 14-15.

tanımlanan süreç olabilme³² niteliğinin iletişim kavramı için de geçerli olduğunu ortaya koymaktadır.

Sürecin tanımında yer aldığı gibi iletişimde de bir devingenlik söz konusudur. İletişim sürecindeki devingenlik, sadece iletilerin değişmesi ile sınırlı kalmayıp, alıcı ve kaynak gibi iletişim sürecinin temel öğelerinin üstlendikleri rol ve işlevlerinde gözlemlenmektedir. Bu savın en somut kanıtı olarak, bir iletişim sürecinde yer alan kaynağın, sürecin belli bir aşamasında sonra alıcı, alıcının ise bu değişime koşul olarak kaynak olması ve iletilerin değişmesi gösterilebilir.

İletişim süreci ile yaratılmak istenen ortaklık ve paylaşımın sağlanabilmesi için bir dizi araç kullanımı gerekli olmaktadır. Söz konusu edilen bu araçlar, fiziksel ve teknolojik olanaklardan yararlanılarak kullanılmaktadır. Bu araçlar da diğer iletişim öğelerinde olduğu gibi değişik adlarla anılmaktadır. Media, Medium, Kanal, Oluk, Araç, Kitle İletişim Araçları bunlardan sadece birkaç tanesidir. **Kanal** olarak anacağımız bu araçlar en genel tanımı ile kaynak tarafından kodlanarak, alıcıya iletilmek istenen iletileri, alıcıya ileten, taşıyan, aktaran araç ve ortamlardır.

Demiray; kanalı, iletilerin yüklendiği araçlar³³ olarak tanımlarken, Gökçe bu işlevi yerine getiren araçları, **medya**³⁴ olarak nitelemektedir. Zılhoğlu ise kanalı duyu organlarını uyurabilecek ve belli fiziksel özellikleri olan araçlar³⁵, İngilizce'deki kitle iletişim araçlarının karşılığı olan Media'nın dilimize motomot çevirisini; araçları nitelemesini kullanarak tanımlamaktadır.

İletişimin türü söz konusu olmaksızın iletişim sürecinin başarısı; iletinin alıcıya, kaynağın istediği yönde ve şekilde ulaşmasına bağlıdır. Bu da büyük ölçüde kanalın sağlıklı çalışmasına, bir diğer deyişle iletinin

³² Özer Ozankaya, *Toplumbilim Terimleri Sözlüğü*, Üçüncü basım, Ankara: Savaş Yayınları, 1984, s. 110.

³³ Demiray, a.g.e., s. 15.

³⁴ Gökçe, a.g.e., s. 53.

³⁵ J. Fiske, *Introduction to Communication Studies*, New York: Methuen and Co. Ltd., s. 68'den aktaran Zılhoğlu, a.g.e., s. 116.

kanaldan sağlıklı olarak alıcıya ulaşmasına bağlıdır. Kanalın iletiyi sağlıklı olarak iletmesinin önemi ilk defa 1940 yılında matematikçi Claude Shannon'un Bell Telefon Laboratuvarları'nda çalışmalarını sürdürdüğü sırada yaptığı araştırmada ortaya çıkmıştır. Her ne kadar Shannon ve çalışma arkadaşı Weaver, iletişim sürecini tek taraflı ve doğrusal olarak tanımlasalar da, iletişim modellerine ekledikleri gürültü ögesi³⁶, kanalın iletileri alıcıya sağlıklı ulaştırmasındaki önemi açısından diğer iletişim modellerine öncülük etmiş olmaktadır.

İletişim sürecinin temel öğeleri olarak sıralanan kaynak, alıcı, ileti ve kanal iletişim sürecinin gerçekleşmesi için kaçınılmaz olan öğelerdir. Bu dört temel öğenin yanı sıra, iletişim süreci ile ilgili olarak bazı bilim adamları bu öğelere ek olarak **yansıma** (geri besleme-feed back) ve **durum** (situation)u da iletişimin temel öğeleri arasında saymaktadırlar.

İletişim sürecine eklenen yansıma ve durum; iletişim sürecinin sağlıklı ve etkili çalışmasını sağlayan öğeler olarak nitelendirilebilir. İletişim sürecinin bir paylaşım ve ortaklık olduğunu ve bu ortaklık ve paylaşımın iletilerin kodlanması ve açılmasında gerçekleşmesi gerektiği daha önce belirtilmişti. İletişim sürecinde söz konusu ortaklığın ve paylaşımın sağlanması, planlanması ve kontrol edilmesinde en önemli öğe yansımadır. Yansıma yoluyla kaynak, alıcının gönderilen iletiyi ne derece algıladığı ve anladığını ölçümleme olanağı elde etmektedir. Kaynak tarafından kodlanarak gönderilen iletiler, alıcıya ulaştığında alıcının bu iletileri ne derecede çözümlediği, algılayıp, anladığı, alıcı tarafından ortaya konulan yansıma ile anlaşılmaktadır. Alıcı tarafından oluşturulan ve bir ileti olarak kaynağa gönderilen yansıma, kaynağın iletişim sürecinin o aşamasında, kimi değişiklikleri yapmasına yardımcı olmaktadır. Kısaca yansımanın iletişim sürecinin başarısı için çok önemli olduğu ve iletişim süreci üzerinde etkileme, yönlendirmelerde bulunabileceği söylenebilir.

³⁶Dennis McQuail ve Sven Windahl, **Kitle İletişim Çalışmaları İçin İletişim Modelleri**, (Yayın hazırlayan: Uğur Demiray ve Banu Dağtaş), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları, 1994, s. 22-23.

İletişim sürecine eklenen bir diğer öge ise, “durum” kavramıdır. Durum kavramı ile anlatılmak istenen doğal bir büyüklük ya da şartlar değildir³⁷.

Genelde iletişimin akımını, iletişimde bulunanların amaçları belirlemektedir. Bu şartlara da durumsal şartlar denilmektedir³⁸. “Söz konusu edilen durumsal şartlar ise; deneyim ve bilgilere dayalı olarak oluşan birikime göre, iletişim sürecinin şartlarının ve durumunun yorumu sonucu ortaya çıkmaktadır”. İletişim sürecine eklenen durum ögesi ile ilgili olarak belirtilmesi gereken önemli bir nokta ise, durumsal şartların evrensel şartlar ve öğrenilmiş olan normlar ile biraraya geldiği ve birlikte bulunduğu³⁹.

1.3. İletişimin Amaç ve İşlevleri

İletişimin sadece insanoğluna ait bir süreç olmadığı, sadece toplum bilim değil, gerek teknik, gerek biyolojik, gerekse de zoolojik araştırmalarla ortaya konmuş gerçektir. Hayvanların kendi aralarında belli kodlar kullanarak, iletişim kurdukları, sistemler arasında etkileşime neden olan bir iletişim ve yansımanınin cansız ve soyut birer olgu olan sistemlerde bulunduğu, hücreler arasında DNA molekülleri ile iletişim sağlandığı bilimsel çalışmalar ile ortaya konmuş birer gerçektir.

Ancak yukarıda sıralanmış olan hiçbir iletişim kullanımı, insanoğlunun kurduğu ve gün geçtikçe karmaşık ve gelişkin bir duruma gelen iletişim kadar etkili olamamaktadır.

İnsanoğlunun iletişimi kullanmasında en büyük etken, toplumsal bir varlık olmasıdır. Toplu halde yaşayan hayvanlardan farklı olarak insanoğlu doğası gereği, fiziksel, duygusal, ussal açıdan sağlıklı olmak, sevgi duymak, saygı görmek ve göstermek, bilgi ve beceri elde etmek, barınmak, korunmak

³⁷ Gökçe, a.g.e., s. 55.

³⁸J. Hennig ve L. Huth, *Kommunikation als Problem der Linguistik*, Göttingen, 1975'den aktaran Gökçe, a.g.e., s. 57.

³⁹ Gökçe, a.g.e., s. 57-58.

ve güvenlik⁴⁰ içinde olmak ister. Tüm bu sıralananlar ise, bireyin tek başına sağlayamayacağı gereksinimlerdir. Bu nedenle insanoğlu, toplu halde yaşama, bir diğer deyişle, toplumu oluşturma ve bu toplum içinde gereksinimlerini gidermek zorundadır.

Bir dizi fiziksel, psikolojik gereksinimlerini gideren insanoğlu, toplumsal gereksinimlere de gerek duyar. Toplumsal gereksinimler, Maslow'un "İhtiyaçlar Hiyerarşisi"nde ayrıntı ile belirtilmişse de, bir grubun üyesi olma ve bu grup içinde statü sahibi olma olarak özetlenebilir.

İnsanoğlunun fiziksel, psikolojik ve toplumsal gereksinimlerini gidermede kullanabileceği tek araç iletişimidir. İnsan, diğer insanların yardımı ile tüm gereksinimlerini gidermek için diğer kişilerden, yardım istemek durumundadır ve bunu da iletişim ile yerine getirebilmektedir.

Her ne kadar iletişimin amaçları, bilgilenmek, ikna etmek, yöneltmek, eğlenmek olarak sıralansa da insanoğlu iletişimi, tek bir amaç için; "güçlü olmak"⁴¹ için kullanır. Zılhoğlu'nun katıldığı⁴² bu amaç doğrultusundaki birey, çevresini ustalıklı yönlendirmek, kullanmak ve kendisine uygun çevreyi yaratmak ya da kendisini, içinde bulunduğu çevreye uydurmak zorundadır⁴³, bu nedenle de iletişim kurmaktadır.

Birey ayrıca kendi yaşamı ve çevresi üzerinde etkin ve belirleyici olmak, başkalarının tutum ve davranışlarını kendi amaçladığı doğrultuda değiştirmek ve geliştirmek amacıyla da iletişime başvurmaktadır.

Bu nedenle, Watzlawick ve arkadaşlarının da belirttiği gibi insanoğlu için "iletişimsizlik mümkün değildir". Birey istese de istemese de iletişimde bulunur. Bu su götürmez gerçek, insanı gerek amaçlarına ulaşmak için, gerekse de gereksinimlerini gidermek için olduğu gibi, toplum içinde yaşamak zorunda olmasından da kaynaklanmaktadır. Bireyler ve ilişkiler

⁴⁰ Demiray, a.g.e., s. 5.

⁴¹ İrfan Erdoğan ve Korkmaz Alemdar, *İletişim ve Toplum*, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1990, s. 51; Demiray, a.g.e., s. 5; Gökçe, a.g.e., s. 34; Schramm, a.g.e., s. 99-103

⁴² Zılhoğlu, a.g.e., s. 61.

⁴³ Demiray, a.g.e., s. 5.

bütünü olarak tanımlanan toplumu, bireyler kurdukları ilişkiler ile oluşturmaktadırlar. Bireylerin oluşturdukları ilişkiler ise, iletişim aracılığı ile gerçekleşmektedir. Gerçekte de, iletişim her zaman her yerdedir; insan istesede istemese de bir iletişim ağı içerisinde yaşamaktadır ve iletişim kurmaması olanaksızdır⁴⁴ görüşü doğrulanmaktadır.

İletişimin toplumsal ve kültürel bir süreç olduğu gerçeğinden hareket eden bilim adamları, iletişimin taşıdığı amaçları sınıflanmaya çalışmışlardır.

Örneğin; Schramm, iletişimin amaçlarını hemen ve zaman içinde ulaşılmak istenenler olarak ikiye ayırmaktadır. Hemen ulaşılmak istenen iletişim amaçlarının; tüketime yönelik, zaman içinde ulaşılmak istenen iletişim amaçlarının ise; araçsal nitelik taşıdığını ifade eden Schramm, bireyin yeni birşeyler bulmak, toplumla ilişkilerinde kılavuzluk etmek ve güven tazelemek, diğer bireylere kendi kimliğini ve ilişkiler anlayışını kabul ettirmek, diğer bireyleri ikna ve manüple etmek ile karar vermek için iletişim kurduğunu⁴⁵ belirtmektedir.

Gökçe, iletişimin amaçlarını; **genel** ve **özel** olarak ikiye ayırmıştır. İletişim sürecindeki genel amaç; kaynağın alıcıya ileti göndermek istemesini bildirmesi, bir diğer deyişle iletişim sürecinin, kaynak tarafından alıcıya anlaşılır şekilde ifade edilmesi, özel amaç ise; iletişim sürecinin, belli bir yarar çerçevesinde gerçekleştirilmesi, yani, iletişim sürecinin neden gerçekleştirilmesi gerektiğidir⁴⁶.

Zılhoğlu da Gökçe gibi iletişimin amaçlarını ikiye ayırmış ve Gökçe'den farklı olarak **açık** ve **örtülü** olarak sınıflamıştır. Zılhoğlu'na göre iletişimin açık amaçları; iletişimde bulunanlar tarafından arzulanan ve sonuçları öngörülen amaçlar, iletişimin örtülü amaçlar ise; iletişimde bulunan

⁴⁴ Zılhoğlu, a.g.e., s. 9.

⁴⁵ Wilbur Schramm, *Men, Messages and Media*, New York: Harper and Row, 1973'den aktaran Erdoğan ve Alemdar, a.g.e., s. 51-52.

⁴⁶ Gökçe, a.g.e., s. 33-34.

tarafların ne istedikleri, ne de farkında oldukları amaçlardır⁴⁷. Ancak iletişimin örtülü amaçlarının, iletişimin başlatıcısı olan kaynak tarafından istenmesi, farkında olunması, bunların da ötesinde planlanarak, denetim altında uygulamaya konması, Zıllıoğlu'nun iletişimin örtülü amaçları hakkındaki savlarını tartışmalı bir hale getirmektedir.

İletişimin amaçlarını açık ve örtülü olarak sınıflandıran Zıllıoğlu, bireyin yer aldığı toplumun diğerlerine göre kültür farklılığı göstereceği ve her bireyin değişik amaç ve beklentiler içinde olacağı olasılığından hareket ederek, iletişimin amaçlarını **Psikolojik** ve **Toplumsal** olarak da sınıflandırılabilceğini⁴⁸ belirtmektedir.

İletişimin temel amacının; bireyin güç kazanması olduğu daha önce belirtilmişti. Güç kazanmak, güçlü olmak isteyen birey, fiziksel, psikolojik ve toplumsal gereksinimlerini gidermek durumdadır. Bu nedenle bireyin kurduğu her türlü iletişim, bu gereksinimlerin giderilmesi amacını taşımaktadır. İşte iletişimin psikolojik amaçları da bireyin giderme gereksinimini duyduğu psikolojik gereksinimleri ile ilgilidir.

Bireyin kendisini tanıması, tanımlaması, yapabildikleri ve çevresine yaptırabildikleri, nasıl olmak istiyorsa çevresine kendisini o şekilde tanıtmaması gibi durumlarda bireyin kendi ve başkaları ile kurduğu iletişim önemli rol oynamaktadır.

İletişimin psikolojik amaçları, **Benmerkezli Amaçlar, Araç İşlevi Gören Amaçlar, Oyun Amaçları** ve **Benliğin Geliştirilmesi** ile ilgili amaçlar olarak dörde ayrılmaktadır⁴⁹.

Benmerkezli amaçlar; bireyin kendisi ile kurduğu iletişimde, gereksinimlerini gidermeyi hedeflemektedir. Korku, sevinç, sıkıntı gibi duygular karşısında, bireyin tepki vermesi, bir diğer deyişle iletişimde bulunması, Benmerkezli amaçları beraberinde taşımaktadır. Sınav öncesi heyecanlanan bir öğrencinin, kendi kendine konuşması, terlemesi gibi.

⁴⁷ Zıllıoğlu, a.g.e., s. 73.

⁴⁸ Zıllıoğlu, a.g.e., s. 74.

⁴⁹ Zıllıoğlu, a.g.e., s. 76-79.

Araç işlevi gören amaçlar ise; bireyin kendi istediği yönde başkalarının davranışlarını etkileme ve değiştirmek için iletişim kurmasının nedeni olan amaçlardır. Başka birinden bir beklenti içinde olan bireyin, etkili iletişim kurabilmek için jest ve mimikleri kullanması, sözsüz iletişimde bulunması gibi.

Oyun amaçları; iletişim sadece maddi bir dizi edimler için gerçekleştirilen bir süreç değildir. Kimi durumlarda bireyler keyif ve doyuma ulaşmak amacı ile iletişim kurabilirler. Bu tür manevi tatminlerin sağlanması amacı ile kurulan iletişimde, diğer bireylerin davranışlarında bir değişiklik yaratma gibi bir amaç taşımayan oyun amaçları güdülmektedir. Oyun oynama, sohbet etme gibi.

Benliğin geliştirilmesine yönelik amaçlar ise; bireyin benliğini geliştirmeye yöneliktir. Ben kimim?, Nasıl bir erkek/kadınım? vb. soruları içeren iletişim süreci, tamamen bireyin benliğini geliştirmeyi amaçlamaktadır.

İletişimin psikolojik amaçları olarak sıralanan bu amaçlar listesini günlük yaşamda birebir oturtmak oldukça zordur. Bağımsız olarak her iletişim sürecinde yukarıda verilen iletişimin psikolojik amaçlarından bir ya da birkaç tanesini, belki hepsini birden görmek olasıdır.

İletişim, bireyin içinde var olduğu toplum için de kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bu nedenle iletişim sadece bireysel bazda değil, toplumsal bazda da gerçekleşmektedir. Bu düşünceden hareketle, iletişimin psikolojik amaçları olduğu gibi **Toplumsal Amaçları** da olduğu ortaya çıkmaktadır. İletişimin toplumsal işlevleri kitle iletişiminin inceleneceği bölümde daha detaylı olarak verilecektir. Bu noktada iletişimin toplumsal işlevlerinin sıralanması yeterli olacaktır. İletişimin toplumsal bazda Bilgilendirme (Bilgili kılma), Eşgüdüm, Kuşaklar Arası Aktarım ve Eğlence amaçları bulunmaktadır.

1.4. İletişimin Sınıflandırılması

İletişim tanımında olduğu gibi iletişimin sınıflandırılmasında da bu bilim ile ilgilenen bilim adamları arasında tam bir uzlaşma olduğundan sözedilememektedir. Bu sınıflandırmayı, her bilim adamı ilgilendiği bilim alanına ya da iletişime bakış açısına göre yapmaktadır.

Bilim adamlarının bağlı oldukları dallara göre iletişimi sınıflamalarına en güzel örneği, psikoloji ile ilgilenen Üstün Dökmen'in sınıflaması oluşturmaktadır. Dökmen, iletişimi;

- Kişi-içi İletişim
- Kişilerarası İletişim
- Örgüt-içi İletişim ve Kitle İletişim olarak , psikoloji perspektifi ile sınıflandırmaktadır. Söz konusu sınıflamalardan birkaç örnek vermek iletişimin sınıflandırılmasına yardımcı olacaktır.

İletişimin niteliklerine göre birçok sınıfa ayrılabileceğini söyleyen Zılhoğlu, iletişimi şu şekilde sınıflandırmaktadır:

Bir Toplumsal İlişkilere Göre:

- Kişilerarası İletişim
- Grup İletişimi
- Örgüt İletişimi
- Toplumsal İletişim

Grup İlişkilerinin Yapısına Göre:

- Biçimsel Olmayan (İnformel / Yatay) İletişim
- Biçimsel (Formel / Dikey) İletişim

Kullanılan Kanallara Göre:

- Görsel İletişim
- İşitsel İletişim
- Görsel-İşitsel İletişim
- Dokunma ile İletişim
- Telekomükasyon

- Kitle İletişimi ya da
- Doğal araçlarla Yapılan İletişim
- Yapay araçlarla Yapılan İletişim

Kullanılan Kodlara Göre:

- Sözlü İletişim
- Yazılı İletişim
- Sözsüz İletişim

Zaman ve Mekân Boyutlarına Göre:

- Yüzyüze İletişim
- Uzaktan İletişim⁵⁰.

Diğer yandan Veysel Batmaz, McLuhan'ın teknolojik determinizmi ile iletişimi, kullandığı teknolojiye göre sınıflamaktadır. Batmaz, insanoğlunun uygarlık yolunda geçtiği evrelere ve bu evrelerde sahip olduğu teknolojik olanaklara göre iletişimi sınıflamasını yapmaktadır. Buna göre, iletişim sınıflaması; **Yüzyüze İletişim, Uzaktan İletişim ve Kitle İletişimi**⁵¹ olarak belirlenmektedir.

İnsanoğlunun sahip olduğu teknik olanakların kısıtlı olduğu dönemlerde sadece biraraya gelmek suretiyle iletişim kurabildiklerinden, bu tür iletişim “Yüzyüze İletişim” adını almaktadır. En basit anlamda ve ilkel düzeyde tanımlanabilecek iletişim türü “Yüzyüze İletişim”dir ve bireysel olma özelliği taşımaktadır.

Uzaktan İletişim ise; diğer iki iletişim türünden zamansal olarak farklılık göstermektedir. İnsanoğlu, başlangıçta bağırmış ya da duman aracılığıyla ileti göndermiş ve gelişen teknolojiye koşut olarak, yazılı basın ve radyo, televizyon, video ve uydu gibi teknolojik araçlarla “Uzaktan İletişim” kurmuştur. Uzaktan iletişimde vurgulanması gereken nokta

⁵⁰ Zılhoğlu, a.g.e., s.18-21.

⁵¹ Veysel Batmaz, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994-1995 Yılı İletişim Bilimleri Basım ve Yayıncılık Yüksek Lisans Programı, İletişim Kuramları Dersi, Yayınlanmamış Ders Notları, s. 17.

kaynak ile alıcı arasında zaman ve mekan farklılığının bulunması gerekliliğidir.

Daha sonra yaşanan teknolojik, ekonomik ve siyasi gelişmeler, uzaktan iletişimin, kitle iletişimi olarak kullanılmasını başlatmıştır. Yazının bulunması ve özellikle yazılı basının kitlesel olması, kurumlaşmasını tamamlaması, üretim, ekonomi ve eğitim gibi ön koşulların tamamlanması ile insanoğlu kitlesel iletiler gönderme olanağına kavuşmuş ve böylece “Kitle İletişimi”nde bulunabilmiştir.

2. KİTLE İLETİŞİM OLGUSU, TEMEL ÖĞELERİ, AMAÇ VE İŞLEVLERİ İLE SINIFLANDIRILMASI

Bu başlık altında kitle iletişiminin daha net anlaşılabilmesi için bir olgu olan kitle iletişimini oluşturan temel öğeler, kitle iletişiminin farklı amaçları ve bu amaçlar doğrultusunda yüklendikleri işlevler ile kitle iletişim sürecinin gerçekleşmesini sağlayan kitle iletişim araçları ve bu araçların sınıflandırılması incelenmiştir.

2.1. Kitle İletişimi Olgusu

İletişim kavramına değişik toplumlarca, değişik zaman dilimlerinde, yaşanan ekonomik, siyasi ve toplumsal gelişmelere koşut olarak değişik anlamlar yüklendiği daha önce de belirtilmişti. Günümüzde de yaşanan ekonomik, toplumsal ve daha önemlisi teknolojik gelişmeler nedeni ile iletişim, kitle iletişimi olarak da anılmaktadır. Bunun da ötesinde özellikle Anglo - Sakson toplumlarında, kitle iletişim işlevini yerine getiren Kitle İletişim Araçları (Media), kitle iletişim sürecini açıklamada sıkça kullanılmaktadır.

Bununla birlikte, insanoğlunun toplumsal bir varlık olması özelliği ve varolabilmesi için toplum içinde yaşayarak, gereksinimlerini gidermek zorunda olduğu da gözden kaçırılmaması gereken diğer noktalardır.

Yaşanan toplumsal, ekonomik ve teknolojik değişiklikler sonucu, iletişim kavramına yüklenen anlam kitle iletişime yüklenen anlama eklenmiştir. Bu nedenle iletişim kavramı kitle iletişim kavramı ile birlikte anılır olmuştur.

İletişimin temel amaç ya da işlevinin, insanlar arasında ortaklık yaratma olduğunu belirten Raşit Kaya, bu nedenle iletişimi, iletilerin ortaklık yaratması nedeni ile ileti alışverişi olarak⁵² tanımlamaktadır.

İletin aktarılması ile yaratılması amaçlanan ortaklığın, aktarılması gereken iletilerin, bireysel iletişimden çok geniş bir alıcı kitlesine ulaştırılması gerekliliğini de beraberinde getirmektedir. Bu nedenle aktarılacak olan ileti kadar, bu iletilerin yayımı, bir diğer deyişle dağıtımını önem kazanmaktadır.

Bu gerçeğin farkında olan ve bireyin içinde bulunduğu toplumu etkileyerek, güç sahibi olmak isteyen insanoğlu, tarih boyunca bu amaç için kullandığı iletişim araçlarını ve dolayısıyla iletişim teknolojisini de geliştirme çabası içinde olmuştur.

Toplumun tüm kesimlerine ulaştırılması düşünülen ve kitlesel bir boyut kazanan iletişime bu nedenle kitle iletişimi adı verilmiştir. Bunun kavramsal nedeni ise, İngilizce'den dilimize aktarılmış bir kavram olmasında yatmaktadır. İngilizce'deki **Mass (Kitle) Communication (İletişim)** kavramlarının karşılığı olarak Kitle İletişimi olarak çevrilmiş ve kullanılmıştır. Bununla birlikte dilimizde **Kitle Haberleşmesi**⁵³ olarak da kullanım şekline rastlanmaktadır .

Bu bilgiler ışığında bilim adamlarının kitle iletişimine ne gibi anlamlar yüklediklerine bakmak yararlı bir çaba olacaktır.

⁵² Raşit Kaya, **Kitle İletişim Sistemleri**, Ankara: Teori Yayınları, 1985., s. 1.

⁵³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ünsal Oskay, **Kitle Haberleşme Teorilerine Giriş**, s.121-134.

Dökmen, kitle iletişimini “bir dizi bilgilerin/sembollerin, bir dizi hedefler tarafından üretilmesi, geniş insan topluluklarına iletmesi ve bu insanlar tarafından yorumlanma süreci”⁵⁴ olarak tanımlamaktadır.

Gökçe kitle iletişimini; teknik araçlar aracılığıyla toplumun belli bir kısmına veya bir grubuna değil, bilhassa toplumun büyük bir kısmına hitap edilmesi⁵⁵ şeklinde tanımlamaktadır.

Malatzke ise, kitle iletişimini; “mesajların kamusal, dolaylı, tek yönlü, teknik bir araç sayesinde, dağınık bir seyirci/dinleyici kitlesine iletildiği bir süreç”⁵⁶ olarak tanımlamaktadır.

Burkhart ise, “belli spesifik (özel) sosyal grupların veya üyelerinin teknik araçlar sayesinde heterojen olan ve geniş alana yayılmış sayıca, fazla insanlara sembolik içerikleri iletmeye ve ulaştırmaya çalışılan süreç”⁵⁷ olarak kitle iletişimini görmektedir. Bu tanımların ortak noktalarından yola çıkarak, kitle iletişimi, örgütlü bir grup tarafından, bu grubun amaçlarına uygun şekilde formüle edilen iletilerin, dağınık, örgütsüz ve bilgi açığı içindeki kitleye ulaştırılması süreci olarak tanımlanabilir.

2.2. Kitle İletişiminin Temel Öğeleri

Verilen tanımlarda dikkati çekeceği gibi süreç içindeki bir dizi öğeler ortaklık göstermektedir. Bu öğeler iletişimin ortak öğeleri ile benzerlik göstermektedir. Bu öğelerin başında iletişim sürecinde olduğu gibi kaynak gelmektedir. Ancak kitle iletişiminde kaynak, kişiler arası iletişim sürecinde söz konusu olan kaynak kavramının içeriği ile farklılık göstermektedir.

⁵⁴ Dökmen, a.g.e., s. 31.

⁵⁵ Gökçe, a.g.e., s. 79.

⁵⁶ G. Malatzke, *Psychologie der Masskommunikation*, Hamburg, 1963'den aktaran, Gökçe; a.g.e., 80.

⁵⁷ R. Burkhart, *Kommunikationswissenschaft, Grundlagen und Problemfelder*, Wien-Köln, 1983, s., 132'den aktaran, Gökçe, a.g.e., s. 81

Hatırlanacağı gibi iletişim sürecinde **kaynak**, iletiyi gönderen olarak tanımlanmıştı. Kitle iletişiminde ise; kaynak yine ileti gönderme görevini üstlenmekle birlikte çok daha farklı bir yapı göstermektedir. Kitle iletişim sürecini başlatan, yönünü ve amacını belirleyen kaynak, bir birey olabileceği gibi, özellikle günümüzdeki uygulamalardan hareket ederek, bir kurum ya da kuruluş da olabilmektedir.

Schramm ise; kitle iletişim sürecinde kaynağı, **haberleşme (iletişim) örgütü** ve **kurumsallaşmış kişi** olarak görmektedir. Schramm'ın kaynağı, haberleşme (iletişim) örgütü olarak görmesinin nedeni, kitle iletişiminin gerek teknik, gerekse de içerik olarak, çok karmaşık bir yapıya sahip olması ve bu yapının ancak örgütlü ve düzenli bir grup çalışması ile işlevlerini yerine getirebilmesidir. Kurumsal kişiden kastedilen, iletinin gönderildiği kanal ya da kurum adına söz sahibi olan kişidir. Kurumsallaşmış kişilik, üyesi bulunduğu iletişim örgütünün olanaklarını kullanarak, o örgütün temsilcisi durumda olan ve örgütün olanakları olmaksızın, alıcı için herhangi bir önem ve anlam taşımayan kişilerdir⁵⁸.

Ayrıca kitle iletişiminde kaynağın, siyasal, ekonomik ve kültürel güç olduğu varsayılmaktadır. Bu da kitle iletişiminde iletileri göndermek için kullanılan teknolojik araçların sahipliğinin ve bu gönderilmek istenen iletinin içeriğini belirleyen kitlenin siyasal, ekonomik ve toplumsal olarak ayrıcalıklı bir grubu oluşturduğu sonucunu doğurmaktadır.

Kitle iletişim sürecinde **alıcı** ise, bireysel iletişim sürecinde olduğu gibi bireydir. Ancak kitle iletişim sürecinde alıcı konumdaki birey, bireysel iletişim sürecindeki alıcı konumundaki bireyden çok büyük farklılıklar göstermektedir.

Öncelikle kitle iletişim sürecindeki alıcı konumundaki birey, kitle toplumunun üyesi olan bir bireydir. Daha önce bireyler ve ilişkiler bütünü olarak tanımlanan toplum, aynı zamanda tarihsel ve kültürel kökenlerde

⁵⁸ Schramm, a.g.e., s. 121.

ortaklık ve bireylerin ortak yaşantıları ile kazanılmış deneyimlerde de ortaklığı gerektirmektedir.

Ancak kitle toplumu olarak tanımlanan toplum ile normatif olarak tanımlaması yapılmış olan toplum arasında farklılıklar bulunmaktadır. 1700'lerden sonra ortaya çıkan **Kitle Toplumu** kavramı, sanayileşme ve sanayileşmenin bir getirisi olan kentleşme ile oluşan bir kavramdır. Bu nedenle İngilizce'deki karşılığı **mass-kitle**dir ve bu özellikteki alıcı ile kurulan iletişim türü **mass communication-kitle iletişimi** olarak adlandırılmaktadır.

Kitle kavramına değişik bilim adamlarınca değişik anlamlar yüklenmiştir. Aralarında Dennis McQuail'in de bulunduğu bir grup bilim adamı kitle kavramını, "çalışan insanların dayanışması ve gücü" şeklinde tanımlayarak olumlu anlam yüklemişlerdir. Diğer taraftan aralarında Wright, Malatzke⁵⁹ Blumler ve Batmaz'ın da bulunduğu bir grup bilim adamı; kitle kavramına olumsuz anlam yüklemektedirler. Kitle toplumu en genel anlamı ile toplumsal bakımdan farksız, heterojen, birbirleriyle bağlantısız, sınıf, cinsiyet ve ırk bakımından kesin farkları olmayan geniş bir grup olarak tanımlanabilir.

Batmaz ise, kitlenin taşıdığı özellikleri; Farklılaşmamışlık, Büyüklük, Olumsuzluk, Düzensizlik, Çapraşıklık⁶⁰ şeklinde sıralamaktadır.

Malatzke, kitle iletişim sürecindeki alıcı konumundaki kitleyi, **Disperses Publikum (Dağınık Seyirci/Dinleyici)** olarak adlandırmakta ve "çok değişik sosyal yapıya ait olan, amaçları tutumları, yaşama ve düşünme tarzları yönünden birbirlerinden farklı olmayan insanlar"⁶¹ olarak tanımlamaktadır. Dağınık seyirci grubu olarak da adlandırılmış olan kitlenin birbirleri ile doğrudan karşılıklı olarak ilişkiye geçmesi ve bu nedenle aralarında bir bağlantı ve organizasyondan söz edilemesi olası değildir.

⁵⁹ Gökçe, a.g.e., s. 78.

⁶⁰ Batmaz, a.g.e, s. 24.

⁶¹ Malatzke, a.g.e., 28.

Blumler ve Wright ise, kitle iletişim süreci içinde alıcı konumundaki kitlede bulunan özellikleri şu şekilde sıralamaktadır:

- Farklı sınıf, pozisyon, kültür ve servete sahip olması
- Bilinmeyen kişilerden oluşması
- Kitleyi oluşturan bireyler arasında çok az ilişki ve deney alışverişi bulunması ve fiziksel olarak farklı konumlanmaları
- Çok gevşek (zayıf) örgütlenmiş olmaları⁶².

Blumler ve Wright'ın kitlenin sahip olduğu özellikleri sıralamalarında, diğer bilim adamlarının sıralamalarından farklı olarak, kitle içinde yer alan bireylerin farklı fiziksel ortamlarda bulduklarına ve daha önemlisi diğer bilim adamları ile çelişerek, bu bireylerin farklılaştıkları konularına yer vermişlerdir.

Modernleşme kavramı olarak da adlandırılan kitle kavramı, genellikle bilim adamlarının olumsuz anlam yükledikleri bir kavram olmakla birlikte, **popüler kültür** ya da **kitle kültürü** olarak nitelendirilen ve tüketime yönelik olan kültürü de beraberinde getirmektedir.

Kitle iletişim sürecinde kullanılan kanallar, genellikle İngiltere'de yer alan **media** kavramı karşılığında Kitle İletişim Araçları olarak adlandırılmaktadır. Kitle iletişim sürecinde, sürecin gerçekleşmesini sağlayan **kanallar, oluk, araç, taşıyıcı** denmemesinin nedeni, özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde, kitle iletişiminin çok büyük gelişme göstermesi ve bu yüzden tüm dünyadaki kitle iletişim adına gelişmelerin bu ülkeye endekslenmesidir. Amerika Birleşik Devletleri'nde iletişim araçları, çağın gereksinimleri ile birlikte bu araçların sahipliğini elinde bulunduranların amaçları doğrultusunda kitlesel olma özelliği taşıması nedeni ile **Kitle İletişim Araçları** olarak anılmaktadır. Bunun da ötesinde, başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere, bilgi toplumu özelliğini kazanmış olan ülkelerde kitle iletişim araçları, süreçle birlikte anılmakta,

⁶² J.G. Blumler, *The Political Effects of Mass Communication*, The Open University, Unit 8, London: The Open University Press, 1977, aktaran Erdoğan ve Alemdar, a.g.e., s. 54.

süreci nitelemek için kullanılmaktadır. Bu nedenle media kavramı, kitle iletişim araçları ile birlikte iletişim, kitle iletişim ve uzaktan iletişimi nitelemek için kullanılmaktadır. Bu eğilim, Türkiye’de de son zamanlarda yaygınlık kazanmaktadır.

İletişim sürecinin bir diğer önemli ögesi olan yansıma da kitle iletişim sürecinde farklılıklar göstermektedir. İletilerin kitlesel olması ve bireysel iletişimde kullanılan kanallardan teknolojik olarak çok daha gelişkin kanal ve araçlarla gönderilmiş olması, kitle iletişimi sürecinde, geri besleminin alınmasını güçleştirmektedir.

Kitle iletişim sürecinde yansıma, iletilerin alıcı konumundaki hedef kitleye ulaştırılması ile anlık olarak anılamamaktadır. Kitle iletişimin iletilerinin, zaman ve mekan boyutu ile gönderilmesinden kaynaklanan zamansal bir geçikme doğal olmaktadır. Bununla birlikte, alıcı konumundaki kitlenin heterojen, dağınık, örgütsüz olması gibi niteliklerinden ötürü de yansıma gecikmeli olmaktadır. Yayınlar yoluyla iletiyi, kitle iletişim araçlarından alan alıcı, kaynağa yansımayı iki yöntemle gördermektedir. İletiyi alan alıcı, kaynağa yansımasını, mektup, telefon, telgraf, anket gibi bir diğer iletişim aracılığıyla iletebileceği gibi, kaynağın iletileri göndermek için kullandığı, araç ya da kanalı ileti alışverişine kapatarak da yansımasını gönderebilmektedir. Ancak bir defa daha vurgulanması gereken nokta, alıcının yansımasının geçikmeli olarak geldiğidir. Bu nedenle de kitle iletişim sürecinin başlatıcısı olan kaynak iletişimin planlaması ve denetiminde de güçlük çekmektedir.

Kitle iletişim süreci içinde yansımanın önemini anlaşılması, kitle iletişim sürecinde yön tartışmasını da beraberinde getirmiştir. Kitle iletişiminin tek taraflı olduğunu savunan bilim adamlarının karşısında, bunun tam aksi olduğu savunulmuştur.

Kitle iletişim sürecinde kullanılan **kanal**, bireysel iletişimde kullanılan kanaldan farklı özellikleri bünyesinde barındırmaktadır. Bu özelliklerin

başında ise teknik yönden çok daha ileri düzeyde olması gelmektedir. Bu nedenle günümüz uygulamalarında, kitle iletişim araçları, kaynak durumunda olan, örgütlü bir kurum ya da kuruluş ve kurumsallaşmış bir kişilik olduğu için, gazete, dergi, televizyon, radyo, billboard, telefon, telgraf vb. araçlar olarak sıralanmaktadır.

Teknolojik araçların kitle iletişim araçları olarak nitelendirilmesi genel bir kanı iken, aralarında Batmaz'ın da bulunduğu bir grup bilim adamı (McLuhan, Toffler, Bell vd.), kitle iletişim araçları tanımlamasını geliştirerek, hava gibi ortamları da bu sınıflama içine katmışlardır⁶³.

Kitle iletişim araçlarının, kitlesel anlamda bir iletişimi gerçekleştirebilmesi için bir dizi özellikleri taşıyor olması gereklidir. Bu özelliklerin başında üretimsel, teknolojik, eğitimsel ve ekonomik koşullar gelmektedir.

Gerçek anlamda kitle iletişimi, yazılı basının gelişmesi ve okuma sürecinin bireyselleşmesi ile başlamıştır.

Kitle iletişim sürecinde iletilerin geniş kitlelere ulaştırılması gerekliliği, iletileri üzerinde taşıyacak fiziksel olguların üretiminin de kitlesel olmasını gerektirmektedir. Bu nedenle kağıt üretimin artması ve basım teknolojisinin kitlesel bazda üretim yapacak boyuta gelmesiyle, yazılı basın kitle iletişim aracına dönüşmüştür.

Diğer bir özellik ise ekonomik koşullardır. Ticari bir mal özelliği de taşıyan yazılı basın, gerek üreticisi gerekse de tüketicisi için ekonomik ya da kültürel bir mal olması ve tüketicinin bu malı alabilecek ekonomik erişkinlikte olması gerekir. Kağıt, mürekkep, baskı makinaları, kol ve zihin gücü ile çalışanların ücretleri ve vergiler gibi üretim girdilerinin düzenli olarak sağlanması, yazılı basının ulaşmış olması gereken bir ekonomik erginliktir.

Yazılı basın organlarının üreticisi durumunda olan işletmelerin taşımak durumunda olduğu ekonomik erginlik, yazılı basının tüketicisi

⁶³ Batmaz, a.g.e., s. 32.

durumda olan alıcı/kitle toplumu içinde geçerlidir. Yazılı basının müşterisi, tüketicisi, alıcısı durumundaki kitlenin ekonomik olarak bir yazılı basın ürününü sürekli olarak alabilecek ekonomik erginlikte olması gerekir.

Diğer taraftan teknolojik ve ekonomik koşulların elverdiği ölçüde üretilerek, sürekli bir yazılı basın ürününü alacak ortamdaki tüketiciye ulaştırılması, yazılı basının kitlesel bir özellik taşınmasına yetmemektedir. İletişim ve kitle iletişim sürecinde esas olan iletilerin alıcıya ulaştırılması, bunun da ötesinde alıcının iletilerin kodlarını açarak yorumlaması ve anlamasıdır. Bu nedenle yazılı basın organlarınca yazı şeklinde kodlanarak, kağıt gibi fiziksel bir taşıyıcı üstünde alıcıya ulaştırılan, iletilerin alıcı tarafından açılabilmesi gereklidir. Bu durumdaki iletilerin kodlarının açılabilmesi de, en basit anlatımıyla okuma-yazma bilmeyi gerektirmektedir. Okuma-yazma bilmeyen bir kitleye yazılı basının ya da herhangi bir yazılı ürününün üretilerek, sürekli olarak ulaştırılması, iletiyi üretenlerin amacına ulaşması anlamını taşımaz. Alıcı kitle olarak görülen grubun okuma-yazma bilmesi şeklinde nitelendirilebilecek eğitim koşulu da, iletişim aracının kitlesel olabilme özelliği arasında bulunmaktadır.

Kitle iletişim araçları, bireysel iletişimde kullanılan araçlardan farklı olarak bir dizi özellikleri de beraberinde taşımaktadır.

Kitle iletişim araçlarının yayım periyotları belirlidir. Bununla birlikte, kitle iletişim araçlarının içerdiği iletiler sürekli değişim göstermektedir. Kitle iletişim araçlarının her an değişiklik gösteren içeriği ile bir paradoks olarak görülebilecek bu süreklilik ve devamlılık, alıcı kitle üzerinde talep yaratma amacı taşımaktadır. Talep yaratmada kullanılacak en sağlıklı yöntem ise; talebi yaratılacak olan mal, hizmet ve düşüncenin gereksinime dönüştürülmesidir⁶⁴. Gittikçe karmaşıklaşan ve işbirliği temeline dayanan çağdaş yaşamda, birey bilgiye karşı büyük bir gereksinim duymaktadır. Bu gereksinimin nedeni ise toplum yapısının gittikçe karmaşıklaşması karşısında bireyin yalnız kalmasıdır.

⁶⁴ Philip Kotler, *Pazarlama Yöntemi Cilt II*, (Çev: Yaman Erdal), İstanbul: Beta Yayınları, 1986, s. 322.

İçerik olarak incelendiğinde kitle iletişim araçlarının iletileri birer belgesel nitelik taşımaktadır. Kullandıkları teknolojiler bazında incelendiğinde yazılı basın organları, basılı halde buldukları için birer arşiv belgesi iken, görsel-işitsel ve sözel kitle iletişim araçlarında, yayın organlarının kendilerinde buldukları orjinal kayıttan farklı olarak, kaydetme için de kullanılabilir, video ve tape-recorder ile kitle iletişim araçlarından gönderilen iletilerin birer belgesel olarak saklanmasına olanak tanınmaktadır. Gelişen teknolojinin bir diğer getirisi de kitle iletişim araçlarından gönderilen iletilerin fiziksel olarak çok az deformasyona uğraması, böylece belgesel nitelikteki içerikleri çok sağlıklı olarak elde edilmesi ve saklanmasını olanaklı kılmıştır.

Günümüzde kitle iletişim araçlarının taşımakta olduğu özellikler içinde belki de en önemlisi, kitle iletişim araçlarının her yerde ve aynı anda iletilerini alıcılara aktarabilmeleridir.

Birbirlerine benzemeyen kitlelere aktarılmak üzere tasarlanan iletiler, fiziksel alanların farklılıkları gözetilmeden, fiziksel alanlardan kaynaklanan zamansal farklılıkları ortadan kaldırarak ve tüm kitleye aynı anda çok az bir bedelle sunulmaktadır.

Her yerde bulunması, tüm kitleye aynı anda ulaşması, zaman farkını kaldırması, çok az bir bedel ödemeyi gerektirmesi, ön hazırlık olarak, görme, işitme gibi duyu işlevleri dışında, yazılı basın için okuma yazma gerektirmesi dışında bir ön hazırlık istememesi, teknolojinin kitle iletişim araçlarını demokratikleştirmesi yoruma yol açmaktadır.

Tanrısal gücün ve onun yeryüzüne yansıması olan dini kuralların, toplumsal yaşamdaki tüm sistem ve kuralları belirlemesinin akıl aracılığıyla sorgulanmaya başlanması ve bu sistem ve kuralların insan aklı ile belirlenmesi, feodalite karşısında burjuvazinin ortaya çıkması gibi toplumsal, ekonomik ve siyasi gelişmeler kitle iletişim araçlarının gelişmesinde önemli etkiler yapmıştır.

Tarım toplumundan, kapitalist ekonomi düzenine geçen toplumlarda merkezi, etkin ve üniter bir devlet gereksinimi, güçlenen ticaret burjuvazisinin zorlaması ile kaçınılmaz olmuştur. Böyle bir devlet yapısını gerektiren nedenlerin başında feodalitenin siyasi gücü bölmesi ve ticaretin önüne engeller çıkarması gelmektedir. Ticareti fiziksel güven içinde sürdüreceği geniş bir coğrafi alan, belirsizlikleri ortadan kaldıracak siyasi otorite ve hukuk düzeni isteyen burjuvazi, önceleri feodal beyler karşısında krallıklara destek verirken, oluşan pazarın korunması ve yabancı rekabeti engelleyecek bir ulusal devlete gereksinim duymaya başlamıştır.

Bu nedenle özellikle 17. ve 18. yüzyıllarda ticari burjuvazinin sermaye birikiminin büyümesi ile izlediği ticari politikaları bırakarak, iktidar payı istemiş ve edilgen yapıdan çıkarak, kral ve çevresindeki aristokrasiye karşı açık bir mücadele başlatmıştır⁶⁵.

Üretimde makinalaşma, insan ve hayvan gücünden farklı yeni enerji türlerinin kullanımı ise, toplumda "işçi sınıfı"nın doğmasına yol açmıştır.

Tüm bu gelişmelerin doğal bir sonucu olarak 18. yüzyılın sonlarına doğru sanayi devriminin iyice güçlendirdiği burjuvazi, işçi sınıfının da aralarında bulunduğu geniş halk kitlelerinin desteğini alarak, mutlak krallıkları devirmiştir. Yasama ve yürütme gibi güçlerin birbirinden ayrıldığı, toplumun her kesiminin temsil şansı bulduğu, yargının denetleyebildiği bir yasama organını bünyesinde barındıran, bireyin doğal hak ve özgürlüklerinin koruma altına alındığı yeni bir siyasal sistem yürürlüğe konmuştur⁶⁶.

Yaşanan tüm bu toplumsal gelişmeler kitle iletişim araçlarında daha 15. yüzyıldan itibaren yansımalarını bulmuştur. Fransa ve İngiltere'de belli merkezlerde işleyen Devlet Posta Sistemi ile kısıtlı çevrede de olsa dağıtılan ve büyük kâr edimleri sağlayan haberler kitle iletişim araçlarının önemini kavranmasında önemli rol oynamıştır.

⁶⁵ Kaya, a.g.e., 4.

⁶⁶ Kaya, a.g.e., s. 5.

Aynı dönemde Guttenberg'in oynak ve yeniden kullanılan harfleri kullanmayı temel alan baskı makinasını bulması, kağıt ve mürekkebin Avrupa'da üretilmeye başlanmış olması gibi haber üretimi ve dağıtımını kolay kılan öğelerin yanı sıra, yeni dünyanın keşfedilmiş olması, Avrupa'da yaşanan toplumsal, ekonomik ve siyasal olaylar gibi haber beklentisini canlı tutan öğeler ve özellikle Aristokrasi ve Burjuvazi'de üniversitelerin katkısı ile okur-yazar sayısının artması gibi eğitimsel faktörler, kitle iletişim araçlarının gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Haberlerin düzensiz olarak elde edilmesinin yarattığı sıkıntı, haberleri düzenli bir şekilde ulaştıracak kitle iletişimin aracının doğmasına neden olmuştur. Bu nedenle ilk kez 1605 yılında Nieuwe Tydinghen adlı gazete düzenli olarak Hollanda'nın Anwers kentinde çıkarılmaya başlanmıştır. Bu hareketi 1650'de Almanya'da, 1695'de İngiltere'de, 1775'de Amerika'da 1777 yılında ise Fransa'da⁶⁷ çıkmaya başlayan günlük gazeteler izlemiştir.

Düzenli olarak çıkmaya başlayan ve sayıları gün geçtikçe artan yazılı basında, konularda da çeşitlenmeler görülmüştür. Sadece pazar, ticari olay ve bilgiler ile dış haberler ile sınırlı olan içeriğe iç siyasal gelişmeler de eklenmiştir. Böylece yazılı basın organlarının sayfaları siyasi mücadelelere sahne olurken, yazılı basın siyasi mücadelenin bir aracı olma niteliğini kazanmış ve sosyo-politik önemi belirginleşmiştir.

1750-1900 yılları arasında yaşanan ve tüm dünya ulusları için ekonomik, politik, toplumsal, teknolojik ve coğrafi alanlarında köklü değişmelere yol açan Sanayi Devrimi, kitle iletişim araçlarında da aynı yoğunlukta değişiklikler yaratmıştır.

Bireysel bazda incelediğinde, insan ve hayvan gücünden başka enerjilerin üretim için kullanılması ile ortaya çıkan imalat, kitle iletişim araçlarının kullanılmasını zorunlu kılmıştır. Sipariş yöntemi ile çalışan ve

⁶⁷ Albert Pierre ve Fernand Terrou, *Histoire de la Presse*, Paris: PUF, 1970, s. 11-12'den aktaran Kaya, a.g.e., 6.

zanaatkâr olarak nitelendirilen üreticileri, alıcısı belli bir mal ürettikleri için ticari anlamda satamama gibi bir risk taşımamaktaydılar. Ancak az önce de belirtildiği gibi, imalat sektörünün sanayileşmesi ve tüm bu sürecin makinalaşması, üretilen ürünün pazarlanmasını üretim sürecinden ayrılmasına neden olmuştur.

Üretilen mal pazarlanması için alıcıların üretilen bu mal ile ilgili olarak bilgilendirilmesini gerektirmiştir. Kitlesele tüketim amacı ile kitlesele üretilen mallar ile ilgili bilgilendirme ise ancak kitle iletişim araçları yardımı ile olmuştur.

Klasik ve Neoklasik iktisatçıların üzerinde uzlaşma sağladıkları "Sermaye her zaman bir odakta yoğunlaşır" düşüncesi, sanayileşme süreci içindeki toplumlar için de geçerli olmuştur.

Sanayileşme süreci içinde ilk defa yer alan toplumlar, üretimin vazgeçilmez girdilerinden olan hammadde ve işgücünü sömürgeleşme yoluyla gidermişlerdir. Aralarında İngiltere, Fransa, Amerika, Hollanda gibi ülkelerin bulunduğu sanayileşmesini tamamlamış ülkeler, sanayileşme süreçlerini sömürge haline getirdikleri ülkelerden elde ettikleri girdilerle tamamlamışlardır.

Avrupalı ülkeler giderek, Amerika Birleşik Devletleri ise getirerek sömürü yoluna gitmişlerdir. Gelişen teknolojiye koşut olarak, üretim olanaklarının artması ile üretilen mallar, iç pazarın gereksinimini karşıladığı gibi fazla da vermeye başlamıştır. Bu da sanayileşme için pazar sorununu beraberinde getirmiştir. 1900'lere kadar klasik anlamda sömürge yöntemine başvuran sanayileşmiş ülkeler, pazar sorunun ortaya çıkması ile birlikte bu yöntemden vazgeçmişler ve ürettikleri malları satarak yayılcılık politikalarına yeni bir boyut kazandırmışlardır. Çıkar gözettileri ülkelerde yönetim ve politika gibi ensturumanları kullanarak sömürüye devam eden sanayileşmiş ülkeler, artık kapitalist ülkeler olarak adlandırılmaya başlamışlardır. Söz konusu edilen pazar sorunu, paylaşımında çıkan sorunlar nedeni ile iki dünya savaşını da beraberinde getirmiştir.

Savaşlar sonrası özellikle Amerika, Kanada, Japonya ve Batı Avrupa'da sermayenin aşırı derecede yoğunlaşması, sermayenin bulunduğu coğrafyanın dışına taşmasına neden olmuştur. Globalleşme ya da Marshall McLuhan'ın tanımı ile "Evrensel köye dönüşme"⁶⁸ süreci böylece başlamıştır. Globalleşmenin nedenleri;

- Sermayenin kendi ülkesinde sömürecek yer bırakmaması
- Sermayenin kendi ülkesindeki hukuksal kısıtlamaların, sömürüye izin vermemesi ve hukuksal olarak daha uygun durumda ülkelerin bulunması
- Üretilen malların değil, o malların üretimini yapan makinaların fiziksel olarak taşınır kılınması
- Gelişen teknolojinin, iletişim teknolojisine ve kitle iletişim araçlarına yansımaları olarak sıralanabilir.

Kitle iletişim alanındaki tüm buluşların sermayenin gereksinimini karşılamak üzere tasarlandığı gözden kaçmayan bir gerçektir. Radyonun işlevsellik kazandırılması, Amerikan donanmasında gemiler arasında iletişimi sağlama ve Güney Amerika'da muz transplantasyonları bulunan Amerikalı iş adamlarının bu transplantasyonlarla iletişim kurma amacına yönelik olması, faksın bulunuşunun ticari anlaşmalarda geçen verilerin sözel olarak değil yazılı belge olarak geçerli olması nedeni ile bu verileri anında karşı tarafa iletmek amacı gütmesi, artık sermayenin değil, sermayenin enformasyonunun değerli olması bu nedenle kredi kartları ve akreditiflerin kullanılması bu yöndeki görüşleri destekler nitelikteki örnekler arasında yer almaktadır.

Globalleşme sürecinin en büyük nedeni ve sonucu olan kitle iletişim araçları, yukarıda sıralanan nedenlerledir ki son 200 yılın en önemli buluşları⁶⁹ olarak kabul edilmektedirler.

⁶⁸ Uğur Demiray, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, 1993-1994 Yılı Mass Communication Dersi, Yayınlanmamış Ders Notları.

⁶⁹ Batmaz, a.g.e., s. 35.

Bilim ve teknoloji alanlarında yaşanan değişiklikler, kitle iletişim araçlarının bünyesine, bir diğer deyişle iletişim teknolojisine yansıtılmıştır. Dizgi ve baskı tekniklerinin ilerlemesi ile yazılı basın organlarının üretilmesi süreci hızlandırılmış, resmin görüntü olarak iletilmesi, yeni buluşlar ile daha etkin hale getirilerek, daha verimli ve sağlıklı kullanılmış, böylece iletiler ile yaratılmak istenen etki güçlendirilmiştir. Geliştirilen demiryolu, telgraf ve telefon ağları ile iletilmek istenen iletiler daha kısa zamanda, daha etkili olarak gönderilmiştir.

Tüm bu gelişmeler ışığında yazılı basın, teknolojik, ekonomik, eğitimsel ve üretimsel boyutları ile tam bir kitlelilik özelliği kazanmış, sistem ve gelişmelerin oluşturduğu toplum ise önceden özellikleri verilmiş olan kitle toplumu haline gelmiştir.

Durkheim'ın "organik dayanışma toplumları" olarak nitelendirdiği toplumların içindeki bireyler arasındaki ilişki ve dayanışma, farklılaşmaya ve bu farklılaşma içinde birbirini tamamlamaya ve bütünleşmeye dayandığından, birey için bilgilenme yaşamsal değer taşımaktadır⁷⁰.

Durkheim'ın organik dayanışma toplumları olarak nitelendirdiği bu toplumlar, kitle toplumu olarak nitelendirilen ve büyüklük, çapraşıklık, düzensizlik gibi olumsuz öğeleri bünyesinde barındıran toplumlardır. Mekansal açıdan da birbirlerinde uzak olmaları, günlük yaşam içinde kopuk olarak yaşamaları, bu kitlenin örgütlenmesini engellemektedir. Bu da yaşamsal değer taşıyan bilgilenmenin zorlaşmasına neden olmaktadır. Bu nedenle kitle toplumu, kitle iletişim araçlarına ve bu araçların yerine getirmeyi amaçladığı işlevlere açıktır⁷¹.

Bu durumdaki kitle toplumunun bireyleri, kitle iletişim araçları tarafından gönderilen iletilerle etkilenmektedir. Kitle iletişim araçlarından gönderilen iletiler, savunmasız durumdaki bireyin sadece bilgi düzeyini etkilemekle kalmamakta, aynı zamanda tutum ve davranışları üzerinde de

⁷⁰ Zillioğlu, a.g.e., s. 20.

⁷¹ Aziz, a.g.e., s. 48.

etkili olmaktadır. Böylece kitle iletişim araçlarından tüm kitleye gönderilen iletilerin kodları, bireysel olarak açılmakta ve kitle toplumu parçalara ayrılmakta, toplum içindeki bireylerin birbirleri ile bağlantıları azalmakta, buna karşın kitle iletişim araçlarına bağımlılıkları artmaktadır⁷².

Kitle iletişim süreci tarihsel gelişimi içinde önceleri tek aşamalı olarak kabul edilmiş ve iletiler bu temele göre formüle edilerek, alıcılara ulaştırılmıştır. Ancak kitle toplumu içinde, kitle iletişim araçlarından gönderilen iletilere kapalı bireylerin sayısının hiç de azımsanmayacak ölçüde olduğu gerçeğinin ortaya çıkması ile birlikte, kitle iletişim sürecinde "İki Aşamalı Akış Modelleri" tartışmaya açılmıştır. İki aşamalı iletişim akışı çalışması, kitle iletişim araçlarının kitle üzerinde dolaysız ve toplam bir etkiye sahip olduğu düşüncesi yerine, kitlenin, kitle iletişim araçlarından gelen iletiyi dolaylı almayıp, aşamalı olarak aldığı öne sürülmüştür.

İki aşamalı kitle iletişim modellerinin ortaya çıkmasını McQuail ve Windahl şu şekilde açıklamaktadır: "Bu değişimin altında yatan en önemli neden ise, modern toplumda vatandaşların, kitle iletişim araçlarını ellerinde tutan iktidar seçkinleri (power holding elits) tarafından yönlendirildiği, savını önesüren kitle toplumu kuramlarının değerini yitirmesidir"⁷³.

İki aşamalı iletişim akışı sürecinde kitle iletişim araçları tarafından gönderilen ileti, alıcı konumundaki kitle toplumundaki bireye doğrudan ulaşmamakta, ileti bireye aşamalı olarak ulaşmaktadır. Bu süreç içinde kanaat önderleri önemli bir rol oynamaktadır. Kanaat önderleri, kitle iletişim araçlarından gönderilen iletilere açık olmayan bireylere, kitle iletişim araçlarından aldıkları iletileri aktarmaktadır. Kitle toplumu her ne kadar atomize olmuş bir yapı ve örgütsüzlük özelliği taşısa da, kitle toplumu içindeki birey en azından bir ya da birden fazla grup ile ilişki

⁷² Elihu Kaltz, a.g.e., s. 80'den aktaran Aziz, a.g.e., s. 49.

⁷³ McQuail ve Windahl, a.g.e., s. 12.

içindedir⁷⁴ ve kanaat önderleri, bireye bu gruplar aracılığı kitle iletişim araçlarından aldığı iletiyi ulaştırmaktadır. Kuşkusuz, kanaat önderi olarak adlandırılan kişi, kurum ya da kuruluşların, bireyin içinde bulunduğu toplum içindeki statüsü, güvenilirliği iletişim sürecinin başarılı olması açısından çok önem taşıyan öğelerdir.

2.3. Kitle İletişiminin Amaç ve İşlevleri

İletişim ve kitle iletişim süreçleri, tanımlarında ve içinde barındırdıkları öğelerde farklılık gösterdiği gibi taşıdığı amaçlarda da farklılıklar göstermektedirler.

Sosyal bilimlerin tüm alanlarında olduğu gibi kitle iletişiminin gerek tanımında, gerekse de amaçlarında da bilim adamlarınca bir uzlaşma sağlanamadığı açık bir gerçektir. Değişik bilim adamları, kitle iletişiminin amaçları ile ilgili değişik görüşler öne sürmüşlerdir. Bunlardan bazılarında yer verilmesi kitle iletişim sürecinin amaçlarının berraklaşmasını sağlayacaktır.

Zıllıoğlu her ne kadar iletişim amaçları olarak sıralasa da, Haberdar etme, Eş güdüm sağlama, Kuşaklar arası aktarma ve Eğlence olma⁷⁵, kitle iletişimin amaçları arasında yer almaktadır.

Çağdaş yaşamın, işbirliği temeline göre yürüyeceği ve bu işbirliğinin ise toplumsal rollerin dağıtım ve bu rollerin gerekliliklerinin yerine getirilmesi ile işlerlik kazanacağını belirten Zıllıoğlu, bunun da iletişim/kitle iletişimi ile olanaklı olabileceğini⁷⁶ söylemektedir.

Toplum içindeki birey, her an içinde bulunduğu toplumun koşullarına ve kendisinin sorumlu olduğu rollere göre kararlar alıp, bu kararları uygulamaya koyma gibi bir yükümlülük altındadır. Bu yükümlülüğünün yerine getirilmesi de, özellikle kitle toplumunun bir parçası durumdaki

⁷⁴ Schramm, a.g.e., s. 124.

⁷⁵ Zıllıoğlu, a.g.e., s. 80-84.

⁷⁶ Zıllıoğlu, a.g.e., s. 80.

birey için yaşamsal bir değer taşıyan bilgilenmeyi kaçınılmaz kılmaktadır. Daha önce de değinildiği gibi kitle toplumu içindeki bireyin bilgilenmede başvuracağı kaynak aile, çevre gibi birincil toplumsal kaynaklardan çok kitle iletişim araçlarıdır.

Kitle iletişimi gerçekleştiren kitle iletişim araçları, doğaları gereği toplum içinde ve toplum ile ilgili alanlarda olan, olması muhtemel konu ve olgular ile ilgilenmekte, tüm bunlarla ilgili bilgileri de topluma aktarmaktadırlar. Kitle iletişim araçları, birey adına tüm toplum yaşamına gözcülük etmekte, bilgilerin bir noktada toplanmasına ve bu noktadan gereksinim duyan bireylere dağıtılmasına yardımcı olmaktadır.

Kitle iletişiminin bir diğer amacı olan Eşgüdüm sağlama ise; kitle toplumu içindeki bireylerin, kendi koşullarına göre gidermeyi amaçladığı istek ve beklentilerinin, toplumun koşulları ile bağdaştırılmasını esas almaktadır.

Her ne kadar örgütsüzlük, dağınıklık gibi olumsuz özellikler taşısa da, kitle toplumunun da işleyişini sağlayan ve üzerinde toplumun geneline anlaşma sağlanmış olan ortak değer yargıları, normlar, davranış kuralları ve toplumsal çıkarlar bulunmaktadır. Bireylerin beklentilerinin, kimi zaman toplumsal koşullar ile çatışabileceği olasılığından hareket ederek, bireyin ve toplumun beklentilerinin uzlaşması gereği ortaya çıkmaktadır.

Toplumun doğal bir parçası olarak işlerlik gösteren değerler, yazılı ve yazılı olmayan davranış kuralları gibi toplumsal denetim mekanizmaları tarafından bireyin ya da grupların beklentilerine sınırlamalar getirerek uzlaşma, bir diğer deyişle, eşgüdüm sağlamaktadır. Bu eşgüdümü sağlamada kullanılan en etkili enstruman ise kitle iletişimidir. Kitle iletişim araçları tarafından eşgüdüm amacı doğrultusunda formüle edilerek gönderilen iletiler ile eşgüdüm sağlanmaktadır.

Kuşaklar arası aktarma amacı ise; doğrudan toplumsallaşma süreci ile ilgilidir.

İnsan toplu yaşayış ve etkileşim anlamında “toplumsal bir varlık” özelliği taşımakla birlikte, “kültürel bir varlık” olması nedeni ile diğer canlılardan farklı olmuştur. Kültür ise; insanlığın doğal ve toplumsal çevresi ile etkileşimi sonucu ortaya çıkan ve tek başına bireyin oluşturamayacağı bir olgudur. Kültürel anlamda, bireyin etkinliklerini ve ilişkilerini belirleyen davranış kuralları, kalıpları, değerleri nedeni ile toplumsal ve kültürel kurumlar oluşmaktadır. Toplumsal ve kültürel kurumların oluşumu ve işlevlerinin devamında kültürün hem nedeni, hem de sonucu olan kitle iletişimine gereksinim duyulmaktadır. Sistem etkileşimi içinde incelendiğinde kültür ve iletişim sisteminin evrimlerinin paralel olması bu görüşü doğrular nitelik taşımaktadır.

Kitle iletişim sürecinde toplum içindeki bireye gönderilen ve toplumun kültürünü yansıtan iletiler ile toplumsal ve kültürel kurumların tüm toplum çerçevesinde oluşturulması, benimsenmesi ve yaşatılması sağlandığı gibi sonraki kuşaklara bu kültürel ve toplumsal kurumların aktarılması da sağlanmış olmaktadır.

Kitle iletişim süreci, bireysel ve toplumsal bazda sadece bilgilendirme, birliği sağlama, kültürel ve toplumsal kurumlara yarar sağlama gibi amaçlarla sınırlı değildir. Kitle iletişim süreci aynı zamanda hem bireysel hem de toplumsal bazda, bir gereksinim olan eğlenme ve dinlendirme gibi amaçları da bünyesinde barındırmaktadır.

Zıllıoğlu, yukarıda verilen amaç sıralamasından farklı olarak ekonomik ve siyasal düzlemde iletişimin toplumsal amaçlarını üçe ayırmaktadır:

- Geçmişini sürdürmek ve güncelleştirmek
- Bugünü yaşayabilmek
- Geleceği güven altına almak⁷⁷.

Batmaz ise; kitle iletişimin amaçlarını, kitle iletişim sürecinde belirleyici konumda olan kaynağın niyetine göre üçe ayırmaktadır:

⁷⁷ Zıllıoğlu., a.g.e., s. 83.

- Ayna olması
- Filtre görevi yapması
- İletimi gerçekleştirme⁷⁸.

Kitle iletişim sürecinin amaçları arasında yer alan ayna olma, kitle iletişim araçlarında toplumun yansımasına yer verme temeline dayanmaktadır. Kaynak tarafından bir aynanın önüne getirilen topluma, aynada yansıyan görüntünün, bir diğer deyişle toplumun kendi görüntüsünün sunulmasıdır. Böylece aynada yansımış olan toplumun görüntüsü, daha geniş anlatımı ile kültürel, ekonomik ve toplumsal yapısı, koşulları, beklentileri, içinde barındırdığı aksaklıklar gibi toplumsal yaşamın sürdürülebilmesi için, hakkında bilgi edinilmesi gereken konu ve olgulardan, toplum bilgilendirilmiş olur. Toplum, belli tepkiler göstererek, yine sistem yaklaşımı içinde gönderdiği yansımalar ile toplumsal sistem içinde gerekli düzenlemeleri ve yapılanmaları yerine getirmesi, bu konular hakkında bilgilendirildiği için kolay kılınmış olur.

Kitle iletişim sürecinin bir diğer amacı olan filtre görevinde ise; nötr bir amaç olan ayna olma amacının aksine bir çıkar söz konusu edilmektedir. Bu amaç, büyük ölçüde kitle iletişim sürecinde kaynak rolü oynayan kitle iletişim araçlarının sahipliğini yapan ya da kitle iletişim araçları üzerinde söz sahibi olan ve toplumun etik yönleri ile ilgi olarak kendilerini hakem konumunda gören gruplar tarafından çıkar amacı güdülmeksizin kitle iletişim araçlarının içeriklerinin filtre edilmesini süzülmesini kapsamaktadır. Her ne kadar çıkar amacı güdülmeyen uygulanmaya konmak istenen bir amaç olsa da, ilgilenmiş olduğu etik kavramının, soyut bir özellik taşıması ve kitle iletişim araçlarının denetimini elinde bulunduranlarca yapılmış olması, bu amacın nötrlüğünü tartışmaya açmaktadır. Filtre görevi yapma amacı, kitle iletişim araçlarının en önemli içeriklerinden biri olan haber ve bilgi konusunda büyük önem taşımaktadır. Bunun nedeni ise, haber ve doğal bir getirisi olan bilginin, kitle toplumu için

⁷⁸ Batmaz, a.g.e., s. 37.

yaşamsal bir önem taşımasıdır. Bununla birlikte, kendi beklenti ve çıkarlarını, toplumun beklenti ve çıkarları ile özdeşleştiren bir grup tarafından uygulanmasının da, özellikle toplum açısından sağlayacağı yararlar gözden kaçırılmamalıdır.

Kitle iletişiminin güttüğü iletim amacı ise; haber ajanslarının işlevlerine benzerlik göstermektedir. İletim amacı ne ayna olma amacındaki gibi toplumu topluma gösterme amacı taşımakta ne de, filtre görevi yapma amacında olduğu gibi toplumun etik yönleri ile ilgili süzüm amacı taşımaktadır. İletim amacı, sadece olanı iletmek görevini üstlenmiştir. Nötr bir amaç özelliği taşıması, kitle iletişim araçlarının demokratik olma özelliğini de beraberinde getirmektedir.

Sıralanan kitle iletişiminin her üç amacının da içiçe olduğu ve herhangi bir kitle iletişim sürecinde bu üç amaçtan biri olduğu gibi, birkaçının da aynı anda güdülebileceği olasılığı dikkate alınmalıdır.

Laswell ise iletişim profesyonellerinin etkileri başlığı altında kitle iletişiminin amaçlarını şu şekilde sıralamaktadır:

- Çevreyi gözaltında tutma
- Çevreye karşılık vermede toplumun parçalarını birbirleriyle olan bağlantısını sağlama
- Toplumsal mirasın bir kuşaktan ötekine, bir grubun üyelerinden yeni üyelere aktarılması⁷⁹.

Wilbur Schramm ise **Men, messages and media** adlı çalışmasında kitle iletişiminin amaçlarını siyasal, ekonomik ve toplumsal sistem ile ilişkilendirerek; Gözetme, Karşılıklı bağlılık sağlama, Toplumsal mirasın aktarılması ve Eğlence⁸⁰ şeklinde sıralamaktadır.

Schramm, gözetme amacı ile siyasal sistem içinde bilgi toplama, ekonomik sistem içinde kaynaklar ve alışverişte haberdar etme, toplumsal

⁷⁹ H.D. Laswell, "Structure and Fuction of Communication In Society" Ed. L. Bryson, **World Politics and Personal Insecurity**, New York: Mc Graw Hill, 1948, s. 18'den aktaran Erdoğan ve Alemdar, a.g.e., s. 104.

⁸⁰ Wilbur Schramm, a.g.e., s. 31'den aktaran Erdoğan ve Alemdar, a.g.e., s. 104.

sistem içinde ise toplumsal kurallar ve roller hakkında bilgi ve haber vermek olarak açıklamaktadır. Karşılıklı bağlılık sağlama amacına ise; siyasal sistem içinde bilginin yorumu, politika yapmak, ekonomik sistem içinde ekonomi ile ilgili enformasyonun yorumu, ekonomi politikalarının karşılaştırılması ve pazarın denetimi, toplumsal sistem içinde ise, halkın anlayış ve isteklerinin eş güdümü ve toplumsal denetim işlevi anlamları yüklenmiştir. Toplumsal mirasın aktarılması amacı ise, siyasal sistem içinde yasaların ve adetlerin aktarılması, ekonomik sistem içinde, ekonomik davranışların açıklanması, toplumsal sistem içinde toplumsal norm ve kalıpların toplumun yeni bireylerine aktarılması şeklinde ifade edilmektedir. Schramm'a göre kitle iletişiminin son amacı ise eğlencedir. Eğlence amacı siyasal ve ekonomik sistem içinde herhangi bir yer bulamazken, toplumsal sistem içinde boş zaman geçirme, gerçek sorunlardan ve işten kurtulma, raslantıyla öğrenim ve toplumsallaşma⁸¹ olarak tanımlanmıştır.

Dennis McQuail ise kitle iletişiminin amaçlarını;

- Enformasyon sağlama amacı,
- Karşılıklı bağlılık sağlama amacı,
- Devamlılık sağlama amacı,
- Eğlence, avuntu hoş vakit geçirme günlük baskılardan uzak, dinlenme olanağı sağlama amacı,
- Harekete geçirme amacı⁸² olmak üzere beş ana grupta toplamıştır.

McQuail'in kitle iletişiminin amaçları sıralamasında diğerlerinden farklı olarak harekete geçirme amacı göze çarpmaktadır. Harekete geçirme amacı ile politika, savaş, ekonomik kalkınma, iş, sağlık kimi zamanda din gibi alanlarda toplumsal amaçlar için kamuoyu oluşturma olarak nitelenebilecek işlevler anlatılmaya çalışılmıştır. Kamuoyu yaratma

⁸¹ Schramm, a.g.e., s. 31'den aktaran Erdoğan ve Alemdar, a.g.e., s. 104.

⁸² Dennis McQuail, *Mass Communicatin Theory*, California, Sage:1983, s. 79-80'den aktaran Erdoğan ve Alemdar, a.g.e., s. 107.

işlevini yerine getiren kitle iletişim araçlarını işin içine sokma olarak Türkçe'ye çevrilen **Involvement** etkisini kullanmaktadır. İşin içine sokma etkisi, bir karar alıp, eyleme dökmeden önce, bireyin yoğun bir şekilde alacağı kararlar ile ilgili iletiler aldığı ve bu iletiler sonucu karar alıp uygulamaya sokması ve bu aşamadan sonra da yine önceki iletileri benzer yöntem ve yoğunlukta izlemesi temeline dayanmaktadır.

Laswell, Schramm, McQuail'in kitle iletişimi amaçları ile Zillioglu'nun iletişimin amaçları başlığı altında sıraladığı kitle iletişiminin amaçları büyük ölçüde benzerlik göstermektedir.

Gökçe ise, kitle iletişim araçlarının amaçlarını, sosyal fonksiyonlar başlığı altına incelemiştir. Bunun nedenini; kitle iletişiminin toplumsal yaşam ve sistem içinde işlev görmeleri olarak açıklayan Gökçe, kitle iletişiminin amaçlarını; Sosyal amaçlar, Siyasi amaçlar, Ekonomik amaçlar ve Enformasyon amaçları⁸³ olmak üzere dört ana başlıkta toplamıştır.

Gökçe, kitle iletişiminin temel amacının sosyalizasyon amacı olduğunu belirtirken, bunun nedenini de kitle iletişim araçlarının toplumsal değer yargılarını pekiştirmesi, kuşaktan kuşağa kültür transferini üstlenmiş olması ve eğitim işlevini de üstlenmiş olması olarak açıklamaktadır.

Gittikçe karmaşıklaşan toplumsal yaşamda, bireyin ilk eğitimini aldığı birincil gruplar olan, aile, çevre gibi kurumlar geçerliliğini ve işlevselliğini yitirmiştir. Sosyalleşme sürecinin başında olan bireye gereksinim duyduğu eğitimi kitle iletişim araçları vermektedir. Kitle iletişim araçları tarafından gönderilen iletiler ile toplumsal değer yargıları, normlar, kültürün özellikleri aktarılmakta ve birincil eğitim gruplarının açığını doldurmaktadır.

Bununla birlikte, içinde buldukları çevreyi tümüyle anlamaları olası olmayan bireye, görmediklerini görmek, duymadıklarını duymak, kendinden fiziksel olarak uzakta olan olguları öğrenebilmek olanağı tanımaktadır. Gökçe, kitle iletişim araçlarının sosyal fonksiyonları arasında günlük sıkıntılardan kurtulma, sorunları unutma ve yorgunluğun giderilmesi,

⁸³ Gökçe, a.g.e., s. 84.

dikkat ve algının başka yönlere çevrilmesi, en kısa anlatımla realiteden kaçışa⁸⁴ yer vermektedir.

Kitle iletişim araçlarının amaçları arasında yer alan siyasi fonksiyonlar ise, çevreden gelen girdilere yanıt vermek suretiyle varolan siyasi düzenin korunması için gerekli işlevler⁸⁵ olarak tanımlanmaktadır.

Siyasi sistem de toplumsal sistem gibi karmaşık bir yapı içermektedir. Bu karmaşık yapının da tek başına birey tarafından algılanması ve anlaşılması olanaksızdır. Bu nedenle kitle iletişim araçları, içerikleri ile bu karmaşık yapı içindeki siyasal sistemi, bireyin algılayabileceği ve anlayacağı boyuta indirgemek durumundadırlar.

Siyasi amaçlar, diğer bilim adamlarının sıraladığı amaçlar içinde yer aldığı gibi kamuoyu yaratma ve yönlendirmeyi kapsamaktadır. Ancak Gökçe, siyasi amaçlarda, kitle iletişim araçlarının toplumda var olan tüm görüş ve düşüncelere yer verme ve temsil fonksiyonuna dikkatleri çekerek, kitle iletişim araçlarının temsil fonksiyonunu sağlıklı olarak yerine getirmemesi halinde, belli bir grubun çıkarılarına hizmet edecekleri ve kitle iletişim araçlarının taşımaları gereken en önemli özellik olan tarafsızlığı yitirecekleri⁸⁶ saptamasını yapmaktadır.

Demokratik toplumlarda kitle iletişim araçlarının tanımlanmasında en çok kullanılan kavram Dördüncü güç olma kavramıdır. Kitle iletişim araçları bünyelerinde bulundukları kurumsallaşmış kişiler ile mevcut siyasal sisteme yönelttikleri eleştiriler aracılığı ile toplum adına siyasal sistemi eleştirme ve denetleme⁸⁷ amacını da gütmektedirler

Gökçe, kitle iletişim araçlarının ekonomik amaçlarını; doğrudan ve dolaylı olarak kâr sağlamaya yönelik amaçlar olarak tanımlamakta ve bu

⁸⁴ Gökçe, a.g.e., s. 88.

⁸⁵ Gökçe, a.g.e..

⁸⁶ Gökçe, a.g.e., s. 89.

⁸⁷ Kayıhan İçel, "Günümüzde Basın Kamusal Görevleri", Genç Gazeteciler Eğitim Semineri, İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1986, s. 17-19.

amaçların, mal-para ilişkisinde canlılık sağlama, hangi malların mevcut olduğu ve hangi malların ne gibi gereksinimleri karşıladığı gibi bilgilendirmeyi⁸⁸ temel aldığını belirtmektedir.

Enformasyon; iletişim ve kitle iletişim sürecindeki alıcının öznel bilgisini arttıran ve bilgi açığını gideren ifadeyi anlatmaktadır⁸⁹. Enformasyonun öznel bilgi düzeyini arttırmaya yönelik olması, enformasyon olarak nitelendirilen ifadenin içeriğini önemli kılmaktadır. Enformasyonun, enformasyon olarak kabul edilebilmesi için, bilgi açığı giderilecek olan alıcı için, yeni bilgiler taşıması ve onun yaşamda kullanabileceği, yaşamını kolay kılacak datalar⁹⁰ barındırması gerekir.

Bu bağlamda kitle iletişim sürecinin taşıdığı tüm amaçlar enformasyon amacını içermektedir. Bunun nedeni ise, kitle iletişim sürecinin sıralanan tüm amaçlarının büyük oranda enformasyonun alıcıya ulaştırılmasını temel almasıdır.

Kitle iletişim sürecinin amaçları arasında eğlence olma amacı bu çalışma için önem taşımaktadır. Dikkat edildiği üzere kitle iletişim sürecinin amaçları arasında en az irdelenen ve önemli gösterilen eğlence olma amacı olmuştur.

Kitle iletişim araçlarının işlevsellik ve teknolojik olarak gelmiş oldukları nokta ve gittikçe karmaşık bir hâl alan toplumsal, ekonomik ve siyasal yaşamın içindeki bireyin içinde bulunduğu durum nedeni ile günümüzde kitle iletişimimin eğlence amacı oldukça önem kazanmış durumdadır.

Günlük yaşam içinde yalnızlaşan ve çözemediği sorunlar içinde bunalan birey, yaşadığı bu sıkıntıları kitle iletişim araçlarının yardımı ile çözme yoluna gitmektedir. Aslında bu yöntemin çözme değil de, sorunlardan kaçma olarak tanımlanması daha doğru olacaktır.

⁸⁸ Gökçe, a.g.e., s. 90.

⁸⁹ Gökçe, a.g.e.

⁹⁰ Batmaz a.g.e., s. 38.

Kitle toplumu içindeki birey, günlük yaşamın rutin işleyişi içinde yorulmuş ve sıkılmış durumdadır. Bu durumdaki bireyin, kendi yaşamı ile ilgili kimi sorunların niçin ve nasıl ortaya çıktığını bilmesi ve bunları çözüme kavuşturması oldukça zor gözükmektedir.

Dağınık, örgütsüz özellikler taşıyan bir yapıya, kitle iletişim araçları tarafından gönderilen iletiler ile kitle toplumu içindeki bireyler, birbirlerinden daha da kopuk ve ilişkisiz olarak yaşamakta, ancak kitle iletişim araçlarına olan bağılıkları daha da artmaktadır. Çünkü, yalnızlığa itilen birey, kendi sorunlarını çözmede (bir diğer deyişle toplumsal realiteyi değiştirmekte) kendini güçlü görememektedir. Bunun nedeni ise; kitle iletişim araçlarından bireye bu yönde düşünmesi ve davranmasını gerektirecek şekilde formüle edilen iletiler gönderilmektedir. Kitle toplumunda yaşamsal değer taşıyan bilgi ve enformasyon gereksinimini gidermek için kullandığı en önemli araç olan kitle iletişim araçlarından bu amaçtaki iletileri alan birey ise; en kolay olanı seçmekte ve toplumsal realiteden kaçmaktadır⁹¹.

Teknolojik belirleyiciliğin savunucularından olan Mc Luhan 1950'li yıllarda; modern toplumlar olarak adlandırdığı sanayi ötesi toplumlarda bireyin çözüme kavuşturamadığı sorunlarından kaçmak için magazinlere, çizgi romanlara ve kovboy filmlerine yöneldiğini belirtmektedir. Oskay bunun gerekçesini, bireyin çözümleyemediği toplumsal sorunlarını kaba kuvvetle çözüme kavuşturacağı inancı taşımaya ve bireyin düşsel dünyasında, "Tek kişilik Haçlı Seferleri"⁹² şeklinde, sorunları çözüme kavuşturma isteği olarak vermektedir.

Bu nedenle birey, soyut, soyut olması nedeni ile algılanması ve anlaşılması zihinsel açıdan özel bir çaba gerektiren kitle iletişim içeriklerini tercih etmemektedir. Bu tür içeriklerin yerine sürükleyici, aktüel anlatıma sahip, eğlendirici nitelikteki iletileri tercih etmektedir.

⁹¹ Ünsal Oskay, *İletişimin ABC'si*, İstanbul: Simavi Yayınları, 1982, s. 82.

⁹² Oskay, *XIX. Yüzyıldan Günümüze...*, s. 207.

Bu çizgideki birey, nasıl davranacağı, nasıl düşüneceği ve rollerinin ne olacağı konusunda bilgiler veren içerikteki kitle iletişim araçlarına yönelmekte, böylece yaşamsal değeri olan bilgiyi, zihinsel enerji harcamadan çözmeyi amaçlamaktadır.

Bol kaslı ve insanüstü güçlere sahip kahramaların yaratıldığı ve güç durumdaki bireye yardım eden ve hep toplumun yararı için çalışan kahramanın fantazyaya türü yayınları, bireyin anonimleşmiş olan toplumsal yapı içindeki yenilmişliğini ve psikolojik ezikliğini düşsel boyutta da olsa atmasına yardımcı olmaktadır.

Doğayı konu alan içerikteki kitle iletişim yayınları ile sanayileşme ve kentleşme ile kaybettiği yerellik, özgünlük ve özgürlük duygularını tatmin etmeye çalışmaktadır. Tarzan türü filmlerde ise, Hz Süleyman gibi hayvanlarla iletişim kurma isteği ve laik toplumlarda din özlemini gidermeye çalışmaktadır.

Kendisinin koymadığı ancak, toplum içinde var olması için kesinlikle uyması gereken kurallardan bıkmaması nedeni ile kovboy filmlerinde yaratılan toplum kurallarına uymayan, giyimine dikkat etmeyen özgün kişilikler ile kendi kişiliğini özdeşleştirmekte ve böylece kaçış sağlamaktadır.

Özellikle 1950'li ve 60'lı yıllarda yaygın olan gangster filmleri ise, acımasız kapitalist ekonominin bir getirisi olan "ya zengin ol ya da öl" felsefesinin, kitle iletişim araçlarına yansımalarıdır. Çete üyelerinin kural tanımayan ve ekonomik olarak az bir çaba ile büyük girdiler sağlayan yaşam koşulları, çevresindeki güzel kadınlar, yalnızlık içine itilmiş, toplumsal, siyasal, ekonomik ve fiziksel anlamda güçlü olmayan bireye cazip gelmektedir. Bu nedenle birey, bu tür iletiler içeren kitle iletişim yayınlarını izlemektedir⁹³.

Kimi birey psikologlarına göre geriye ket vurmaya benzetilen, kaçışı nitelendiren ve eğlence amacını yerine getiren kitle iletişim araçları, bireyin

⁹³ Oskay, a.g.e., s. 209-213.

yaşadıklarının benzerlerini yaşayan bireyleri, kahraman olarak sunmakta böylece, birey, yaşadıklarının başkaları tarafından da yaşandığını ve yaşadıklarının sonucunda mağdur durumda olanın sadece kendi olmadığı düşüncesine kapılarak rahatlamaktadır. Bu türdeki reality showları izleyen birey, kendisinin yaşamadığı ancak ileride yaşaması olası, olaylar karşısından ders almak amacı ile izlediğini savunmakta, ancak bilinçaltından aynı sorunları yaşamadığı için, olayın kahramanına karşı bir üstünlük duygusuna kapılmakta ve egosunu tatmin etmektedir.

Kitle iletişim araçlarında yer alan eğlence amacının, günümüz kitle iletişim uygulamalarında başat konuma geçmesi, kimi bilim adamlarınca tehlikeli olarak nitelendirilmektedir. Gökçe'nin de aralarında bulunduğu bu bilim adamlarının savı, kitle iletişim sürecinin sosyal, siyasal ve ekonomik amaçlarının arka plana atıldığı, bunun da; kitle iletişim sürecini ve araçlarını kontrolü altında bulduran ekonomik, politik ve siyasal gücün çıkarları doğrultusunda işlev göstermesi yönündedir. Bu da kuşkusuz, kitle iletişim araçlarını kontrol altında tutan grup karşısında güçsüz durumda bulunan kitle toplumunun bir parçası olan birey için olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir.

Kitle iletişim araçlarında eğlence amacının ağır basması, toplumsal gerçekliğin, kitle iletişim araçlarından iletilen gerçeklik ile yer değiştirmesine neden olmaktadır. Bilim adamları bu noktayı, kitle iletişim araçlarının toplumsal gerçeği gizleyerek, bireyin günlük sıkıntıları unutmaya adına dünyayı ve gerçeği çarpıtması olarak nitelendirmektedirler. Bu da; gerçekte yaşanan ancak, kitle iletişim araçlarından yansımayan koşullar içinde bireyin karar verme ve uygulamaya konma aşamasında birey açısından olumsuzluklar yaşatmaktadır.

Gerçeğin, kitle iletişim araçları tarafından çarpıtılmasına en somut örnek ise soup opera olarak adlandırılan ve dilimizde pembe dizi olarak kullanılan medyatik ürün ya da yayınlardır. Bu tür yayınlarda demografinin

çarpıtıldığı göze çapmaktadır. Toplam süre içinde yer alan kadınların % 10'unu doktor olarak gösteren bu tür yayınlar⁹⁴, gerçek demografi ile paralellik göstermemekte bu da toplumsal bazda olumsuzluklara neden olmaktadır.

Eğlence amacının kitle iletişim sürecinde başat konuma geçmesi ise, bireyi, toplumu, kurumları ve yaşamı tekdüzeleştirmektedir. Dünyayı evrenselleşmiş gibi göstermek ve bu evrenselleşme sürecinin devamlılık özelliği taşıdığı yönünde iletiler gönderen kitle iletişim araçları, bireyin taşımakta olduğu önemin yitirilmesine neden olmaktadır.

Kitle iletişim sürecinin diğer amaçlarının önüne geçen eğlence amacının olumsuz getirileri arasında en önemlisi; ilişkileri en aza indirgemesidir. Bu da kitle iletişim araçlarını denetim altında tutan kişi ya da kurumlar karşısında, kitle toplumunun örgütlenerek güçlenmesine engel olmaktadır. Eğlence amacına ağırlık veren kitle iletişim araçları bireyi, yoğun bir ileti bombardımanına tutarak, bireyin toplum içinde izole olmasına ve bireyler arası ilişkilerin minimize olmasına yol açmaktadır.

2.4. Kitle İletişim Araçlarının Sınıflandırılması

Bu bölümde kitle iletişiminde kullanılmakta olan araçlarının ne oldukları, hangi ölçütlere göre sınıflandırıldıkları, bir kitle iletişim aracı olan basın ne anlam taşıdığı, hangi alt dalları bulunduğu ve ne tür işlevler yüklendiği incelenecektir.

En yalın tanımı ile kitle iletişim aracı, kitle iletişim sürecinde kullanılan araçlardır. Kitle iletişim sürecinde kaynak konumundaki kişi ya da grubun iletilerin alıcı konumundaki birey ya da topluma iletme görevini üstlenen araçlardır.

Kitle iletişim araçlarına yüklenen anlam daha önce değişik konularda değinildiği gibi farklılıklar göstermektedir.

Genel anlamı ile iletileri alıcıya iletmekte kullanılan ve iletişim ya da kitle iletişiminin bir parçası, "tamamlayıcısı" konumunda olan kitle

⁹⁴ Batmaz, a.g.e., s. 37.

iletişim araçları, özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde kitle iletişimini ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu nedenle İngilizce karşılığı olan **Media** kavramı iletişim ve kitle iletişimi ifade etmek için de kullanılmaktadır⁹⁵.

Kitle iletişim araçları, kitle iletişiminde büyük bir önem taşımaktadır. Kitle iletişim süreci ancak iletilerin alıcılara ulaştırılması ile tamamlanmış olmaktadır. Kitle iletişim sürecinde söz konusu edilen alıcı kitlenin büyüklüğü, çapraşıklığı, dağınıklığı, eğitim, kültür, gelir düzeyinin farklı olması gibi öğeler göz önüne alındığında kitle iletişiminde iletilerin alıcı kitleye ulaştırılmasının zorluğu daha net belirecektir. Kitle iletişim araçları, kaynak tarafından tüm farklılıkları göz önünde bulundurarak, alıcı kitlenin ortak kullanımına yönelik formüle ettiği mesajları büyük ve dağınık halde bulunan kitleye ulaştırma görevini yerine getirmektedir.

Kitle iletişim araçları içerdikleri iletiler, yüklendikleri işlevler, kullandıkları teknolojiler gibi ölçütler açısından sınıflandırılabilirler.

Ancak kitle iletişim araçlarının, kitle iletişim sürecinde olduğu gibi teknolojik gelişmeler koşut olarak gelişmesi, yaygınlaşması ve benimsenmesi gibi konular kitle iletişim araçlarının kullandıkları teknolojilere göre sınıflandırılmasını gerektirmektedir. Kitle iletişim araçları bir yandan sadece gazete ve dergi gibi yazılı kitle iletişim araçları ile sınırlı tutulurken, diğer yandan da gelişen üretim teknolojisinin iletişim teknolojisine uyarlanması ile ortaya çıkan radyo ve televizyonun da dikkate alınarak diğer bir sınıflaması yapılabilir.

Bu bağlamda kitle iletişim araçlarının yapısı dikkate alınarak sınıflandırılması şu şekilde yapılabilir.

Yazılı Kitle İletişim Araçları

Gazete, Dergi, Bülten, Broşür, Billboard gibi

İşitsel Kitle İletişim Araçları

Radyo, Ses kasetleri gibi

⁹⁵ Batmaz, a.g.e., s. 39.

Görsel ve İşitsel Kitle İletişim Araçları

Televizyon, Video, Multi-vizyon gösterileri gibi

Kullandıkları teknolojilere göre kitle iletişim araçlarının sınıflandırılmasında kullanılan bir dizi kavramlar sınıflamının nitelendirilmesinde hatalara yol açmaktadır. **Elektronik Kitle İletişim Araçları** olarak sadece radyo ve televizyon ifade edilmek istenirken, gazete, dergi ya da billboardların da en son teknolojik gelişmeler ile elektronik olarak üretildiği gözlerden kaçmaktadır.

Kitle iletişim araçlarının **Yazılı Basın, Sözlü Basın, Görsel Basın** olarak sınıflandırmaları da hatalı olmaktadır. Basın, yazıdan oluşmaktadır. Bir kez daha yazıyı kullanmasının yinelenmesi mantık hatası olarak görülmektedir. Bununla birlikte **Yazılı Basın** olarak adlandırılan gazete, dergi, billboard gibi kitle iletişim araçlarında yazı kullanıldığı gibi Görsel Basın olarak nitelendirilen Televizyon ve Video gibi kitle iletişim araçlarında da içeriklerin güçlendirilmesi anlamında yazı kullanılmaktadır. Sözlü Basın ile birlikte Görsel Basın da sözü kullanırken, Yazılı Basın ise sözü yazıya dönüştürerek kullanmaktadır.

Bu noktada çalışmanın konusu ile ilgili olarak kitle iletişim araçlarından yazılı basın üstünde durulacaktır.

BÖLÜM III

BİR KİTLE İLETİŞİM ARACI OLARAK

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE BASIN

Bu bölümde bir kavram olan basın, basının Dünya'da 19. yüzyıla kadar gelişimi, 19. yüzyılda basının rolü, II. Dünya Savaşı yılları ve sonrasında basın, Türkiye'de Cumhuriyet döneminden öncesi basın ve gelişimi, Cumhuriyet sonrası ve Tek Partili dönemde basın, 1970-1980'li ve 1990'lı yıllarda basın konularına yer verilmiştir.

1. KAVRAM OLARAK BASIN VE DÜNYADAKİ GELİŞİMİ

Bu başlık altında bir kavram olarak basın ve basının değişik tanımları, basının görevleri, basının farklı ölçütlere göre sınıflandırılması, 19 yüzyıla kadar basının gelişimi ile 19. yüzyılda basının üstlenmiş olduğu rol ve basının gelişiminde önemli bir nokta olan II. Dünya Savaşı ve sonrasında basının gelişimi incelenmiştir.

1.1. Kavram Olarak Basın

Kitle iletişim araçlarının en eskisi olan basın, genellikle basım, yayın ve yayım kavramları ile karıştırılmaktadır. Söz konusu edilen dört kavram da farklı anlamlar taşımaktadır. Bir kitle iletişim aracı olarak basının anlaşılabilmesi için öncelikle bu kavramların anlamlarının bilinmesi gereklidir.

Basım: "1. Mürekkeplenen bir levha veya kalıbı, kağıda, kumaşa bastırarak bir metnin, bir resmin suretlerini çıkarma, bunları çoğaltma sanatı. Eski dilde Tabaat ya da Tab'; 2. Basım gereçlerinin bulunduğu kuruluş"

Basın: “Bir memlekette belirli zamanlarda çıkan gazete, dergi gibi yazı ürünlerinin bütünü. Eski dilde Matbuat”

Yayın: “1. Okunacak bir şeyi basma ve halka dağıtma işi. 2. Birşeyin radyo, televizyon gibi bir araçla geniş bir halk kitlesine iletilmesi, sunulması. Eski dilde Neşir”

Yayın: “1. Basılıp satışı çıkarılmış yazı, eser. 2. Radyo ve televizyon aracılığıyla geniş bir halk kitlesine sunulan şey. Eski dilde Neşriyat”⁹⁶.

Tanımlardan da anlaşıldığı gibi basım ve yayım süreci ve yapılan işi nitelerken, basın ve yayım da ortaya çıkarılan ürünü nitelemektedir.

“Siyasi, ekonomik, toplumsal vb. haberlere ilişkin bilgiler veren, görüş belirten günlük yayın”⁹⁷, “Haberleri ve fikirleri toplama, değerlendirme, işleme ve bunları başkalarına ileterek kamuoyu oluşturma san’atını mümkün hale getiren yazılı kitle iletişim aracı”⁹⁸ şeklinde basın ile ilgili birçok tanım bulunmaktadır..

Ancak, bir kitle iletişim aracı olarak basının incelenmesinde, ürün esas alınacaktır. Basının, birçok kavram ile eş tutularak kullanılmıştır. Bu kavramlardan bazıları Matbuat, Gazete, Press’dır.

İngilizce’de Newspaper olarak geçen, haber kağıdı anlamındaki gazete, bu çalışmada basını nitelemek için kullanılacaktır.

Diğer kitle iletişim araçları gibi gazete de, ticaretin gelişmesi ile daha fazla kâr sağlama amacı ile ortaya çıkan, bilgi açığını gidermek amacı ile ortaya çıkmıştır. Daha sonra gelişen toplumsal, siyasal ve ekonomik koşullara koşut olarak gazetenin, biçimi ve içeriği değişikliğe uğramıştır.

⁹⁶ Meydan Loursse Büyük Lügat ve Ansiklopedi, İstanbul: Sabah Gazetesi, 1992, Cilt: 2, s. 305, 306; Cilt: 20, s. 578, 579.

⁹⁷ Seyfettin Turhan, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Basım ve Yayıncılık Bölümü, 1991-1992 Yılı Basım-Yayıncılığa Giriş Dersi, Yayınlanmamış Ders Notları, s. 13.

⁹⁸ Enver Behnan Şapolyo, Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönü İle Basın, Ankara, 1969; aktaran M. Nuri İnuğur, Basın ve Yayın Tarihi, Der Yayınları, İstanbul, 1993, s. 20.

İnsanoğlunun her dönemde belirgin olan haber alma gereksinimi ve merak etme özelliği nedeni ile gazete, özellikle Sanayi Devrimi sonrası yaygınlık kazanmıştır. Bunda teknolojik gelişmelerin, gazete üretim teknolojilerine aktarılmasının büyük payı bulunmaktadır. Gazeteyi okuyucuya ulaştıracak olan dağıtım kanalları ile haber akışını sağlayan telefon, telgraf, fax, teleks gibi araçların gelişimi, gazetenin toplumsal yaşamda önem kazanmasında büyük katkısı olmuştur.

Gazeteler, buldukları toplum içinde bilgilendirme, eğlendirme, eğiterek toplumsallaştırma, kamuoyu oluşturma, siyasi ve ekonomik güç karşısında tepki verme aracı olma, toplum adına siyasi ve ekonomik güç ile toplumsal yaşam ve kurumları denetleme gibi görevleri üstlenmişlerdir. Bu nedenle de gazeteler, demokratik toplumlarda bulunan Yürütme, Yasama ve Yargı'dan sonra "Dördüncü Güç" olarak anılmışlardır.

Gazetelerin Dördüncü Güç olarak nitelendirilmesi güçlü olmalarına bağlıdır. Gazeteler, güçlerini yerine getirdikleri işlevlerden almaktadırlar. Üstlenmiş olduğu işlevleri ne kadar etkili ve verimli yerine getirirse gazete, toplumsal yaşam ve kurumlar üzerinde o denli güçlü olmaktadır. Aksi halde ise gazeteler, en büyük sermayesi olan inanılabilirliğini ve dolayısıyla gücünü de kaybetmektedirler.

Kimi gazetelerin, siyasi ve ekonomik güç ile işbirliği yaparak, bu gücün çıkarları doğrultusunda işlev gördüğü gözlerden kaçmayan bir gerçektir. Bu durumda olan bir gazetenin, toplum için var olmasından söz edilemez. Az önce de değinildiği gibi bu tür gazetelerin toplum içinde inanılabilirliği da bulunmamaktadır. Ancak bu gazeteler, yine de ekonomik olarak güçlüdür. Bu da, gazetelerin bu tür uygulamalarda bulunduğu toplumlarda, demokrasinin yeterince özümsemediğinin ve uygulanmadığının en somut göstergesidir.

Bu bağlamda gazete "belli aralıklarla yayımlanan, okuyucu için belli bir bedel karşılığı haber, yorumsal yazı, fotoğraf, grafik gibi öğeler ile bilgilendirme, eğlendirme, eğitme, toplumsallaştırma ve onun adına

denetleme işlevlerini yerine getiren, kağıt üzerinde okuyucuya ulaşan kitle iletişim aracı” olarak tanımlanabilir.

Gazeteler, içerik olarak haber verirler. Gazetelerde verilen haberler toplum içindeki bireylerin yaşamını kolaylaştırıcı bilgiler içermek zorundadır. Toplumsal yaşamı kolay kılacak olan bu tür bilgiler, değişik konularda olmak zorundadır. Ekonomi, iç-dış politika, kültür-sanat, spor, aile gibi konularda değişik içerikte bilgilerin sunulması toplumsal yaşamı kolay kılacaktır.

Söz konusu edilen değişik ve geniş bir yelpazedeki konu listesinden sunulacak bilgiler sadece haber formu ile sınırlı kalmamaktadır. Haberin yanı sıra yorumsal yazı olarak nitelendirilen makale, deneme, fıkra türü eserler de toplumsal yaşamı kolay kılan bilgiler içeren diğer öğelerdir. Ancak özellikle ülkemizde, bu tür eserlerin gazetelerde ağırlıklı olarak bulunması, gazete okuyucusunu düşünme ve tartışma tembelliğine itmektedir.

Toplumsal yaşamın üretim sürecine benzer bir biçimde hız kazanması, haber ve yorumların daha kısa olmasına yol açtığı gibi, bu tür eserlerin özetini verecek şekilde tasarlanan grafik, tablo ve illüstrasyonların gazetelerde yer almasına neden olmuştur. Fotoğraf, grafik, tablo ve illüstrasyonlar ile haber içeriklerinin özeti çıkarılarak, okuma için gerekli ve yeterli zaman ve ortamı bulunmayan okuyucuya kolaylık sağlanmış olmaktadır. Ancak yorumsal eserlerde olduğu gibi bu tür görsel öğeler, okuyucuyu haber içeriklerini okumaktan alıkoymasından, okuma, düşünme ve tartışma tembelliği içine itmektedir.

Gazetede yer alan tüm bu öğeler, sayfa düzeni içinde okuyuculara ulaştırılır. Sayfa düzeni yapılmasının başlıca iki amacı bulunmaktadır. Bunlardan ilki; içeriğin okuyucuyu sıkmadan düzenli ve estetik olarak yerleştirilmesidir. Sayfa düzeninin bir diğer amacı ise; okuyucunun aradığı içeriği kolaylıkla bulabileceği, bir düzenleme yapılmasıdır.

Ancak, uygulamada sayfa düzeni, belirtilen iki amacın dışına çıkmaktadır. Haber kaynaklarının kısıtlanması, haber içeriklerinin gerekli ve yeterli düzeye ulaşamamasına yol açmıştır. Gazetelerde içerik boyutunda yaşanan bu sıkıntı, sayfa düzenlemesinde görsel öğelerin ağırlıklı kullanımı ile giderilmeye çalışılmıştır. Ancak içeriği olmayan, görsel öğeler ile oluşturulmuş bir gazetenin, içinde bulunduğu topluma karşı yüklenmiş olduğu işlevleri ne derece yerine getirebileceği kuşku yarattır. Bu konu ileride ayrıntılı biçimde inceleneceğinden burada bu kadar bilgi ile yetinilmektedir.

Gazetelerin sınıflandırılması birçok ölçüte göre yapılabilir. Örneğin okuyucu, konu, dağıtım yapılan bölge, kullandığı teknolojiler gibi ölçütler kullanılarak gazete türlerinin sınıflandırılması olasıdır.

Ancak birçok eserde bu tür ölçütler kullanılmadan sınıflandırmadan çok sıralamaya gidildiği görülmektedir.

Tokgöz, gazeteciliği; Fikir Gazeteciliği, Magazin Gazeteciliği ve Radyo-Televizyon Gazeteciliği olarak üçe ayırırken⁹⁹, Şapolyo, Federal Basın, Kantonal Basın, Bölge Basını, Mevzii Basını, Suisse romand Basın, Suisse Allemand Basın, Tessionise Basın, Reto Romanche Basın, Siyasal Basın, Tarafsız Basın, Spor Basını, Radyo Basını, Okul Basını, Aile Basını, Tarım Basını, Meslek Basını, Teknik ve Profesyonel Basın, Resmi Basın, Kadın ve Moda Basını, Dinsel Basın, Artistik Basın, Mizah Basını ve Gençlere Hitap Eden Basın¹⁰⁰ olmak üzere 23'e ayırmaktadır. Turhan ise; gazete nitelemesi ile basını, Sabah Gazeteleri, Akşam Gazeteleri, Bayram Gazeteleri, Besleme Gazeteler, Bölge Gazeteleri, Çocuk Gazeteleri, Duvar Gazeteleri, Günlük Gazeteler, Kaldırım Gazeteleri (Meyhane Baskısı), İşletme Gazeteleri, Fikir Gazeteleri, Skandal (Magazin) Gazeteleri, Bulvar Gazeteleri, Ekonomi Gazeteleri, Meslek Gazeteleri, Resmi Gazeteler ve Spor

⁹⁹ Oya Tokgöz, *Temel Gazetecilik*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Yayını, 1987, s. 145-167.

¹⁰⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Enver Behnan Şapolyo, *Gazetecilik Dersleri*, İstanbul, 1967.

Gazeteleri¹⁰¹ olarak 17'ye ayırmıştır. Bu bağlamda gazeteler;

Ulaştıkları hedef kitleye göre: Ulusal Gazeteler, Bölgesel Gazeteler, Yerel Gazeteler, Kurumiçi Gazeteler

Yayın zamanlarına göre: Sabah Gazeteleri, Akşam Gazeteleri, Kaldırım Gazeteleri (Meyhane Baskısı), Bayram Gazeteleri, Süreli Gazeteler (Bir haftalık, 15 günlük gibi)

İçeriğine Göre: Ekonomi Gazeteleri, Çocuk Gazeteleri, Fikir Gazeteleri, Magazin Gazeteleri, Resmi Gazeteler, Meslek Gazeteleri, Mizah-Gülmece Gazeteleri, Bulvar Gazeteleri, Spor Gazeteleri olarak sınıflandırılabilir.

Basın ve gazete olgusunun tam olarak anlaşılabilmesi için basın tarihinin bilinmesi gereklidir. Doğuş aşamasından bu yana hangi evrelerden geçtiği, gelişim süreci içinde hangi oluşumlardan etkilendiği, ne gibi oluşumlar içinde hangi işlevler ile bulunduğu gibi konular, basın tarihinin anlaşılması için gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Haber yayma yöntemleri uygarlık kadar eski olmasına karşın, basının bugünkü anlamını kazanmasını sağlayan teknik gelişmeler, son yüzyıl içinde ortaya çıkmıştır. Basının etkili bir güç haline gelmesinde teknik gelişmelerin yanı sıra insanların dünyaya bakış açılarındaki köklü değişimler de önemli rol oynamıştır. Devletler, haberleri halk arasında istedikleri ölçüde ve biçimde yayarken matbaanın bulunması ile birlikte, devletlerin haber yayma üzerindeki baskısı bir ölçüde ortadan kalkmış ve halk, gelişen olayları, bağımsız kaynaklardan almaya başlamıştır. Basının gelişmesi, demokrasinin gelişmesiyle iç içe olmuştur. Basın günümüzde de, demokrasinin önemli bir ölçütü ve kitlelerin kamu yaşamına etkin katılımının bir aracı olma niteliğini taşımaktadır.

1.2. 19. Yüzyıla Kadar Basının Gelişimi

İsraili tarihçi Flavius Josephe, Babilonyalılar'da kamu ile ilgili olayları günü gününe yazan Vak'anüvislerden ve bunları duvar gazetesi

¹⁰¹ Turhan, a.g.e., s. 14-17.

halinde şehrin çeşitli yerlerine asan görevlilerden bahsetmektedir¹⁰². Bu duvar gazeteleri sonradan fırınlanmış çamur tabletler olup, bu tabletlere doğal ve sosyal olaylar kaydedilmiştir.

Louvre Müzesi'nde bulunan kimi Mısır papirüslerinden, M.Ö 1750'de III. Thoutmes'in bakanlarından birinin, bir gazetede çıkan yazıyı tekzip ettiği ve Fir'avun Amarsis'in gazetelerin eleştirilerine dayanamayarak öldüğünü yazmaktadır. Çinlilerin 4000 yıl öncesinde bir çeşit gazeteye sahip oldukları, Voltaire tarafından iddia edilmekte, ancak bu iddiayı destekleyecek bir kaynak gösterilememektedir¹⁰³.

Eski Yunan sitelerinde, günlük olaylarla ilgili haberleşmenin nasıl yapıldığı dair kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte Agora adı verilen meydanlarda haberleri halka bağırarak bildiren ve bunların tartışmasını yapan görevlilerin varlığı bilinmektedir. Bu sitelerde tarihi olayların yazıldığı Ori'ler ile, günlük olayların yazıldığı Efimerit'ler ilkel gazete niteliğindedir. Atina'da Solon, Sparta'da Lykurgos Yasaları ile ahlaka, dine ve siteye zarar verici nitelikte yayın yapanlara cezalar uygulanmıştır.

Tarihte gazetenin bilinen ilk örneği MÖ 59'da Roma'da günlük olarak yayımlanan Acta Diurna (Günlük Haberler)'dir¹⁰⁴. Çeşitli yerlere asılan bu el yazması metinlerde önemli toplumsal ve siyasal gelişmelerden, gladyatör yarışmalarının sonuçlarına kadar çeşitli haberler yer almıştır.

Orta Çağ Avrupası'nın Genel Görünümü: Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılması ve Hristiyanlığın hızla yayılması, Orta Çağ'ın başlangıcı niteliği taşımaktadır. Bu çağda soylulara tanınan bir dizi ayrıcalıklardan dolayı, temeli eşitsizliğe dayanan ve Feodalite olarak adlandırılan yeni bir toplumsal düzen ortaya çıkmıştır. Avrupa'da Feodalizm düzeni kurulurken, Orta Çağ'da gün geçtikçe güçlenen Kilise'de bütün ülkeleri kapsayacak şekilde büyük örgütünü kurmaktaydı .

¹⁰² Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, C. 3, İstanbul: Ana Yayıncılık, 1987, s.376.

¹⁰³ Nuri İnüçur, *Basın ve Yayın Tarihi*, İstanbul: Der Yayınları, 1993, s.32.

¹⁰⁴ Ana Britannica..., a.g.e., s. 376.

Avrupa kıtasını karanlığa sürükleyen Fedoalite ve Kilise'nin ağır baskıları sonucunda, kitleler sadece kendisini yöneten kişiler için çalışan bir serf konumuna bürünmüştür. Kilise kendi çıkarları doğrultusunda Engizisyon Mahkemeleri kurarak akla ve bilime yatkın herşeyi yasaklamıştır. Bilimin yasaklanması, özgür düşüncüyü ortadan kaldırmış böylece yayıncılık da olumsuz yönde etkilemiş ve Kilisenin istedikleri dışında bilgilerin çoğaltılması engellenmiştir.

Avrupa'da baskılar yayılırken Müslüman ülkelerde, Yunan Kültürü incelenerek, eserler Arapça'ya çevirmiş ve el yazması yoluyla çoğaltılmıştır.

Orta Çağ'da Basın Örnekleri: Orta Çağ Avrupa'sında 1440 yılında Gutenberg'in matbaayı bulması ve Müslüman ülkelerle olan ilişkilerin artması ile olumlu yönde değişmeye başlamıştır.

Kilise baskısı nedeni ile toplumdaki gizlenen bilgiler, matbaa yoluyla çoğaltılmaya başlanmıştır. Söz konusu edilen bilgilerin çoğaltılması ve dağıtımında Kilise'nin baskısı yine devam etmiş ve yayın ve dağıtım sınırlandırılmıştır.

Coğrafi keşiflerin başlamasıyla ticaret canlanmış, nüfus giderek artmış ve diğer ülkelerle sıkı ilişkilere girilmiş olmasından dolayı oluşan olaylar insanların ilgisini çekmeye başlamıştır.

Ortaçağda Haber Mektupları: Avrupa'da yaşayan insanlar, siyaset, fikir, sanat ve ticaret çevrelerinde geçen olaylar ile ilgili haberlere gereksinim duymuş ve bu da yeni kurumların doğmasına yol açmıştır. Haber mektupları da bunlardan biridir. Bu nedenle haber mektupları gazetenin öncüleridir.

İngilizlerin News-Letter, Fransızların Nouvelle Manuscrite olarak adlandırdıkları haber mektupları sosyal, siyasal, ticari ve ekonomik nedenlerle ortaya çıkan haber alma gereksiniminin etkisi ile doğmuş belgelerdir. Bu mektuplar, Venedik'te hükümetin emriyle yazılıyor, kopyalar çeşitli bölgelere gönderiliyordu.

Haber mektupları üç şekilde incelenebilir:

Elle Yazılan Haber Mektupları: XII. yüzyıl ve XIII. yüzyıllarda önemli bir ticaret ve kültür merkezi olan Venedik'te doğmuş olan elle yazılan haber mektupları, gazetelerin ilk örnekleri sayılabilecek öncüleridir. Politik ve ticari bilgileri kapsayan bu mektuplar, Orta Çağ'ın sonlarına doğru, özellikle büyük ticari kuruluşların, çeşitli dallarında çalışanları arasında kullanılmıştır.

Önemli tarihi örneklerden biri, Kanuni Sultan Süleyman dönemindeki 1563 Osmanlı-Venedik savaşı sırasında yazılan ve harp haberlerini veren Venedik Mektupları'dır¹⁰⁵.

Basılı Haber Mektupları: 1440 yılında matbaanın bulunması, haber mektuplarının geniş ölçüde yayılmasına olanak tanımıştır.

Basma haber mektupları ile birlikte resmi makamların bunları denetlemesi söz konusu olmuş, böylece ilk sansür diyebileceğimiz bir denetim mekanizması ortaya çıkmıştır.

İtalya'da, özellikle Venedik'te Avvisi adı verilen haber mektupların alınıp satılması bir ticaret konusu haline gelmiştir. Avvisi'ler, "Gazzetta" denilen bakırdan, en küçük birimdeki Venedik parası karşılığında satıldığından, sonraları haber toplayan ve bu haberleri yayan basın ürünlerine "Gazete"¹⁰⁶ adı verilmiştir.

Haber Kitapçıkları: Gazetelere öncülük eden bir başka kaynak da, 16. yüzyılda yayınlanan Haber Kitapçıkları olmuştur. Genellikle savaş, doğal bir felaket ve kutlama gibi ilgi çekici tek bir konuyu işleyen bu kitapçıkların bilinen ilk örneği, İngilizlerin İskoçyalılara karşı kazandığı Flodden Savaşı'nı bir tanık gözüyle anlatan The Trew Encountre (Çarpışmanın Gerçek Öyküsü)'dür. Yüzyılın sonlarına doğru bu kitapçıklar aylık, altı aylık ya da yıllık haber özetleri biçimini almıştır¹⁰⁷.

¹⁰⁵ Ana Britannica..., a.g.e., s.376.

¹⁰⁶ İnüçur, a.g.e., s. 43.

¹⁰⁷ Ana Britannica..., s. 376.

Avrupa, Amerika ve Asya'da İlk Gerçek Gazeteler: Değişik konulardaki haberleri düzenli bir biçimde yayınlamaya dayalı ilk gerçek gazete, 1605'te Anvers'te Nieuwe Tijdinghen ile başlamıştır¹⁰⁸.

İngiltere'de 16. yüzyılda Londra'da yazarlar, ciddi haberleri ve kahvehane dedikodularını toplayarak bülten halinde başka şehirlerdeki abonelere göndermişlerdir¹⁰⁹. Haber bülteni yayınlama yetkisi alan Nathaniel Butter, ilk defa 24 Eylül 1621'de İtalya, Almanya, Macaristan, İspanya ve Fransa ile ilgili haberler içeren tek sayfadan oluşan bir gazete çıkarmıştır¹¹⁰. Bu nedenle Butter, İngiliz gazeteciliğinin babası olarak kabul edilmiştir.

Bu gelişmeden sonra haber kitapçıklarının biçimleri değiştirilerek gazeteye dönüştürülmüştür. 1640-1660 yılları arasında, çoğu İngiliz iç savaşı ile ilgili haberlere yer veren üç yüz gazete yayınlanmış ve bu gazetelerden Mercurius Civius, haberleri resimleme uygulaması başlatmıştır¹¹¹.

Basının giderek artan etkisinden rahatsız olan hükümet, gazetelere ve giderek önemli gelir kaynakları olan reklamlara vergi koyma yoluna gitmiş, politikacılar sübvansiyon ve rüşvet gibi yollara başvurarak gazeteleri kendi yanlarına çekme çabasına girişmişlerdir.

Bu arada gazete kapatma ve gazeteci tutuklama uygulamaları başlamış ve bunun doğal bir sonucu olarak da basın özgürlüğü için mücadele giderek yoğunlaşmıştır.

Kara Avrupası'nda basın üzerindeki kısıtlamalar, İngiltere'ye oranla daha uzun sürmüştür. Fransa'da devrim öncesinde, resmi yayın organı Gazette de France (1631-1917)¹¹² dışında önemli sayılabilecek tek gazete, daha çok bir dergiyi andıran haftalık Mercure de France (1672-1853)

¹⁰⁸ Turhan, a.g.e., s.12.

¹⁰⁹ Turhan, a.g.e.

¹¹⁰ İnuğur, a.g.e., 63-64

¹¹¹ İnuğur, a.g.e.

¹¹² Ana Britannica..., s.376.

olmuştur. İlk günlük gazete Journal de Paris 1777'de çıkarılmış ve Devrim ile birlikte Paris'teki gazetelerin sayısı 350'ye yükselmiştir. Ancak, konsüllük döneminde giderek düşen bu sayı, krallık döneminde dörde inmiştir.

17. yüzyıl başlarında birçok kentte ilkel gazetelerin çıktığı Almanya'da, Otuz Yıl Savaşları (1618-48) basına verilen önemin artmasına yol açmıştır. Daha sonra çıkan gazeteler içinde Hamburgische Correspondent (1714, Vossische Zeitung 1705) yayımlandığı İsviçre, basın özgürlüğüne ilişkin ilk yasanın çıkarıldığı ülke olmuştur. 1703'ten başlayarak değişik adlarla çıkan Avusturya gazetesi Wiener Zeitung hâlen yayımlanan en eski gazete¹¹³ olarak kabul edilmektedir.

1.3. 19. Yüzyılda Basının Rolü ve II. Dünya Savaşı Yıllarında Basın

19. yüzyıldaki basında meydana gelen gelişmeleri belirtmeden önce bu gelişmeleri hazırlayan siyasi, ekonomik ve sosyolojik değişimlere kısaca değinmekte yarar vardır.

Batı Avrupa'nın toplum yapısı, yaşam düzeni ve ekonomik gücü 19. yüzyılda hızlı bir gelişme ve değişme içinde olmuştur.

Bu değişim ve gelişimin nedenlerini, başlıca üç grup altında toplamak ve incelemek olasıdır:

- a) Politik yönden; Demokrasinin gelişmesi
- b) Ekonomik yönden; Sanayinin gelişmesi
- c) Düşünsel yönden; Bilimin gelişmesi

Bu üç öge birbirlerinin hem sonucu hem de nedeni olmuştur. Fransız Devrimi ile skolastik düşünce ortadan kalkmış, uzun yıllar süren, halk üzerindeki baskılar sona ermiş ve yerini hür düşünce almıştır. Bilim, bu düşüncenin bir ürünü olarak insanlar tarafından kullanılmış, geliştirilmiş ve Sanayi Devrimi'nin doğmasına yol açmıştır. Buhar makinasının bulunması ve üretim sürecinde kullanılması, yaşam koşullarını olumlu

¹¹³ Ana Britannica..., a.g.e.

yönde etkileyerek, insanların refah seviyesini artırmıştır. Artık yerleşmeye başlayan demokrasi ve devrimin yol açtığı kapitalist sistem basının gelişmesine de ortam hazırlamıştır. İnsanlar, hızla akan zaman içinde gelişen olayları hızlı, sağlıklı ve doğru bir kanaldan, doğru bir biçimde alma gereksinimini duymuşlardır. Bu gereksinim ve gelişen bilim ve teknik, basının teknik ve içerik yönünden daha iyi bir konuma gelmesini sağlamıştır.

19. yüzyılda basın, “haber, basım, dağıtım” açısından gelişen bilim ve teknik ile insanların kendisinden beklediği hızlı ve doğru haberciliği yapar duruma gelmiştir. Dağıtımın demiryolları ile yapılması, yayımların daha geniş kitlelere ulaştırılmasında etkili olmuştur. Ulaştığı kitle sayısı ve reklam gelirlerindeki hızlı artış, gazetelerin fiyatlarını aşağıya çekmelerini ve gücünü daha fazla artırmasını sağlamıştır. Bu nedenle basın, yüzyıla, bağımsız ve etkili bir sektörü olarak damgasını vurmuştur.

Basının Bağımsızlaşması: Avrupa’da gazetelerin halka açılması yönündeki ilk adımlar Fransa’da atılmıştır. Halkın ilgisini çekmek üzere seri yazılara ve makalelere yer verilmiş, gazete yazılarına imza atma zorunluluğu ise gazetecilerin ün yapmasını sağlamıştır. Almanya’da 1798’de kurulan Allgemeine Zeitung¹¹⁴, yetkililerin baskısı yüzünden birkaç kez yer değiştirmek zorunda kalmakla birlikte, büyük saygınlık kazanmıştır. İskandinav ülkeleri ve İsviçre’de basına sağlanan özgürlüklere karşın, Avrupa’nın genelinde devrimden duyulan korku, yöneticileri basını sıkı denetim altında tutmaya yöneltti. İngiltere’de vergi yükü ve hapis cezaları artırılmakla birlikte, bu baskılardan pek etkilenmeyen The Times gibi saygın gazeteler mali güçleri sayesinde bağımsız ve güvenilir habercilikte belirli bir düzeye ulaşmışlardır¹¹⁵.

Partilerin gazetecilere ücret ödeyecek kadar basınla içli dışlı oldukları ABD’de, 1835’te J. G. Bennet’in kurduğu New York Tribune, kölelik karşıtlığı

¹¹⁴ Ana Britannica..., a.g.e., s. 377.

¹¹⁵ Turan, a.g.e., s. 22.

gibi kampanyalarla büyük bir etki yaratmış ve ardından The New York Times'ında bu yolu izlemesi, ABD'de sağlam bir bağımsız gazetecilik geleneği oluşmasına yol açmıştır.

Haber Toplama: Gazeteciliğin ilk yıllarında bülten yazarları ve haberciler kullanılmakla birlikte, asıl yükü, olayları yorumlayan gazete bürosu elemanları üstlenmiştir. 19. yüzyıldaki savaşlar, haber almak üzere kadrolu muhabirlerin görevlendirilmesini sağlamıştır. Böylece muhabirlik gazetecilikte kurumsallaşmaya başlamıştır.

Özellikle küçük gazeteler için haber toplama maliyetinin ağır olması, haber ajanslarının doğmasına yol açmış ve 1835'te Paris'te Havas Ajansı kurulmuştur. Havas'ın ardından Wolf ve Reuters gibi büyük ajansların ortaya çıkması ile artan rekabet, 1870'lerde dünyayı belirli alanlara ayıran bir tekel antlaşmasını doğurmuştur. Bu arada ABD'de New York gazetelerinin 1846'da kurduğu ortak haber ajansı bir dizi değişiklikten sonra Associated Press adını almış ve Reuters ile Amerika ve Avrupa haberlerinin aktarılmasına dayanan bir antlaşma yapmıştır¹¹⁶. Daha sonra söz konusu edilen haber ajansları, tekelleşmeye yönelmiş, tek yönlü haber akışı, basında tekelleşme, taraflı haber gibi bir dizi olumsuzlukların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Amerika'da Gazetelerin Yaygınlaşması: Amerika Birleşik Devletleri, 19. yüzyıla kadar göçmenleri yeni topraklara ısındırmak ve üretkenliklerini kazanmak için uğraş vermiştir. Bu nokta da gazete işin içine girmiş ve istenilen hedeflere varabilmek için bir araç olarak kullanılmış, böylece gazetenin etkisi toplum içinde kendini göstermiştir.

Amerika'da önce Meksika, Savaşı sonra da İç Savaş, halkın gazetelere olan talebini artırmış, gazeteler arasında haber yetiştirme yarışı başlamıştır. Demiryolları yeterli ölçüde gelişmediği için kimi gazeteler haber ulaştırmada konaklama usulü atlılardan yararlanmıştır. Savaş sırasında New York Times Gazetesi Kuzeylileri desteklemiş, başlangıçta

¹¹⁶ Ana Britannica..., s.377

Güneylileri destekleyen New York Herald ise, Lincoln tarafından ikna edildikten sonra tutumunu değiştirmiştir¹¹⁷.

Amerika'da iç savaşta bir araç olarak kullanılan gazetelerin sayısı 1850-1900 arasında iki kat artarak 2 bine kadar ulaşmıştır. Çarpıcı haberler ve ateşli kampanyalarla bu anlayışa canlılık getiren Pulitzer, az satan gazeteleri kısa sürede 250 bin gibi zamanında rekor sayılan rakamlarına ulaştırmayı başarmıştır. 1895'te Morning Journal'ı kuran W. R. Hearst, ürkütücü başlıklar, gösterişli haberler, bol resim, çizgi öykülü pazar ekleriyle, "Boyalı Basın"¹¹⁸ın temellerini atmıştır.

İngiltere'de Gazetelerin Yaygınlaşması: 19. yüzyılda basın sektörü, özellikle Avrupa'da kendini hissettirmeye başlarken, etkisi tüm dünyaya yayılmaya başlamıştır. Ne varki bu hızlı gelişme Amerika'da olduğu gibi İngiltere'de aynı seyri gösterememiştir.

Basın üzerindeki ağır vergiler, bu yüzyılın sonlarına doğru ortadan kaldırılmış ya da en aza indirilmiş böylece gazete fiyatları düşmüştür. Orta sınıfa seslenen gazetelerin pazara girmesi ile fiyatların düşmesi; hem tirajların yükselmesine hem de basının daha fazla güçlenmesine yol açmıştır.

1869 yılında Kefalet Akçası zorunluluğunun kaldırılması, 1870 yılında ilköğretimi zorunlu kılan yasanın çıkması, 1884 tarihinde seçim yasasının yürürlüğe girmesi halkın gazetelere ilgisini büyük ölçüde artırmıştır.

1870 yılında telgraf hatlarının devlet tarafından işletilmeye başlanması, taşra basının gelişmesine neden olmuştur. Taşra basının en önemli temsilcileri "Manchester Guardian" ve "Liverpool Daily Post" gazeteleridir.

Basın tarihine "Basının Napolyon'u" olarak geçen Alferd Harmsworth 1896 yılında Renedy Johnes ile beraber "Daily Mail"i yayınlamıştır. İngiltere'de popüler gazetecilik bu gazete ile başlamıştır. Bu gazetenin en

¹¹⁷ İnuğur, a.g.e., s.126.

¹¹⁸ Ana Britannica ..., s.377

büyük özellikleri; günün olayına, diğer haberlerin ortasında şeref yeri vermesi, anket ve serilere geniş yer ayırması, gazete fiyatını yarım peniye indirmesi olmuştur. Hitap ettiği kitlenin gerçek halk tabakası yerine, gelecekte umutlu orta sınıftan oluşması, Daily Mail'i ticari yönden, reklama dayanan ilk İngiliz gazetesi yapmıştır.

Bu dönemde İngiliz basını, yabancı basına karşı koruyan yine Times olmuştur. Ancak Times, aleyhine açılan dava sonucunda maddi tazminata çarptırılması, 1894'e kadar modernleşememesi ve fiyatını diğer gazetelere oranla yüksek tutması gibi nedenlerle sarsıntılar geçirmiş ve tirajı düşük düzeyde kalmıştır. Bu durumda Lord Northle Liffe, 1908'te Times'ı satın almış, teknik yönden modernize etmeye çalışırken, gazeteye emperyalist bir hava vermiştir. 1922'de ise Binbaşı Astor ile Times'ın geleneksel karakter ve tutumunu garantileyen bağımsız bir tröst kurulmuştur.¹¹⁹

Fransa'da Gazetelerin Yaygınlaşması: Fransa, tarihsel süreçte dünyanın toplumsal, siyasal ve ekonomik düzenini değiştiren 1789 Devrimi ile Sanayi Devrimi'nden sonra 18. yüzyıla imzasını atan bir ülke olmuştur. Devrim sadece Fransa'yı etkilememiş diğer Avrupa ülkelerinde de kendini göstermiştir.

1789 Devrimi olarak adlandırılan ve yeni bir çağı açan toplumsal, ekonomik ve siyasal olaylar tarihinde bir dönüm noktasını oluşturan bu büyük toplumsal hareketten sonra, 26 Ağustos 1789' da kabul edilen İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi ile birçok sosyal ve siyasal değişiklikler yapılmıştır.

1789 Bildirisi, yeni çağın kamu hukukunu belirlerken, aynı zamanda da eski düzenin ayrıcalıklarına dayanan, sosyal ve siyasal yapısını yıkmıştır. Devrim öncesinde, üretim sürecine sadece ucuz emek gücüyle katkıda bulunan halk, artık devrim sayesinde getirilen yeni ekonomik anlayışla, kendi emeği ile kendi ürününe sahip olmuştur. Bildirinin en önemli maddelerinden biri ise, herkese konuşma, yazma, yayın özgürlüğünü

¹¹⁹ Ana Britannica..., a.g.e., s. 124-126

getirmesi ve eski düzenin sansürcü sistemini yıkmasıdır¹²⁰. Kara Avrupası'nda basın, o yıllarda genelde düşünce gazetelerine dayandığından, habercilik bakımından sınırlı bir gelişme göstermiştir. Ancak, 1789 Devrimi ve sonrasında yayınlanan İnsan ve Yurttaşlık Bildirisi sayesinde Fransız basını büyük ilerleme kaydetmiştir.

Fransa'da 1868 yılında yayımlanan bir kararname ile gazete çıkarmak için gerekli olan, "önceden izin alma" ve sansür yerine geçen "uyarmalar"ın tamamen kaldırılmasından sonra, Paris'te çıkan Le Petit Journal, dönemin halkın beğenisini kazanan gazete olmuştur. Bu gazete politikaya hiç değinmeden, sadece günlük olaylar ve sansasyonel haberler vermiştir¹²¹.

1881 yılında çıkarılan ve 70 maddeden oluşan liberal karakterli Basın Kanunu, basınla birlikte basımevlerinin ve kitapevlerinin çalışma tarzını düzenlemekte ve halen yürürlükte bulunmaktadır.

1900-1913 yıllarında basında yeni gelişmeler olmuş, yeni gazeteler yayın hayatına katılmış, taşra basını gelişmiş ve Paris Basını ile rekabet edebilecek hale gelmiştir¹²².

Rusya'da Gazetelerin Yaygınlaşması: Çarlık Rusyası'nda sansür yürürlükte olduğundan siyasal gazetelerin varlığı söz konusu olamamıştır. Çar II. Aleksandr'ın tahta çıkmasıyla (1855-1881) sadece edebi dergilere özgürlük sağlanmıştır. Rusya'daki ön sansür, daha çok uyarma şeklinde uygulanmış ve 1865'teki rejim¹²³ ile, basın geçici olarak düzenlenmiştir.

Çarlık yönetiminin halk üzerindeki baskısı, zamana uygun ekonomik sistemin oturtulamaması, toplumun sınıflara ayrılması, kutuplaşmalar ve dengeler arasında derin uçurumlar ve halkın sesi olan basına karşı uygulanan sert politikalar 18. yüzyılın Avrupası ile hiç uymayan bir tablo oluşturmuştur. I. Nicola zamanında estirilen özgürlük rüzgarı Rus basını

¹²⁰ Ayferi Göze, *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*, İstanbul: Beta Basımevi, 1989, s. 564.

¹²¹ Ana Britanica..., s. 123.

¹²² İnuğur, a. g. e. s. 121-122

¹²³ İnuğur, a.g. e.s. 132

kısa bir süre rahatlatmış, II. Aleksandre zamanında zaten yeterli olmayan özgürlükler, radikal çıkışlar yapan gazeteler yüzünden yine sıkı denetim altına alınmasına yol açmıştır.

Bu yüzyıl içerisinde Rusya'da halkın ezilmesi, yönetime karşı hoşnutsuzluğu ortaya çıkarmış, yoksulluğun artmasıyla bu hoşnutsuzluk II. Aleksandr zamanında doruğa ulaşmıştır. Yönetime ve haksızlıklara karşı mücadelenin halkı bilinçlendirmekle olacağına inanan ve bu bilinçlendirmenin o yıllarda Avrupa'da hızla gelişen ve Rusya'da baskı altında tutulan gazeteler aracılığıyla gerçekleşeceği görüşüne sahip olanlar, devrimci düşüncelerin yoğunlukta olduğu gazeteler çıkarmaya başlamıştır. Bu gazetelerin başında gelen Kolokol (Çan)'dur¹²⁴ ve yeraltı gazeteciliği de denilen bu gazelerde ezilen halkın dertleri ve gönderdikleri yazılar yer almıştır.

1912 yılında, işçi gruplarının desteğiyle St. Petersburg'ta Sosyalist Pravda Gazetesi kurulmuştur. Çarlık hükümeti zamanında kurulduğu için polis baskısına maruz bırakılmış, para cezalarına çarptırılmış ve sekiz defa kapatılarak, yeni bir ad altında yayınına başlamış, on binlerce işçinin desteği ve para yardımlarıyla yayını sürdürmüştür. İşçi haklarını savunan bu gazete¹²⁵, Rus işçi kitlelerine komünist fikirleri aşılama konusunda kuvvetli bir silah olmuştur.

Fransız Devrimi'nden sonra tarih sahnesine damga vuran büyük toplumsal hareket; 1917 Devrimi uzun yıllar baskıcı, insanların özgürlüklerini kısıtlayıcı ve Orta Çağ Avrupası'nı andıran bir yönetime karşı yapılan ve dinamiğini bir iktisadi doktrin olan Marxizm'den alan bir işçi hareketidir.

1917 Devrimi, basına önceki çarlık yönetiminden biraz daha fazla özgürlük hakkı tanımıştır. Gerçekleştirilen kitle hareketinin düşüncelerini topluma benimsetmek için basından yararlanma yoluna gidilmiş ve bu

¹²⁴ Ana Britannica ..., s. 377.

¹²⁵ İnuğur, a.g.e., 133.

nedenle saray yanlısı gazetelerin yayınlarını durdurulmuş, sosyalist gazetelere öncelik verilerek çoğalmaları sağlanmıştır. Bu sosyalist gazetelerin en ünlüsü ise, Rusya'nın en büyük haber gazetesi Izvestia'dır.

19. yüzyılın gazeteleri halkın nabzını yansıtan araçlar olarak, siyasal ve toplumsal düşüncelerin somutlaştırılmasını ve etkili olmasını sağlamıştır. Reklam ve bilgi akışı ticaret çarkının işleyişini hızlandırmıştır. Eğitim ve eğlenceye yönelik çok sayıda hizmetlerde sunan çok sayıda gazeteler, kamuoyunu yönlendirmede de başarılı olmuştur. Örneğin; Emile Zola'nın L'Aurore'da "J'acuse", İtham Ediyorum başlıklı mektubu Dreyfus Davası ile Başbakan Daladier ve 6 Şubat Olayları¹²⁶'nın ülke çapında tartışılmasına yol açmıştır. Haksızlık üzerine giden yayınlar önemli sonuçlar doğurmuştur. Bu arada Hearst'ün New York Journal'da abartmalı ve kışkırtıcı haberlerle İspanyol ve Amerikan Savaşı'nı körüklemesi¹²⁷, basın da kötüye kullanılabileceğini yansıtan bir örnek olmuştur. 19. yüzyılda görülen teknoloji patlamasında basın da yararlanmış ve gazetelerin içerik ve teknik alanda gelişmesini sağlamıştır. Bu büyük atılım, basını bir sektör haline getirmiştir. Ayrıca yüzyılın sonunda basın "Dördüncü güç" olarak toplumda yerini almıştır¹²⁸.

20. yüzyıla girildiği yıllarda, dünya birçok gelişme yaşarken, büyük toplumsal olaylarla birlikte, ekonomik çıkarların yol açtığı sömürgecilikte boy göstermeye başlamıştır.

Yeni yüzyıl insanı, modern insan olma yolunda ilk adımlarını atarken, hızla gelişen iletişim teknolojileri sayesinde, haber gereksinimini daha çabuk karşılayabiliyordu. Bu gelişmeler, doğru orantılı olarak basın sektöründe her an kendisini yenilemesi, gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. İnsanların gereksinim ve beklentileri karşısında dizgi ve baskı

¹²⁶ Pierre Lazareff. **Fransa'da Basın Rezaletleri**, (Çev:Şevket Rado, Bugünkü dile uyarlayan: Tark Dursun K.), İstanbul: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1995, s.124-131.

¹²⁷ Lazareff, a.g.e.

¹²⁸ Ana Britannica..., s.377.

teknolojilerinin gelişmesi, basının da ülkelere göre farklı tempo ve hacimde gelişmesi ve bugünkü modern gazeteciliğin doğmasına neden olmuştur¹²⁹.

19. yüzyılda dördüncü kuvvet özelliğini kazanan basın, yönetimlerle ilişkilere girmekte, hatta iktidarlar üzerinde, kendi çıkarları doğrultusunda olumlu ya da olumsuz etkilerde bulunmaya başlamıştır. İktidarlar, kendi ideolojilerini, ekonomik sistemlerini topluma benimsetmek için, hızla gelişen basından yararlanmak zorunda kalmışlardır. Günümüzde bir tür sendrom haline gelen basın imparatorluğu ve tekelleşme gibi kavramların ilk yapılaşması bu yüzyılın başlarında oluşmaya başlamıştır. Yüksek reklam gelirleri ve söz sahibi olma avantajları, basın üzerinde mücadelelerin yoğunlaşmasını sağlamıştır.

Yüzyılın başlarında basında görülen önemli buluşlardan biri de; tabloid denilen küçük çaplı ve resimli gazeteler olmuştur. İngiltere’de Daily Mirror (1903) ve Daily Sketch (1909)¹³⁰ ile 1 milyon tirajını aşan bu tür gazeteler, ABD’de yoğunlaşarak bir rekabete yol açmıştır.

I. Dünya Savaşı Yıllarında Basın: Rönensans ile birlikte insanoğlunun yeni yerler keşfetme arzusu, coğrafi keşiflerin başlamasına neden olmuştur. Yıllarca süren ve dünyanın her köşesini tanıma olanağı yaratan bu keşifler, Sanayi Devrimi ile sömürgecilik akımının başlamasına neden olmuştur. Özellikle İngiltere’nin başını çektiği sömürgecilik, ülkelerin hammadde ve pazar gereksinimlerinden kaynaklanmıştır.

Avrupa’da sömürgeye açık fiziki alanlar kazanma yarışı, ekonomik, siyasi ve askeri dengelerinin alt üst olmasına ve ülkeler arasında büyük dengesizliklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Almanya, ekonomik, siyasi ve askeri nedenler sonucu diğer ülkelerden geri kalmıştır. Almanya’nın sanayide kullanılacak hammadde ve işgücü ile üretilen malların arzedileceği pazar gereksinimi, I. Dünya Savaşı’nın çıkmasına neden olmuştur.

¹²⁹ Ana Britannica..., a.g.e.

¹³⁰ Ana Britannica..., a. g. e., s. 378.

Bu büyük savaş, basının gücünü ortaya çıkarmıştır. İnsanlar dünyada olup bitenlerden haberdar olmak için gazete okuma arzusu duymuşlardır. Bu arzuya karşılık, hükümetler zaman zaman çeşitli nedenlerle, basın özgürlüğünü kısıtlama ya da tamamen ortadan kaldırarak¹³¹, basını bir propaganda aracına dönüştürme çalışmalarına girişmiştir.

Savaş sonrasında tiraj rekabeti daha geniş habercilik alanına kaymıştır. Yayın yönetmenlerinin kişisel etkileri silinmiş, köşe yazıları ön plana çıkmıştır. Bununla birlikte, 1920'lerde okuyuculara armağan verme yöntemiyle sağlanan tiraj patlamaları, kimi olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir.

Gazetelerin büyümesi ve karmaşık yapıya ulaşması, büyük binalara taşınmalarına ve geniş örgütlenmeye gitmelerine yol açmıştır. Genel yayın politikasını belirleyen yönetmen ile yardımcılara bağlı olarak, haber merkezi, fotoğraf, köşe yazıları, magazin, ekonomi, spor vb. ayrı birimler ortaya çıkmıştır¹³². Gazete baskıya girmeden önce başlık, makale, reklam, fotoğraf gibi öğeleri belirli bir düzen içinde bütünleştirmeyi amaçlayan sayfa düzenleme de başlı başına bir iş haline gelmiştir.

Savaş sonrasında ajanslar arasındaki tekel anlaşmasının bozulması ile gazeteler birçok yerden yararlanma olanağına kavuşmuş, bu arada giderek yaygınlaşan ulusal ajanslar, büyük ölçüde devlet denetiminde kalmıştır.

II. Dünya Savaş'ına doğru Almanya, İtalya, İspanya, Portekiz'deki totaliter yönetimler, basını devlet propangandasının kuklası haline getirmişlerdir. Basının mali baskılara açık olduğu Fransa'da gazeteler, kolayca istenen yönlere çekilebilirken, İngiltere'de de köklü bağımsızlık geleneği sarsılmıştır. The Times, hükümetin izlediği siyaseti desteklemeye başlamış, birkaç cılız ses haricinde Daily Mirror, dokunulmayan gerçekleri dile getirme yürekliliğini göstermiştir¹³³.

¹³¹ İnüçur, s. 136.

¹³² Ana Britannica..., s. 378.

1.4. II. Dünya Savaşı Yılları ve Sonrası Basın

Dünya tarihine II. Dünya Savaşı olarak geçen ve yüzbinlerce insanın ölmesine, milyonlarca insanın yaralanmasına, dengelerin bozulmasına neden olan bu savaş, Almanya ve İtalya'da ortaya çıkan totaliter yönetimlerin bir ürünüdür. Almanya'da iktidara gelen Adolf Hitler'in yayılımcı ve Alman ırkçı politikaları, İtalya'da söz sahibi olan, Mussoloni'nin yeni bir Roma İmparatorluğu yaratma düşüncesi, dünyayı bu büyük savaşa sürüklemeye yetmiştir. İngiltere'nin gelişen ağır sanayisine göre zayıf olan Alman ekonomisini canlandırmak için Hitler, İngiliz sömürülerine göz dikmiş ve bu durum iki ülkeyi savaşın eşiğine getirmiştir.

Bu yüzyılın savaşında basının etkinliği daha fazla hissedilmeye başlanmıştır. II. Dünya Savaşı sırasında İngiltere ve ABD hükümetleri basına karşı önceki savaştan daha duyarlı tutum izlemiştir.

Savaş sırasında yükselen üretim giderleri, basında tekelleşme eğilimini daha da artırmıştır. Associated Press ve United Press International¹³⁴ ajansları tüm dünyaya yayılmıştır

Basında otomasyon uzun süren basın grevlerine yol açmıştır. Radyo ve televizyonun gelişmesiyle, okuma alışkanlığı gerilemeye başlamış, dolayısıyla tiraj artışları, nüfus hızının gerisinde kalmıştır. Fransa'da sayıca düşüş gösteren basın birkaç topluluğun denetimine girmiştir. İtalyan gazeteleri de mali açıdan büyük sanayi kuruluşlarına ve siyasi partilere bağımlı hale gelmiştir.

Japonya'da daha 1942'de baskıcı yönetimin "yol göstericiliği" ile gerçekleştirilen birleştirmeler sonucunda, az sayıda büyük gazete ayakta kalmıştır. Müttefik işgaliyle birlikte radikal sendikalar basına egemen olmuştur. Japon gazeteleri, dünyanın sayılı tiraj rakamlarına ulaşmışlardır. Bu arada reklam gelirleri önem kazanmaya başlamıştır. Önde gelen gazeteler, dergi ve kitap basımı ile televizyon yayıncılığına el atmışlardır.

¹³³ Ana Britannica..., a.g.e.

¹³⁴ Ana Britannica..., a g. e.

Basın özgürlüğüne yönelik kısıtlama ve baskılar 20. yüzyılda da sürmüştür. Fransa'da gazete kapatma yöntemi ancak 1965'te ortadan kalkmıştır. Basının devlet denetiminde olduğu sosyalist ülkelerde gazeteler, kitleleri yönlendirme ve seferber etmenin önemli bir aracı haline gelmiştir. SSCB'nin Pravda ve İzvestia gibi gazeteler batılı ölçülere uygun üretim standartlarına ulaşmıştır. Çin'de halkın başlıca haber kaynağı; resmi yayın organı Renmin Ribao (Halkın Günlüğü)'dir¹³⁵. Ayrıca el yazması ya da çoğaltılmış yazıların asıldığı "duvar gazeteleri" de Çin'de halkın nabzını yansıtan ve kampanyalarda kullanılan önemli bir araç olmuştur.

Avrupa'da Nazi işgalleri sırasında yaygınlaşan yeraltı gazeteciliği zamanının SSCB ve Doğu Avrupası'nda ilginç biçimler almıştır. SSCB'de gizlice elden ele dolaştırılan Samizdat (Öz Yayın)lar, resmi basında yer almayan haberleri yayma işlevini görmektedir. ABD ve Avrupa ülkelerinde de, özellikle gençliğin toplumsal hoşnutsuzluklarını yansıtan "Alternatif Basın"¹³⁶ akımıyla yeni yeraltı gazeteleri ortaya çıkmıştır.

Son yıllarda renkli televizyon ve gözcü dergilerle yoğun bir rekabete giren basın, çeşitli atılımlar gerçekleştirmiştir. Renkli offset baskı, film baskı, bilgisayarlı dizgi ve elektronik aygıtlar, sendikaların direnişine karşı basının nitelikli işgücü sorununu önemli ölçüde hafifletmiştir. Faksimile ve teledizgi teknikleri, gazetelerin birbirinden uzak yerlerde aynı anda basılması olanağını sağlamıştır. Ajansların kullanmaya başladığı haberleşme uyduları, giderek telefon ve teleksin yerini alarak haber akışına hız ve canlılık kazandırmıştır.

2. TÜRKİYE'DE BASININ GELİŞİMİ

Bu başlık altında Türkiye'de Cumhuriyet öncesi, Cumhuriyet ve Tek Partili Dönem, 1970-1980 ve 1990'lı yıllar arasında basının tarihsel

¹³⁵ Ana Britannica...,a g. e.

¹³⁶ Ana Britannica...,a g. e.

gelişimi, basının gelişimini etkileyen olgular ve basının üstlenmiş olduğu roller incelenmiştir.

2.1. Cumhuriyete Kadar Olan Dönemde Basının Gelişimi

Türk Basın Tarihi, Avrupa basını kadar eskilere dayanmamaktadır. Baskı makinası, Türkiye'ye, buluşundan yaklaşık 300 yıl sonra gelmiştir. Bu gecikme aşağıda sıralanan nedenlerden dolayı olmuştur.

1- Osmanlı İmparatorluğu'nda kitap yazımı ve çoğaltma işlemleri "Hattat" adı verilen kişilerce elle yapılmıştır. Baskı makinasının hattatların gelirlerini düşüreceği nedeni ile hattatların yönetime baskı yapmaları,

2- Din adamlarının, dini kendi çıkarları doğrultusunda çarpıtarak yorumlamaları ve her türlü yeniliğe karşı çıkmaları, baskı makinasının Türkiye'de yaygın olarak kullanılmasını yaklaşık 300 yıl geciktirmiştir.

Bu engellemeler zamanla aşılmış ve İbrahim Mütefferika 1729 yılında Avrupa'da görüp öğrendiği matbaayı Osmanlı topraklarına sokmuştur. Kendi kurduğu matbaa ile ilk önceleri küçük el ilanları, risaleler ve kitaplar basmaya başlamıştır. Yukarıda belirttiğimiz din adamlarının karşı çıkışları burada da kendini göstermiş ve matbaa ile sadece ilim kitaplarının basılabileceği fetvasını vermişlerdir.

Matbaanın girişi bu zorluklar altında gerçekleştirildikten sonra gazete çalışmaları hemen ardından başlamıştır.

Türkiye'de ilk gazeteyi yabancılar yayınlamışlardır. Türkiye'de yayınlanan ilk gazete Fransız Albert Dubaye'nin 1796 yılında 15 günde bir çıkardığı *Gazette Francaise Constantinople*'dir¹³⁷. Bazı araştırmacılar ise, Fransa'nın İstanbul elçisi Verniac'ın 1795'de Fransızca olarak yayınlandığı ve Fransız Devrimi'nin fikirlerini içeren *Bulletin des Nouvelles*'i Türkiye'de yayınlanan ilk gazete olarak kabul etmektedirler. Bu gazeteleri daha sonra

¹³⁷ Ana Britannica..., a g. e.

İzmir'de çıkan aylık *Le Smyrneen* (1824), haftalık *Le Spectateur Oriental* (1824), haftalık *Le Courrier de Smyrne* (Ocak 1828) adlı gazeteler izlemiştir¹³⁸.

Bugünkü Türkiye sınırları içerisinde yayımlanan ilk Türkçe gazete *Takvim-i Vekayi* olmuştur.

Takvim-i Vekai: Türk topraklarında hükümet desteği ile Türkçe olarak 1831 yılında çıkarılan *Takvim-i Vekayi*, II. Mahmut'un emri ile yayın hayatına başlamıştır.

Ülkemizde basın, diğer ülkelerde olduğu gibi siyasal, sosyal ve ekonomik olaylar karşısında halkı aydınlatmak, kamuoyunu etkilemek alanında, toplumsal isteklerden doğmamıştır. Hükümetin yaptığı işleri halka duyurmak amacıyla, özel buyruklarla ortaya çıkmıştır. Bir nevi hükümetin propaganda aracı niteliği taşımıştır. Zamanla halkı aydınlatmak, kamuoyunu etkilemek niteliğini kazanmıştır.

Bu gazetenin ilk sayısı sekiz sayfa metin, iki sayfa önsözden oluşmuştur. Yazılar genellikle, Umur-u Dahiliye (İç Haberler), Umur-u Hariciye (Dış Haberler), Mevad-ı Askeriyye (Askeri İşler), Fünun (Bilimler), Tevcihat-ı İlmiye (Din Adamlarının Tayini), Ticaret ve E'sar (Ticaret ve Fiyatlar) bölümlerinden oluşmaktaydı. Gazetenin haftada bir kere çıkması kararlaştırılmış ve abone sistemi ile satışı yapılmıştır. Gazetede 8. sayıda ilk çeviriyi yayınlanmış, ayrıca 11. sayıda ilk ilan basılmıştır.

Haber alma olanakları çok zayıf olan *Takvim-i Vekayi* 1860 yılına kadar yayını sürdürmüş, sonra tamamen devletle ilgili bilgiler, evrakların ve tüzüklerin yayınlandığı bir tür resmi gazete niteliğine bürünmüştür.

1879 yılında kapanan gazete, on iki yıl sonra yeniden faaliyete geçirilmiş daha sonra 1892'de tekrar kapanmıştır. Gazete, en son 27 Temmuz 1908'te yeniden yayınlanmaya başlanmış ve yayınlanması 4 Kasım 1922'de, İstanbul Hükümeti ortadan kalkıncaya kadar devam etmiştir¹³⁹.

¹³⁸ Ana Britannica..., a.g.e., s.379.

Takvim-i Vekayi'den sonra çıkan ikinci Türkçe gazete ise 1 Ağustos 1940'da, William Churchil tarafından yarı resmi olarak yayınlanan Ceride-i Havadis Gazetesi'dir. Daha çok siyasi, sosyal ve ekonomik haberler veren Ceride-i Havadis, sütunlarında özel ilanların yer aldığı ilk gazetedir¹⁴⁰. İlk Türkçe dergi olan Vekay-i Tıbbiye ise 1849'da yayımlanmaya başlanmıştır.

Kırım Savaşı ile ilgili haberlerle birlikte basının giderek etkili olduğu görülmüştür. 1854 ve 1856'da basımevlerine ilişkin ilk yaptırımlar yayınlanmıştır. 1856 tarihli irade, basımı izne bağlıyordu. 1857 Matbaa Nizamnamesi ile de ön denetim ve izin alma koşullarına yasal düzenleme getirilmiştir.

Tercüman-ı Ahval: Türk basın tarihi incelenirken "İlk Türk gazeteleri hangisidir?" sorusuna bir yanıt aranmakta ancak kesin bir yanıt verilememektedir.

İlk Türk gazetesini belirleyebilmek için, gazetelerin sınıflandırılmasında da kullanılacak üç ölçüt göz önünde bulundurulmalıdır:

- 1- Devlet desteği ile kurulan gazeteler,
- 2- Yarı resmi-yarı özel kaynaklarla kurulan gazeteler,
- 3- Özel kaynaklı gazeteler,

Bu ölçütlerden ilkinde uyan yukarıda genel özellikleri verilen Takvim-i Vekayi devlet desteği ile kurulan ilk gazetedir. Ceride-i Havadis ise; yarı resmi nitelikte olduğu için tarihçilere göre ilk gazete olarak kabul edilmemektedir. Ancak Tercüman-ı Ahval şahıslar tarafından hiçbir devlet desteği almadan çıktığı için, basın tarihinin başlangıcı olarak bu gazetenin üzerinde birleşmektedir.

Tercüman-ı Ahval'ın çıkarıldığı dönemde Türkiye'de el basma makineler kullanılmakta, haber kaynaklarının kısıtlı olması nedeni ile gazeteler halka ulaşmamakta, ekonomik sorunlar çözüme kavuşturulamakta, yönetenlerin çağdışı düşünceleri ve bağınaz tutumları yüzünden halk

¹³⁹ İnuğur, a g. e., s. 176-178.

¹⁴⁰ Ana Britannica..., s. 379.

kapalı bir topluma dönüştürülmekteydi. Böyle bir ortamda Şinasi ve Agah Efendi, 21 Ekim 1860'da Tercüman-ı Ahval Gazetesi'ni çıkarmıştır.

Tercüman-ı Ahval, ilk önce haftada iki kere çıkarken sonra bu sayı beş güne kadar yükselmiştir. İçerik ve sayfa düzeni yönünden farklı olan bu gazetede haberler önem derecelerine göre sayfaya yerleştirilmiştir.

Tercüman-ı Ahval gazetesinin yayınlanmasından sonra basın alanında tek başına faaliyet gösteren Ceride-i Havadis Gazetesi, 29. sayısında "Ceride ile müşteri arasında bir muhavere" başlık yazısıyla Tercüman-ı Ahval'i eleştirmiş¹⁴¹, böylece Türk basın tarihinde ilk polemik gerçekleşmiştir.

Gazete 11 Mart 1866'da yayınına son vermiştir. Ekonomi, siyaset ve ticaret, eğitim gibi konularda araştırmalara yer veren Tercüman-ı Ahval'i, daha ileri bir adımla 27 Haziran 1862 tarihinde yayımlanmaya başlayan Tasvir-i Efkâr izlemiştir¹⁴².

Ülke sorunlarını, yönetim sisteminin bozukluğunu en ağır dille eleştiren yazılara yer vermesi Tasvir-i Efkâr'ın en büyük özelliği olmuştur. Fransız Devrimi ile dalga dalga yayılan hür düşünce, özgürlük, milliyetçilik ve temsili yönetim gibi kavramlar da Tasvir-i Efkâr'da yer alan yazılarla Osmanlı topraklarında kendini hissettirmeye başlamıştır.

Yeni Osmanlılar hareketinin önde gelen isimlerinden Şinasi'nin Tasvir-i Efkâr'ı bırakmasıyla gazeteyi Namık Kemal ele almıştır. İlk çıkış çizgisini devam ettiren gazete, sorunlar konusundaki eleştirilerini daha çok hissettirmeye başlamıştır. 1868 yılında Tasvir-i Efkâr kapanmıştır.

1867 yılında Filip Efendi'nin sahip olduğu ve Ali Suavi'nin yönettiği Muhbir Gazetesi yayın hayatına başlamıştır. Dönemin yönetim biçimini sert bir dille eleştiren bu gazete, seçenek olarak meclis sistemini öneriyordu. Muhbir, Ali Suavi'nin yurt dışına kaçmasından kısa bir süre sonra 31

¹⁴¹ İnuğur, a.g.e., 186-188.

¹⁴² Ana Britannica..., s. 379.

Ağustos 1867'de Londra 'da yayımlanmaya başlamış ve böylece yurt dışında çıkan ilk Türkçe gazete olmuştur. Yeni Osmanlılar arasındaki görüş ayrılıkları ve Mustafa Fazıl Paşa'nın parasal desteğini çekmesi üzerine de 3 Kasım 1868'de Muhbir kapanmıştır¹⁴³.

Bu arada gazetelerin çoğalması ve gün geçtikçe güçlerinin ortaya çıkması nedeniyle basına ilişkin bir dizi yasal denetimleri içeren tüzükler hazırlanmıştır.

Tanzimat Dönemindeki Basın Düzenlemeleri: Toplumsal sistem içerisinde varolan tüm birimler, belli kural ve yasalar çerçevesinde etkinliklerini sürdürürler. Bu sistem içerisindeki basın da bir dizi yasal düzenlemeler ışığında çalışmaktadır. Avrupa'da basının Türkiye'ye oranla daha önce girmesi ve etkisinin daha erken hissedilmesinden dolayı, bu düzenleme doğal olarak daha önceden yapılmış ve uygulanmıştır. Basının geç girmesi, yasal düzenlemeyi de geçiktirmiştir. Basının gücünün Kırım Savaşı sırasında görülmesi ve gazetelerin sayısının artması sonucunda, hükümet bu zorunluluğu hissetmiş ve basını denetim altına alma çalışmaları başlamıştır. Bu çalışmalar ilk defa Tanzimat Döneminde yayınlanan Matbaalar Nizamnamesi ile gerçekleştirilmiştir.

Matbaalar Nizamnamesi: 1857 yılında Tabihane-i Amire'nin geliri azaldığından, ruhsatsız ve gizli çalışan basımevlerinin bulunduğu anlaşılmış, basımevlerinin açılışının ancak yasal izin ile olacağı belirtilerek bir tüzük hazırlanmıştır. 15 Şubat 1857 yılında¹⁴⁴ yayımlanan bu tüzük sadece kitap, broşür basılan basımevlerini ilgilendirmekteydi. Matbaalar Nizamnamesi adını taşıyan bu tüzük, bu gibi yerlerde basılacak kitapların ve broşürlerin önceden denetlenmesini ve basımevlerinin çalışmaya başlamadan önce izin almasını içeriyordu. Kitapların iki kişi tarafından sansür altına alınması, kültür düzeyinin düşmesine neden olmuştur. Bu yasaya göre; ülkenin çıkarlarına ters düşecek yayınlar, dine karşı suç niteliği

¹⁴³ Ana Britannica...,a.g.e.

¹⁴⁴ İnüç, a.g.e., s. 200.

taşıyan yazıların yayınlanması yasaklanmış, ayrıca para cezaları getirilmiştir.

Basın Tüzüğü: Avrupa'daki basının ülke iktidarlarını zaman zaman güç duruma düşüklerini gören Osmanlı yöneticileri, bu durum ile kendilerinin de karşılaşabileceği olasılığı nedeni ile önceden önlem alma yoluna giderek bir basın tüzüğü hazırlamıştır. 1909 yılına kadar yürürlükte kalan bu tüzük, basının çalışma sistemini, yayınlarda kullanacakları yazıların devlet çıkarlarına ters düşmeyecek türden olmasını, yazıların kontrol edilebilmesi için bir kurulun oluşturulmasını ve yayımcılık yapacak kişilerin izin ve durumları hakkında maddeler içermiştir. Ayrıca bu tüzük basına ilk defa gönderilecek olan cevap ve düzeltme hakkını yayınlama zorunluluğu getirmiştir.

Âli Kararnâme: Osmanlığı imparatorluğu basın tüzüğünden sonra basına olan sert tutumunu Âli Kararnâme ile daha da sertleştirmiştir. O yıllarda basında boy gösteren yönetim karşıtı yazıların çoğalması nedeni ile çıkarılan bu kararnâme ile basın artık tamamiyle devlet kontrolüne girmiştir¹⁴⁵. Yönetime, gerekli görüldüğünde hiçbir koşul öne sürmeksizin gazete kapatma hakkı veren bu kararnameyle basın, zincire vurulmuştur. 1909 yılına kadar yürürlükte kalan Âli Kararnâme ile birçok gazete yayınları durdurulmuştur.

Âli Kararnâme, Ali Paşa ile Genç Osmanlılar'ın arasını açmıştır. Yurtdışına kaçan Yeni Osmanlılar buralarda Hürriyet, Ulam, İstikbal, İnkilap vb. gibi gazeteleri yayınlamaya başlamışlardır. Bu gazeteler arasında en etkili olanı, Namık Kemal ile Ziya Bey'in 29 Haziran 1868'de çıkardıkları Hürriyet Gazetesi olmuştur. İlk sayısında Yeni Osmanlılar Cemiyeti'nce haftada bir kez çıkarılan gazete, 3 Nisan 1870'teki 89. sayıdan başlayarak Cenevre'de çıkmış ve 22 Haziran 1870'teki 100. sayısında kapanmıştır.

¹⁴⁵ Ana Britannica..., s.379.

Ali Efendi'nin Basiret'i, Âli Kararnâme'nin yayınlanmasından üç yıl sonra, 23 Ocak 1870'te çıkmaya başlamıştır. Gazete, Ali Suavi'nin Çırağan Olayı'ndan bir gün önce yayımlanan bir yazı gerekçe gösterilerek 20 Ocak 1878'de kapatılmıştır. 1870-71 Fransız-Alman Savaşı sırasında Almanya'yı destekleyici yazılar yazdığı için Alman Hükümeti'nden para yardımı almıştır. Bu yüzden Basiret, yabancı bir devletten yardım alan ilk gazete olmuştur. Yeni Osmanlılar'ın ılımlı yazılarına yer veren Basiret'in tirajı 10 bini bulmuştur¹⁴⁶. Basın üzerindeki baskıların artmaya başladığı 1873'ten sonra mizah basını ile yerel basında bir yaygınlaşma görülmüştür. 1867-1878 arasında sadece İstanbul'da yayımlanan gazete ve dergilerin sayısı 113'ü bulmuştur.

II. Abdülhamid döneminde yayınlanan en önemli gazete, Ahmed Mithat'ın 26 Haziran 1878'de çıkarılan Tercüman-ı Hakikat Gazetesi olmuştur. Gazete, yönetime karşı siyasi muhalefet yapmak yerine halkı eğitici ve okuma alışkanlığı kazandırıcı bir yayın politikası izlemiştir. İkdam, Sabah, Saadet, Tarık Gazeteleri ile Servet-i Fünun ve Malumat Dergileri de benzer çizgide çıkmıştır. Aynı dönemde yurtdışında yönetime muhalif gazeteler yayımlanmıştır. Mizan, Meşveret, Osmanlı ve Şura-yı Ümmet¹⁴⁷, bu gazetelerin en önemlileri olmuştur.

İkinci Meşrutiyet Dönemi Basını: I. Meşrutiyet'in getirdiği siyasi yenilikler ve parlamentonun Osmanlı-Rus savaşı bahane edilerek, üzerine sünger çekilmesi ve uzun yıllar süren İstibdat Dönemi sırasında faaliyetlerini artıran derneklerin baskısı sonucunda II. Abdülhamit 1876 yılında yayınlanan Kanuni Esasi'ye göre yeniden parlamentonun oluşturulması için seçimlere gidileceğini bildirmiş ve Osmanlı topraklarında ikinci kez tam olmasa da özgürlük rüzgarları esmeye başlamıştır.

Bu özgürlük rüzgarları gazetecileri harekete geçirmiş ve bir dernek çatısında birleşerek sansürün kaldırılması için çalışmalarda

¹⁴⁶ Ana Britannica..., a. g. e.

¹⁴⁷ Ana Britannica..., a.g. e.

bulunmuşlardır. Girişilen bu eylem sonucu sansür ortadan kaldırılmış, İstanbul basını tam bir serbestliğe kavuşmuştur. Gazetelerin artık hür olduğu, sansürün yasak sayıldığı, gazete sansür etmenin ağır bir suç oluşturduğu kabul edilen bu dönemle birlikte, otuz yıldan beri devam eden sansür ilk defa ortadan kaldırılmıştır. İlk bir buçuk ay içinde gazete çıkarmak için imtiyaz alanların sayısı ikiyüzü geçmiştir. Halkın gazetelere rağbeti artmış ve gazetelerin tirajları 50 bine kadar yükselmiştir. Halkın istediği genel af kabul edilmiş, Meşrutiyetin ilanının onuncu günü hükümet değişmiş, Saray korkusu hissedilir derecede hafiflemiştir¹⁴⁸, bu da halkın baskısının yanı sıra kamuoyunun oluşumunda etkin olan basın önemli bir rol oynamıştır.

Basının özgür yayın yapabilmesi ve sansür edilmemesi ile basın tarihinde yeni bir dönem başlamıştır. Basında patlamanın olduğu 1908-1909 yılları arasında, sadece İstanbul'da 353 gazete ve dergi yayımlanmıştır. Her türlü düşüncenin savunulabildiği bu döneme ilk tepki 31 Mart olayı ile gelmiştir. Derviş Vahdettin'in çıkardığı Volkan Gazetesi, bu olayın çıkmasında önemli bir rol oynamış ve olaylar sonrası kapatılmıştır¹⁴⁹. II. Abdülhamit Dönemi'nde çıkmaya başlayan İkdam, Sabah, Tercüman-ı Hakikat ve Saadet Gazeteleri, II. Meşrutiyet'in en önemli gazeteleri arasında yer almıştır. Hüseyin Cahit'in 1 Ağustos 1908'de çıkardığı Tanin Gazetesi, İttihat ve Terakki'nin savunuculuğunu yapmış ve bu tutumunu Cumhuriyet döneminde de devam ettirdiği için 16 Nisan 1925 yılında kapatılmıştır. Peyam Gazetesi ise, Ali Kemal tarafından 29 Kasım 1913 yılında İttihat ve Terakiye muhalif olarak çıkartılmış ve 1920'de de Sabah Gazetesi ile birleşerek Peyam-ı Sabah Gazetesi adını almıştır. İlk sosyalist gazeteler de bu dönemde ortaya çıkmaya başlamıştır. İştirak, Sosyalist, İnsaniyet, Medeniyet ve İdrak Gazeteleri, sosyalist gazeteler arasında bulunmaktadır¹⁵⁰.

¹⁴⁸ İnüçür, a. g. e. s. 306.

¹⁴⁹ Ana Britannica..., s. 379.

Mütareke Dönemi Basını: I. Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı İmparatorluğu savaşa girdiği İttifak Kuvvetleri ile birlikte yenik olarak çıkmış ve 30 Ekim 1918 yılında Mondros Mütarekesi'ni imzalayarak yenilgiyi kabul etmiştir. İmzalanan ateşkes antlaşması sonrasında, galip devletler ülkeyi işgal etmeye ve her yönüyle denetimleri altına almaya başlamışlardır. Yönetim, işgal kuvvetlerinin hizmetinde bir kuklaya dönmüş ve ülkede birçok karışıklık ve ayaklanmalar ortaya çıkmaya başlamıştır. İşgal kuvvetlerinin Anadolu içerisinde yavaş yavaş ilerlemeye başladığı sıralarda toplum ikiye ayrılmıştır. Bu gruplardan birincisi; sömürü toplum olmayı isteyenler ile bu duruma karşı olan ve gerektiğinde silahlı mücadelenin gerekliliğine inananların oluşturduğu gruplardır. Bu arada ülkede iki hükümet; Ankara ve İstanbul Hükümetleri aynı anda mevcuttu. İstanbul Hükümeti'nin ülke içerisinde bir fonksiyonu kalmamış halk, Ankara Hükümeti'ni benimsemiştir.

1918-1923 yılları arasında basın da bu bölümlenmeden payını almış ve Milli Mücadele'yi destekleyen ve Milli Mücadele'ye karşı olanlar olarak ikiye ayrılmıştır.

Milli Mücadeleyi Desteklemeyen Gazeteler: Bu tür gazeteler, 1919 yılında Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkmasıyla başlayan milli mücadeleye İngilizler ve İstanbul Hükümeti'nden sağladıkları maddi desteklerle, karşı cephe alan gazetelerdir.

Özellikle; İngiliz Muhipleri Cemiyeti yönetiminde çıkan İstanbul Gazetesi¹⁵¹, ülkenin kurtuluşunun ve ulusun refah seviyesinin yükselmesinin tek çaresinin; İngiliz mandası olduğuna inanmakta ve bu yönde yayınlar yaparak, halkı Milli Mücadele'nin karşısına alma amacını gütmüştür.

Milli Mücadeleye karşı en ağır saldırıları yapan bu gazete, Kuvayi Milliyecileri, "Dağı-ler, Bağı-ler" olarak nitelendirmekte ve Mustafa Kemal aleyhinde durmadan makaleler yayınlamaktaydı.

¹⁵⁰ Ana Britannica..., a. g. e. s., 380.

¹⁵¹ Nuri, İnuğur, *Türk Basın Tarihi*, İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1992. s. 341.

Milli Mücadeleyi Destekleyen Gazeteler: Yunus Nadi tarafından İstanbul'da çıkarılan Yeni Gün Gazetesi, Milli Mücadeleyi destekleyen gazetelerden biris olmuştur. 1920 yılında Ankara'ya taşınarak Milli Mücadeleyi destekleyen gazeteler arasına katılmıştır. Bunların dışında Adana'da Yeni Adana, Konya'da Babalık, Balıkesir'de Doğru Söz, Erzurum'da Albayrak, Kastamonu'da Açıksöz'de Anadolu'daki mücadeleyi destekleyen gazeteler arasında yer almıştır¹⁵².

Dünya Basın Tarihini incelerken de görüldüğü gibi rejim değişimi ya da toplumsal olaylarda fikirlerin ve amaçların halka benimsetebilmesi, kabul ettirebilmesi için basını bir araç olarak kullanılmıştır. Basın aracılığı ile karşılaşılabilecek sorunlar ortadan kaldırılabilmiş ve halk bu konuda bilinçlendirilmiştir.

Basının kendisinde mevcut olan bu gücünden Kurtuluş Savaşı sırasında Atatürk de yararlanmıştır.

Erzurum Kongresi'nden sonra Sivas'a gelen Mustafa Kemal'in 4 Eylül 1919'da Sivas Kongresi'ni topladığı sıralarda, Kuva-i Milliye sözcülüğünü yapmak ve kurtuluş hareketleri ile ilgili düşünceleri yaymak amacı ile 14 Eylül 1919 yılında yayımlanan İrade-i Milliye¹⁵³, Anadolu'da Milli Mücadelenin ilk gazetesi olmuştur.

Anadolu'da kurulan "Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" nin kararlarını millete duyuracak bir gazeteye gereksinim duyulmuş ve Mustafa Kemal Paşa'nın direktifiyle 10 Ocak 1920 günü Hakimiyet-i Milliye Gazetesi Ankara'da yayımlanmaya başlanmıştır. Hakimiyet-i Milliye Gazetesi, 1934 yılına kadar yayımlanmış, bu tarihten sonra Ulus adıyla Ankara'da yayınlarını sürdürmüştür.

Ayrıca, Türk ve dünya kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla 6 Nisan 1920'de Anadolu Ajansı kurulmuştur¹⁵⁴.

¹⁵² Ana Britannica..., s.380.

¹⁵³ İnuğur, 1992, a.g.e., s. 23.

¹⁵⁴ Ana Britannica..., s.380.

2.2. Cumhuriyet ve Tek Parti Döneminde Basının Gelişimi

19 Mayıs 1919 yılında başlayan ve Atatürk'ün dediği gibi yoktan var ederek kazanılan, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra yeni devletin temellerini atmak için çalışmalarına başlanmış ve tarih sahnesine Türkiye Cumhuriyeti Devleti olarak geçecek bu devletin rejimini belirlemek için Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) toplanmış ve toplantı sonrasında bu yeni devletin rejimini 29 Ekim 1923 tarihinde "Cumhuriyet" olarak tüm Dünya'ya duyurmuştur. Yönetim şekli belirlenen Türkiye, büyük bir bağımsızlık savaşından çıkmış ve yıllar boyunca sömürülen topraklarını ve insanlarını tekrar canlandırmak için Atatürk'ün önderliğinde devrimleri hayata geçirme sürecini başlatmıştır.

İkinci Kurtuluş Savaşı olarak yorumlanabilecek olan bu devrimlerin, toplum tarafından hemen kabul edilip benimsenmesi oldukça güç olmuştur. Devrimlere karşı isyanlar ve direnişler başlamıştır. 11 Şubat 1925 tarihinde doğu illerinde başlayan yeni hükümete karşı isyanları ve ayaklanmaları bastırabilmek, düzeni ve devletin devrimlerini koruyabilmek için 4 Mart 1925 günü İsmet Paşa Hükümeti'nce Takrir-i Sükun Yasası çıkartılmıştır. Bu yasada, "irtica ve isyana ve memleketin sosyal nizamını, huzur ve sükununu, güvenlik ve asayişini bozmaya yönelik her türlü teşkilatı, tahrikleri, teşvikleri, teşebbüsleri ve yayınları hükümet, Cumhurbaşkanı onayı ile yasaklamaya yetkilidir. Sanıkları, Hükümet İstiklal Mahkemelerine verebilir" hükmü yer almıştır.

Hükümet bu kanunla olağanüstü yetkilere sahip olmuştur. Basın özgürlüğünü istediği ölçüde kısıtlamak, gazete kapatmak, İstiklal Mahkemeleri kurmak ve bu mahkemelerce hukuk kurallarına bağlı olmaksızın serbest kararlar almak, bu yetkiler içindedir. İki yıl önce kabul edilen bu olağanüstü durum kanunu, sonra iki yıl daha uzatılmış ve 1928'de kaldırılmıştır¹⁵⁵. Bu kanunla Tevhid-i Efkar, Sebilü'r- Reşad, Aydınlık, Resimli Ay ve Vatan Gazeteleri ile bazı yerel gazeteler kapatılmıştır.

¹⁵⁵ İnuğur, 1992, a.g.e., s. 52

Şeyh Sait isyanı, İstiklal Mahkemeleri kurulması, Takrir-i Sükun Kanunu, İzmir Suikastı davalarının ülkede yarattığı sıkıntı ve gerginliklerin yarattığı bunalımlar devam ederken, 9 Ağustos 1928'deki Harf Devrimi ile Latin harflere geçilmiştir. Bu harf devriminden sonra Bâb-ı Âli çok zor günler yaşamış, gazetelerin ve dergilerin tirajlarında büyük ölçüde düşüşler olmuştur. Devletin sağladığı mali desteğe karşın, birçok yayın kapanmak zorunda kalmıştır¹⁵⁶, ancak diğer gazeteler, ilk zamanlar yarısı Latin diğer yarısı ise Arapça harfler ile daha sonra da tamamen Latin harfler ile çıkardıkları gazeteleri ile toplumun eğitiminde ve devrimin benimsenmesinde önemli bir rol oynamışlardır.

1931 yılında bazı gazetelerin rejime ve devrimlere karşı propaganda niteliğinde yayınlar yapması, devrim karşıtlarının buna tepki göstermeleri, Hükümeti tedirgin etmiş ve basını kontrol altına alabilecek bir yasanın çıkartılması gereği düşünülmüştür.

25 Temmuz 1931 yılında Meclis tarafından kabul edilip, 8 Ağustos 1931'de yürürlüğe giren Matbuat Yasası ile; genel olmasada kısmen gazetelere sansür getirilmiş, devrimlere karşı, halifelik ve komünizm yanlısı yayınlar yasaklanmıştır. Ayrıca lotorya ve piyango gibi konular da bu yasa düzenlenmiştir. Gazete çıkarma izne bağlı bırakılmamış, sadece gazete çıkarılırken hükümete bildirilmesi koşulu getirilmiştir.

Kanunun en önemli maddesi, hükümete istediği zaman gazeteleri kapatma yetkisinin verilmiş olmasıdır.

1932'de yeni rejimin siyasal uygulamalarına ideolojik bir bütünlük kazandırmak düşüncesiyle, Kadro Dergisi yayımlanmaya başlanmıştır. Ertesi yıl Ahmet Ağaoğlu, Akın Gazetesi'nde devletçilere karşı yoğun bir polemige girişmiş ve gazete kısa bir süre sonra kapatılmıştır.

Öte yandan 1930'lu yıllarda Ülkü, Fikir Hareketleri, Varlık, Yeni Adam, Yedi Gün, Yücel ve Ayda Bir gibi yeni gazete ve dergiler yayın

¹⁵⁶ İnuğur, 1992, a. g. e., s. 91.

hayatına başlamıştır. İlk Türk Basın Kongresi'nin yapıldığı 1935'te, 38'i günlük olmak üzere 116 gazete ve 127 dergi yayınlanmıştır.

II. Dünya Savaşı sırasında Türk basınında savaştakine benzer bir cepheleşme ortaya çıkmış; Tan, Vatan, Akşam ve Tanin "Demokrasi Cephesi"nde yer alırken, Tasvir-i Efkâr, Cumhuriyet gibi gazeteler de Nazi Almanya'sını desteklemişlerdir. Bu yıllarda Tan Gazetesi saldırıya uğramış ve bazı solcu gazeteler kapatılmıştır¹⁵⁷.

Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana çok partili siyasi hayata geçme çabaları meydana gelen isyan ve toplumsal olaylar yüzünden başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Uzun yıllar Cumhuriyet Halk Partisi'nin yönetiminde tek parti sistemi ile yönetilen Türkiye, 1950 yılında kurulan Demokrat Parti ile Tek Parti Dönemini kapatmıştır.

14 Mayıs 1950 seçimlerinde birinci parti olarak çıkan Demokrat Parti, basın tarafından büyük ilgi görmüştü. Demokrat Parti yönetiminde birçok aksaklıkların giderileceğine, haksızlıklara son verileceğine karşı basında bir inanış mevcuttu.

Demokrat Parti, iktidara geldiği ilk yıllarda basının sorunlarına eğilmiş ve basın üzerinde uzun yıllar süren sansür ve kapatma gibi çağdışı maddeleri yürürlükten kaldırmak için çalışmalara başlamıştır. Bunun üzerine basının son durumunun değerlendirildiği bir toplantı gerçekleştirilmiş ve 1950 Basın Kanunu hazırlanmıştır. Bu kanunla 1931 yılı, kanunun ve sonraki değişikliklerin yarattığı baskıcı ve güdümlü rejime son verilmiş ve basına nefes aldırılmıştır. Çıkarılan bu yasayla basın özgürlüğe kavuşmuş ve bu dönemde birçok gazete ve dergi yayın hayatına başlamıştır. Bu gazeteler ve dergilere örnek olarak Yığın, Zincirli Hürriyet, Markopaşa ve Milliyet gösterilebilir. Demokrat Parti'yi destekleyen Vatan ve Cumhuriyet'in bu yıllarda tirajı 50 bine kadar yükselmişti.

Kıbrıs sorununun alevlendiği ve bu nedenle, Türk-Yunan ilişkilerinde büyük ölçüde gerginliklerin baş gösterdiği günlerde, bazı mihrakların aşırı

¹⁵⁷ Ana Britannica..., s.380.

kışkırtmaları sonucu 6-7 Eylül Olayları meydana gelmiş ve gelişen olaylardan sonra ülkede sıkıyönetim ilan edilmiştir. Sıkıyönetim, basını da etkilemiş ve basına verilen özgürlükler geri alınmaya başlanmıştır.

12 Eylül 1955 yılında toplanan TBMM olaylardan sonra basına karşı İstibdat Dönemi'ni aratmayacak yeni uygulamaların hayata geçirilmesi konusunda bir karar çıkarmıştır. Baştan aşağı anti demokratik maddeler içeren bu kanunla, gazete sahipliği ve sorumlu müdürlüğü yeni şartlara bağlanmıştır. Sorumlu müdürler, gazetelerinde imzasız olarak çıkan her yazının sahibini, sorulduğu takdirde 24 saat içerisinde savcıya bildirmek zorunluluğunda bırakılmıştır. "Memleket ahlakını bozmak, resmi sığfata haiz olanlar aleyhine istihfaf hissi telkin edebilecek yahut müphem ve suizannı davet edebilecek mahiyette neşriyatta bulunmak" gibi, ceza hukukuna aykırı, yoruma açık ifadelerle yeni yayın yasakları getiriliyor ve buna uymayanlar için, ağır hapis ve para cezaları öngörülüyordu. Cevap ve düzeltme hakkı ise aşırı derecede genişletilmiştir¹⁵⁸. 27 Nisan 1960'ta kurulan tahkikat komisyonu gazete ve dergileri kapatma, basım ve dağıtımını engelleme, gazetecileri sorguya çekme gibi yetkilerle donatılmıştır. 1953'te Cumhuriyet Halk Partisi'nin organı Ulus kapanırken, Halkçı, Dünya ve Akis, gibi iktidara muhalif yeni gazete ve dergiler yayımlanmıştır. Bunlardan Akis, bir sayısında 150 bin adet satarak Türk dergicilik tarihinde rekor kırmıştır.

Demokrat Parti iktidarının ülkenin kurtuluşu ve yeni bir dönüm noktası olarak görülmesi hayalleri fazla uzun sürmemiştir.

Demokrat Parti'nin iç ve dış politikaları zamanın koşullarına göre yetersiz kalmış, sıkı denetimlerle iktidarını güçlendirme yoluna gitmiştir. 27 Ekim 1957 genel seçimlerinden sonra parti, çetin muhalefet karşısında baskı politikaları uygulayarak, bu muhalifleri susturma yoluna gitmek zorunda kalmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi'nin savunduğu Devletçiliğe şiddetle karşı çıkan Demokrat Parti'nin karma ekonomi sistemi çökmeye başlamış ve dış borçların artmasıyla ekonomik dengeler alt üst olmuştur.

¹⁵⁸ Cem Eroğlu, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Ankara: İmge Yayıncılık, 1990, s. 120.

Ülke iç sarsıntılara sahne olurken, beklenen refahın yerini artık gelecek endişesi kaplamıştır. Bu dönemde toplumsal olaylar boy göstermeye başlamış ve bu gelişen olayların sonrasında ordu 27 Mayıs 1960'da yönetime el koymuştur.

27 Mayıs'tan sonra devletin yönetimini üstlenen ve daha ilk günden itibaren basının büyük desteğini gören Milli Birlik Komitesi, on yıllık Demokrat Parti döneminde birçok sıkıntılar altında yayınlarını sürdürmek zorunda kalan basının sorunlarına eğilmiştir.

Milli Birlik Komitesi 12 Ekim 1960'da 94 sayılı bir kanun çıkararak Demokrat Parti zamanında çıkarılmış olan ve 1960 yılına kadar yürürlükte kalan "Neşir Yoluyla veya Radyoyla İşlenecek Cürümler Hakkındaki" kanunu iptal etmiştir. Resmi ilan ve reklamların siyasal amaçlı kullanımını engellemek için de Basın İlan Kurumu kurulmuştur. Diğer anti demokratik maddeler de, 5 Aralık 1960 günü yayınlarak yürürlüğe giren 143 sayılı kanunla tamamen ortadan kaldırılmıştır¹⁵⁹.

Basına verilen sınırsız özgürlük sonunda, paradoksal olarak basını yok etmeye yönelik çalışmaların başlamasına zemin hazırlayacağından, basın özgürlüğünü, kanun yoluyla sınırlamasına lüzum kalmayacak şekilde bir denetime kavuşturmak ihtiyacı belirlemiştir. Özgürlüğün kötüye kullanılması sonucu basının görev yapamayacak duruma düşmesini önlemek, özgür ve sorumlu bir basın yaratmak amacıyla öngörülen bu denetim, "Basının Kendi Kendini Kontrolü"¹⁶⁰ kurumunu doğurmuştur.

Milli Birlik Komitesi zamanında, yayını sürdüren gazete ve dergilerin yanı sıra birçok yeni yayınlarda çıkarılmaya başlanmıştır. 20 Aralık 1961'de yayınlanan Yön, uzun süre sol görüşlerin tartışıldığı bir dergi olmuştur. Ardından Türkiye İşçi Partisi'nin yayın organı Sosyal Adalet, Ant, Emek, Türk Solu ve Aydınlık gibi sol görüşü temsil eden dergiler, Türk Düşüncesi, Hareket, ve Toprak gibi sağ görüşlü dergiler yayınlanmıştır.

¹⁵⁹ Ana Britannica..., s.380.

¹⁶⁰ İnuğur, 1992, a.g.e., s. 367.

1961-71 arasında Cumhuriyet'in tirajı 160 bin, Akşam'ın tirajı 150 bin, Milliyet'in 20 bin, Hürriyet'in 600 bin, Günaydın'ın tirajı ise 350 bin civarındaydı. Öte yandan basında tirajları artırmak için lotarya uygulamaları başlamıştır. Bu uygulamanın başlatıcısı Hürriyet Gazetesi olmuştur¹⁶¹.

2.3. 1970-1980'li Yıllarda Türk Basını

1968 yılında Üniversitelerde reform istekleriyle başlayan öğrenci eylemleri, kısa sürede amacından uzaklaşmış ve dış güçlerin kışkırtmalarıyla büyük toplumsal hareketlere dönüşmüştür. Terör tüm ülkede yayılmaya başlamış ve ülkede huzur kalmamıştı.

Hükümet bu olaylar karşısında aciz kalmış ve sona erdirmek için gereken girişimlerde bulunmamıştır. Bunun üzerine ordu, aradan on yıl geçtikten sonra yönetime yeniden el koymuş ve sıkıyönetim ilan edilmiştir. Bütün siyasi partiler ve dernekler kapatılmış ve basına sıkı denetim getirilmiştir.

Basın özgürlüğünün iyice kısıtlandığı bu dönemde çok sayıda gazete ve dergi kapatılmıştır. 1961 Anayasası'nda önemli değişiklikler yapan 1971 rejimi sırasında birçok gazeteci tutuklanmıştır.

1971 sonrasının önemli bir özelliği de; basında teknik açıdan önemli gelişmelerin olması ve renkli offset basımına geçilmesidir. 1973 seçimlerinden sonra basın hayatında yeniden bir canlanma görülmüş ve Bülent Ecevit, Özgür İnsan adlı dergiyi çıkarmaya başlamıştır. Milli Selamet Partisi; Milli Gazete'yi, Milliyetçi Hareket Partisi'de Hergün adındaki gazeteyi yayınlamıştır. Bunların yanı sıra sol kesim Politika, Vatan, Ürün, Birikim, Aydınlık, Ülke, Demokrat gibi gazete ve dergileri yayınlanmaya başlamıştır. Bu arada İzmir'de çıkan Yeni Asır'da 50 bini aşan tirajıyla tek ve etkin bölge gazetesi durumuna gelmiştir. 1970'lerin

¹⁶¹ Ana Britannica..., s.380.

sonlarına doğru öğrenci ve işçi eylemleri yoğunlaşırken basına ve gazetecilere yönelik saldırılar artmıştır. Türk basının önemli isimlerinden Milliyet Gazetesi genel yayın yönetmeni ve başyazarı Abdi İpekçi ile birçok gazeteci öldürülmüştür¹⁶².

Türkiye’de son yirmi yıl içerisinde iki kere askeri darbe yaşanmış ve demokratik rejime ket vurulmuştur. Kronikleşen bu darbelerin birisi de 12 Eylül 1980 yılında yaşanmıştır. 12 Eylül’e gelmeden ülke bir buhrana sürüklenmekte ve bu buhran devletin en üst kademelerinde bile kendini hissettirmekteydi. 12 Mart Muhtırası sonrasında iş başına gelen hükümetler yeniden ülkeyi toparlayabilmek, toplumsal barış ve huzuru yeniden inşa edebilmek için uğraşırken yine 1979 yılı sonlarında terör ve bölücülük olayları başlamış ve bunun sonucunda Türkiye bir darbe daha yaşamak zorunda kalmıştır.

12 Eylül Askeri Harekatı sonrasında basın, tekrar kaderi haline gelen sansür ve kapatmaları yaşamaya başlamıştır.

Sıkıyönetimle birlikte bazı yayınların basım ve dağıtımı yasaklanmıştır. 12 Eylül askeri yönetimiyle de basın özgürlüğü bir kez daha kısıtlanmıştır. İlk gün Aydınlık, Demokrat ve Hergün Gazeteleri kapatılmıştır. Bunu, birçok gazete ve derginin kapatılması, gazetecilerin kovuşturulması, gözaltına alınması ve tutuklanması izlemiştir. Bu sırada Cumhuriyet, Milliyet, Tercüman, Günaydın, Tan, Güneş, Milli Gazete, Hürriyet Gazetelerin yayımı da birkaç kez yasaklanmıştır. 1980’lerde basının bir diğer özelliği de “Boyalı Basın” adı verilen basına ilginin artmasıydı. Bu ortamda Tan ve Sabah gazetelerin tirajı 700 bini aşmıştır¹⁶³.

2.4. 1990’lı Yıllarda Türk Basını

1990’lı yıllarda basın, daha önceki klasik görünümünden kurtulmuştur. 1980’li yılların ikinci yarısında ortaya çıkan siyasi değişimlerin basın

¹⁶² Ana Britannica..., a. g. e., s. 381.

¹⁶³ Ana Britannica..., a. g. e.

alanına yansımaları ile Türkiye’de basın iki büyük grubun denetimi altına girmiştir. Sabah Gazetesi’nin sahipliğini yapan Bilgin Grubu ile Milliyet ve Hürriyet Gazeteleri’nin sahipliğini yapan Doğan Grubu, Türk Basını’nın % 69’unu¹⁶⁴ denetimleri altına almışlardır. Doğan ve Bilgin Grupları güçlerini gerek sahip oldukları gazetelerin ve dergilerin sayısından gerekse de sahip oldukları bina ve makina parkından almıştır. Bilgin Grubu 1990 yılında¹⁶⁵, Doğan Grubu ise 1993 yılında¹⁶⁶ yeni binalarına taşınmışlardır. Doğan ve Bilgin Gruplarının taşınmış olduğu binalar “Plaza” olarak nitelendirilmiş, böylece Türk basınının ağırlık merkezi yıllardır etkinlik gösterdiği Bâb-ı Âli’den İkitelli’ye taşınarak “Bâbitelli”¹⁶⁷ nitelemesini almıştır.

Medya Plaza, Medya Tower gibi büyük binalara taşınan Türk basını, sadece gazetecilik yapmakla yetinmemiş, başka dallarda da faaliyet göstermeye başlamıştır. Her gazete bir televizyon ve radyo istasyonu açmıştır. Hürriyet Gazetesi, 6 Ekim 1980 tarihinde Doğan Grubu’na satılmadan önce İktisat Bankası’nın sahibi Erol Aksoy ile ortak olduğu Show TV ve Show Radyo, Sabah Gazetesi, ATV, Satel ve Kiss FM ve kapanan Radio Sport, Milliyet Gazetesi, Kanal D ve Radyo D’nin sahipliğini yapmaktadırlar. İmar Bankası’nın ve İnterStar TV, Kral TV’nin sahipleri olan Uzan Grubu’nun ise yakında basın sektörüne girmek için İngiltere’den baskı makinası parkı sipariş etmeleri gazete sahiplerinin televizyon istasyonlarına da sahip olmaları açısından ilginç bir örnek oluşturmaktadır. Her ne kadar 3984 sayılı “Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun” ile gazete sahiplerinin, televizyon ve radyo sahipleri olmasına ilişkin düzenlemeler getirilmiş ise de bu düzenlemeler sağlıklı ve gerekli uygulama olanak ve ortamı bulamamıştır.

¹⁶⁴ Halil Nebiler, *Medyanın Ekonomi Politikası*, İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1995, s. 18.

¹⁶⁵ Metin Münir, *Sabah Olayı*, İstanbul: Altın Kitaplar, 1993, s. 181.

¹⁶⁶ Emin Karaca, *Milliyet Olayı*, İstanbul: Altın Kitaplar, 1995, s. 317.

¹⁶⁷ Ümit Otan, *Bâbitelli*, İzmir: İzmir Kitaplığı, 1995, s.26.

Bâb-ı Âli'den İkitelli'ye geçişin yanı sıra mesleğin adı da değişmiştir. Gazeteci; news maker, sunucu; anchorman-woman, basın-yayın; medya olarak anılmaya başlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri terminolojisi ve uygulamalarının esas alındığı Türk basınında anlayışlarda holdinleşmeye, kapitalistleşmeye başlamıştır. Artık okuyucu; müşteri, haber; mal, gazete ise verdiği promosyonlarla süpermarkete dönüşmüştür. Çarşaftan, databanka, yemek takımından, müzik setine, hazır çorbadan, televizyona kadar herşey promosyon oylarak verilmiştir. Kültür hizmeti olarak kabul ve rağbet gören ansikloperi promosyonları amacını aşmış ve Hürriyet, Milliyet ve Sabah Gazeteleri'nin kuponlarında ortalama 100'e yakın kampanya yer almaya başlamıştır.

Okuyucuya verilen promosyonların dağıtımını da bir sorun olarak yine okuyucuyu bulmuştur. Özellikle Akşam Gazetesi'nin büyük tartışmalara yol açan, Akşam Gazetesi'nin sahibi Mehmet Ali Ilıcak'a göre kendisine 15 milyar, uzmanların hesabına göre ise 4.9 trilyon kazandıran televizyon kampanyasından televizyonlarını teslim alabilmek için okurlar, kuponları teslim ettirmekten, birkaç merkezde kurulan dağıtım noktalarına seyahat etmeye kadar bir dizi zorlukla karşılaşmıştır.

1980 Askeri Darbesi'nin ardından gelen baskıcı yönetim, 1990'lı yıllarda da kendisini hissettirmiştir. Özellikle kamuoyunda 141., 142. ve 163. Maddeler olarak bilinen Türk Ceza Kanunu Maddeleri, gazetelerde çalışanların "Düşünce Suçlusu" olarak yargılanmasına, hapse atılmasına neden olmuştur. Söz konusu yasa hükümlerinin 1981 yılında kaldırılmasının ardından, yürürlükte olan Terörle Mücadele Kanunu'nun 8. Maddesi, gazetecilerin tutuklanmasında gerekçe olarak kullanılmaya başlamıştır. Bununla birlikte varolan 152 adet yasa ve ek kararnameler¹⁶⁸ basın özgürlüğünün kısıtlanmasında kullanılmıştır.

1990'lı yıllarda basın özgürlüğünü kısıtlayan bir diğer olgu da basındaki dağıtım kanallarında yaşanan değişikliklerdir. 1980'li yıllarda

¹⁶⁸ Veli Yılmaz, Eylül Hukuku ve Basın Özgürlüğü, İstanbul: Belge Yayınları, 1990, s.11-12.

dağıtım işlemini gerçekleştiren GAMEDA, 1991 yılında Hürriyet ve Sabah Gazeteleri'nin otaklığı ile Birleşik Basın Dağıtım (BBD) A.Ş.'nin kurulması sonucu kapanmıştır. Bu oluşumun dışında kalan Milliyet Gazetesi, kendi liderliğinden aralarında Zaman, Türkiye, Cumhuriyet gibi gazetelerin dağıtımını yapacak olan Yayın Satış (YAY-SAT) A.Ş.'yi kurmuştur. Daha sonra Hürriyet Gazetesi'nin Doğan Grubu tarafından satın alınması üzerine, Hürriyet Gazetesi, Birleşik Basın Dağıtım A.Ş.'den çekilmiş ve böylece Birleşik Basın Dağıtım AŞ'nin tüm finansman ve maliyet yükü Bilgin Grubu üzerine kalmıştır. Bunun üzerine Bilgin Grubu aralarında Yeni Yüzyıl, Takvim Gazeteleri gibi birçok gazeteyi dağıtım maliyetini azaltmak amacı ile çıkardı. 1996 yılı içinde Bilgin ve Doğan Grupları, Uzan Grubu'nun basın sektörüne girişinin önleme amacı ile dağıtım kanallarını birleştirmişlerdir. Bu yeni oluşum iki gruba ait olmayan yayın organlarını yok olma tehlikesi ile karşı karşıya bırakmıştır. Grupların yayın organları dışındaki yayın organlarından, büyük bir dağıtım bedeli ve depozit istenmesi, anlaşmanın çok ağır hükümler içermesi, Türk basınının geleceği açısından ciddi tehlikeler taşımaktadır.

Basın özgürlüğünün kısıtlandığı bu dönemde politik, kültür-sanat, düşünce gibi haberlerin sayısında azalma görülürken, haber içeriklerinin magazinleşmiş, magazin ve spor haberlerinin sayısı ve gazetelerde kapladığı alan artmıştır¹⁶⁹. Bunun nedeni ise; haber kaynaklarının kısıtlanmasının ardından, basın organları, asıl görevleri olan halkı haberdar etme, bilgilendirme görevini yerine getirememeye başlamasıdır.

Gazetelerin işledikleri konu ve konuların içeriklerinde gözlemlenen yozlaşma, promosyon ile giderilmeye çalışılmıştır. Tüm gazeteler promosyon vermeye başlamıştır. Siyasi iktidar ile iyi ilişkileri olan gazeteler promosyon için gerekli desteği bulurken, siyasi iktidara muhalefet eden gazeteler ise promosyon yarışına girememişler bu nedenle de kapanmak

¹⁶⁹ M. Kemal Öke, *Gazeteci*, Ankara: Çağdaş Gazeteciler Derneği Yayınları, 1994, s. 29.

zorunda kalmışlardır. Bu gazetelerden en önemlisi Tercüman Gazetesi'dir. Türk basın tarihinde önemli bir yer tutan Tercüman Gazetesi, 1993 yılında Ilıcak Ailesi tarafından satılmış ve yine aynı isim altında başka bir işletmeci tarafından bir süre yayınlanmış ve 1994 yılında da yayın hayatından çekilmiştir.

Milliyet ve Sabah Gazeteleri arasındaki promosyon nedeni ile çıkan polemik Türk Basın Tarihi'ne "Ansiklopedi Savaşları" olarak geçmiştir. Milliyet Gazetesi'nin karton ev maketleri vererek tirajını yükseltmesinin ardından yakaladığı bu tirajı korumak için ansiklopedi vermesi ve bu kampanyanın da çok tutması Sabah Gazetesi'ni bir başka ansiklopedi vermeye itmiştir. Sabah ve Milliyet Gazetesi arasında verdikleri ansiklopedilerin kalitesi konusunda başlayan polemige daha sonra Hürriyet Gazetesi de dahil olmuş ve okuyucu, bu gazetelerde haberden çok aralarındaki rekabet ve birbirlerinin açıklarını okumuştur.

Promosyonlar nedeni ile okuyucu gazeteyi okumak için değil, gazetenin verdiği promosyona sahip olmak için almaya başlamıştır. Verdikleri promosyonlar nedeni ile gazetelerin fiyatlarında büyük artışlar görülmüştür. Akşam Gazetesi 15.000 liradan satılırken, televizyon vermesini gerekçe göstererek 100 bin liraya, Posta Gazetesi ise müzik seti vermesini gerekçe göstererek, fiyatlarını 100 bin liraya yükseltmişlerdir.

Refah Partisi-Doğru Yol Partisi Koalisyonu, 11 Temmuz 1996 tarihinde "tüketicinin ekonomik çıkarlarını korumak ve bu alanda gerekli tedbirleri almak amacı" ile düzenlediği "Yazılı Basın Kuruluşları Promosyon Kampanyaları Hakkında Tebliğ"¹⁷⁰ ile promosyonlara düzenleme getirmiş ve daha sonra da kültür yayınları dışında promosyona izin vermemiştir.

Promosyonlara getirilen düzenlemeler nedeni ile gazete reklamları artık verilen promosyonlara ilişkin değil, gazetelerin kadrolarına, makina parklarına, vermiş oldukları haberlerine, sahip oldukları imajlara, vermiş oldukları eklere ilişkin olmaya başlamıştır. Bununla birlikte Akşam ve

¹⁷⁰ Sabah Gazetesi, 12 Temmuz 1996

Ateş gibi Gazeteler promosyonlu ve promosyonsuz olarak iki ayrı gazete çıkararak tiraj kaybını önlemeye çalışırken, 100 bin lira fiyatla satılan Doğan Grubu'nun gazetesi Posta'nın yerine 5 bin liraya satılan Gözcü ve 10 bin liraya satılan İyi Gazete, 100 bin liraya satılan Bilgin Grubu'nun gazeteleri Bugün ve Takvim yerine 5 bin liraya satılan Dost ve Son Ateş çıkarılmıştır.

Köşe yazarı sayısında büyük bir artış gösterdiği gazeteler, okuyucusuna olayı, tarafsız ve doğru olarak değil, yorumlayarak, kendi doğruları ile vermeyi uygun görmüşlerdir. Böylece hem haber kaynaklarının kısıtlanmasının getirdiği sıkıntı giderilmiş, hem de okuyucuda istendik yönde davranışa dönüşecek olan tutum yaratılmıştır.

1990'lı yıllarda basın, spor haberlerini 1. sayfadan verecek derecede önemli görmüş, bağımsız olarak Spor, Fanatik, Taraftar-Foto Maç adlarını taşıyan 3 spor gazetesini yayınlamıştır. Spor dışında özellikle ekonomi başta olmak üzere birçok ilgi alanında dergicilik büyük bir gelişme kaydetmiştir.

Sonuç olarak 1996 yılı itibari ile aşağıda sıralanan günlük gazeteler, Türk okuyucusu ile buluşmuştur: Milliyet, Hürriyet, Gözcü, Posta, Milli Gazete, Hür Ses, Ortadoğu, Son Havadis, Akit, Evrensel, Dünya, Meydan, Türkiye, Cumhuriyet, Yeni Şafak, Global, İyi Gazete, Sabah, Yeni Yüzyıl, Ekonomik, Zaman, B. Akşam, T. Akşam, Dost, Takvim, Bugün, ateş, Son Ateş, Önce Vatan, Demokrasi, Hergün, 24 Saat, Spor, Fanatik, Tafatar-FotoMaç.

BÖLÜM IV

SPOR, SPOR BASINININ GELİŞİMİ VE SPOR BASINI

Bu bölümde, toplumsal, ekonomik ve siyasi yaşamda önemi ve işlevselliği gün geçtikçe artan spor kavramına, amaç ve işlevlerine, sporun dünyada ve Türkiye’de tarihsel gelişimine, spor basını kavramına, spor basının işlevlerine spor basınının içerik, konu, haber ve yorum, dil yapısına, spor basınının çalışanı, fotoğraf ögesi, sayfa düzeni ve reklam-ilan gibi bileşenlerine yer verilmiştir.

1. KAVRAM OLARAK SPOR, AMAÇ VE İŞLEVLERİ

Bu başlık altında, spor kavramının değişik tanımları ile spor kavramına yüklenmiş olan bireysel, toplumsal, siyasi/yönetmel ve ekonomik amaç ve işlevleri incelenmiştir.

1.1. Kavram Olarak Spor

Spor olgusunun tanımı değişik kaynaklara göre farklı bakış açıları ile yapılmıştır. Bu da iletişim konusunda olduğu gibi sporun da kesin ve üzerinde uzlaşma sağlanmış bir tanımının yapılmasına engel olmaktadır. Spor olgusunun kesin tanımının yapılamamasının bir diğer nedeni ise; sporun özünde taşıdığı anlam ile sporun kullanma biçiminin, bir diğer deyişle sporun yapılma amacının karıştırılması ya da farklı şekillerde anlamlandırılmasıdır.

Bu genel saptama ışığında sporun değişik tanımlarının verilerek, bu tanımların eleştirilmesi, kapsayıcı ve kesin bir spor tanımının yapılmasını kolaylaştıracaktır.

Spor; “ferdi ve kollektif oyunlar şeklinde yapılan, genellikle yarışmalara yol açan, bazı kesin kurallara göre uygulanan ve ani bir yarar beklenmeyen beden hareketlerinin tümüdür”¹⁷¹.

Bu tanımda sporun rekabet, kurallara göre uygulanma ve kısa dönemde yarar sağlamama gibi özellikleri vurgulanmıştır. Bu tanım, **desport** ve **disport** sözcüklerinin kısaltılması, oyun ve oyalama, işten uzaklaştırma¹⁷² olarak yer veren kaynakta vurgulandığı gibi sporun işten uzaklaştırma boyutuna yer verememektedir.

Spor etimolojik olarak da Latince'deki **disportare** sözcüğünden türetilmiş ve **vücut çalıştırma** boyutunu nitelemektedir.

Diğer bir kaynak ise sporu, tek başına, toplu ya da takım halinde yapılan, kendine özgü kurallar, teknikleri olan, bedensel ve zihinsel yetilerin gelişimini sağlayan, eğitici ve eğilendirici uğraş¹⁷³ olarak tanımlamaktadır. Bu tanım da sporun bedensel ve zihinsel gelişim, kurallara göre uygulanma ve işten uzaklaştırma boyutlarına yer verirken sporun profesyonellik boyutuna değinmemektedir.

Sporu, insan doğasında bulunan saldırganlığa barışçı boşalma olanakları sağlayan, saldırganlık güdüsünün denetim altına alınması için uygun bir yarışma ortamı yaratan olgu¹⁷⁴ olarak tanımlayan bir başka çalışma ise sporu; barışçı, boşalım sağlayıcı ve rekabetçi boyutuna ağırlık vermiştir. Bu noktada sporun barış içinde ve barışçı olarak yapılması ile sporun barış amacı ile yapılması gibi iki olgunun birbirine girmiş olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Antik Yunan'da ilk Olimpiyat Oyunlarının siteler arasında savaş varken ortaya çıkması ve Olimpiyat Oyunları sırasında, sitelerin silahları bırakarak, Olimpiyat Köyleri'nde barış içinde spor yaptıkları spora barışı sağlama anlamını da yüklemiştir.

¹⁷¹ Meydan Loursse Büyük Lügat ve Ansiklopedi, İstanbul: Sabah Gazetesi, Cilt 18, s. 269.

¹⁷² Webster's Third New International Dictionary, G-C. Merriam, Mass., 1965.

¹⁷³ İsa Savaş, Spor Sözlüğü Terimler ve Açıklamalar, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993, s. 134.

¹⁷⁴ H. George, "Sport and the Social Sciences" *Annals AAPSS*, Vo. 445, September 1979, s. 7-9'dan aktaran Fişek, a.g.e., s. 28.

Bu tanımda yer alan insanın doğasında bulunan saldırganlık deyişi bir dizi yanlışlıklar içermektedir. Saldırganlık, bireyin doğasında bulunmaktaki, toplum tarafından bireye kazandırılmaktadır. Daha önce de değinildiği gibi insanlığın ilk spor olarak kabul edilebilecek eylemleri; savunma ve saldırı amaçlı hareketlerden doğmuştur. Ancak bu hareketler hayatta kalabilmek için doğaya karşı yapılmış hareketlerdir. İnsanın insana saldırması ise, emeğin sömürgeleştirilerek, üretim sürecinde kullanılması ve bu nedenle boş zaman yaratma amacı gütmektedir.

Bu tanıma yakın bir tanımda ise spor, sağlıklı bir emniyet sübabı¹⁷⁵, savaşın ikamesi olarak verilmektedir.

Psikolojik açıdan yaklaşımla spor, bireyin topluma uyumunu sağlayan, bireyin ruh ve beden sağlığını güvence altına alan hareketler bütünü¹⁷⁶ olarak tanımlanmaktadır.

Davranış belirleyici değerleri yaymak ve güçlendirmek, yaşamda karşılaşılan sorunlara benimsenebilir çözümler getirmek için yapılan eylemler bütünü olarak tanımlanması ise toplumsal davranışçı bilim adamlarının benimsediği bir tanım niteliği taşımaktadır. Bununla birlikte tıp doktorları sporu, düşünsel ve bedensel eylemler arasında düzenli aralıklarla yapılan ve ruh-beden sağlığını dengeli biçimde geliştirmeyi amaçlayan eylemler şeklinde tanımlamaktadırlar. Psikologlar ise sporu, giderek artan rekabetçi olan günlük yaşamın beraberinde getirdiği sürtünme ve gerginlik gibi tehlikelere karşı en etkili panzehir¹⁷⁷ olarak tanımlamaktadırlar.

Psikologlar, tıp doktorları ve toplumsal davranışçılar tarafından yapılan spor tanımlarında, özellikle 1890 yılından sonra yaygınlaşan sporun profesyonelleşmesi gözardı edilmektedir.

¹⁷⁵ Budd Schulberg, *Losers and Still Champions*, New English Library, London, s. 7'den aktaran Fişek, a.g.e., s. 29.

¹⁷⁶ Fişek, a.g.e., s. 29.

¹⁷⁷ F. J. Tomiche, "Sport and Health", *World Health*, November 1978, s. 3'den aktaran Fişek, a.g.e., s. 29.

Sporun gerçek işlevini, genç insanları savaşa hazırlamak olarak tanımlayan çağdaş anlamda olimpiyatların kurucusu Pierre Coubertin'in Fransız milliyetçisi oluşundan ve John Kennedy'nin "beden eğitimi ve spor, insanları çıkabilecek bir savaşa hazırlamanın en iyi yolu, en etkili aracıdır"¹⁷⁸ şeklinde Kongre'de söylediği bu sözlerden hareket ederek saldırganlık ve yayılmayı devletler için hem doğal hem de gerekli gören düşüncede bu amaç uğruna verilmesi gereken para-militer eğitimi yerine getirecek olan bedensel hareketler bütünü¹⁷⁹ olarak sporu tanımlamaktadır.

Marksist yaklaşım ise sporu, kitlelerin afyonu olarak tanımlamakta ve sporun bir simgesi haline gelen Olimpiyat Oyunlarını ise bu amacın yumuşatılmış yüzü olarak nitelendirmektedir. Sporun kapitalistleşmiş ülkelerde gelişmesi, seyirci ve sporcu olarak ezilen sınıf ve etnik azınlıkların ortaya çıkması bu görüşü desteklemektedir. Bununla birlikte İspanyol diktatörü Francisco Franco'nun Bernabeu Stadyumu için "Bana 150 bin kişilik bir uyku tulumu yapın", Antonio Salazar'ın "Portekizi 40 yıl süreyle 3 F (fiesta: şölen, fadima: örgütlü din, futbol) ile yönettim"¹⁸⁰ şeklindeki sözleri sporun kitleleri uyutmak için kullandığı yönündeki savı haklı çıkarmaktadır.

Ancak, bu görüş karşısında sporun sadece kapitalist ülkelerde değil aynı zamanda sosyalist ülkelerde de yaygın olduğu, kapitalizm öncesi de sporun var olduğu şeklinde ileri sürülen düşünceler ve spora sadece seyirci açısından yaklaşması, bu tanımın kapsayıcı ve doğru bir tanım olduğu yönündeki şüpheleri artırmaktadır.

Bir diğer spor tanımı ise; sporu başarıyı genişletme ve yarışmada üstün gelme amacı için gösterilen çaba ve bedensel bakımdan daha yetenekli olanın seçilmesi ve seçilenlerin sürekli ve yoğun bir eğitimle yetiştirilmesini

¹⁷⁸ Fişek, a.g.e., s. 125.

¹⁷⁹ Fişek, a.g.e., s. 29-32.

¹⁸⁰ Fişek, a.g.e., s. 30.

gerektiren eylemler¹⁸¹ olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımda ise sporun yarışma, mücadele ve kas gücü gerektirme gibi özelliklerine değinilmiştir.

Spor, sporcu açısından; kazanmaya dönük teknik ve fiziksel bir çaba, izleyen açısından ise; boş zamanı değerlendirdiği yarışmaya dayalı, estetik bir süreçtir.

Fişek, sporun tanımını şu şekilde yapmaktadır: “ Spor; insanın doğayla ilk ya da toplumla işbirliği-işbölümüne dayalı ileri ilişkilerinin bir benzetim modeli olarak, doğayla savaşımlar sırasında edinilen bedensel beceri ve geliştirilen araçlı-araçsız yöntemleri, sonuçları açısından barışçıl, yapan açısından tam-güncü, izleyen açısından eğlendirici biçimde bireysel ya da toplu boş zamana uygulayan; oyun, oyalanma ve işten uzaklaşmanın araçlarını gidererek “işin kendisi” yaparken kendi bağımsız ekonomik aygıtını da geliştiren estetik, teknik, fizik, yarışmacı, mesleki ve toplumsal bir süreçtir”¹⁸².

Kitle toplumun içinde yer alan bireylerin seyirci bazında ortaya çıkan boş zamanı geçirme, toplumsal realiteden kaçış, aidiyet duygusunu giderme amacı, sporcu bazında; meslek edinerek, tüm zaman uğraşısı haline getirdiği daldan statü ve gelir etme amacı, siyasi ve ekonomik bazında; kâr, rant, statü sağladığı ekonomik, toplumsal ve siyasi (iç ve dış) sistemin devamını sağlamada işlev verecek bir araç amacı ile birey/bireylerin tarihsel süreç içinde kazandığı bedensel ve zihinsel yetileri uzlaştırarak tek başına ya da toplu olarak uyguladığı estetik, teknik, fiziksel ve toplumsal bir süreç olarak sporun tanımlanması da olasıdır.

Tanımlardan da anlaşıldığı gibi bir olgunun spor olarak kabul edilebilmesi için kimi şartları taşıması ve kimi şartlarında oluşum göstermesi gerekmektedir.

¹⁸¹ Öner Özmen, *Çağdaş Sporda Eğitim Üçgeni*, İzmir: Yılmaz Basımevi, 1976, s. 114, aktaran

Fişek, a.g.e., s. 30.

¹⁸² Fişek, a.g.e., s. 58.

Sporun, spor olarak kabul edilebilmesi için Fişek, boş zaman, üretime katılmaksızın ürün fazlası sağlama ve sağlanan ürün fazlasından, üretim sürecine katılmaksızın pay alabilmeyi sağlayacak paylaşım mekanizması ve anlayışını gerekli göstermektedir.

Bununla birlikte Erkal, sporun spor olabilmesi için:

- Kitle iletişim araçlarının etkinliği
- Gelir seviyesinin yüksekliği
- Boş zaman etkinliklerine olanak tanıyacak ortamların ortaya çıkması
- Ülke ekonomisinin geney düzeyi ve sanayileşmenin gelişmiş olması
- Üretim sürecinde kullanılan teknolojinin emek ya da sermayenin denetiminde olması
- Toplumun sosyo-kültürel düzeyinin yüksek olması
- Toplum içinde statünün eğitim yolu ile kazanıldığı görüşünün yaygınlaşması
- Bireylerin sosyalleşmiş olmaları
- Spor yapacak yaşta nüfusa sahip olma
- Uluslararası politikanın spor yapmaya elverişli bir durumda olması
- Bireyin toplumsal çevresinin spor yapmaya olanak tanınması
- Spor altyapısının yeterli olması
- İşbölümü ve dayanışma bilincinin gelişmesi
- Kültür ve folklorun zengin olması
- Devlet tarafından alınacak önlemlerin yeterli düzeyde olması
- Devlet ve toplumun işbirliği ve dayanışma içinde bulunması¹⁸³ gibi koşulların yerine getirilmiş olmasını zorunlu görmektedir.

Erkal'ın sıralamasının dışında sporun gelişmesine etki eden faktörler toplumsal, siyasi, ekonomik, kültürel ve iletişimsel olarak sıralanabilir.

Sporun gelişmesine etki eden toplumsal faktörlerin başında, toplumun bireyden beklediği tutum ve davranışları sergilemesi süreci olarak da tanımlanan toplumsallaşmanın, toplumun genelinde tamamlanmış olması

¹⁸³ Mustafa Erkal, *Sosyolojik Açından Spor*, Genişletilmiş İkinci basım, İstanbul: Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, 1992, s. 72-79.

gelmektedir. Böylece spor gibi bir toplumsal olgunun toplum içinde kabulü ve gelişmesi kolay kılınmış olacaktır.

Toplum içinde yer alan bireylerin çoğu tarafından Durkheim'in organik dayanışması benimsenmiş olmalıdır. Gittikçe karmaşıklaşan üretim sürecinde işbirliği ve işbölümü ile birlikte rekabete dayalı grup çalışması anlayışı ve kültürünün benimsemiş olmaları gereklidir. Böylece daha önce de değinildiği gibi sporun doğasında varolan grup çalışmasına uygun işlerlik ve gelişim kaydedilmiş olacaktır.

Sporun gelişmesine etki eden bir diğer faktör de, toplum içinde statünün doğuştan değil, sonradan edinilen bilgi ve becerilerle kazanıldığı düşüncesinin uygulamaya konmasıdır. Modern toplumlarda eğitimin nicel ve nitel olarak gelişmesinin hem önkoşulu hem de sonucu olan eğitim statüsünün sonradan kazanılmasını sağlamış ve toplumun bu anlayışı tüm toplumsal yaşam alanlarında uygulanmasına da neden olmuştur. Bu anlayış ve yaşam tarzında bulunan bir toplumsal yapıda temeli eğitim olan sporun, gelişim kaydetmesi kuşkusuz kolay olacaktır.

Sporun gelişmesine etki eden siyasi faktörlerin başında yönetici ve kanun yapıcı konumundaki gücün spora karşı tutumlarının olumlu olması gelmektedir. Çünkü kimin spor yapacağına işbölümünü planlayan ve ürün fazlasını paylaştıran mekanizma karar vermektedir. Sporun nasıl yapılması gerektiğine ise siyasi ve yönetsel yapısı olan devlet karar vermektedir. Yönetici ve kanun yapıcı konumundaki güç grup, siyasi, ekonomik ve toplumsal güçleri de elinde tutmaktadır. Bu denli güçlü bir grubun birey ve toplum ile sporu kaynaştıracak, sporun gelişimine ilişkin politikalar izlemesi, kuşkusuz sporun gelişiminde kaydedilecek en önemli adım niteliği taşıyacaktır. Günümüzde toplumun spor yapma hakkı, devletin spor yaptırma ya da spor yapma olanaklarını sağlama görevine dönüşmüş olması bu yönde kayda değer bir gelişme olarak görülmektedir.

Bunun içinde üretimin, ileri düzeyde teknolojik araç-gereçler kullanılarak arttırılması gereklidir. Böylece üretim sürecine emeği ile

katılan bireyin emeğinden kazanım elde edilirken, emeğin uzmanlaşması da sağlanmış olur. Emek kazanımı ve uzmanlaşma, üretim fazlası ile birleştiğinde, bireyin gelir seviyesi yükseltildiği gibi bireye spor ile ilgilenecek boş zaman da oluşturulmuş olur.

Toplumsallaşma içinde sporun bir eğitim süreci ve aygıtı olduğu gözönüne alındığında sporun eğitim kurumları içinde yer almasının yasal olarak sağlanması, eğitim kurumlarının spor eğitimi politikalarının belirlenmesi ve yaygınlaştırılması ve bunlara gerekli ve yeterli kaynağın ayrılması, yine siyasi gücün görevleri arasında bulunmaktadır.

Sporun yapılacağı stadyum, spor sahası gibi fiziki alanların yapılması için gerekli olan mali kaynakların ayrılması, özel sektörün spor tesisleri yapması için özendirici yasa ve uygulamaların yaşama geçirilmesi yine sporun gelişimine etki eden siyasi faktörler arasında bulunmaktadır.

Sporun yapılacağı fiziki alanların yanı sıra bu alanların bakımını, kontrolünü ve korumasını üstlenecek olan insan gücünün de unutulmaması gereklidir. Spor salonlarının temizliğini yapacak, ısıtma sistemini çalıştıracak, gerekli onarım işlerini yapacak olan personelin kadrosunun bulunmaması nedeni ile büyük maliyetler ile inşaa edilen spor tesislerinin kapalı tutulması gibi ülkemizde yaygın olan bir hatanın başlıca nedeni; siyasi gücün insan gücünü ihmal etmesidir. Bu nitelikteki personel eğitilmeli, eğitimi için yurtdışına gönderilmeli ve alanlarda çalıştırılacak olan personeli tatmin edecek ücret politikaları, siyasi güç tarafından izlenmelidir.

Uluslararası sportif karşılaşmaların sporun gelişmesi açısından taşıdığı önem gözönüne alındığında, uluslararası spor karşılaşmaları düzenlemenin ve bunlara ev sahipliği yapmanın önemi de ortaya çıkmaktadır. Bu tür karşılaşmaların organizasyonlarının ise ekonomi ve dış siyaset alanlarında güçlü ülkelere verildiği ise gözden kaçmayan bir başka gerçektir. Sporun gelişmesi amacı ile bu tür organizasyonları üstlenmek

için, uluslararası siyaset alanında güçlü olmak gerekir. Bu da yine siyasi faktörler arasında yer almaktadır.

Günümüzde kitle iletişim araçlarının yaygınlığı ve gücü gözönüne alındığında, bu araçların sporun gelişmesine katkısı da kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Siyasi erk, kitle iletişim araçlarında sporu geliştirici nitelikler taşıyan yayınların yapılmasını özendirici yasalar yapmalı ve bu yasalara işlerlik kazandırmalıdır.

Sporun sözcük anlamının; işten kaçış, sporun temel işlevinin; boş zamanı değerlendirme ve boş zamanın da üretimde teknolojinin kullanılması ile ortaya çıktığına daha önce değinilmişti. Sporun gelişmesine etki eden en önemli faktör aktif ya da pasif spora katılımda bulunacak bireyin spor ile ilgilenecek boş zamana sahip olması ve üretim fazlasından pay almasıdır. Bu da ekonomik gelişmişlik ve üretim sürecinde teknolojinin kullanılmasına bağlıdır. Üretim sürecinde teknolojinin kullanımı ile toplum içindeki birey, spor ile ilgilenecek boş zaman bulmakta, tüm toplum geneline yayılmış olan ekonomik gelişmişlik ile de spor yapabilmek için gerekli olan, beslenme, giyim, araç-gereç gibi gereksinimlerini gidermektedir.

Sporun gelişmesine etki eden siyasi faktörlerde de incelendiği gibi devletin spor ve sporun gelişmesi için gerekli kaynak ayırması ve özel sektörün tesis, sponsorluk şeklinde spora yatırım yapması genel ekonomik gelişmişlikle ilgilidir. Ekonomik yapının gelişmişlik ve istikrar sergilemesi halinde gerek kamu gerekse özel sektör spora yatırım yapmaktadır.

Çağdaş pazarlamanın üretilmiş olanı pazarlamaktansa, gereksinileni, istenileni üretip pazarlamayı temel alması, spor araç ve gereçlerine yatırım yapacak girişimciyi spora ilgi duyulan bir ortam oluşmasını beklemeye itmiştir. Çünkü spor malzemeleri, eskiden olduğu gibi üretim ve savaşım alanlarında kullanılan araç ve gereçler değil, özellikle takım sporlarında kullanılan ve toplumsal yaşamın başka hiç bir alanında kullanılmayan

malzemeler olmaya başlamıştır. Bu nedenle ekonominin sporu geliştirmesi ve sporun ekonomiyi geliştirmesi gibi iki yönlü bir süreç günümüzde kaçınılmaz olmuştur.

Gerek tesis gerekse de eğitim başlığı altında spora yapılan yatırım aslında insana yapılan yatırımdır. İnsana yapılan yatırımdan orta ve uzun vadede dönüşüm beklendiği gözönüne alındığında ise ekonomik durumun bu geri dönüşüm için uygun bir yapıda olması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Sporun gelişimine etki eden diğer faktörler ise kültürel faktörlerdir. Sporun gelişmesi açısından toplum içinde var olan kültürün bir alt kültür olarak sporu bünyesinde barındıracak genişlikte ve esneklikte olması gereklidir. Orta Çağ Avrupası'nda Katoliklik Mezhepi ile birlikte yerleşmiş olan, sporu ve beden hareketlerini şeytan işi olarak gören bir kültürün sporun gelişmesine katkıda bulunmasını beklemek hayalcilikten öte bir şey olmayacaktır.

Diğer yandan toplumun sahip olduğu kültürün, sporun da doğasında bulunan rekabet, işbirliği, işbölümü gibi özellikleri taşıması da sporun gelişimine etki eden kültürel faktörler arasında yer almaktadır. İşbirliği, işbölümü ve rekabet gibi günün ve sporun temel özelliklerini barındırmayan bir kültüre sahip toplumun bireyleri, sporun gelişimine katkıda bulunamadıkları gibi spor olgusunu anlayıp uygulayamazlar.

Sporun bir süreç olduğu ve süreçlerin devingenlik, değişim gibi özellikler taşıdığı gözönüne alındığında, toplumsal yaşam gibi sporun devingenliğine ayak uyduramayan kültürlerde sporun varolması ve gelişmesi beklenemez. Yeni gereksinimlerin bilinç düzeyine çıkması ile bunları giderecek koşullara uyum yolu ile değişimi sağlayamayan¹⁸⁴ toplum kültürünün yaygın olduğu fiziksel alanda, doğasında devingenlik ve değişim bulunan spor kabul görüp, yaygınlaşamaz.

Sporun gelişmesine etki eden faktörler arasında bulunan iletişimsel faktörler, günümüz toplumsal koşulları nedeni ile diğer faktörlerden çok önemli bir yere sahiptir.

¹⁸⁴ Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür*, Beşinci basım, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1991, s. 96-104.

Kitle toplumu içindeki bireyin yaşamsal boyutta gereksinim duyduğu enformasyonu sağlayacağı tek kaynağın kitle iletişim araçları olduğuna ve kitle iletişim araçlarının işlevleri arasında bireyin boş zamanı geçirmesine yardımcı olmanın bulunduğu daha önce değinilmişti.

Eğlence ve boş zaman geçirmenin kitle iletişim araçlarının işlevleri arasında bulunması ve sporun özünde işten kaçış ve oyalanma yatması, sporun gelişimi açısından kitle iletişim araçlarının önemini ortaya çıkarmaktadır. Kitle iletişim araçlarının, içerik olarak spora yer vermesi, bireyin aynı amaçla iki etkinlikte birden bulunmasına yol açmaktadır. Birey, kendisine sunulmak için hazırlanan heyecan ve zevki spor alanlarında ve kitle iletişim araçlarında da bulabilmektedir. Bireyin toplumdaki daha izole halde yaşaması nedeni ile bu heyecan ve zevke spor alanlarından çok kitle iletişim araçlarının içerikleri ile ulaşabilmektedir. Bu da bireyin spora önce pasif katılımını, daha sonraki aşamalarda ise aktif katılımını sağlamaktadır.

Sporun kitleselleşmesi aşamasında, kitle iletişim araçları, işlevleri arasında bulunan bilgilendirmeyi içerikleri ile kitleleri spordan enforme ederek yerine getirmektedir. Bilinmeyen olgu, nesne, olay, yer yoktur düşüncesinden hareket ederek, kitle iletişim araçlarının sporu ve türlerini toplum içinde bilinir kıldıkları sonucuna ulaşılabilir. Bununla birlikte, kitle iletişim araçları, yayınlarındaki kitlesellik özelliği ile sporun kitleselleşmesine de yardımcı olmaktadır.

Yine kitle iletişim araçlarının yardımı ile sporun sınıf atlamada bir araç olarak kullanımının, başarılı örneklerinin sergilenmesi ile toplumsal modeller sergilenmiş olmakta ve sporun gelişimine katkı sağlanmaktadır.

Bu noktaya değin sıralanan sporun gelişmesinde etkili olan faktörlerin, birbiri ile eşgüdümlü olarak işlerlik göstermesinin gerekliliği ve sıralanan bu faktörlerin tümünün yerine getirilmesi ile sporun var olup, gelişeceği belirtilmelidir.

1.2. Sporun Tarihçesi

Sporun kökenlerinin yüzbinlerce yıl öncesinde yaşayan ilk insanların itişip, oynaşmalarına dayandığı tahmin edilmektedir.

Fişek, sporun kökeni sayılan bedensel eylemlerin niteliği ile insanlık tarihinin belli dönemlerinde taşınan özellikler arasında koşutluk kurmanın gerekli olduğunu ve ancak bu yöntemle sporun, tarihçesinin ve anlamının ortaya çıkarılabileceğini¹⁸⁵ belirtmektedir.

İnsanlık tarihinin içiçe geçtiği dönemlerde ilk insanlar vücut hareketlerini, önceleri, doğal güdülerle hayatta kalabilmek amacı ile daha sonraları ise, yaşama ve geçim tarzlarındaki değişiklik nedeniyle doğal koşullar ve diğer insanlara karşı savunma ve saldırı amacı güderek kullanmışlardır.

Yaklaşık 50 bin yıl önce avcılar tarafından geliştirilen okçuluk, kökenleri insanın sıkılı yumruğunu silah olarak kullanabileceğini farketmesine dayanan boksun Mısır Krallıklarında savunma ve saldırı amaçlı kullanıldığı gibi spor olarak da uygulandığını ortaya çıkaran kazılar¹⁸⁶, tarihte karşılaşılan ilk sportif amaçlı etkinliklerin savunma ve saldırı amaçlı bir başka deyişle doğa ile mücadelede hayatta kalmaya yönelik olduğunu ortaya koymaktadır.

Ancak tanımından da anlaşılacağı üzere yapılan vücut hareketlerinin, spor olarak tanımlanabilmesi için beslenme, giyinme, barınma, savunma ve saldırıya yönelik bedensel eylemlerin nitelik değiştirmiş olması gerekmektedir¹⁸⁷. Yukarıda da değinildiği gibi tarım öncesi toplumlardaki bedensel hareketlerin spor olgusu içinde değerlendirilebilmesi için bu bedensel hareketlerin kendini korumak ve hayatta kalmak amacı ile yapılmış olması gereklilidir.

¹⁸⁵ Fişek, a.g.e., s. 13-14.

¹⁸⁶ Fişek, a.g.e., s. 17.

¹⁸⁷ Norris ve Ross Mc Whirter, *Guinness Book of The World Records*, New York: Bantan, 1973, s. 461'den aktaran Fişek a.g.e., s. 14.

Yine Fişek'in az önce anılan yöntemi, insanoğlunun üretmeye başlaması ile doğa tarihi ve insanlık tarihinin birbirinden ayrıldığı sonucu çıkarılabilir. Fişek, uygarlığın bu döneminde sporun bu dönemde ortaya çıkabilmesi için üç koşulun oluşması gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu koşullar sırasıyla, spor yapılacak boş zamanın olması, sporun da aralarında bulunduğu üretici olmayan işler ile uğraşılabilmesini sağlayacak olan, ürün fazlasını veren bir üretim sisteminin bulunması ve yaygınlık kazanması ve üretim sürecinden üretim yapmaksızın, sporcu ve benzeri uğraşları meslek edinenlerin ürün fazlasından pay almalarını sağlayacak bir üretim ve bölüşüm mekanizmasının¹⁸⁸ ve anlayışının ortaya çıkmasıdır.

Spor koşullarının oluşumuna uygun ilk sportif etkinlik güreştir. M.Ö. 3000 yıllarına ait olduğu sanılan Mısır'daki Ben-i Hasan ve Irak'taki Kyafefe yerleşim alanlarında yapılan kazılardan elde edilen kalıntılarda güreşin bu fiziksel yerleşim alanlarında yapıldığını görüntülemiştir. Bu her iki yerleşimde de spora ayıracak boş zamana sahip olma, ürün fazlası oluşturma ve ürün fazlasından üretim yapmaksızın pay almayı sağlayan üretim ve paylaşım mekanizması bulunduğu ve toplumsal sınıflaşma ve bu sınıflaşmanın kaçınılmaz sonucu; devletleşmenin uygulanmış olduğu, araştırmalar sonucu ortaya konmuştur¹⁸⁹.

İnsanoğlunun ulaşım-taşıma gibi gereksinimlerini gidermek üzere bulunduğu bir dizi bedensel davranışlar ise araç kullanılarak yapılan bugünkü bazı sporların temelini oluşturmaktadır. Kökleri insanoğlunun atı evcilleştirmesine dayanan binicilik, deniz taşımacılığında ve kayıkçılıkta yelken teknolojisi öncesi, hareketi sağlayan köle kürekçileri köken olarak alan kürekçilik, yelken teknolojisinin deniz ulaşımında kullanılması ile başlayan yelkencilik ve özellikle kuzeyli toplumlarda coğrafi ve iklimsel koşullar nedeni ile geliştirilen kızakçılık ve kayakçılık, insanoğlunun taşıma ve ulaşım gereksinimini gidermek amacı ile geliştirilmiş uygarlığın daha

¹⁸⁸ Fişek, a.g.e., s. 15.

¹⁸⁹ Fişek, a.g.e., s. 17.

sonraki aşamalarında ise uygulamalarındaki amaç değişikliği nedeni ile spor olgusu içinde değerlendirilmiştir.

İnsanın doğa ile mücadelesi sonrasında giriştiği insan insana mücadele, üretim sürecinde kullanılacak olan emeğin sömürgeleştirilmesi ve köleleştirilmesi amacını taşımaktadır. Köle emeğinin üretim sürecinde kullanılması sonucu köle sahibine, üretim sürecine sadece yönetim ve planlama işlevleri ile katılma gibi bir rahatlığı getirmiştir.

Bu da göstermektedir ki; tarihteki ilk sporcular, içinde buldukları toplumların, üretimde kullanılan araç-gereç ve enerji kaynakları ile bunlardan kaynaklanan boş zamanı elinde bulduran kişilerdir.

Bu nedenledir ki; köleciliğin en yaygın olduğu Antik Yunan, sporun beşiği, itici gücü ve en etkin uygulanma merkezi olmuştur.

M.Ö. 900'e kadar inen bu zaman diliminde, üretim araçları ile birlikte boş zamanı da tekelinde bulduran güç, sporu daha rahat denetleme ve yönetme amacı ile sporu kurallara bağlamıştır¹⁹⁰.

En basit insan hareketlerinden olan yürüme, koşma ve atlamanın atletizm olarak, M.Ö 776, yüzmenin, güç ve erkeklik gösterisi olarak nitelendirilen halterin, M.Ö. 900'de Mısır'da bir dizi kurallara bağlanan güreşin M.Ö. 704'te gerçekleştirilen 18. Olimpiyat Oyunları'na, M.Ö. 686'da boksun ve bedenin eğitilmesinde en etkili araç olan¹⁹¹ cimnastiğin olimpiyat oyunlarında yer alması, spor beşiğinin; Antik Yunan olduğu düşüncesini destekler niteliktedir.

Çok sayıda kişinin eşit biçimde taraflara ayrılarak, örgütlü ve kurallı yarışmaları olarak tanımlanan takım sporları, bireysel sporlardan farklı olarak Antik Yunan'la birlikte, Dalmaçya'dan Çin'e, Atina'dan Meksika'ya kadar uzanan bir coğrafya'da ortaya çıkmıştır. Çin'de tsu-chu, Orta Asya Türkleri'nde tepük, Roma'da harpastum ve antik Yunan'da episkyros olarak

¹⁹⁰ Fişek, a.g.e., s. 18.

¹⁹¹ Fişek, a.g.e., s. 18-19.

adlandırılan futbol, Homer'in Odyssey'inde Urania olarak adlandırılan ve M.Ö. 600'de bir mezar taş oymasında görülen hentbol, M.Ö. 478 tarihli Atina'daki Thmistocles duvarlarında görüntülenen hokey, M. Ö. 700'lere kadar inen Orta ve Güney Amerika'da din töreni olarak figürize edilen basketbol¹⁹², takım sporlarının değişik coğrafi alanlarda birbirinden ayrı olarak ortaya çıktığını doğrulamaktadır.

Köle düzeninin bir anlamda devamı olan feodalitenin uygulayıcısı feodal beylikler ve krallıklarda da spor, üretim sürecine kol gücü ile katılan köylülerin, tüm enerji ve zamanlarını üretim sürecinde harcamaları ve üretimden pay alamamaları sonucu yine bir kesim tarafından yapılmıştır.

Bununla birlikte, toplumların tek tanrılı dinleri benimsemesi ve bu dinlerin yeryüzünde Tanrının yansıması olarak kabul edilmesi sonucu, dünyevi tüm kurum ve kuralların, bu dinlerce saptanarak uygulanması sporun gelişim sürecinin durmasına neden olmuştur. Söz konusu edilen bu olumsuzluklar, özellikle Katolik Avrupası'nda yaşanmıştır. Beden ve ruhu sürekli çatışma halinde gören ve ruhun üstünlüğüne ve önceliğine önem veren Katolik düşüncesi geniş bir uygulama alanı bulmuştur. Quintus Septimius Theodosius'un "Palaestrica diaboli negotium" (beden terimleri şeytan işidir) sözleri, M.S. 393 yılında Atina'da yapılmakta olan olimpiyat oyunlarının iptal edilmesi¹⁹³ şeklinde somut uygulamalar bulmuştur.

Bu baskı ortamında sporun hiçbir dalının uygulanmasına izin verilmeyerek, vücut bakımsızlığa mahkum edilmiştir. Ancak soyluların eğitimi; ata binmek, yüzme, ok atma, eskrim, av, satranç, ve müziği içine alan yedi şövalye becerisini öğrenmek ve geliştirmek¹⁹⁴ ile sınırlandırılmıştır.

¹⁹² Fişek, a.g.e.

¹⁹³ Cemal Alpman, *Eğitimin Bütünlüğü İçinde Beden Eğitimi ve Çağlar Boyunca Gelişimi*, İstanbul: Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayını, 1972, s. 132'den aktaran Fişek, a.g.e., s. 21.

¹⁹⁴ Ali Gür, *Spor ve sosyal Sınıflar*, İstanbul: Aydınlik Yayını, 1979, s. 27'den aktaran Fişek, a.g.e., s. 22.

Katolik Avrupası'nda yaşanan bu sorunlar, tek tanrılı dini benimsemiş olan doğu toplumlarında yaşanmamıştır. Farklı kültürlerin, farklı uygarlıkların yaratılmasına neden olması, Doğu kültürlerinin yarattığı Doğu Uygarlıklarının, Batı Kültürlerinin yarattığı Batı Uygarlıklarından farklı sosyal tabaklaşma, aile, hukuk, din ve spor sistemlerine sahip olmalarını sağlamıştır. Bu da, 17. yüzyıla kadar devam eden Katolik baskısı benzeri baskıların, Doğu uygarlıklarında yaşanmadığı ve Doğu ile birlikte Dünya'nın sayılı uygarlıklarından Türk, Hint ve Çin Uygarlıklarının etkin olduğu fiziki yerleşimlerde, coğrafya ve iklime uygun sporların yapıldığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bunun en somut örneğini ise Osmanlı İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu'nun adı geçen zaman diliminde spor anlayışı oluşturmaktadır. Güreş, avcılık, okçuluk, binicilik, cirit, atıcılık, halter benzeri amaçla yapılan gürz kaldırma, gülle atma ile aynı amaç doğrultusunda yapılan labut atma, cirit atma ile özdeş mızrak, tamak oyunu, futbolun atası olan tepük, cevgan gibi isimlerle de anılan top oyunu ve yaya koşuları Osmanlı İmparatorluğu'nda Orta Asya'dan getirilerek uygulanmış ve uygulanma sürecinden de değişim ve gelişim göstermiştir¹⁹⁵.

Osmanlı İmparatorluğu'nun spora gereken önemi vermediği yönünde yaygın bir görüş olmasına karşın, Osmanlı İmparatorluğu, spora bugünkü anlamda eğilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu, sporun ve sporcunun örgütlenmesinden, spor için gerekli fiziksel alanların yaratılmasına, sporcunun yetiştirilmesi ve desteklenmesi için gerekli eğitimden, sporcuya verilecek ödülün nizan-namelerde belirtilmesine kadar çok geniş bir spor anlayışını bünyesinde barındırmıştır.

Sporcu olarak yetiştirilmek istenenlere, küçük yaştan itibaren, bir sporcunun, o spor ile ilgili alması gereken eğitimin yanı sıra çağdaş bilimlerin eğitimi de verilmiştir. İleride İmparatorluğu yönetmeye aday şehzadelere istek ve yeteneklerine göre, okçuluk, avcılık, güreş, binicilik, gürz kaldırma gibi sporların eğitimini de içine alan bir eğitim verilmiştir¹⁹⁶.

¹⁹⁵ Atıf Kahraman, *Osmanlı Devleti'nde Spor*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1995, s. VIII-XII.

Fatih Sultan Mehmet'in şehzadeliği sırasında "Güreşçi Çelebi" olarak anılacak derecede güreşi sevmesinin yanı sıra, Kanuni Sultan Süleyman, Sultan IV. Murad, Sultan Abdülaziz de aşırı derecede güreş tutkunuydular¹⁹⁷.

I. Murad, Yıldırım Bayezid, II. Murad, Fatih Sultan Mehmed, Kanun-i Sultan Süleyman, II. Selim, I. Ahmed, Sultan IV. Mehmed ve Sultan II. Mustafa tarihte bilenen av¹⁹⁸ meraklısı padişahlar arasında bulunmaktadır.

Sultan II. Bayezid, IV. Mehmed ve II. Mahmud ise okçuluk¹⁹⁹ meraklısı idiler. Sultan IV. Murad'ın binicilik, Sultan III. Selim ve Sultan II. Mahmud'un tüfek atıcılığı, Sultan IV. Murad'ın gürz kaldırma²⁰⁰ meraklısı olduğu tarihçiler tarafından belirtilmektedir. Bu ve benzeri örneklerin çoğaltılabilmesi de göstermektedir ki; tarih boyunca hiç bir ulusun yöneticileri spora bu kadar önem vermemiş ve spor yapmamışlardır.

Osmanlı İmparatorluğu, spor alanlarının yapımına da büyük önem vermiştir. Saraylarda, güreşçilerin hazırlık yapmaları için oda ve meydanların ayrılması, Yanbolu, Akpınar, Karıştıran gibi av köşklerinin bulunması²⁰¹, av alanlarının korunmasına yönelik çabalar, ok meydanı, Nişantaşı gibi semtlere adını veren atıcılık ve okçuluk alanlarının hazırlanması bu görüşü doğrular niteliktedir.

Bununla birlikte sporcunun motivasyonunun sağlayacak olan ödüllerin verilmesi de Osmanlı imparatorluğu zamanında oldukça yaygınlık kazanmıştır. Yavuz Sultan Selim dönemine ait olan **Ehl-i hıref Defteri** (San'atkârlar Defteri)nde **Cemaat-ı küştigirân** (Güreşçiler bölümü)'nden

¹⁹⁶ Kahraman, a.g.e., s. 125.

¹⁹⁷ Kahraman, a.g.e., s. 123-127.

¹⁹⁸ Kahraman, a.g.e., s. 191-200.

¹⁹⁹ Kahraman, a.g.e., s. 233-251.

²⁰⁰ Kahraman, a.g.e., s. 491-607.

²⁰¹ Kahraman, a.g.e., s. 213-219.

bahsetmekte ve bu bölümde yer alan güreşçilere 4 akçe ile 13 akçe arasında bir maaş²⁰² verildiği belirtilmiştir .

Ayrıca sporculara kendilerini yetiştirdikleri oranda yükselme olanağı da tanındığı belgeler arasında yer almaktadır. Güreşçilerin Enderun Koğuşu'na alınması ile kendilerine verilen görevleri başarılı bir şekilde yerine getirmeleri ile Hasoda'ya alınmışlar ve diğer konularda da bilgi ve yeteneklerini geliştirenler ise Deli Hüseyin Paşa örneğinde²⁰³ olduğu gibi vezirliğe kadar yükselmişlerdir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, sporcuların yükselmesine olanak tanıma ile sağlanan sporcu motivasyonu değişik yöntemlerle de sağlanmıştır. Başarılı sporcuların adlarının alanlara verilmesi, adlarına anıtlar ve camiiler yaptırılması ve nişan verilmesi yoluyla da ölümsüz kılmak, sporcunun motivasyonunu yükseltmek amacına yöneliktir.

Hasan Çelebi'nin **Risale-i Bahtiyar-zade** adlı eserinde Bursalı atıcı Şüca'yı anlatırken kullandığı şu dizeler, Osmanlı İmparatorluğu zamanında spora ve sporcuya verilen önem ile sporcuların nasıl ödüllendirildiğine ilişkin bilgiler vermektedir:

“Ol yere taş diküp nişan eyledim Halâ ol /
dikili taş bu hakir Hacı Hasan'ındır.”

Yine Hasan Çelebi bir başka sporcunun başarısını ise şu şekilde aktarmaktadır:

Ol menzili bünyad eyleyüb ok atub taş dikilen pehlivanın adına Kör
Kemal dirler²⁰⁴.

Her iki yazınsal eserde de görüldüğü gibi başarılı bulunan sporcuların isimlerinin sonsuzlaştırılması için adlarına anıt şeklinde taşlar dikilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde sporcuların adlarının ölümsüzleştirilmesinin bir diğer örneğini yine bir yazınsal eser

²⁰² Kahraman, a.g.e., s. 128.

²⁰³ Kahraman, a.g.e., s. 133.

²⁰⁴ Kahraman, a.g.e., s. 118.

aktarmaktadır. Şair Haşmed Efendi'nin 1000 adımdan hedefi vurması üzerine, Bursa Orhan Camii imamı Mehmed Said Efendi'nin divanına yazmış olduğu önsözünde Şair Haşmed Efendi'nin başarısını şu şekilde aktarmaktadır:

“Haşmed'in kılıç çalmak, mızrak, ok ve tüfenk atmaktaki doğuştan ileri gelen üstün yeteneği ve becerisi şimdiye kadar Bursa'da ne görülmüş ve ne de işitilmiş değildir. Bu nedenle başarısından ötürü adına taş anıt dikilmiş olduğu için burada yazarak belgelemek istedim”²⁰⁵.

Bu ve benzeri örnekler göstermektedir ki; Osmanlı İmparatorluğu spora ve sporcuya büyük önem vermiş, en azından Katolik Avrupası gibi sporu 17. yüzyıla değin karanlığa gömmemiştir.

Avrupa'da din baskısı ile gelişim süreci tıkanmış olan spor olgusunun, gelişim sürecine devam edebilmesi için din baskısının ortadan kalkması bir diğer deyişle tüm toplumsal yaşam içinde yer alan kurumlar ile birlikte toplumun da laikleşmesi gerekmektedir. Bunu da daha önce de belirtildiği gibi kitle iletişim araçlarının gelişimi ve tüm toplumsal, ekonomik ve siyasi yapıda değişimi sağlayan burjuvazi gerçekleştirecektir.

Kilise karşısında güçlenen feodalitenin sömürdüğü sistemi değiştirmek için 15. yüzyıldan bu yana gelişme ve güçlenme süreci içinde olan burjuvazi harekete geçmiştir. Üretimde ağırlığı gittikçe hissedilen burjuvazi, güven içinde ticaret yapabilmek amacı ile Feodal Beylere karşı Krallıklara destek vermiş daha sonra ise sermayesinin artık siyasi yapıya sığmayacak derecede artması nedeni ile ticari politikalarını daha uzun vadeye yayarak, gelişen pazar payını korumak, yerel pazarları birleştirmek ve işlenmeye hazır verimli pazarı dış etkilere korumak amacı ile devleti kurmuştur. Toplumda ve kurumlarında laikleşmeyi de beraberinde getiren bu yönetsel değişim süreci, bir anlamda Orta Çağ Kilisesi'nin toplumsal yaşamdaki rolleri ve kuralları belirleyen gücünün el değiştirmesi anlamı taşımaktadır.

²⁰⁵ Fişek, a.g.e., s. 542.

Teknolojinin yanı sıra üretim sürecinde insan veya hayvan enerjisi dışında enerji çeşitlerinin kullanılmaya başlanması; kitlesel üretim ve tüketim, kitle kültürü, kitle toplumu, kentleşme ve boş zaman gibi olguları da beraberinde getirmiştir. Teknolojini kullanılması ile üretim artmış, bu da iç pazarın gereksinimi giderdiği gibi ürün fazlasını doğurmuştur.

Böylece kitle toplumu içindeki birey, spora ayıracak boş zamanı bulmakla birlikte, spor yapanların üretime katılmaksızın ürün fazlasından pay almalarını sağlayacak bir paylaşım mekanizmasına ve anlayışına sahip olmadığı için, spor hâlen güç kesiminin tekelinde bulunmaktadır.

Üretimin ve tüketimin kitleselleşmesi ve güç kesimin sporun başka yönlerine ilgi duyması, sporun aktif katılımcılarında bir değişikliğe neden olmuştur. Bu aşamada, sporun tek aktif katılımcısı konumunda olan siyasal ve ekonomik güç yavaş yavaş tribünlere çekilmeye başlamış, onların yerine sporu meslek edinen kişiler geçmiştir. Bu da çağdaş anlamdaki profesyonelliğin tohumları sayılabilir.

Toplum ve spor evriminin bu aşamasında Fişek, iki tür sapmadan söz etmektedir:

1. Profesyonellik Sapması
2. Jahn - Turner Sapması²⁰⁶

Profesyonellik Sapması olarak adlandırılan olgu, köle düzenin dayalı toplumların spor anlayışına benzerlik gösteren, toplumun bir bölümünün seyirci, bir bölümünün ise sporcu olması temeline dayanan iş bölümü olarak açıklanabilir. Fişek, bu tür işbölümünü burjuva toplumlarına özgü olarak görmekte ve toplum açısından bir yarar sağlamadığı yönünde görüş bildirmektedir²⁰⁷.

Fişek'in Jahn-Trner Sapması olarak adlandırdığı akımın kurucusu Friedrich Ludwing Jahn adında bir almandır. Janh militarist, hiyerarşik ve otoriter Prusya devlet modeline dayalı saldırgan bir Alman yurtseverliğini

²⁰⁶ Fişek, a.g.e., s. 22-24.

²⁰⁷ Fişek, a.g.e., s. 22.

savunmakta ve bu görüşleri doğrultusunda amaca ulaşabilmek için de sporu temel araç olarak kullanmayı öngörmektedir²⁰⁸. Janh'ın düşüncesi doğrultusunda hareket edenlerin sadece Nazi Almanyası ile sınırlı olmadığı, diğer toplumların da sporu, milliyetçilik ve kişilik gelişimi amacı ile kullandığı gözlerden kaçmayan bir gerçektir.

Az önce de değinildiği gibi üretim sürecinde teknoloji ve diğer enerji türlerinin kullanılması ile boş zaman ortaya çıkmıştır.

Kitlesel üretim ve ortaya çıkardığı boş zaman, sadece elit bir kesme ait olan sporun kitleleşmesi yolunda ilk adımların atılmasına katkıda bulunmuştur.

Sporun kitlesel özellik kazanmasında önemli yer tutan bir diğer faktör ise; 1871 yılında yaşanan ekonomik bunalımdır. Fişek, söz konusu faktörü şu şekilde açıklamaktadır: "Amerika ve Avrupa anakaralarında ilk profesyonel sporcu, takım ve seyircilerin maden ocaklarıyla fabrikalardan çıkmaları, bir küçük azınlık oynarken bir büyük bölümün onlarla özdeşleşmesi, (sporun 'kitlesel' ilgiye daha çok yatkın olan takım sporlarının) bunalımın ilk yıllarından başlayan fabrika bacalarının ve işsizliğin gölgesinde geliştiğinin göstergesi saymak gerekir"²⁰⁹.

Ekonomik bunalımın getirdiği psikolojik ve ekonomik baskı ortamında birey, yaşadığı sıkıntıları ve kendisinin dışında oluşum gösteren toplumsal realiteyi bir kenara bırakarak, bir diğer deyişle çözüme ulaştıramayacağı sorunlarından kaçan, spor izleyicisi olmaya yönelmiştir. Takımların başarısı ile özdeşleşmekte ve güncel yaşamında yakalayamadığı çözümleri ve mutluluğu sanal olarak, spor alanlarında yakalamaktadır.

Ekonomik bunalımın atlatılması ile ekonomi yeniden işlerlik kazanmış, üretimde kullanılan teknoloji yükselmiş, bu nedenle de boş zaman daha da artmıştır.

²⁰⁸ Fişek, a.g.e., s. 23.

²⁰⁹ Fişek, a.g.e., s. 24.

1890'lara gelindiğinde sporun yapılacağı ve seyredileceği fiziksel alanlar olan dev stadyumlar yapılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte, spor araç, gereçlerinin üretim ve pazarlaması da bir sanayi kolu durumuna gelmiştir. Fabrika işçilerinin oyuncu olarak yer alacağı yerel takımlar kurulmaya başlanmış, bu takımların oyuncularının yani fabrika işçilerinin işçi sınıfı bilincini yükseltmemeleri, işverenlere karşı saygılı ve istedik yönde davranmaları karşılığında işverenin takım kurması ya da kurulan takıma mali destek vermesi yaygınlaşmıştır. Boş zamanların giderek artması ve bu boş zamanları geçirmek için kullanılacak araç olan spor karşılaşmalarından kitleyi haberdar edecek olan kitle iletişim araçlarının nitel ve nicel olarak gelişmesini tamamlaması²¹⁰ ile sporun kitleselleşmesi yolundaki tüm engeller ortadan kalmıştır.

İşte bu nedenledir ki; kitle iletişim araçları ile sporun evrimi paralellik göstermiş ve kitle iletişim araçlarının gelişimi sporun kitleselleşmesinin, profesyonelleşmesinin ve dev bir sanayi ve yatırım sektörü haline gelmesinin hem önkoşul hem de sonuç olmuştur.

Az öncede sözü edilen Jahn'ın milliyetçiliğin geliştirilmesinde kullanılacak temel araç olarak gördüğü spor ve spor anlayışının uygulaması olan **Turnplatz**'ın 1811'de kurulması²¹¹, ileride Nazizm'e dönüşecek olan Alman Ulusal Birliği'nin 1871'de kurulması, kitlesel anlamda sporun İngiltere'de örgütlenmesinin Futbol Birliği adı altında ilk kez 1863, Amerika Birleşik Devletleri'nde ise Amerikan Beyzbol Ligi adı altında 1876'da oluşması, kapitalizmin ekonomik bir sistem olarak uygulanışının 1890'larda işlerlik kazanması ve ilk uluslararası spor örgütü olan Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin 1894'te kurulması, tarihlerin yakınlığı ve oluşumların içerikleri açısından incelendiğinde ortaya tek bir sonuç çıkarmaktadır:

²¹⁰ Fişek, a.g.e., s. 24-25.

²¹¹ Fişek, a.g.e., s. 26.

Spor, sporun sanayileşmesi ve ulusal birliğin sağlanıp, milliyetçiliğin geliştirmesi amacı ile kullanılacak olan etkinliklerin merkezi denetimini sağlamak amacı ile kullanılmaktadır.

1.3. Sporun Amaç ve İşlevleri

Spora ilişkin görüş belirten kaynaklar, sporun amacını/işlevini kısaca, güç, dayanıklılık, suples, refleks canlılığı gibi fizik ve istem, cesaret, fedakarlık, sebat, dürüstlük gibi manevi nitelikler kazandırarak kafa ve bedeni geliştirmek²¹² olarak vermektedirler. Ancak sporun amaçlarının/işlevlerinin bu şekilde verilmesi, sporu, sadece aktif katılımcısı açısından incelemek olacaktır. Bu da sporun amaçlarını/işlevlerini daraltmakta ve spor gibi toplumsal nitelik taşıyan bir olgunun üstlendiği amaç/işlevleri görmemezlikten gelme ile eş anlam taşıyacaktır. Bu nedenle sporun amaçlarının incelenmesinin belli başlıklar altında yapılması, konunun daha net anlaşılması açısından yararlı olacaktır. Sporun amaçlarını bireysel, toplumsal, ekonomik ve yönetsel olarak incelemek olasıdır.

Bireysel amaçları ve işlevleri: Sporun bireysel amaçları/işlevleri, bireyin spora katılım yöntemine göre incelenmelidir. Bu nedenle spora aktif olarak katılan birey, bir diğer deyişle sporcu, spora pasif olarak katılan birey, bir diğer deyişle seyirci spordan farklı beklentiler içindedir.

Spora aktif olarak katılan birey, öncelikle sporu kendisi için tam zaman uğraşısı haline getirmiştir. Bunun nedeni ise; değişen ekonomik, toplumsal ve teknolojik koşulların, insanlığın ilk dönemlerinden, kapitalizmin ekonomik bir sistem olarak uygulanmaya başlamasına değin geçen sürede bireyin kalıtımsal olarak sahip olduğu yeteneklerin artık geçerliliğini ve yeterliliğini yitirmesidir.

²¹² Meydan Loursse Büyük Lügat ve Ansiklopedi, C. 18, s. 269.

Statü gibi, yeteneklerin de toplum tarafından kazanıldığıının kanıtlanması ile birlikte, bireyin, özellikle de sporu profesyonel anlamda gelir sağlama amacı ile yapan bireyin, spor yapabilmesi için gerekli olan yetenekleri edinmesi ve kendinde var olan yetenekleri geliştirmesi için tüm zamanını, enerjisini ve ilgisini bu alana yöneltmesini gerektirmiştir.

Spora aktif olarak katılan birey böylece, başarı kazanmak için en önemli adımı atmıştır. Birey, başarı ile birlikte, ekonomik ve toplumsal başarısının devamı durumunda da siyasi statü kazanmaktadır.

Bu düşüncenin en somut örneğini; spora aktif katılımın hem gelişme süreci içindeki hem de bu süreci tamamlamış toplumlarda, sınıflar arası geçiş aracı olarak kullanılması oluşturmaktadır.

Spor yaparak içinde bulunduğu grup içinde iyi sporcu statüsünü kazanan birey, sporu mesleklaştırması eş deyişle profesyonel olması ile bir üst sınıfa geçişini sağlayacak olan ekonomik güce ve statüye de kavuşmuş olmaktadır.

Şehrin varoşlarında amatörce spor yapan bir gencin, büyük bir kulübe transfer olması ile kazanmış olduğu ekonomik ve toplumsal statü, bireyin o spor dalındaki başarısının istikrarı ile toplumsal bir mit haline gelmesi, ileride siyasal statüyü de beraberinde getirmektedir. Ülkemizde özellikle futbol alanında buna benzer örnekler ile sıkça karşılaşmaktadır.

Dünyanın süper gücü olarak nitelendirilen Amerika Birleşik Devletleri'nde de spor sınıflar arası geçiş ve statü sağlama aracı olarak kullanılmaktadır.

Bulduğu grup içinde amatör olarak iyi sporcu statüsüne sahip olan genç sporcu, iyi sporcu olması nedeni ile hem üniversitelere kabul edilmekte hem de almış olduğu spor bursu ile ekonomik olarak kendisinin altından kalkamayacağı üniversitede okumak için gerekli mali kaynağa kavuşmaktadır. Güreş, futbol, tenis gibi örneklerine rastlanan spor bursunun Amerika Birleşik Devletleri'nde en yaygın uygulama bulduğu alan

ise basketboldur. Amerikan Ulusal Kolej Basketbol Ligi (NCAA)'nde oynayan üniversite öğrencisi statüsünü kazanan genç, eğitimini aldığı alanda çalışmadığı takdirde profesyonel olmakta ve Ulusal Basketbol Ligi (NBA)'ne transfer olmaktadır. Böylece büyük bir ekonomik güç ve statüye kavuşmakla birlikte, Amerika Birleşik Devletleri'nde çağdaş toplumların ürettiği mitlerden bir haline gelerek de büyük bir toplumsal statü elde etmektedir.

Spora pasif, bir diğer anlatımla seyirci olan katılan bireyin spordan beklentileri genellikle manevi yöndedir. Amatör sporcu ve spor seyircisi konumundaki birey öncelikle boş zamanını değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Bu noktada boş zaman kavramına açıklık getirmek yararlı olacaktır. Boş zaman, bireyin zorunlu uyku, temizlik, beslenme, iş ve ders çalışma dışında sahip olduğu zaman dilimi²¹³ olarak tanımlanmaktadır.

Sanayi ve Sanayi-ötesi Toplumunu olarak nitelendirilen toplumların bir üyesi olan, sanayi ve kentleşme olgusu ile kitle toplumunun bir parçası haline dönüşen birey, üretim sürecinden ve zorunlu uyku, temizlik ve beslenme dışında oluşan boş zamanını; kitle iletişim araçlarının izleyicisi olma, aralarında bahçecilik, basit tamirat işlerinin de bulunduğu el sanatları, hayvan besleme, koleksiyonculuk gibi hobiler, güzel sanatlar ve amatör olarak spor yapma ile spor aktivitelerine izleyici olarak katılma²¹⁴ ile geçirmektedir.

Bireyin spora katılımı, gerek amatörce gerekse de seyirci düzeyinde olsun, ekonomik göstergelerle doğrudan ilintilidir. Kitle toplumu içindeki birey, toplumsal ve siyasi anlamda sınırlı bir güce sahip olduğu gibi ekonomik anlamda da sınırlı bir güce sahiptir. Bu nedenle de pul biriktirme, resim koleksiyonu yapma gibi gerek ekonomik olarak büyük bir güç, gerekse

²¹³ Uğur Demiray, *Açıköğretim Fakültesi Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Eğilimleri*, Eskişehir: T.C Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, 1987, s. 19.

²¹⁴ Uğur Demiray, *Kitle İletişim Araçları ve Boş Zaman*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Teknolojisi ve Yaygın Eğitim Vakfı Yayınları, 1988, s. 32.

de oldukça yüklü bir bilgi birikimi gerektiren uğraşlar yerine birey, görme, duyma, koşma gibi beden sağlığı gerektiren yetiler dışında herhangi bir ön hazırlık gerektirmeyen kitle iletişim araçlarının ya da sporun izleyicisi olmaya yönelmiştir.

Spor seyircisi olma işlevi altında pasif spor katılımcısı olan birey, birçok işlevi yerine getirmekte ve birçok duyguyu da tatmin etmektedir. Bunların en başında, kitle toplumu içinde yalnızlığa itilmiş olan bireyin, aidiyet duygusunun tatmin edilmesi gelmektedir. Bir takımın taraftarı ya da sadece bir sporun izleyicisi olan birey, kendisi ile aynı ortamda bulunan bireyler ile grup oluşturmakta ve bu grup içinde grubun davranışsal ve duygusal olgularını paylaşarak aidiyet duygusunu gidermektedir.

Bununla birlikte birey, rekabet ortamı haline gelmiş olan günlük yaşamdan kaynaklanan baskı ortamı içinde, kendisini gerçekte olduğu gibi güçsüz hissetmekte ve bu da kendisine yapılanlara tepki gösterememesine yol açmaktadır. Spora pasif olarak katılan birey, spor etkinliğini izlerken bağırarak, haykırmakta daha kısa anlatımla sisteme karşı isyanını dile getirmektedir. Spor karşılaşmalarının gerçekleştirildiği fiziksel alanların dışındaki hiç bir ortam (İngiltere'nin başkenti Londra'da bulunan Hydee Park benzeri yerler dışında) ve zamanda gerçekleştiremediği bu eylem bireyin tatmin duygularını da gidermektedir.

Bireyin spor aracılığıyla tepki vermesinin yanı sıra bireyin toplumsal yaşamdan kazanmış olduğu saldırganlık eğilimlerinin doyurulması, cinsel gerginliklerin giderilmesi konusunda da yarar sağladığı ve spor yaparak, spor izleyicisi olarak boşalım sağladığı²¹⁵ da ileri sürülmektedir.

Pasif olarak spor eylemi içine katılan bireyin tribünlerde yer almasının bir diğer amacı ise, realiteden kaçıştır. Daha önce de değinildiği gibi toplumsal, ekonomik ve siyasi koşullar ile birlikte kitle iletişim araçlarının teknolojisinin de gelişmesi sonucu birey, toplum içinde izole edilmiş ve güçsüzleştirilmiştir. Günlük yaşamındaki sorunlara bile benimsenebilir ve

²¹⁵ Mahmut Tezcan, *Boş Zamanlar Sosyolojisi*, Ankara: Doğan Matbaası, 1977, s. 102.

kalıcı çözümler üretme gücünden yoksun olan birey, kitle iletişim araçlarının içeriklerine ve sportif aktivitelere katılmaktadır.

Günümüzde gittikçe karmaşıklaşan ve yoğun bir rekabet ve işbirliği sürecine dönüşen toplumsal yaşam koşulları ile karşı karşıya olan birey, spora izleyici olarak katılımı ile elde etmiş olduğu aidiyet duygusunun bir getirisi olarak bağlı bulunduğu grubun başarıları ile kendisini özdeşleştirmekte, kendi yaşamında gerçek anlamda sağlayamadığı başarıyı spor alanlarında sanal olarak elde etmektedir.

Spora amatör anlamda, aktif olarak katılan birey, sporun devingen yapısı nedeni ile çok kısa hatta anlık bir sürede karar almak ve uygulamak zorundadır. Ayrıca bireyin spor etkinliklerinde yaratıcı olması hem kazanma hem de oyunun estetikliği açısından önemlidir. Bu nedenle de birey yaratıcı yönünü ortaya çıkarmak ve geliştirmek zorundadır. Buradan da anlaşıldığı üzere spor, bireyin karar alma sürecinde ve yaratıcılığında büyük gelişmeler sağlamakta, ayrıca bu gelişmeler nedeni ile de bireyin kişiliğinin gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır.

Sporun bireysel amaçları/işlevlerinin manevi olarak genellenmesinin yanı sıra bireyin beden sağlığını sağlayacak bir etkinlik olduğu ve bu yönde de işlerlik göstereceği de belirtilmelidir.

Toplumsal amaçları ve işlevleri: Sporun toplumsal amaçları /işlevlerinin başında toplumsallaştırma gelmektedir.

Üretim sürecinde gelişen teknolojinin kullanılması sonucu işbölümünün artması, toplumsal yaşam içindeki birey, kurum ve kuruluşların örgütlenmesini etkilemiş ve toplumsal yapıyı değiştirmiştir²¹⁶. Böylece insanların birlikteliği topluluk niteliğinden çıkararak toplum niteliğine bürünmüştür. Durkheim'in organik dayanışma olarak nitelendirdiği, toplumsal işbölümünün gelişmesi, uzmanlaşma ve bireysel

²¹⁶ Emre Kongar, *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, 4. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1985, s. 101.

farklılaşmayı beraberinde getirmiştir²¹⁷. Bireylerin kimliksel olarak farklılaşması ve işbölümü, toplumsal yaşamın devamı için bireylerin birbirlerini tamamlaması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Böylece toplum ve birey bir organizmanın ayrılmaz parçalarının eşgüdümü olarak çalışması gibi bir süreç içinde yer almışlardır. Kuşkusuz bu sürecin aksamadan işleyebilmesi için toplum içindeki bireyin eşgüdümünü sağlayacak bir mekanizma, bir süreç daha gereklidir. Bunu sağlayacak olan süreç ise; toplumsallaşmadır.

Toplumsallaşma; bireyi, toplumsal sistemin katılımcı bir üyesi haline getiren süreç²¹⁸ olarak tanımlanmaktadır. Bireyin içinde bulunduğu toplum tarafından belirlendiği ve beklendiği gibi davranması için belli bir eğitim sürecini gerektirmektedir. Bunun için birincil ve ikincil eğitim kurumları olarak adlandırılan, aile, çevre, okul gibi eğitim kurumların yanı sıra spor da bireyin toplumsallaşması için kullanılacak bir araç niteliği taşımaktadır. Spor, topluma nasıl uyum sağlanacağını, hangi rollerin, hangi kurallara göre oynanacağını kitle toplumu içindeki bireye öğretir²¹⁹. Bu bakımdan sporun toplumsal bazda eğitim işlevi bulunmaktadır.

Çağdaş toplumsal yaşamda zaman kullanımı ve iletişim çok önemli iki olgu niteliği taşımaktadır. Üretim sürecinde uygulanan bant sistemi, bantın bir parçası durumundaki, sürece kol gücü ile katılan bireyin kendisine verilen sürede bant harekete geçmeden işini bitirmesini gerekli kılmaktadır. Bireyin bant hareket etmeden önce işini tamamlayamaması durumunda ise bantın bir sonraki aşamasındaki bireyin, karşılığında yapması için para aldığı iş aksayacak ve üretim süreci duracaktır. İşbölümü içindeki zamanın hatalı kullanımı, işbirliğini de aksatacak ve grup içindeki dayanışmanın bozulmasına neden olacaktır. Bu nedenle üretim sürecindeki birey, kendine verilen işi, verilen zamanda bitirmek zorundadır.

²¹⁷ Emile Durkheim, *The Division of Labor in Society*, (Çev: George Simpson) İçinde, The Free Press, Glencoe, Ill., s. 226-229'dan aktaran Kongar, a.g.e., s. 138-139.

²¹⁸ Sulhi Dönmezer, *Sosyoloji*, 7. basım, İstanbul, 1978, s. 138-139.

²¹⁹ Berger, a.g.e., s. 123-124.

Bununla birlikte bireyin gerek bant çalışmasında ürünü işleyerek, göndermesi gerekse de bant akışının ya da üretimin aksamaması için kurmak zorunda olduğu ilişkiler iletişim adına yapılmakta olan etkinlikler olarak sıralanabilir.

Toplumun ve toplumsal yaşamın üretim sürecine göre şekillendiği gözönüne alındığında, üretim süreci toplumsal yaşam üzerinde doğrudan yansımalarını bulacaktır. Gerek üretim sürecinin gerekse de toplumsal yaşamın aksamadan sürebilmesi için bireyin zaman kullanımı ve iletişim kurmadaki beceresinin artırılması gerekmektedir. Az önce de değinildiği gibi bunu sağlayacak olan toplumsallaşma sürecidir. Toplumsallaşma sürecinde ise spor, bir araç olarak kullanım alanı bulmaktadır.

Spor karşılaşmalarında özellikle de takım sporlarının karşılaşmalarında zaman kullanımı ve takımın kurduğu iletişim büyük önem taşımaktadır²²⁰. Karşılaşma öncesi sporcuların hazırlanmasında önceden form tutmaları veya formlarını koruyabilmeleri için zaman ölçekli hazırlıkların yapıldığı, karşılaşma öncesi takımların sahaya çıkararak gerekli denetimleri yapmaları, karşılaşma sırasında atakların ve savunmanın zaman baz alınarak planlı, dikkatli ve verimli yapılması, son ana kadar oyunun bırakılmaması, devre arası dinlenmeler veya kimi oyunlarda alınan molalar ve bu molalarda zaman kullanımının aktarılması sporun izleyici olan bireye zamanın ne denli önemli olduğuna değin gönderdiği iletilerdir.

Karşılaşma öncesi çalıştırıcıların, oyuncuları hazırlaması, onlara öğütler vermesi ya da kızması, karşılaşma sırasında çalıştırıcının oyunculara bağırması ve onları yönlendirmeye çalışması, çalıştırıcı ve yöneticilerin karşılaşmayı yöneten hakeme müdahalede bulunmaları, oyuncuların karşılaşma sırasında birbirlerine bağırarak pas istemesi ya da rakibi tutmasını söylemesi, seyircilerin tezahüratları, bayraklar, flamalar ise tamamen sporda iletişimin kurulmasının ne denli önem taşıdığını izleyicilere aktarmaktadır.

²²⁰ Berger, a.g.e., s. 124.

Spor, kuşkusuz zaman ve iletişimin önemi ile ilgili iletileri, spor tesislerini ya da kitle iletişim araçlarını kullanarak izleyenlere bilinçaltı olarak göndermekte ve izleyicilerin bu iletileri, üretim süreci ve toplumsal yaşamda uygulamaya sokmaları amacını gütmektedir. Sporu toplumsal yaşamının ayrılmaz bir parçası olarak kabul eden birey, kendine toplum içinde yüklenen rolü başarı ile yerine getirmek, bunun da ötesinde toplumda var, olabilmek için zaman ve iletişim yönünde kendisine bilinçaltı olarak gönderilen iletileri uygulamaya sokmaktadır.

Spor ve sporcular toplum içindeki bireye modeller oluşturmaktadırlar. Spor karşılaşmalarını izleyen bireye yüksek düzeyde uzmanlaşmayı, bu uzmanlaşmanın yukarıdan denetlenmesi gerektiği ve söz konusu uzmanlaşmanın, üyesi bulunulan grup ve toplum için kullanılması gerektiği öğretilmektedir. Bu noktada ise sporcular gösterge olarak kullanılmaktadır. Hücum, savunma ya da orta saha gibi belli bir alanda uzmanlaşmanın başarıyı getireceği, ancak bu uzmanlaşmanın bir ekip çalışması olan sporda çalıştırıcı gibi yukarıdan gelen biri tarafından denetlenmediği sürece herhangi bir yarar sağlamadığı ve sporcunun uzmanlığının sadece kendi takımına ve ulusal karşılaşmalarda ise topluma yarar sağlaması gerektiği aktarılmaktadır. Günlük yaşama ve üretim sürecine indirgenildiğinde ise, birey, bantın belli bir bölümünde uzmanlaşmakta ve bu uzmanlaşması bir ustabaşı ya da formen tarafından denetlenmekte, uzmanlaşmasını sadece çalıştığı işletme ve bu işletmenin sağladığı girdiler ile ülkesine yarar sağlaması ortaya çıkmaktadır. Bu da toplumsal yaşamda kendisine verilen rolü en iyi şekilde, sorun çıkartmaksızın yerine getirecek bir başka deyişle, siyasal ve ekonomik gücü elinde bulunduran gücün istediği yönde davranan bireyin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Sporun üretim süreci için geçerli model olarak sporcu modeli yine sporcular kullanılarak yaratılmaktadır. Başarılı olan alt gelir ve eğitim grubundan gelen sporcular istedik yönde hareket etmesi yani modele uygun

davranması ile bir üst gelir grubuna geçmektedirler. Sporun sınıf atlama aracı olarak kimler tarafından kullanıldığı ile ilgili Kozanoğlu'nun futbolu örneği üzerinde yoğunlaşmış şu sözleri oldukça ilginçtir: "...Efendim, aristokrasi futbol sahalarına adam kaptırmaz. Büyük burjuvazi, belki, bilmem kaç yılda bir-iki tane. Küçük burjuvazi daha cömerttir. Köyden futbolcu çıkartmanın zorluğu da düşünülürse ne kaldı geriye? Büyük kentte, küçük kentte, kasabada, ilçede, işçi, küçük memur, küçük esnaf, çok küçük esnaf aileleri..."²²¹. Statü sahibi olma ve sınıf atlama için sporu kullananlar model olarak sunulmakta ve yeni modeller için öykündürme yapılması amaçlanmaktadır.

Spor, modeller sunmanın ve bireyin toplum yaşamına uyum sağlamasını kolaylaştırmanın yanı sıra sanayileşme ve kitle iletişim araçlarının hem önkoşulu hem de sonucu olan laikleşmenin yarattığı boşluğu da doldurmaktadır. Spor, sanayi ve sanayi-ötesi toplumların laikleşmesi ile birlikte ortaya çıkan bireyin mistizm arayışını, dine alternatif olarak doldurmaktadır²²².

Sporun özellikle takım sporlarının profesyonelleştiği ülkelerde, din ile gösterdiği benzerlik bu yöndeki düşünceleri destekler niteliktedir. Toplumsal yaşamda mit durumuna gelmiş sporcuların, kutsal kişiler (peygamber, veli, ermiş, azizgibi) ile, pazar günü oynanan karşılaşmaların, ibadet günleri (Cuma Namazı, Pazar Ayinleri gibi) ile, spor karşılaşmalarını izleyebilmek için alınan biletlerin, ibadet sonrası toplanan bağışlar ile, sporun kaynaştırıcılığının, dinlerin evrenselliği ve kaynaştırıcılığı ile, karmaşık taktik ve set oyunlarının, Teoloji-İlahiyat ile, teknik direktör ve yöneticilerin, din adamları (İmam, papaz, rahip gibi) ile, spor karşılaşmalarının yapıldığı fiziksel alanların, ibadet yerleri (Cami, kilise, havra, tapınak gibi) ile, izleyicilerin ise, ibadet eden cemaat ile özdeşleşmiş olması²²³ spor ve din arasındaki benzeşme açısından oldukça ilginçtir.

²²¹ Can Kozanoğlu, *Türkiye'de Futbol "Bu Maçı Alcaz"*, İkinci basım, İstanbul: Kıyı Yayınları, 1990, s. 11.

²²² Berger, a.g.e., s. 127.

Ayrıca sporda, özellikle de takım sporlarında bulunan şiddet ögesi, toplumdaki erkeklerin, eril (masküle) kimliklerini bulmalarına yardımcı olmaktadır. Sporun pasif katılımcısı olan izleyiciler, sporcuları kendilerine model olarak seçmektedirler. Bireyler, kendilerine model olarak seçtikleri oyuncunun fiziksel özelliklerine, yaşam tarzına, sahip olduğu servete sahip olmayı istemekle birlikte, o sporcunun uzmanlaştığı görev alanına göre belirmiş olan, oyuncu kişiliğine de sahip olmayı istemektedir.

Erotizm ve şiddet arasında çok güçlü bir bağ bulunduğu yapılan araştırmalar sonucunda ortaya konmuş bir gerçektir. Bu nedenle çoğu şiddet filminde mutlaka erotik sahnelere yer verilmektedir. Spor'un oyuncu açısından amacı olan gol ile cinsel boşalmanın benzeştirilmesi, sporun kitlesel nitelikte kullanımına yeni bir boyut kazandırmaktadır. Sporun aktif ya da pasif katılımcıları bilinçaltı olarak cinsel boşalma yaşamaktadırlar. Spor karşılaşmasını tribünden izleyen sporun pasif katılımcısının, sahada gördüğü şiddeti tribünlere yansıtmaktadır. Kimi bilim adamları, izleyicilerin tribünlerde bağırıp çağırımlarının duygusal enerjilerini fiziksel enerjileri ile birlikte boşaltmaları²²⁴ olarak yorumlamaktadırlar.

Spor, sosyal bilimler açısından belirli bir alanda uzmanlaşmış devlet görevlilerinin, kademeli işbölümü düzeni içinde, sınıf ve zümre oluşturması²²⁵ şeklinde tanımlanan bürokratikleşmeye de yardımcı olmaktadır. Toplumsal düzenin akışında, yönetimin yoğun bir şekilde etkili olması özelliğini de taşıyan bürokratikleşme, işlerin ağırlaştırılması ya da kırtasiyecilik gibi anlamların dışında da işlevler göstermektedir. Sosyal bilimler açısından yapılan tanımında da değinildiği gibi bürokratikleşme; bir zümre ve sınıf oluşturma amacına yöneliktir. Bürokratikleşmenin kullandığı araçlar arasında spor da bulunmaktadır²²⁶.

²²³ Berger, a.g.e.

²²⁴ Berger, a.g.e., s. 130.

²²⁵ Meydan Loursse Büyük Lügat ve Ansiklopedi, Cilt 3., s. 499-500.

Spor karşılaşmalarının oynandığı fiziksel alanların mimarisinden, oyun alanında bulunan çizgilere, oyuncu ve hakemlerin giysilerinden, oyunun kurallarına, oyun içindeki rakipler ve hakem arasındaki ilişkilerden, tribünde yer alan ve sahip olunan statüye göre belirlenen oturma yerlerine kadar her olgu bürokrasiyi temsil etmektedir. Seçilmişlerin ve atanmışların oturduğu şeref tribünün yanında büyük sermaye grubu tarafından alınan locaların bulunması, bunun yanında orta sermaye grubu tarafından alınan numaralı biletlerin kapalı tribünde olması, toplumun genelinin oturduğu hava koşullarına karşı hiçbir koruması olmayan açık tribün ve hiçbir şeyin net görülmediği kale arkası tribünler toplumun bürokratik yapısını yeterince sergiler niteliktedir.

Tribünlerden farklı olarak, sahada takımların ve hakemlerin giydikleri farklı renkteki formalar, kollarında diğer oyuncularda bulunmayan pazubant bulunan takım kaptanları ve sadece kaptanlara seromonide ve karşılaşma sırasında hakem ile görüşme izni verilmesi, hakemlerin oyunculara karşı otoriter tavırları bürokratikleşmenin somut örneklerini oluşturmaktadır. Bürokratikleşmeyi sporda ve spor karşılaşmalarında içselleştiren birey, toplumsal yaşamın her alanında karşılaştığı bürokrasiyi yadırgamamakta ve bu bürokratik yapılanmaya karşı uyum göstermektedir.

Spor gerek uygulama, gerekse uygulama öncesi hazırlık aşamasında grup çalışmasını gerekli kılmaktadır. Bunun nedeni de; daha önce değinildiği gibi sporda başarı için artık, kalıtımsal olarak kazanılmış yeteneklerin yeterli olmaması ve başarının artık doğum sonrası eğitim ile kazandırılan nitelik ile sağlandığı görüşünün kanıtlanmasıdır. Eğitim sonrası yetenek kazandırma için verilecek eğitim de ancak grup çalışması şeklinde verilebilmektedir.

Bu nedenle sporun hangi türü ile uğraşırsa uğraşsın birey, başarılı olmak için, grup çalışması içinde olmak zorundadır. Spor amacı ile başlayan grup çalışması, genel anlamda bireye grup ile çalışma ve bireye grubun üyesi

olma alışkanlığını kazandırır. Böylece birey grup içinde varolmasını sağlayan fayda/çıkarla birlikte grubun bir özelliği olan dayanışmayı da benimsemiş olur.

Grup içinde kendini bulan, ifade eden ve kabul gören birey, spor amacı ile tanıştığı grubun üst yapısı olan toplum ve toplumsal yaşamı, benimsemesi de kolay olmaktadır.

Spor, spora aktif katılan bireylerin toplumsallaşmasını sağladığı gibi, seyirci konumundaki spora pasif olarak katılan bireyin toplumsallaşmasını da sağlamaktadır. Spora seyirci olarak katılan birey, taraftarı bulunduğu takımın diğer taraftarlarınca paylaşılan davranışsal ve duygusal olguları paylaşarak mikro anlamda toplumsallaşma sürecine başlamış olmaktadır. Spora pasif olarak katılan bireyin toplumsallaşmasının en somut örnekleri ise ulusal spor karşılaşmalarında görülmektedir. Toplumunu oluşturan bireylerin, kurumların, siyasi ve etnik grupların benimsemiş oldukları davranışsal ve duygusal olguları bir bütün haline getirmelerine ancak ulusal spor karşılaşmalarında görülebilir. Birey, grup çalışması ile kazandığı alışkanlıkları toplumsallaşma sürecinde de kullanmaktadır. Bu da göstermektedir ki; spor, bireyin toplumsallaşmasına yardımcı olmaktadır. Toplumsallaşmanın uzun bir süreç olduğu ve bireyin her yaşta spor yapmaya yöneltilmesi, spor ve toplumsallaşma süreci arasındaki ilişkinin anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Bu da toplumsal bütünlüşmeyi sağlamaktadır. Bununla birlikte evrensel nitelik kazanmış olan Olimpiyat Oyunları ve benzeri sportif etkinlikler ile toplumlar arası kültür alışverişi için gerekli fiziksel ve düşünsel ortamları hazırlaması²²⁷ da sporun toplumsal işlevleri arasında bulunmaktadır. Sporun evrenselliği ve birleştiriciliği ile ilgili Papa II. Jean Paul'un şu sözleri yukarıdaki düşünceyi desteklemektedir: "Spor, dinleri, inançları, her çeşit insanca özelliklerin ayrılıklarını ortadan kaldıran, insanları birleştiren bir semboldür"²²⁸.

²²⁷ Ali Abalı, Cumhuriyetimizin 50. Yılında Gençlik ve Spor, Ankara: Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, 1974, s. 134.

Ekonomik amaçları ve işlevleri: İnsanoğlu uygarlık süreci içinde iki olguya karşı savaşım içinde olmuştur. Bunlardan ilki doğaya karşı savaşımdır ki; insanın hayatta kalabilmesi amacı ile yapılmıştır. İnsanın savaşım içinde olduğu ikinci olgu ise, yine insandır. İnsanın insana karşı savaşımı emeğin sömürülmesi ve köle düzenin oluşturulması amacını taşımaktadır. İnsanın insana karşı savaşımında ekonomik getiri amacı gütmesi ve bu savaşım türünün de günümüzde uygulanan sporların kökenlerinden sayılması, sporun ekonomik işlevleri olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Köken olarak Antik Yunan'da yapılmakta olan Olimpiyat Oyunlarında ödül alan sporculara kadar inen, daha sonra Roma'da paralı gladyatörlük olarak oluşum gösteren ve son olarak da kapitalizmin bir ekonomik sistem olarak uygulanmaya başlaması ile belirginleşen profesyonel sporculuk, sporun aktif katılımcısı olan bireylerin gelir elde etmesini temel almaktadır.

Diğer bir kaynak ise, profesyonel sporcunun tanımını ve ortaya çıkmasını şu şekilde açıklamaktadır: Zamanının çoğunu yarışmalar için hazırlıkla geçiren ve spor yaparak maddi çıkar sağlayan veya düzenli gelir sağlayan sporcu²²⁹. Profesyonel sporcu, sporu araç olarak kullanarak gelir sağlamakta ekonomik ve toplumsal yaşam çizgisi olarak sınıf atlamaktadır.

Sporun bir grup çalışması olduğuna daha önce de değinilmişti. Spordan ekonomik olarak gelir elde eden grup, sadece sporcular ile sınırlı değildir. Sporcunun karşılaşma öncesi hazırlanması ve karşılaşmanın oynandığı anda birçok kişi, ekonomik olarak kazanç sağlamaktadır. Teknik direktör, antrenör, kondisyoner, dietisyen, masör, istatistik uzmanı, malzemeci gibi birçok görevlinin eklenebileceği ekip sporcuyu karşılaşmaya hazırlarken, hakemler, gözlemciler, saha gözlemcileri, karşılaşmayı takip eden kitle

²²⁸ Reha Erus, "Spor İnsanları Birleştiren, Ayrılıkları Unutturan Bir Semboldür" (Papa II.

Jean Paul ile Röportaj) Milliyet Gazetesi, 1 Aralık 1973'den aktaran Fişek a.g.e., s 63.

²²⁹ Meydan Loursse Büyük Lügat ve Ansiklopedi, Cilt. 18, s. 269.

iletişim araçlarının çalışanları da karşılaşma sırasında sarfettikleri emek ile ekonomik girdi sağlamaktadırlar.

Sanayi Devrimi sonrası ortaya çıkan kitlesel üretim, sporun da kitleselleşmesinde önemli rol oynamıştır. Sanayi Devrimi sonrası, kapitalizmin bir ekonomik sistem olarak uygulanmaya başladığı yıllarda insanlık, savaşım için kullandığı, ilkel sayılabilecek spor araçlarını bırakarak, sadece spor yaparken kullanılabilecek araç-gereçleri kitlesel olarak üretmeye başlamıştır. Bunun nedeni ise; savaş araçlarının savaş önleme işlevini bünyesinde barındıran sporda kullanımı ile savaşta savaş önleme işlevini barındıran spor araçlarının kullanımının ikilem yaratmasıdır. Söz konusu ikilem, yeni imalat dallarına yönelmeyi ve bu alanlarda örgütlenmeyi kaçınılmaz kılmıştır. Özellikle takım sporlarının büyük gelişim göstermesi ile bu dallardan başka toplumsal yaşamın hiçbir kesitinde kullanılmayacak olan spor araç-gereçleri üretilmeye başlanmıştır.

Spor araç-gereçlerinin kitlesel olarak üretimi; sporun gelişmesinin hem önkoşulu hem de sonucudur. Kitlesel üretimi gerçekleştiren işletmeler, sadece girişimcilerine kâr sağlamakla kalmamış, yeni istihdam alanları da yarattığı için toplumsal açıdan ekonomik bir işlev görmüşlerdir.

Spor araç-gereçlerinin gelişen bilim ve teknolojiye koşut olarak geliştirilmesi, sporun günümüz toplumsal yaşamının vazgeçilmez bir parçası olması, üretilen spor araç-gereçlerinin tüketici yelpazesini de genişletmiştir. Artık üretilen spor araç-gereçleri sadece sporcuların değil, tüm toplumun hizmetine sunulmaktadır. Tüm toplumu hedef kitle olarak gören spor malzemesi üreticileri, toplumsal koşulları gözönüne alarak modern pazarlamanın ilkesi; pazarlanabilecek olanı üretmek yöntemi ile hareket etmektedir. Toplumun genelinde spor malzemelerinin günlük yaşama girmesinin bir diğer nedeni ise, o spor malzemelerini spor için kullanan sporcunun toplumsal mit olması ve toplum tarafından model olarak görülmesidir. Bunun en somut örneğini ise, spor malzemelerinin reklamlarında toplumsal mit haline gelen sporcuların ünlü kullanımı²³⁰

olarak yer alması oluşturmaktadır. Basketbolun ilahı olarak nitelenen NBA'in efsanevi oyuncusu Michael Jordan'ın lakabına spor ayakkabı dizaynı yapılmaktadır. Air Jordan olarak adlandırılan ve Jordan'ın kendisinin de giydiği ayakkabı, spor yapsın yapmasın ona ulaşmak isteyen birey tarafından satın alınmakta ve giyilmekte, onun adını taşıyan tişörtler, statü sembolü olarak kullanılmaktadır. Somuta indirgenmiş bir diğer örnek ise, yolculuklarda giyeceklerin taşıdığı eşyalarda yaşanan değişikliktir. Dünya'nın birçok ülkesinde valiz ya da bavul kullanımını azalmış, bunların yerine sporcuların kullandığı ve toplum içinde statü göstergesine haline gelen spor çantaları kullanılmaya başlanmıştır.

Spor ile toplumun bu denli bütünleşmesi, bu sektörün dev bir yatırım ve sanayi sektörüne dönüşmesine yol açmıştır. Böylece gerek toplum içinde gerekse de ekonomik yapı içinde önemli bir güç odağı haline gelmiştir. Bu düşüncenin günlük yaşamda yer bulan en somut örneği ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin en etkili 25 kişinin arasında spor malzemeleri üreticisi Nike'in Genel Sekreter ve İcra Komitesi Başkanı Phil Knight'in da bulunmasıdır. 1995 yılı içinde 397 milyar dolar ciro yapan Nike'in Genel Sekreteri'nin başarıları arasında Nike ürünlerini bir ev eşyası haline getirmesi, Michael Jordan, Charles Barkley, Andre Agassi, Deion Sanders, Alonzo Mourning ve Monica Seles gibi spor yıldızlarını reklamlarda kullanarak, Nike ürünlerini alanların, bu yıldızların kutsallığına ulaşabilecekleri şeklinde tüketicilerin düşeceği bir tuzak kurması²³¹ bulunmaktadır.

Özel girişimcilerin spor malzemeleri üretecek yatırımlarının yanı sıra spor tesislerinin inşası ve spor klüplerine sponsor olma gibi etkinlikleri de sporun sağlamış olduğu ekonomik girdiler arasında bulunmaktadır. Özel

²³⁰ Aydın Ziya Özgür, *Televizyon Reklamcılığı Kavramlar ve Süreçler*, İstanbul: Der Yaynevi, 1995, s. 72.

²³¹ "The 25 Most Influential People in America", *Time*, June, 17, 1996, Vol.147, No. 25, s. 37.

sektörün sosyal yardım anlamında yaptırmış olduğu sosyal tesise ve sponsorluğunu yaptığı klübe verdiği para, günümüzde kaçınılmaz hale gelen reklam ve halkla ilişkiler etkinliklerinin harcaması olarak değerlendirilmektedir. Reklam ve halkla ilişkiler etkinlikleri ile tanınırlık oranını yükseltmek isteyen bir işletmenin bu amaç doğrultusunda gerek haber gerekse de reklam içeriği ile kitle iletişim araçlarında yer alabilmek için çok büyük miktarda harcama yapması gerekmektedir. Bu miktarın çok altında bir harcama ile tesis yapımı ve sponsorluk gibi etkinliklere yönelen işletme, aynı amaca daha etkili ve daha düşük maliyette ulaşabilmektedir.

Sporun ekonomi boyutunun belirlediği bir diğer alan ise spor klüpleridir. Mikro ölçekli birer ekonomik işletme olan spor klüpleri, spor karşılaşmalarını üreterek topluma satmaktadır. Spor klüpleri, üretim aşamasında, oyuncular, teknik yönetim kadrosu, karşılaşmanın yapılacağı ve seyircinin izleyeceği spor tesislerini birer üretim aracı olarak kullanmaktadır. Yaşanan toplumsal gelişmelere koşut olarak spor klüpleri son derece gelişmişler ve mikro ölçekli ekonomik işletmeler niteliğinden sıyrılmışlardır. Spor klüpleri günümüzde ekonomik, toplumsal ve siyasi güce sahip birer kurum niteliğine kavuşmuşlardır. Bu nedenle; bu güce hükmetmek isteyenler arasında, klüp yönetimlerine gelmek için amansız bir mücadele hüküm sürmektedir.

Spor ve spor karşılaşmalarından ekonomik olarak girdi elde eden bir diğer kurum ise kitle iletişim araçlarıdır. Kitle iletişim araçları, spor klüplerinden satın aldıkları karşılaşmaların yayın haklarına ödenen miktarın kat be kat fazlası, yasalarında sınırlama getirmediği reklam gelirlerinden elde etmektedir. 456 milyon dolar ödeyerek NBC'nin Atlanta 1996 Olimpiyat Oyunlarının televizyon yayın haklarını almaları, Time Dergisi'nin ise yine aynı olimpiyat oyunlarının Resmi Yayıncılık Sponsorluğu'nu²³² alması bu düşüncenin en somut kanıtlarıdır.

²³² Time, May 13, 1996, Vol. 147, No. 20.

Spor ve turizm aktiviteleri arasında da güçlü bir bağ bulunduğu görülmektedir. Yurtiçi ve yurtdışından turist akışını sağlamada spor bir rekreasyon aracı olarak kullanılmaktadır. Sözcük anlamı ile rekreasyon; katılanların gönüllü olarak seçtikleri ve boş zaman içinde meşgul oldukları aktivite ve deneme²³³ anlamı taşımaktadır. Çağdaş turizm uygulamasında rekreasyon içinde spor önemli bir yer tutmaktadır.

Günümüzdeki toplumsal ve ekonomik koşullar nedeni ile birçok insan sadece tatil sırasında spor yapma olanağı bulmaktadır. Bu nedenle tatil amacı ile gittiği yerlerde spor yapma olanağı bulacağından spor aktiviteleri ve tesisleri bu tür turistleri çekmek için kullanılmaktadır. Ekonomik ve toplumsal koşullar nedeni ile sadece tatil sırasında spor yapabilecek olan grubun büyüklüğü gözönüne getirildiğinde, sporun turizm sektörüne sağladığı katkının büyüklüğü ortaya çıkacaktır. İngiltere, İsveç, Hollanda gibi ülkelerin turizm gelirlerinin büyük bir kısmını spor turizmi oluşturmaktadır²³⁴.

Spor klüpleri, sahip oldukları olanaklardan daha iyi olanaklara sahip olan tesislerin bulunduğu ve iklim koşullarının çalışma açısından daha olumlu olan coğrafi bölgeleri spor kampları için seçmektedirler. Söz konusu kampın sadece sporculardan oluşmadığı, daha önce de belirtildiği gibi spor bir grup çalışması olduğu gerçeği, spor kamplarının katılımcılarının ne denli geniş olduğunu ve elde edilecek girdinin de doğru orantılı olarak büyük olacağı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Kimi spor dalları kimi coğrafi ve iklim özelliklerini barındıran coğrafi alanların dışında yapılamamaktadır. Bu tür sporların başında avcılık, atıcılık, kano, surf, tracking, rafting, kayak gelmektedir. Bu sporların yapılabileceği coğrafi ve iklimsel koşulları bünyesinde barındıran coğrafi alanların, potansiyel turist kitlesi de bulunmaktadır. Bu tür sporların aktif

²³³ M. Zahir Serarslan ve Müslüm Bakır, "Turizm Pazarlamasında Sporun Yeri ve Türkiye Açısından Değerlemesi", *Pazarlama Dünyası*, Yıl: 2, Sayı 9, (Mayıs/Haziran 1988), s. 28.

²³⁴ Serarslan ve Bakır, a.g.m., s. 29.

katılımcılarının barınma, ulaşım ve gıda gibi temel gereksinimlerinin yanı sıra özellikle avcılık ve benzeri spor dalları için fazladan ödeme yapmak zorunda olmaları ve bu tür etkinliklere sporcuların kendi grupları ile katılmaları, bu tür spor turizminden elde edilecek gelirin büyüklüğünü göstermektedir.

Ulusal ve uluslararası ölçekteki spor karşılaşmalarının aktif katılımcıları olan sporcuların sağlayacağı daha önce de değinilen ekonomik girdilerin yanı sıra bu tür organizasyonların izleyicileri de büyük bir turizm potansiyeli yaratmaktadır. Bu tür organizasyonları izlemek için bireysel ya da grup organizasyonlarının düzenlenmesi ve evrenselleşen Dünya'da duyurum açısından kitle iletişim araçları, ulaşım açısından da taşıma-ulaşım olanaklarının teknolojik olarak gelişmesi ile bu tür organizasyonların yaygınlaşmasını sağlamıştır.

Bu tür organizasyonlar sadece turizm açısından girdi sağlamaz. Her ülke, uluslararası platformlarda güçlü olmak istemektedir. Bunun için ise ülkenin tanınırlılığının yüksek olması ve kamuoyu oluşturma gücüne sahip olması gereklidir. Bu amaç doğrultusunda gerek emek, gerekse mali kaynak olarak önemli bir harcama yapmak kaçınılmazdır. İşte az önce turizm açısından değerlendirilen bu tür organizasyonları düzenleyen ülkeler, kitle iletişim araçlarının ve organizasyona katılan birey ya da grupların yardımı ile tanınırlılık oranlarını artırmakta, uluslararası platformlarda kamuoyu oluşturma gücüne sahip olmaktadır. Böylece amaca hem daha az harcama yapılarak hem de daha etkili olarak ulaşılmış olunur.

Bu tür uygulamanın ilk somut ve başarılı örneğini; 1936 yılında Nazi Almanyası tarafından düzenlenen Berlin Olimpiyat Oyunları oluşturmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, İngiltere ve Kanada gibi ülkelerin katılmama kararı almasına karşın, Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin zorlaması ile bu olimpiyatlara katılmışlar ve Almanya'nın tüm Dünya'ya Nazizm propagandası yapmasına seyirci kaldıkları gibi, bu amaçın gerçekleşmesinde araç konumuna da düşmüşlerdir. Nazi

Almanya, bu olimpiyatları için yapmış olduğu 30 milyon dolarlık yatırımı fazlası ile geri almıştır. Elektronik Photo-Finish araçları, kapalı devre ve ulusal televizyon yayınları, baskı olanaklarının yüksekliği, zeplin ile diğer Avrupa başkentlerine filmlerin taşınma olanağı, yayın yapan 41 adet ulusal radyo istasyonu, ilk kez kullanılan telex teknolojisi ile teknolojik üstünlüklerini sergileyen Almanlar, özel olarak Alman ordusundan seçilen sporcuların aldığı 33'ü altın 89 madalya²³⁵ ile de Hitler'in savunduğu Alman ırkının üstünlüğünü sergilemişlerdir.

Almanya'nın propaganda olarak nitelendirilebilecek bu etkinliğinin ve bu etkinlikler sonucu elde edilen başarısının 30 milyon dolar gibi bir harcama ile gerçekleştirilemeyeceği ve bu tür etkinliklere uluslararası platformlarda izin verilmeyeceği gözönüne alındığında, sporun uluslararası tanıtımında sağladığı ekonomik girdi ve başarının boyutu anlaşılmaktadır.

Siyasi/yönetimsel amaçları ve işlevleri: Sporun bir toplumsal süreç olduğu ve toplum içinde varolan tüm kurumlardan etkilendiği gibi bu kurumları da etkilediği kesindir. Spor gibi toplumsal bir kurum olan siyaset de spor ile etkileşim içindedir.

Spor bir ülkenin siyasi yönetim yapısını yansıtmaktadır. Özellikle sporun yönetim yapısı, o ülkedeki iktidar yapısının yinelenmesi, yansımasıdır²³⁶. Türkiye'de profesyonel anlamdaki klüplerin yönetim kurullarında sanayici ve tüccarlar tarafından oluşturulan büyük sermaye % 46.2, esnaflar tarafından oluşturulan küçük sermaye ise % 11.9 oranında temsil olanağı bulmaktadır. Sermaye olarak nitelendirilen kesimin klüp yönetimlerinin genelinde sahip olduğu ağırlık ise % 58.1 gibi büyük bir oran tutması²³⁷, ülkenin yönetim ve iktidar yapısı ile örtüşmektedir.

²³⁵ Time, May, 27, 1996, Vol. 147, No: 22, s. 63-64.

²³⁶ Fişek, a.g.e., s. 53.

²³⁷ Kurthan Fişek, "Sporun Anatomisi" Cumhuriyet Gazetesi, 15-22 Ağustos, 1979'dan aktaran Fişek a.g.e., s. 53.

Spor klüplerinin sermayenin ağır bastığı bir yönetim mekanizması tarafından yönetilmesi, klüplerin iç yapısında otoriter ve anti-demokratik yapılanma ve yönetim tarzına yönelmeye neden olmaktadır. Sözü edilen bir yapılanma ve yönetim tarzı içindeki klüp, oyuncularını ile ilişkilerini işi-işveren ilişkisi çerçevesinde tutmaktadır.

Klüpler ve klüplerin taraftarları arasındaki ilişki, daha önce sporun toplumsal işlevleri/amaçları başlığı altında incelendiği gibi oldukça güçlü ve klüpten taraftara doğru tek yönlü bir akışın, etkileşimin olduğu anımsandığında, bu anti-demokratik yapının taraftar kişiliğinde topluma ve toplumsal yaşama ne derece olumsuz etkilerde bulunacağı açıktır.

Daha önce değinildiği gibi spor ekonomik getiri bakımından oldukça önemli bir toplumsal kurumdur. Kurumsallaşmasını tamamlayan her kurumda olduğu gibi sporda da ekonomik rant ve arkasından siyasi/yönetimsel istismarlar belirir. Sporun belirginleşen bu ekonomik rant yanı genellikle siyasi ve ekonomik güç tarafından kullanılmaktadır. Bu nedenle siyaset ve spor her zaman içiçe olmuştur.

İl ve ilçe klüplerinin yöneticileri şehrin yerel ya da mülki yöneticisi konumundaki belediye başkanları, vali ya da kaymakamlardır. Klüp yöneticisi olmasının sağladığı toplumsal statünün yanı sıra, klüplerin mikro ölçekli birer işletme olmaktan kurtularak, orta ölçekli işletmeler haline gelmesi, mali işlemlerin yüksek hacimli olması, sermayenin rant elde etme amacı ile spor klüplerinin yönetim kurullarında yer almasına neden olmuştur. Bununla birlikte bir il ya da ilçenin takımının başında olmak, o il ya da ilçe halkının spor ile belirginleşen toplumsal ve siyasal ilgisini de denetim altına tutmak ile eş anlam taşımaktadır. Sporun sürekli siyasetle içiçe olmasının bir diğer somut göstergesi de; siyasetçilerin oluşturdukları iktidarların Cumhuriyet'ten bu yana programlarında spora verdikleri önem ve yaptıkları yatırımların sürekli olarak artış göstermesidir²³⁸.

²³⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz Muhittin Acar, *Sporda Hedefler ve Politikalar (1923-1993)*,

Spor ve siyaset ilişkisinin dolaylı yönden olması Antik Yunan ve Roma'ya kadar dayanırken, aralarındaki dolaysız ilişkinin belirmesi, sporun içte ulusal birliği sağlayıcı olması ve dışa karşı militarist-saldırgan bir siyasetin emrine girerek halka açılması ile gerçekleşmiştir²³⁹. Bu amaç doğrultusunda sporun merkezi ve hiyerarşik olarak örgütlenmesi, denetlenmesi ve yönetilmesi siyasetçiler tarafından yapılmıştır.

Bu nedenle Talat Paşa daha sonra Altınordu adını alacak olan Galatasaray'dan ayrılanların kurduğu Progres adlı klübün yöneticiliğini yapmıştır. Kurtuluş Savaşı yıllarında ise Fenerbahçe'nin 41, Galatasaray'ın 8, Beşiktaş'ın ise 2 kez İstanbul'daki işgal kuvvetlerinden oluşan takımları yenmeleri²⁴⁰, baskı altındaki topluma rahatlatma olanağı tanımıştır.

1922 yılında kuruluşundaki adı ile Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı da yönetici konumundaki siyasi gücün denetimi ve yönetimi altında işlerlik göstermiştir. 1936 yılında Türkiye idman Cemiyetleri İttifakı kapatılarak, Türkiye Spor Kurumu adını almış ve il-ilçe merkezlerindeki spor bölge ve klüp üyeleri CHP ve CHP'nin bir uzantısı olan Halkevleri'ne bağlanmışlardır. 1937 yılında CHP il başkanlarının doğal spor bölge başkanı kabul edilmesi ve 1938 yılında Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün kurulması, Tek Parti Dönemi'nin sporu siyasi çıkar elde etme amacı²⁴¹ ile kullanmalarının en somut örneğini oluşturmaktadır.

Demokrat Parti döneminde futbolda profesyonelliğin kabul edilmesi, klüplerin yönetim kurullarına ve federasyon başkanlıklarına Ulvi Yenil, Hasan Polat, Orhan Şeref Apak gibi Demokrat Parti yanlılarının getirilmesi, ülke geneli ile koşut dengesizlik ortamı nedeni ile biriken vergi borçlarının af kapsamına alınması²⁴², sporun siyasi denetim aracı olarak kullanılması amacına yöneliktir.

Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, 1993.

²³⁹ Fişek, a.g.e., s. 88.

²⁴⁰ Kozanoğlu, 1990, a.g.e., s. 142-143.

²⁴¹ Kozanoğlu, 1990, a.g.e., s. 137.

²⁴² Kozanoğlu, 1990, a.g.e., s. 145-146.

Sporun aynı amaçlar doğrultusunda kullanılmasına 27 Mayıs 1960 askeri darbesinden sonra da devam edilmiştir. Toplumun ilgisi ve enerjisini futbola yöneltmek amacı ile 1963 yılında Türkiye 2. Ligi, 1967 yılında ise Türkiye 3. Ligi kurulmuştur. İlginçtir ki, Futbol Federasyonu'nca tescil edilen 52 mahalli amatör ligin 14'ünün askeri takımlar kazanmıştır²⁴³.

27 Mayıs sonrası yapılan seçimlerle iş başına gelen Adalet Parti döneminde de sporun kullanılmasında bir amaç değişikliği olmamıştır. Adalet Partili milletvekilleri oy alamama kaygısı ile milletvekili seçildikleri ilin takımlarının vergi borçlarını affettirmek için önerge vermişler ve önerge kabul edilmiştir. Klüplerin yönetim kurullarına yine partiye yakın isimler getirilmiştir. Aynı dönemde Anadolu klüplerinin çıkışı gözlenmiştir. Ancak bu çıkış mali kaynak yetersizliği nedeni ile yarım kalmış, çıkışın devamını sağlayacak olan mali kaynak, yönetim kurullarının merkezi ve yerel yöneticilere açılması ile giderilmeye çalışılmıştır. Bu görüşü destekler nitelikteki en somut örnek ise 1969 yılındaki Diyarbakırspor yönetim kuruludur: Başkan: Belediye Başkanı Nejat Cemiloğlu, Yönetim Kurulu Üyeleri: PTT Müdürü Erdoğan Vursavaş, Karayolları Müdürü Haydar Akın, Sayak Fabrikası Müdürü Cevat Soybakış, sonradan Milli Selamet Partisi, Refah Partisi ve 54. Hükümetin Devlet Bakanı olan DSİ Bölge Müdürü Fehim Adak²⁴⁴.

1970'lere gelindiğinde, ülkenin geneline hakim olan Milliyetçi Cephe hükümetlerinin istikrarsızlığı spora da yansımıştır. Ecevit Hükümeti döneminde, Adalet Partisi'nden transfer edilen Gümrük ve Tekel Bakanı Tuncay Mataracı, Rizespor'a Rizespor amblemini taşıyan kutular içinde 60 ton çay bağışlayarak, Rizespor'un 1. Lig'e çıkmasını sağlamıştır. Yine aynı dönemde 2. ve 3. Lig birleştirilerek 3. Lig'den düşen takımların yeniden 2. Lig'de yer alması sağlanmıştır.

²⁴³ Kozanoğlu, 1990, a.g.e., s. 147.

²⁴⁴ Kozanoğlu, 1990, a.g.e., s. 154.

Ülkedeki ekonomik ve siyasi istikrarsızlığın neden olarak gösterildiği 12 Eylül 1980 askeri darbesi sonrasında da spor siyasi amaçlar için kullanılmıştır. Dönemin Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in isteği doğrultusunda 2. Lig takımı olan Ankaragücü Türkiye Kupası'nı kazanması nedeni ile 1. Lig'e alınmıştır.

12 Eylül sonrası iş başına gelen Anavatan Partisi (ANAP) de sporu siyasi amaçlar ile açıktan kullanmıştır. Doğu ve güneydoğudaki terör olaylarını engellenmek amacı ile gençleri siyasetten uzaklaştırmanın bir aracı olarak 3. Lig yeniden kurulmuştur. Eski siyasilerin siyasete dönmesi konusunda yapılan referandumda, ret oyu vermesi karşılığında Niğdespor'un şampiyon olması vaadedilmiştir. Konya Milletvekili Mehmet Keçeciler'in Konyaspor'un 2. Lig'de şampiyonluğunu garanti etmesi ve Konyaspor'un 1. Lig'e çıkamaması nedeni ile toplumsal ölçekte olaylar çıkmış ve bu olaylar örtbas edilmiş, Konyaspor'un alması gereken cezalar önlenmiştir. Bir yıl önce 2. Lig'e düşen Kocaelispor, Danıştay'a açtığı davada Boluspor ve Zonguldakspor'un şike yaptığını kanıtlamış ve 1. Lig'e çıkmaya hak kazanmıştır. Bununla birlikte şike yaptıkları kanıtlanan Boluspor ve Zonguldakspor, yaklaşan referandum nedeni ile 2. Lig'e düşürülmemiştir.

Türk sporuna birçok tesis kazandıran Anavatan Partisi döneminden sonra koalisyon dönemlerini Türkiye'de yeniden başlatan Doğru Yol Partisi (DYP) ve Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP), ANAP döneminde başlatılan teröre karşı spor uygulamasında, özellikle doğu ve güneydoğudaki takımlara maddi yardımların miktarını artırmıştır.

İkinci DYP-SHP Koalisyonu sırasında oy almak uğruna ilçelere il yapma sözü verilirken, illerin de takımlarının 1. Lig'e çıkarılması vaadinde bulunulmuştur.

1996 yılı içinde yapılan bir araştırmada Türkiye 1., 2. ve 3. Profesyonel Futbol Liglerinde mücadele eden 206 klüpten 65'inin yönetimi politikacıların kontrolünde olduğu ortaya çıkmıştır. Söz konusu 65 klübün partilere göre dağılımı şu şekildedir: Refah Partisi 21, Doğru Yol Partisi 15,

Anavatan Partisi 11, Cumhuriyet Halk Partisi 9, Milliyetçi Hareket Partisi 6, Demokratik Sol Parti 3²⁴⁵. Söz konusu edilen dağılımın Milliyetçi Hareket Partisi dışında Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki sandalye sayısını ve iktidar ortaklığını yansıtmaması bir rastlantıdan öte sporun siyasi amaçlar için kullanımının somut örneğini oluşturmaktadır.

Zamanın Olağanüstü Hal Bölge Valisi Hayri Kozakçıoğlu'nun 7 Nisan 1990 tarihinde gerçekleştirilen Basın Konseyi Toplantısı'nda. "Türk Milli Takımı'nın maçının bir spor yazarı hangi gözle izliyorsa, basın da olayları öyle izleyip yazması gerekmektedir"²⁴⁶ şeklinde basının terör olaylarına yaklaşımından beklentisi, spor ve spor basınının siyasi/yönetimsel amaçlar doğrultusunda kullanımına ilginç bir diğer örnektir.

Örnekleri daha da artırılabilir olan bu ve bunun gibi yüzlerce olay göstermektedir ki, spor kesinlikle siyasetin bir aracı olarak kullanılmaktadır. Siyasi güç, toplumun spora ilgisini kullanarak, toplumu denetleme ve toplumun istedik yönde hareket etmesini sağlamaktadır. Bunun için ise, kendilerinin iyi spor verdiklerini ve kendi dönemlerinde sporun ve olanakların nitel ve nicel olarak arttığını vurgulamaktadırlar.

Koloğlu, siyasi baskıların arttığı ortamlarda ve dönemlerde toplumun, spor aracılığıyla tepki verdiğini²⁴⁷ söylemektedir. Bu da sporun toplum açısından kamuoyu oluşturabilme gücü olduğunu ve bu gücün organize halde kullanımı ile ulusal ve uluslararası platformalarda, toplumun siyasi söylemler başlığı altında, siyasi, ekonomik ve toplumsal çıkarları için kullanılabileceğini kanıtlamaktadır.

Başkalarının üretilen heyecan ve zevklerin benimsenmesi, bir anlamda bu heyecan ve zevkleri ürettiren , iyi sporu sunan siyasal sistem ile bireyin uzlaşmasını sağlamaktadır²⁴⁸. Bu düşünceden hareket ederek, spor ve

²⁴⁵ Hürriyet Gazetesi, 24 Ekim 1995.

²⁴⁶ Yılmaz, a.g.e., s.6.

²⁴⁷ Doğan Koloğlu, "Türk Basınında Spor" Genç Gazeteciler Eğitim Semineri', İstanbul:

Gazeteciler Cemiyeti Yayını, 1986, s. 143-144.

siyasetin her zaman içiçe olduğu ve bundan sonrada olacağı sonucuna ulaşılabilir.

2. SPOR BASINININ GELİŞİMİ

Bu başlık altında spor basınının dñnyada ve Tñrkiye'deki tarihsel gelişimi ve bu gelişim sñreci içerisindeki önemli olaylar ve spor basının gelişimine etkileri incelenmiştir.

2.1. Spor Basınının Dñnya'daki Gelişimi

Spor olgusunun tarihsel gelişimi incelenmesi sırasında ilkleri bulma konusunda karşılaşılan zorluklar ile hemen her spor basını tarihi çalışması sırasında da karşılaşılmaktadır. Tarih gibi öznel bir olgu, değişik bilim adamları ve dñřünñrlere göre değişik yorumlanması nedeni ile değişik sonuçlar doğurmuştur. Bu nedenle spor basının ilk rñnñ denebilecek eser tartişma konusu olmaktadır.

İnsanoğlunun ilk sporları, koruma ve savunma amaçları ile yapmış olaması ve bu dönemlerin yazının bulunmasından önce olduğu gznñne alındığında mağra duvarlarındaki resimlerden başka herhangi bir kayıt bulunmaması normal karşılanmalıdır.

Bugñnk anlamında olmamakla beraber ilk spor basını rñnñ olarak sayılabilecek eserlere Antik Yunan'da rastlanmaktadır. Bunun nedeni ise M.Ö. 776 yılında yapılmaya başlayan Olimpiyatlar hakkında bilgi vermesidir²⁴⁹. Spor basınına ilk eseri kazandıran ve spor yazarı olarak nitelendirilebilecek isim ise **Homeros'dur**. Homeros, **İliada Destanı** adlı eserinde **Ahilleus** adlı nlñ bir denizcinin **Ahay** ve **Argos** isimli iki gemi personeli arasında yaptırmış olduğu spor karşılaşmalarını anlatmak-

²⁴⁸ Berger, a.g.e., s. 129.

²⁴⁹ Kahraman, a.g.e., s.691-692.

tadır²⁵⁰. Bu görüşünün destekleyicileri arasında Gazeteci Mithat Perin de bulunmaktadır. Buna karşın, Perin, bazı yazarların buna itiraz ettiklerini ve gerekçe olarak Homeros'un kör olması ve bu nedenle karşılaşmaları izleyemeyecek olması²⁵¹ gösterdiklerini söylemektedir. Bununla birlikte, M.Ö. 500'de yaşamış olan Pindaros adlı ozanın, Olimpiyat Oyunlarını konu alan **Zafer Şenliği Türküleri ve Zafer Şarkıları** adını taşıyan eserlerinin spor basınının ilk eserleri olduğu konusunda geniş bir uzlaşma bulunduğu²⁵²nu yine Perin, belirtmektedir.

Hürriyet Gazetesi Spor Yazarları'ndan Haluk San, ilk spor yazarı kimdir tartışmasına farklı bir bakış açısı getirmektedir. Haluk San, dünyanın ilk spor yazarı olarak Herodot'u göstermekte, bunun kanıtı olarak da Fransız Mayer La Felomedö'nun **Olumpuk** adlı kitabını göstermektedir. Spor yazarı San, M.Ö. 432 yılında yapılan 48. Antik Olimpik Oyunlarında Herodot'un Olimpiyatları'nın tarihini okuduğunu ve bu nedenle de başına taç konularak, olimpiyat şampiyonu olduğunu²⁵³ belirtmektedir.

Antik Yunan'da sporun ve sporla ilgili eserlerin ilkler olarak kabul edilmesinin nedenini ise, Antik Yunan'ın eğitim anlayışında aramak doğru bir çaba olacaktır. Antik Yunan'da temel nitelikte iki ders bulunmaktadır. Bunlardan ilki **cimnastik**, diğeri ise **retorik**dir. Bedenin eğitilmesini ve birey tarafından denetlenmesini amaçlayan cimnastik, sporun gelişmesini doğrudan desteklemiş, dilin, bir başka deyişle sofistike olarak iletişim anlayışının gelişmesini sağlamış olan retorik ise spor basınının ilkleri sayılan eserlerin Antik Yunan'da ortaya çıkmasını sağlamıştır.

²⁵⁰ Kahraman, a.g.e., s. 691.

²⁵¹ Mithat Perin, "Türkiye'de Spor Gazeteciliğinin ve Haberciliğinin Tarihi", **Spor Basını ve Basında Spor**, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayını, 1985, s. 2.

²⁵² Perin, a.g.m.

²⁵³ Haluk San, Hürriyet Vakfı'nca düzenlenen **Spor Basını ve Basında Spor Semineri**'de yapılan tartışmalar bölümünde yapılan konuşma, **Spor Basını ve Basında Spor**, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayını, 1985, s. 2.

Diğer yandan bir Doğu Uygarlığı olan Çin'de M.Ö. 140 yüzyıllarında **top** oyunu olarak adlandırılan ayaktopunun oynandığı ve bunun Çince eserlerde yer aldığı bilinmektedir. Söz konusu edilen ayaktopu oyunun daha sonra santranca benzeyen bir oyuna dönüştüğü yine Çin'de yazılmış olan ve "Tay-ping-yu-lan K. 755 2a'da zikrolunur"²⁵⁴ şeklinde açıklaması verilen bir kitaptan öğrenilmektedir. Bu da göstermektedir ki 636 yıl sonra ve farklı bir coğrafi bir alanda spor yapılmış ve spor basını adına ürünler ortaya konmuştur.

Gerek spor, gerekse spor basınına Antik Yunan'da yaşanan 1000 yıllık bir gelişme sonucu ara verildiği göze çarpmaktadır. Bunun nedeni ise insanlığın tek tanrılı dinlere geçişidir. Spor ve spor basınında yaşanan 1000 yıllık gelişmeden sonra 1000 yıllık bir duraklama sürecine girmiş olması bir anlamda da Hristiyanlık dininin en katı uygulayıcıları olan Katoliklere bağlanabilir. Antik Yunan'da ilahı figürize etmek için insan yüzünün kullanılması ve başarılı olan sporcuların heykellerinin yapılması, Katoliklik mezhebinde, sporcunun ilahlaştırılması olarak yorumlanmış bu nedenle de spora olumsuz anlamlar yüklenmiştir. Tüm kurum ve kuralların koyucusu ve uygulayıcısı olan papazların sporu, insan ruhuna giren şeytan olarak yorumlamaları, beden ve ruhun sürekli savaş halinde olduğu ve ruha öncelik tanınması gerektiği yönündeki yorumları nedeni ile bu dönem ve ortamda sporda olduğu gibi spor basınında da gelişme kaydedilmemiştir.

Tanzimat Fermanından yaklaşık 800 yıl önce İbn-i Sina tarafından kaleme alınan **Kanun** isimli eserde sporun nasıl yapılacağı, hangi bedensel hareketin hangi rahatsızlığa iyi geleceği ve masaj ile ilgili bilgiler verilmektedir. Yine Tanzimat Fermanı'ndan 650 yıl önce, Amasyalı Halife Alp Gazi tarafından kaleme alınan **Tuhfe-i mübarizi** isimli eserde de benzer konuların ele alındığı bilinmektedir²⁵⁵. Avrupa uygarlığından önce, spora

²⁵⁴ W. Eberhard, "Çin Kaynaklarına Göre Türkler ve Komşularında Spor" (Çev: N.T. Uluğtuğ),

Der. Suat Karaküçük, *Ülkü 1933-1950 Seçilmiş Spor Makaleleri*, Ankara: 1993, s. 121-122.

²⁵⁵ Kahraman, a.g.e., s. 628.

bilimsel ve ciddi açıdan Türk bilim adamlarının yaklaşmış olması ve çalışmalarında buna yer vermeleri şaşırtıcı bir diğer noktadır.

Bu dönemde dikkat çeken bir diğer nokta ise; **Reform** ve **Rönesans**'ların sanat, bilim, din, toplumsal, siyasal ve ekonomik alanlarda gelişmelere neden olurken spor alanında hiç bir olumlu etkisi bulunmamasıdır. Ancak, Reform ve Rönesans hareketlerinin spor ve spor basını adına olumlu etkileri daha sonra görülmüştür.

Daha önce de belirtildiği gibi iletişimin ve kitle iletişiminin öneminin anlaşılması ile ilk defa 1605 yılında düzenli olarak çıkmaya başlayan gazetelerde, spor ile ilgili haberlere rastlamak olası değildir. Spor alanında öncü olduğu iddia edilen İngilizler bile ilk spor gazetesine kavuşmak için 1838 yılını beklemek zorunda kalmışlardır. İngilizlerin **Sporting Life** adını taşıyan bu gazetesini 16 yıl sonra 1854'te Fransa'da çıkan **Le Sport** adlı ilk dergi izlemiştir. Özellikle **Le Sport**'un logosunun altında yer alan "Kibarların gazetesidir"²⁵⁶ ibaresi o dönemin spora bakış açısını vermesi bakımından oldukça ilgi çekicidir. Buradan da anlaşılmaktadır ki, o dönemlerde spor toplumu bütünleşmemiş, aristokrat ve burjuvazi çevresinin ilgi alanı olmaktan öteye gidememiştir. Fransa'da 1868'de **Le Velocipede**, 1891'de **Le Velo**, 1900'de ise **L'Auto-Velo**²⁵⁷ gibi isimlerle yayına başlayan ve adlarından da anlaşıldığı gibi soyluların uğraş dalı olan bisiklet sporu ile ilgilenen dergilerin spor basınına hız kazandırması az önce değinilen görüşü destekler niteliktedir.

Bu dönemde kuşkusuz bireysel ve toplumsal anlamda spor etkinliklerinde bulunduğu ve spor ile ilgili haberlerin, bilgilerin basında yer aldığı, spor ile ilgili eserlerin ortaya konduğu bir gerçektir. Ancak, bu etkinliklerin ve basında yer alışları bugünkü anlamda, bir diğer deyişle kitlesel özellikte olmadığı da bir başka gerçektir.

Daha önce de değinildiği gibi sporun kitleselleşmesi ile birlikte spor basını kavramı da bugünkü anlamına kavuşmuş ve kitleselleşmiştir.

²⁵⁶ Perin, a.g.m., s. 2.

²⁵⁷ Perin, a.g.m.

Günümüzde özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'da spor basını büyük aşamalar kaydetmiştir. Uzmanlaşmaya dayalı, sporun tüm dallarına eğilen, spor ve diğer toplumsal konularda eğitici işlevler üstlenen spor basını, içinde bulunduğu toplumun sosyo-kültürel, ekonomik ve siyasi yapısı ile koşutluk göstermektedir.

2.2. Spor Basınının Türkiye'deki Gelişimi

Spor basını tarihinin incelenmesinde Osmanlı İmparatorluğu döneminde yer alan spor basını önemli bir yer tutmaktadır. Sporla ilgili yazılı eserlere ve sporun önemine yer veren eserlere Osmanlı İmparatorluğu zamanında rastlanmaktadır. Padişahların spor yaptığı ve ünvanlarını yaptıkları spor dalına göre alması, fiziksel alanlara üzerlerinde yapılan spor dallarına göre isim verilmesi, ruzname (günlükler)de sporla ilgili kayıtlar bulunması, sporcunun statüsünün yükseltilmesi, sporcunun alacağı ödüllere kadar nizannemeler bulunması ne denli ilginçse, sporla ilgili yazılı eserlerin az bulunması da o denli ilginçtir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda İstanbul'da çıkarılmasına izin verilen ilk gazete 1831 yılında, resmi nitelikteki **Takvim-i Vekai**²⁵⁸dir. Atıf Kahraman ise Osmanlı İmparatorluğu döneminde çıkan ilk gazetenin Sultan II. Mahmut'un emri ile Fransız asıllı Bulak tarafından çıkarılan **Monitör Ottoman**²⁵⁹ adlı gazete olduğunu belirtmektedir. 1831 yılında çıkan bu gazeteyi 1840 yılında çıkan **Ceride-i Havadis**²⁶⁰ izlemiştir.

İlk Türkçe spor haberinin kim tarafından, ne zaman ve hangi yayın organında yer aldığı konusunda da çelişki bulunmaktadır. Kahraman, yayınlanan ilk Türkçe spor haberinin 1 Aralık 1831 yılında Takvim-i Vekai'nin 5. sayısında yayınlandığı söylemektedir. Bu haberin konusu ise Sultan Mahmut'un ok atışları ve Ok Meydanı'nda yapılan ok atma

²⁵⁸ Seyfettin Turhan, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Basım ve

Yayıncılık Bölümü, 1990-1991 Yılı Gazeteciliğe Giriş Dersi, Yayınlanmamış Ders Notları, s. 3.

²⁵⁹ Kahraman, a.g.e., s. 634.

²⁶⁰ Turhan, a.g.e., s.3.

karşılaşmaları olarak verilmektedir²⁶¹. Bununla birlikte, **Perin**, 1891 yılında **Ali Ferruh Bey**'in Paris'ten gönderdiği ve ekskrim konusunu işleyen, **Servet-i Fünun** dergisinde yayınlamış olan yazısını ve **Selanik**'te yayınlanmakta olan **Asır Gazetesi**'nin 4. sayısının 2. sayfasında çıkan ve bisiklet-at yarışlarını konu alan **Yeni Bir Müsabaka** adlı yazıyı gazetelerde yayınlanan ilk Türkçe haberler olarak göstermektedir²⁶². **Perin**'in bu görüşü, Araştırmacı-Yazar **Ergun Hiçyılmaz**²⁶³ tarafından destek görmeye birlikte, **Haluk San**, ilk Türkçe spor haberinin 1896 yılında **Selanik**'te çıkmakta olan **Asır** adlı gazetede **Selim Sırrı Tarcan** tarafından kaleme alındığını belirtmektedir²⁶⁴. Yine **Kahraman**, İstanbul'da 1865 yılında yabancı dilde yayınlanmakta olan **Tahidermeros** adlı gazetede spor haberleri ile karşılaşmış olduğunu belirtmektedir²⁶⁵.

1839 ve 1876 yılları arasında hüküm süren Sultan Abdülmecid ve Abdülaziz zamanında gazetelerde çıkan makalelerin yok denecek kadar az, spor haberlerinin ise at ve kayık yarışları²⁶⁶ ile sınırlı olduğu göze çarpmaktadır. Ağır baskıların yaşandığı, güreş merakı bilinen Sultan II. Abdülhamid döneminde, toplantı şeklindeki spor karşılaşmalarına izin verilmemesine karşın, bu etkinlikler ile ilgili haberlerin gazetelerin birinci sayfalarında yer alması²⁶⁷ dikkat çeken bir başka noktadır.

Az önce değinilmiş olan ilk Türkçe spor haberi konusunda yaşanan çelişkiye ilişkin, **Kahraman**'ın Abdülaziz ve Abdülhamid döneminde yayınlanan Türkçe ve yabancı dildeki gazete ve dergilerde yer alan spor haberlerine ilişkin bu çelişkinin haklı olduğu ortaya çıkmaktadır.

²⁶¹ **Kahraman**, a.g.e., s. 634-635.

²⁶² **Perin**, a.g.m., s. 2.

²⁶³ **Ergun Hiçyılmaz**, "Türkiye'de Spor Gazeteciliğinin ve Haberciliğinin Tarihi", **Spor Basını ve Basında Spor**, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayını, 1985, s. 11.

²⁶⁴ **San**, a.g.k., s.36.

²⁶⁵ **Kahraman**, a.g.e., s. 635

²⁶⁶ **Kahraman**, a.g.e.

²⁶⁷ **Kahraman**, a.g.e.

Kahraman, Abdülaziz ve Abdülhamid'in 1876 ve 1909 yılları arasındaki dönemlerinde yayınlanan gazete ve dergilerde yer alan spor haberleri derlemesi aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- At Yarışı : Ceride-i Havadis, 24 Nisan 1864, s. 4, süt, 1-3.
- At Yarışı : Ceride-i Havadis, 26 Eylül 1864, s. 3, süt. 2-3.
- At Yarışı : The Levant Herald, 3 Mayıs 1865, s.1.
- Cimnastik : Tercüman-ı Hakikat, s. 2, süt. 3-6.
- Cimnastik : Sıhhat Dergisi, 3 Haziran 1885, Sayı. 31.
- Cimnastik : Teavün-i Aklâm, 7 Ağustos 1886.
- Olimpiyat
- Tarihi : Mufassal Tarih-i Kurunı Cedide, 1887, Cilt. 1.,s. 90-101.
- Cimnastik : Servet-i Fünun Dergisi, 5 Ekim 1895, Sayı. 24, s. 85-86.
- Güreş ve
- At Yarışı : Tercüman-ı Hakikat, 8 Mayıs 1894, s. 2, süt. 3.
- Güreş : İkdâm Gazetesi, 10 Nisan 1895, s. 3, süt. 3.
- Güreş : Sabah Gazetesi, 10 Nisan 1895, s.2, süt. 5.
- Güreş : Servet-i Fünun, 20. Nisan 1895, Sayı. 216, s. 123.
- Güreş : Servet-i Fünun, 28 Nisan 1895, Sayı. 217, s. 138.
- Bisiklet : Sabah Gazetesi, 12 Ekim 1899, s. 3, süt. 1.
- Bisiklet : Servet-i Fünun, 10 Ağustos 1895, Sayı. 232, s.4.
- Güreş : Sabah Gazetesi, 14 Aralık 1895, s. 3, süt. 5-6.
- 1896 Atina
- Olimpiyatları : İkdâm Gazetesi, 11-18 Nisan 1896.
- Güreş : Asır Gazetesi, 18 Temmuz 1896, s. 3, süt. 4.
5 Eylül 1896, s. 3, süt. 5.
- Güreş : Sabah Gazetesi, 25 Şubat 1897.
Tercüman-ı Hakikat, 26 Şubat 1897.
Malumat, 13 mart 1897.
- Güreş : Servet Gazetesi, 4 ve 8-12 Temmuz 1898.

- Güreş : 1900 yılı Ocak ayından itibaren tüm gazetelerde
Sabah Gazetesi, 7 Şubat 1900, s.1, süt. 6.
- Cimnastik, Güreş
ve Tarih : Nevsal-ı Afiyet Dergisi, 1899, s. 185-194
- Olimpiyat 1906 Atina
- Ara Oyunları : Sabah Gazetesi, 10 Mart 1906, s. 3, süt. 2.
- Futbol ve
Atletizm : Sabah Gazetesi, 2 Nisan 1906, s. 3, süt. 6.
- Su Sporları
- Yarışması : Tercüman-ı Hakikat, 2 Ağustos, 1906, s. 2, süt. 6.
- At Yarışları : Tercüman-ı Hakikat, 24 Ağustos 1906, s. 2, süt. 3.
- Dağcılık : Tercüman-ı Hakikat, 24 Ağustos 1906, s. 3, süt. 6.
- Cimnastik : Tercüman-ı Hakikat, 25 Ağustos 1906, s. 3 devamı 6.
- Atletizm : Tercüman-ı Hakikat, 12 Ekim 1906, s. 3, süt. 3.
- Olimpiyat için
- Koşu Yarışmaları : Sabah Gazetesi, 3 Nisan 1906, s. 3, süt. 3.
- Güreş : Sabah Gazetesi, 9 Haziran 1907, s. 3, süt. 1.
- Kayık Yarışı : Sabah Gazetesi, 25 Temmuz 1907, s. 2, süt. 4.
- Cimnastik : Tercüman-ı Hakikat, 7 Eylül 1912, s. 2, süt. 4²⁶⁸.

Pierre Coubertin isimli Fransız tarafından 1892 yılında canlandırılan Olimpiyat düşüncesi, tüm dünyada spor olgusunun olduğu kadar spor basını olgusunun da canlanmasına neden olmuştur. 25 Kasım 1892 günü Sorbonne Üniversitesi'nde bu düşüncesini açıklamasının ardından geçen 4 yıl içinde çağdaş anlamda ilk Olimpiyat Oyunlarının 1896 yılında Atina'da, ikincisinin ise 1900 yılında Paris'te yapılacağı haberi, tüm dünya spor basınında geniş yankılar uyandırırken, Osmanlı İmparatorluğu sınırları içindeki basın ve spor basınında, sadece İzmir ve Selanik'te yayınlanmakta olan Rumca gazetelerde kısaca duyurulmuştur²⁶⁹. Pierre Coubertin,

²⁶⁸ Kahraman, a.g.e., s. 636-637.

²⁶⁹ Kahraman, a.g.e., s. 698.

başkanlığına seçildiği Uluslararası Olimpiyat Komitesi (CIO)'ne Osmanlı İmparatorluğu'nun da üye olmasını istemiş ve bu nedenle İstanbul'da yaşayan bir arkadaşından aldığı öneri üzerine Selim Sırrı (Tarcan) Bey'i CIO üyeliğine seçmişti. Ancak Sultan Abdülhamid döneminin baskıcı politikası gereği, değil Osmanlı İmparatorluğu'nun resmi üyeliği, Selim Sırrı Bey'in, Pierre Coubertin ile yazışması bile olası olmamıştır. Selim Sırrı Bey'in bu konudaki öfkesi II. Meşrutiyet sonrası, yayınlanmakta olan Şehbal Dergisi'nin Olimpiyat Oyunları adlı yazısında yer almıştır²⁷⁰. İkinci Meşrutiyet'in getirdiği ılımlı ortamdan yararlanan Selim Sırrı Bey, Osmanlı İmparatorluğu'nu CIO'ya resmi üye yaptığı gibi, Atina'da yapılacak ilk oyunlara katılmak üzere bir takımı da oluşturduğu **İkdam** ve **Sabah** gazetelerinden öğrenilmektedir²⁷¹. O dönemde yayınlanmakta olan dergilerin içerikleri ve taşımakta olduğu görev bilinci dikkat çekicidir. Hiçyılmaz, yukarıda anılan Şehbal Dergisi'ni toplumsal içerikli bir dergi olarak nitelendirmekte ve bunun nedenini şu şekilde açıklamaktadır: "Eğer spor, toplumun içinde yer alan toplumsal bir olaysa, Şehbal de bunu veriyorsa, o zaman bu dergi toplumsal işlevini yerine getiriyor demektir"²⁷². Gazetelerin, gerek oyunların başlangıcına gerekse de sonuçlarına az da olsa yer vermeye başlaması, daha önce de değinildiği gibi Olimpiyatların gerek spor, gerekse de spor basını dünyasına hareket getirdiği düşüncesini doğrular niteliktedir.

Spor haberlerinin verildiği ve spor basını olarak nitelendirilebilecek olan yayınlar, Osmanlı İmparatorluğu'nda yayınlanmakta olan gazetelerde spor haberlerinin yer alması ile sınırlı değildir. Bu içerikteki yayınların bir diğer türü ise spor konulu kitaplar ve içinde spora yer vermiş olan kitaplardır.

²⁷⁰ Selim Sırrı Tarcan, "Olimpiyat Oyunları", *Şehbal Dergisi*, Sayı 27., 15 Eylül 1910, s. 58'den aktaran Kahraman, a.g.e., s. 699.

²⁷¹ *Sabah Gazetesi*, 9 Nisan 1896, s. 2, süt. 6 ve *İkdam Gazetesi*, 14 Nisan 1896, s. 3, süt. 1'den aktaran Kahraman, a.g.e., s. 700.

²⁷² Hiçyılmaz, a.g.m., s. 13.

1835 yılında **Mustafa Kani Efendi** tarafından yazılan ve 1847 yılında basılmış olan **Telhis-i Resail el Rımat** adlı kitap, okçuluk ile ilgili bilgiler vermektedir ve Mustafa Kani Efendi'ye Sultan II. Mahmut tarafından yazdırılmıştır²⁷³.

1859 yılında basılan **Letaif-i Enderun** ya da **Vekayi-i Enderun** isimleri ile anılan **Hızır İlyas Efendi**'nin eseri, Enderun'da yaşanan olayları, Sultan II. Mahmut'un yaptırdığı spor karşılaşmalarını vermesi²⁷⁴ bakımından kültür, spor ve spor basını tarihi açısından önemli bir yer tutmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu zamanında cimmastik kitabı yazan ilk kişi ise, **Nazım Serafeddin Bey**'dir. 1886 yılında yazılan ve **Bahçe ve Salonlarda Cimmastik Talimi Yahut Sıhhat Nüma** adını taşıyan eserin bu gün bile anlaşılacak saf bir Türkçe ile yazıldığını aşağıdaki şu paragraftan anlaşılmaktadır:

“İşviçre'de çarşı, pazar bulunmayan köycükde bile, mutlaka bir mekteb ve o mektebde bir cimmastik muallimi bulunmamak kabil değildir”²⁷⁵.

1908 yılında yayınlanan **Takvimül Ebdan li Sıhhat ül İnsan** adlı eser **Rıza Bey** tarafından yazılmıştır. Sporun yararları ile birlikte son yüzyıl içinde yetişen büyük pehlivanların isimlerinin geçtiği eserde söylentilere dayanan bilgiler verildiği için²⁷⁶ eserin güvenilirliği ile ilgili şüpheler uyanmaktadır.

Gerek bu dönem içinde gerekse de Cumhuriyet tarihimiz içindeki spor yazarları içinde en renkli kişiliği **Selim Sırrı (Tarcan) Bey** taşımaktadır. Asker, sporcu, spor okulu mezunu ilk cimmastik öğretmeni, ilk spor okulunu açan idealist²⁷⁷, kendi kızını manken olarak kullanarak ilk cimmastik kitabını yazan yazar²⁷⁸, Bâb-ı Âli'yi basarak vekiller heyetine istifa etmek

²⁷³ Kahraman, a.g.e., s. 629.

²⁷⁴ Kahraman, a.g.e., s. 630.

²⁷⁵ Kahraman, a.g.e.

²⁷⁶ Kahraman, a.g.e., s. 631.

²⁷⁷ Kahraman, a.g.e., s. 632.

için yemin ettiren padişah yaveri, siyaset adamı, Cumhuriyet dönemi milletvekili, spor konusunda 40'ı aşkın kitap ve yüzlerce makale sahibi gibi nitelendirmeleri olan Selim Sırrı Tarcan, ülkemizde çağdaş sporun yerleşmesi için olduğu kadar, spor basınının yerleşmesi ve gelişmesi içinde çaba sarfeden önemli bir kişiliktir.

Yukarıda yazarları ve adları verilen eserlerin sıralanması, 1891 yılında yayınlanan Faik Üstünidman'ın **Cimnastik Yahud Riyazet-i Bedeniye** isimli kitabının, gerek Perin gerekse de Hiçyılmaz'ın savunduğu gibi yayınlanan ilk spor kitabı olma özelliğini taşımadığını göstermektedir. Bununla birlikte Faik Üstünidman'ın Türk spor ve spor basını tarihinde çok önemli bir yere sahip olduğu da yadsınmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun nedeni ise Üstünidman'ın gerçek anlamda ilk Türk cimnastik öğretmeni olması ve **Cimnastik Yahud Riyazet-i Bedeniye, Cimnastik Tarihi, Amud-ı Fiğari'nin Su'i Teşekkülâtı, Ecdadımız ve Cimnastik İlminde Taharri-i Hakikat**²⁷⁹ isimlerini taşıyan 5 kitap ile Türk spor hayatına katkıda bulunmasıdır.

Nazım Serafeddin Bey'dir. 1886 yılında yazılan ve **Bahçe ve Salonlarda Cimnastik Talimi Yahit Sıhhat Nüma** adını taşıyan eserine değin spor basını kapsamında tutulabilecek olan tüm eserlerin, devrin yöneticisi durumundaki padişahlar tarafından yazdırılmış olması, dönemin yöneticilerinin spora bakışı açısından dikkat çekicidir. Padişahların özellikle kendi yaptıkları ve başarılı olduğu ve halkın padişaha saygısını artıracak spor dalları ile ilgili kitaplar yazdırması sporun politika açısından kullanımına örnek olarak gösterilebilir.

Kapalı bir dönem olması nedeni ile o zamanlar Osmanlı İmparatorluğu, gerek içerik gerekse de teknik olarak çağdaş basım ve yayım sektörünün olanaklarından yararlanamamıştır. Görsel öğelerin gün geçtikçe önem kazanmasına karşın, dönemin basın sektörü söz konusu edilen teknolojileri

²⁷⁸ Hiçyılmaz, a.g.m., s. 12.

²⁷⁹ Kahraman, a.g.e., s. 641-643.

ülkede bulunduramamıştır. Bu nedenle de gazete ve dergilerde kullanılacak olan görsel malzemenin ön hazırlıklarının yurtdışında yaptırılması gereği doğmuştur. Toplumsal, siyasal ve spor basını açısından önem taşıyan Servet-i Fünun dergisinde yayınlanacak olan diğer fotoğrafların olduğu gibi spor fotoğraflarının da **Avusturyalı Abdullah Kardeşler** tarafından çekildiğini ve klişelerinin hazırlanması için Viyana'ya gönderildiği²⁸⁰ Perin'in aktardığı bilgiler arasında yer almaktadır. Bu da göstermektedir ki, Türk spor basını tarihinde ilk fotoğrafı Avusturya Abdullah Kardeşler çekmiş ve Servet-i Fünun Dergisi'nde yayınlamışlardır. Ancak gerçek anlamda ilk spor basını fotoğrafçıları Ferit İbrahim ve Burhan Felek²⁸¹'tir.

23 Temmuz 1908'de ilan edilen İkinci Meşrutiyet'in ardından gelişen toplumsal koşullar ve sporun öneminin giderek toplum arasında kabul görüyor olması, spor basınına büyük bir canlılık getirmiştir.

Bu dönemin en önemli eserleri arasında Türk spor ve spor basını dünyasının **Burhan Felek** olarak tanıdığı, **Üsküdarlı Mehmet Burhan Bey**'in çıkardığı **Futbol** adlı dergidir. Altı ay sonra kapanan derginin yarısı Türkçe, yarısı ise Fransızca çıkmaktaydı. Spor yayını yapan dergilerin öncüsü ve ilki özelliğindeki derginin en ilginç yönü ise, tüm yazı ve fotoğrafların Burhan Felek tarafından yazılması ve çekilmesidir²⁸². Dergide M. B. İdris, M. Burhanettin ve Burhanettin gibi adları kullanarak tüm yazıları yazan Burhan Felek, gerek içerik, gerekse de biçim açısından dergisini, çağdaş boyutlara ulaştırmıştır. Yazıların Avrupa kaynaklı fotoğraflar ile desteklendiği dergide yer alan konular sadece dergiye ismini veren branşla sınırlı kalmamıştır. Burhan Felek, dergisinde, futbol, at yarışları, boks, bisiklet, atletizm, eskrim, denizcilik, havacılık, halter, güreş, halat çekme, izcilik, beden terbiyesi gibi çok geniş bir konu yelpazesi içindeki haberlere yer vermiştir²⁸³. Günümüz spor basınında bile karşılaşılmayan bir konu

²⁸⁰ Perin, a.g.m., s. 8.

²⁸¹ Perin, a.g.m.

²⁸² Perin, a.g.m.

zenginliği şaşırtıcı gelmekle birlikte, zamanın spor basınının ne derece bilinçli olduğu konusunda da ip uçları verir niteliktedir.

Burhan Felek'in ardından Selim Sırrı Tarcan 1911 yılının Temmuz ayında **Terbiye ve Oyun** adını taşıyan dergiyi yayın hayatına sokmuştur. Bireysel sporlara ağırlık veren dergi, özellikle İsveç jimnastiği hakkında toplumu bilgilendirme amacını gütmüştür²⁸⁴. Bunun başlıca nedeni ise cimnastiğin, Selim Sırrı Tarcan'ın uzmanlık konusu olmasıdır.

Cem'i Bey'in 1913 yılında çıkarmaya başladığı **İdman** adlı dergi de Burhan Felek ve Selim Sırrı Tarcan'ın dergileri gibi toplumla sporun kaynaştırılmasını amaçlamıştır. Bu derginin ilginç bir diğer özelliği ise, ilk spor basını karikatürünü daha sonraların Türk basını için çok önemli atılımlarda bulunacak olan Türk Basınının Duayeni **Sedat Simavi**²⁸⁵ tarafından bu dergide çizmiş olmasıdır.

Uygun toplumsal ve siyasi ortamın bir getirisi olarak dergiler gibi, **Tasvir-i Efkar**, **Tanin**, **Sabah**, **Peyam** gibi gazetelerde de 1910-1913 yılları arasında sporla ilgili haberler ile karşılaşılmaktadır²⁸⁶. Bugünkü örnekleri ile karşılaştırıldığında "Ciddi Gazete" nitelemesini alan bu gazetelerde, zamanın koşullarına göre yer alması oldukça güç görünen spor haberlerinin bulunması, ancak Abidin Daver, Refik Bey, Bedri Bey, Suat Hayri Ürgüplü, Burhan Felek gibi basın açısından önem taşıyan kişilerin spora ve spor basınına gönül vermeleri şeklinde açıklanabilir.

1911 yılına gelindiğinde Türk spor basının alışık olmadığı bir olay yaşanmıştır. Galatasaray Klubünün ilk üyelerinden olan Abidin Daver, **Tasvir-i Efkar Gazetesi**'nde Galatasaray ve İstanbul Karması ile Macar klubü Tamşvar arasındaki karşılaşmaları yayınlamıştır. Abidin Daver ayrıca, I. Dünya Savaşı boyunca yayınlanmakta olan **Donanma Dergisi**'nde

²⁸³ Hiçyılmaz, a.g.m., s. 12.

²⁸⁴ Hiçyılmaz, a.g.m.

²⁸⁵ Hiçyılmaz, a.g.m.

²⁸⁶ Hiçyılmaz, a.g.m.

yöneticilik yapmış ve bu derginin spor konusuna geniş yer ayırmasını sağlamıştır²⁸⁷. Abidin Daver'in bu tutumu da az önce değinilen görüşü doğrular niteliktedir.

İzmir'de çıkmakta olan, **Ahenk**, **Anadolu** ve **Köylü** adının taşıyan gazetelerde futbol karşılaşmaları ile ilgili haberlere yer verilmiştir²⁸⁸. Bu da göstermektedir ki toplumda ve basında spora olan ilgi sadece İstanbul ile sınırlı kalmamıştır.

Abidin Daver'in öncülüğünde başlayan futbol karşılaşmalarına yer verme geleneği, uluslararası alanlarda başarıya özlem ile birleşmiş ve spor basınında bu tür haberler ile sık karşılaşılır olmuştur. Toplumun bu eğilimini değerlendiren **Tasvir-i Efkar Gazetesi** ile rekabet içindeki **İleri Gazetesi**, 1914 yılından itibaren spor haberlerine özellikle de futbol karşılaşmalarına geniş yer ayırmaya başlamıştır²⁸⁹.

Ülkenin yaşamakta olduğu toplumsal, siyasi ve ekonomik şartların gün geçtikçe kötüye gittiği, ülkenin işgal altında bulunduğu dönemde bile toplumun ve basının spora karşı ilgisinin gittikçe arttığı gözlemlenmektedir. 1919 yılında **Çelebizade Sait Bey (Sait Çelebi)** tarafından yayınlanan **Spor Alemi** adlı dergi, 10 yıllık yayın hayatında Burhan Felek, Yusuf Ziya Öniş, Tahir Kevkep, Raşit Aydınlioğlu, Nüzhet Baba, Fuat Hüsnü Kayacan, Rıza Salih gibi isimleri kadrosunda bulundurmuş ve içeriği ile de tam bir çağdaş dergi niteliği kazanmıştır²⁹⁰. Sait Çelebi 1929 yılında **Spor Alemi Dergisi**'nin yayın hayatının kapanması ile radyo çalışmalarına başlamıştır. Sait Çelebi bu çalışmaları ile ilk radyo spor spikeri nitelemesini kazanmıştır²⁹¹. Ancak ilk radyo spor spikerinin, 20 Temmuz 1934 tarihinde, Kadıköy'de bulunan Eski Fenerbahçe Stadı'nda Fenerbahçe ile Avusturya'nın W.A.C. takımları arasında oynanan futbol karşılaşmasını

²⁸⁷ Perin, a.g.m., s. 8.

²⁸⁸ Hiçyılmaz, a.g.m., s. 12.

²⁸⁹ Perin, a.g.m., s. 8.

²⁹⁰ Hiçyılmaz, a.g.m., 13.

²⁹¹ Perin, a.g.m., s. 9.

anlatan Eşref Şefik Bey olduğu²⁹² Halit Kıvanç tarafından ileri sürülmektedir.

15 Haziran 1922 tarihli **Akşam Gazetesi**'nde **Türk Milli Takımı Nasıl Olmalı?** sorusuna yanıt arayan bir anket göze çarpmaktadır. Türk basın tarihindeki ilk anket olma özelliğini taşıyan bu anket ile ilk milli futbol karşılaşması öncesi toplumu bu olaya odaklamak amaçlanmıştır²⁹³. Aynı dönemde Ege'de yayınlanmakta olan **Anadolu** ve o zamanlar sahipliğini Şevket Bilgin'in yaptığı²⁹⁴ ve bugün de yayın hayatını sürdüren **Yeni Asır**, İstanbul Klüplerinden haberler vermektedir.

Bu dergiyi Garabet Matbaası'nda basılan ve 5 kuruş fiyatla satılan **Suat Hayri ve Adil Raşit** tarafından çıkarılan **Türkiye İdman Mecmuası** izlemiştir²⁹⁵.

Sporun toplumda giderek yaygınlaşması ve Cumhuriyet yönetiminin bu konuya ciddi yaklaşması, olumlu yankılarını spor basınında da bulunmuştur.

1923 yılında **Yusuf Ziya (Öniş)** ve **Tahir Kevkep**, **Türkiye İdman Dergisi**'ni yayınlamışlardır. 1925 yılına kadar yayın hayatını sürdürecektir olan bu dergiyi, zamanının en iyi futbolcularından biri olarak gösterilen **Refik Osman Top**'un **Gol** adını taşıyan dergisinin 1925 yılında çıkışı izlemiştir. Refik Osman Top'un dergisi 15 yıl yayın yapmış ve 1940 yılına kadar yayın hayatını sürdürerek²⁹⁶, Türk Spor Basını Tarihinde önemli bir yer tutmuştur.

²⁹² Halit Kıvanç, "Spor Basınında Yazılı Basın ile Radyo/TV İlişkileri", **Spor Basını ve Basınında Spor**, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayını, 1985, s. 56.

²⁹³ Hiçyılmaz, a.g.m., s. 13.

²⁹⁴ Münir, a.g.e., s. 33.

²⁹⁵ Hiçyılmaz, a.g.m., s. 13.

²⁹⁶ Perin, a.g.m., s. 8.

Daha sonra 1939 ve 1943 yıllarında Kayseri Milletvekili²⁹⁷ seçilecek olan **Suat Hayri Ürgüplü**, Hiçyılmaz'a göre **Şa şa**, Perin'e göre **Şa şa şa** adını taşıyan dergiyi 1926 yılında yayın hayatına sokmuştur. Spor Alemi'nde de yazılar yazmış olan, Suat Hayri, Fransız ekolünden yetişmiş olduğu için kendi dergisinde eleştirel ve alaycı bir bakış açısı getirmiştir. Bu noktada Türk Spor Basını tarihinde iki Suat Hayri olduğu belirtilmelidir. Bunlardan ilki Suat Hayri Karaosmanoğlu diğeri ise Suat Hayri Ürgüplü'dür. Bunlardan Suat Hayri Karaosmanoğlu, Hürriyet Gazetesi spor yazarlarından Haluk San'a göre 1914 yılında **İkdam Gazetesi**'nde ilk defa birinci sayfadan futbol haberi ve fotoğrafı vermiştir. Suat Hayri Ürgüplü ise 1925 yılında, Fransa'da çeşitli gazetelerde spor muhabirliği yaptığı sırada, Uluslararası Spor Yazarları Derneği'ne üye olan ilk Türk spor yazarı ünvanını almıştır²⁹⁸. Ürgüplü'nün bu davranışı ileride söz konusu derneğin başkanlığına kadar yükselecek olan Türk spor yazarlarının önünü açmıştır.

Bu dönemde **Ali Naci Karacan**'ın 1918 yılında üç arkadaşı ile birlikte kurduğu **Akşam Gazetesi**²⁹⁹, o döneme göre aykırı bir uygulama olarak görülmekle birlikte, birinci sayfada spor haberlerine yer vermektedir³⁰⁰. 1925 tarihli **Türk Hava Mecmuası**, 15 günlük olarak, gençlere havacılık sporlarını sevdirmek ve benimsetmek amacı ile **Teyyare Kurumu** tarafından kurulmuştur³⁰¹. Resmi ya da yarı resmi nitelikteki kurumların da spor basınına ilişkin yayınlar yapmasının ilk örneği olarak **Teyyare Kurumu** ya da bugünkü adı ile **Türk Hava Kurumu** oluşturmaktadır.

Kerim Kanok'un boks ve güreşe konu olarak ağırlık verdiği **Gong** adlı dergi 1926 yılında çıkmaya başlamış ve 1946 yılına kadar yayın hayatını sürdürmüştür³⁰².

²⁹⁷ Meydan Loursse Büyük Lügat ve Ansiklopedi, Cilt. 20, s. 37.

²⁹⁸ San, a.g.k., s. 36.

²⁹⁹ Karaca, a.g.e., s. 20.

³⁰⁰ Hiçyılmaz, a.g.m., s. 13.

³⁰¹ Hiçyılmaz, a.g.m.

³⁰² Perin, a.g.m., s. 8.

1929 yılında **Talat Mithat Hemşehri**, tarafından yayın hayatına sokulan **Türk Spor Dergisi**, diğer dergilerden bir farklılık göstermektedir. Adı geçen tüm dergiler İstanbul ağırlıklı haberler ile İstanbul'a yönelik yayınlar yaparken, Mithat Hemşehri'nin Türk Spor Dergisi, Anadolu'dan da haberler vererek³⁰³ haber ve okuyucu coğrafyasını geniş tutmayı amaçlamıştır.

1929 yılında Eskişehir'de yayınlanmakta olan Sakarya adlı gazetede de spor haberlerine yer yerildiği görülmüştür³⁰⁴.

Özel girişimciler tarafından çıkarılmakta olan dergilerin yanı sıra özellikle Tek Parti döneminde çıkan ve toplumsal olarak nitelendirilebilecek dergiler de yayın hayatına girmiştir. Tek Parti Döneminde Cumhuriyet Halk Partisi'ne bağlı Halkevleri'nin merkez yayın organı olarak, yönetimin düşünsel öğelerinin oluşumu ve bunların topluma duyurulması amacı güden, adı Atatürk tatabından konan **Ülkü Dergisi** bu tür yayınlardandır. 1933 ve 1950 yılları arasında yayın yapan **Ülkü Dergisi**'nde tarih, dil, edebiyat, köycülük, ekonomi, soyoloji, felsefe ve spor³⁰⁵ gibi konular işlenmiştir. **Ülkü** dergisinde zamanın birçok politikacısı, sanatçısı, bilim adamı spor ile ilgili düşüncelerini getirmiş ve toplum ile sporun kaynaşmasını sağlamaya çalışmıştır.

Talat Mithat Hemşehri'nin 1929 yılında çıkarmaya başladığı **Türk Spor Dergisi**, **Yusuf Ziya Öniş**, **Tahir Kevkep**, **Sadun Galip** ve **Ali Ulvi Yenâl**'in 1932 yılında çıkarmaya başladıkları **Olimpiyat Dergisi**, 1934 yılında **Top** adı altında birleştirilmiştir³⁰⁶. 28 sayfalık bir yayın organının her sayfasını

³⁰³ Hiçyılmaz, a.g.m., s. 13-14.

³⁰⁴ Turhan Baraz, **Başlangıçtan Günümüze Eskişehir Basını, (1908 - 1986) (Bir Derleme Çalışması)**, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, 1988, s. 16.

³⁰⁵ Suat Karaküçük, **Ülkü, 1933 - 1950...**, s. V.

³⁰⁶ Perin, a.g.m., s. 8.

başka bir konuya ayırmak, renk kullanmak, radyoya yer vermek ve hatta spor romanı yayınlamak³⁰⁷ gibi ilerici uygulamalar ile dergi Türk spor basın hayatına önemli katkılarda bulunmuştur.

Türk Spor Kurumu Dergisi de Ülkü Dergisi gibi Tek Parti Döneminde çıkmış bir dergi niteliği taşımaktadır. Türkiye Spor Kurumu, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın 18 Şubat 1936 yılında son kurultayında isim ve nitelik değiştirmesi sonucu oluşan ve ülke sporunu yönetme görevini üstlenen bir kurumdur³⁰⁸. Türk Spor Kurumu Dergisi ise, bu anlayışla hareket eden kurumun yayın organı niteliği taşımıştır.

Futbol ağırlıklı **Kırmızı-Beyaz** (1937), **Stad** (1939) ve **Şut** (1944) adlarını taşıyan dergiler 24 sayfalık spor ansiklopedisi türünün en önemli örneklerini oluşturmuşlardır³⁰⁹.

Toplumun genelinde sporun benimsendiği ve yaygınlaştığı, devletin spora bir politika olarak ciddi bir bakış açısına sahip olduğu daha önce belirtilmiştir. Bu ortamın basına da yansımaları kaçınılmazdır. Basın hem de tüm dalları ile içinde bulunduğu durum ve yüklendiği sorumluluğun bilincinde yayın yapmışlardır. Bunun en güzel örneğini ise Sedat Simavi'nin sahipliğini yaptığı **İnci Dergisi**³¹⁰ oluşturmaktadır. İnci Dergisi, doğrudan bir kadın dergisi olarak sınıflandırılmakla birlikte, yayın içeriği ile günümüz kadın dergilerinden tamamen ayrılmaktadır. Dergide bir kraliçeden söz ederken bile "Bir insanın güzel olabilmesi için sağlıklı olması gerekir, sağlıklı olması için de spor yapması şarttır"³¹¹ şeklinde yorumlar yapılarak, toplum, spora yöneltilmek istenmiştir.

Türk spor basını tarihinde ilk kez İzzet Muhittin Apak, 1934 yılında **Haber Gazetesi**'nin arka sayfasını tamamen spora ayırmış ve önemli bir

³⁰⁷ Hiçyılmaz, a.g.m., s. 14.

³⁰⁸ Suat Karaküçük, **Türk Spor Kurumu Dergisi, 1936 - 1938, Seçilmiş Spor Makaleleri**, Ankara: 1992, s. I.

³⁰⁹ Hiçyılmaz, a.g.m., s. 14.

³¹⁰ Hiçyılmaz, a.g.m.

³¹¹ Hiçyılmaz, a.g.m.

adım atmıştır. Haber Gazetesi'nin yaptığı bu yenilikle kazandığı başarı, diğer gazetelerin spora verdikleri önemin ve dolayısıyla yerin artmasına neden olmuştur. **Akşam Gazetesi** 1936 yılında spor haberlerini 4. sayfadan vermeye başlamış, bu gazeteyi, **Yarın, Son Posta, Tan, Ulus, Vakit** ve **Son Telgraf** izlemiştir³¹².

Abdullah Ziya Kozanoğlu 1939 yılında **Beşiktaş**, yine aynı yıl **Kemal Onan** ise **Sarı Lacivert** adlı dergileri yayın hayatına kazandırmışlardır. Muvaffak Menemencioğlu'nun gazete boyutundaki ilk dergi olan **Spor**'u yayınlamasından bir yıl sonra, **Abdullah Ziya Kozanoğlu** 1946 yılında **Futbol**, **Firuzan Tekil** ise **Fener**, **Muslih Peykoğlu** da **Galatasaray**³¹³ adlı dergileri yayınlamaya başlamışlardır. Bu gelişmeler de göstermektedir ki 1940'lı yıllarda Türk spor basınına klüp dergiciliği şeklinde yayın anlayışı egemen olmuştur.

1947 yılında **İbrahim Horoz** ve **Sulhi Garan** (Hiçyılmaz'a göre Muhlis Peykoğlu) **Türk Spor**'u yeniden canlandırmışlardır. 1947 yılında Türk futbol tarihinin unutulmaz isimlerinden **Cihat Arman**, uzun yıllar yayın hayatına devam edecek olan **Öz Fenerbahçe** adlı dergiyi yayınlamaya başlamıştır³¹⁴.

Türk Spor Dergisi, Türk spor basınında değişik uygulamaları da başlatmıştır. Okullarda yapılan röportajların ve futbol kurallarının dergide yer alması ve ülkenin sevilen 10 sporcusunun seçilmesi, **Türk Spor Dergisi**'nin başlattığı uygulamalardandır. Dergi, sevilen 10 oyuncuyu seçen 200 okuyucusuna verdiği hediyeler; radyo, bisiklet ve 3 metre elbiselik kumaştır³¹⁵.

1950'li yıllara gelindiğinde, sayfalarında spor haberlerine yer veren sabah gazetelerinin yanı sıra akşam gazetesi olarak adlandırılan gazeteler de spor haberlerine sayfalarını açmıştır. Mithat Perin yönetimindeki

³¹² Hiçyılmaz, a.g.m.

³¹³ Perin, a.g.m., s. 9.

³¹⁴ Halit Kıvanç, **Gool diye diye**, İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1983, s.9.

³¹⁵ Hiçyılmaz, a.g.m., s. 14.

Ekspres Gazetesi, süreleyici başlıklar ve çarpıcı fotoğraflarla bezedikleri sayfalarında, radyodan dinlenerek yazılan haberlere değil, olay yerinde incelenerek yazılmış haberlere yer vermiştir.

1950'li yıllarda Türk futbolu'nun unutulmaz isimlerinden **Turgay Şeren** ve **Oğuz Şeren**, iki büyük seyirci kitlesini birleştirmek amacı ile **Sine Spor** (Perin, bu dergiyi daha sonra Fotospor olarak anmaktadır) adlı dergiyi çıkarmaya başlamıştır. Offset tekniği ile basılan derginin yazışleri müdürü Abdi İpekçi'ydi. Abdi İpekçi yönetimindeki Sine Spor, renkli ve hareketli bir dergi niteliği taşımasına, tirajının 100.000'e varması ve 60.000'de oturmasına karşın kapanmak zorunda kalmıştır.

1952 yılının Kasım'ında Yeni İstanbul Gazetesi'nin sahibi **Habib Edip Törehan**, **Türkiye Spor'u** gündelik olarak çıkarmaya başlamıştır. Günlük bir spor yayını çıkarmak gibi zor bir işi üstlenmiş olan Törehan'ın ekibinde, Halit Kıvanç, Alp Zirek ve Halit Talayer gibi adlar bulunmaktadır. Halit Kıvanç, Türkiye Spor'u günlük olarak çıkaracak ekip arasında Akyürek soyadını taşıyan bir başka gazeteciden daha söz etmektedir³¹⁶. Ayrıca Hiçyılmaz, Türkiye Spor'un Yılmaz Poğda sorumluluğunda olduğunu ve kadroda Alp Zirek ve Halit Talayer'den başka Muvakkar Ekrem Talu, Necati Bilgiç, Kenan Şengül gibi isimlerin bulunduğunu belirtmektedir. (Hiçyılmaz, Türkiye Spor'un kadrosunda Halit Kıvanç'ı göstermemektedir)³¹⁷. Kıvanç ayrıca İstanbul Ekspres Gazetesi'nde birlikte çalıştığı Abdi İpekçi'yi de yazışleri müdürü olarak Türkiye Spor'a almaya çabalamış ancak, İpekçi'nin Milliyet Gazetesi'nde genel yayın müdürü olarak alınması ve yaşadığı kırgınlıklar ve anlaşmazlıklar nedeni ile kendisi 1955 yılında Milliyet Gazetesi'ne geçmiştir³¹⁸. Törehan'ın ekibi, Türk spor basınına birçok yenilik getirmiş ve oldukça başarılı olmuştur. Türkiye Spor'un yazışleri müdürlüğünü Alp Zirek, Halit Talayer ve Halit Kıvanç değişimli

³¹⁶ Karaca, a.g.e., s. 149.

³¹⁷ Hiçyılmaz, a.g.m., s. 15.

³¹⁸ Karaca, a.g.e., s. 149-150.

olarak yürütmüşlerdir³¹⁹. Türkiye Spor ile birlikte **saha muhabirliği** kavramına işlerlik kazanmış, bu bağlamda ileride Türk spor basınının önemli birer ismi olacak Abdülkadir Yücelman Vefa Stadı, Tuncer Benokan Anadoluhisarı Sahası, Oktay Söl ise diğer sahalardan sorumlu tutulmuştu. Türkiye Spor, bağlı bulunduğu yayın organı olan Yeni İstanbul Gazetesi'nin üstünde bir tiraja ulaşmasına karşın kapatılmıştır³²⁰. Hiçyılmaz ise Türk Spor'un ulaştığı tirajı şu şekilde vermektedir: "Cumhuriyet'in 30 bin sattığı sıralarda Türkiye Spor 50 bine ulaşıyor, usta fotomuhabirleri spora görüntünün önemini getiriyorlardı"³²¹.

Tıfduruk tekniği ile çıkartılan ilk spor dergisi ise **Hayat Spor**'dur. Hayat Spor'da spor basının birçok yenilik getirmesine ve çok zengin bir içeriği bulunmasına karşın bir grev sonunda kapatılmak zorunda kalmıştır³²².

Türk spor basınında ilk spor haberleri ajansı, 1953 yılında **Cem Atabeyoğlu** ve **Nuri Bosut** tarafından kurulmuştur. **Spor Haberleri Ajansı**, 11 gazeteye, ortalama 8-20 sayfa arasında spor haberi³²³ geçme başarısını göstermiştir.

21 Mart 1953 yılında Eskişehir'de yayın hayatına atılan **Amatör Spor** adlı spor gazetesi 4 sayfadan oluşmuş ve onbeş günde bir yayınlanmıştır³²⁴. Yerel basın alanında Türkiye'deki sayılı şehirlerden biri olan Eskişehir'in, spor basını yerellik potası içinde eriterek spor basını alanında da önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir.

1954 yılında gerek teknolojik gerekse de Abdi İpekçi gibi büyük bir ismin genel yayın müdürü olması ile içerik olarak da büyük bir atılım içindeki Milliyet Gazetesi, spor sayfalarında da büyük bir hamle yapmıştır.

³¹⁹ Kıvanç, 1983, a.g.e., s. 16

³²⁰ Kıvanç, 1983, a.g.e., s. 15.

³²¹ Kıvanç, 1983, a.g.e., s. 17; Hiçyılmaz, a.g.m., s. 15.

³²² Perin, a.g.m., s. 10.

³²³ Hiçyılmaz, a.g.m., s. 15.

³²⁴ Baraz, a.g.e., s. 63.

Babür Ardahan, Nazım Özbay, Nejat Altav³²⁵, Namık Sevik, Kahraman Bapçum, Gündüz Kılıç gibi isimlerin arasına 1955'de Halit Kıvanç'ın da katılması ile Milliyet Gazetesi'nin spor sayfaları iddialı duruma gelmiştir. Milliyet Gazetesi spor servisine 1957 yılında Necmi Tanyolaç, 1959 yılında Kenan Şengül, Nurhan Aydın ve Özdemir Kalpakçıoğlu'nun da katılımı³²⁶ ile 1960'ların star imza kadrosunun temelleri atılmıştır.

İstanbul'da spor basını adına yaşanan bu gelişmelerin benzeri 1957 yılında Ankara'da da yaşanmıştır. Yenigün Gazetesi'nin Mehmet Ali Kışlalı yönetimindeki fotoğrafa fazla önem vermeyen ve spor basınına yeni bir sayfa düzeni anlayışı getiren spor servisinde aralarında Hıncal Uluç ve Kurthan Fişek gibi ünlü isimlerin de bulunduğu bir kadro görev yapmıştır³²⁷.

1958 yılına gelindiğinde spor servislerinin önemi iyice anlaşılmış ve bağımsız servis olacak kadar gelişmişlerdir. Bunun doğal bir yansıması olarak önce, spor haberleri ile birlikte gazetenin tüm haber fotoğraflarını çeken fotomuhabirleri, sadece spor haberlerinin fotoğraflarını çekmekle sorumlu tutulmuşlar, ardından da spor servisleri bağımsız odalara yerleştirilmiştir. Türk spor basın tarihinde bunun ilk örneğini, spor haberlerini bir tam sayfa olarak veren **Dünya Gazetesi**'nin 1958 yılında spor servisine bağımsız bir oda tahsis etmesi oluşturmaktadır. Aynı dönemde **Tan ve Yeni Gazete** spor servisi kurarak tam sayfa spor haberi verme uygulamasına geçerek³²⁸ değişimden uzak kalmamaya çalışmıştır.

Nezih Demirkent yönetimindeki Yeni Sabah Gazetesi'nin spor yönetimi, Türk spor basınına yeni bir anlayış getirmiştir. Yedi kişiden oluşan bu ekip, gazeteye akşam gelerek sayfa hazırlamak ve işi gece yarısı bitirmek yerine sabah çalışması uygulamıştır. Böylece, akşam çalışma nedeni haber atlama ve okuyucuya güncelliğini yitirmiş haber verme sorunu da ortadan kaldırılmıştır.

³²⁵ Hiçyılmaz, a.g.m., s. 15.

³²⁶ Karaca, a.g.e., s. 218-220.

³²⁷ Hiçyılmaz, a.g.m., s. 16.

³²⁸ Hiçyılmaz, a.g.m., s. 15.

Osman Kermen'in sorumluluğunda Rahmi Turan, Turgut Dinsel, Aydın Öztürk ve Oktay Söl'ün yer aldığı ekip, siyah-beyaz çıkmakta olan **Spor Gazetesi**'ni 35 bin tiraja kadar çıkartmıştır.

Cumhuriyet Gazetesi ise sporu 6. sayfada 4 sütuna sıkıştırmıştır. Cem Atabeyoğlu yönetimindeki ekipte, Ömer Besim Koşalay, Haluk San ve Semih Türkdogan bulunmaktadır. Ecvet Gülesin'in spor sorumluluğunu üstlendiği dönemde Cumhuriyet Gazetesi spora ayırdığı alanı önce yarım sayfaya, daha sonra da tam sayfaya çıkarmıştır. Tüm spor dallarına ilişkin haber verme ve yarım sayfada 35 haberi sıkıştırma düşüncesi içinde, amatör sporun destekçiliğini üstlenmiş olan Cumhuriyet Gazetesi'nin spor sayfalarındaki bu anlayışı, Erdoğan Arıpınar ve Abdülkadir Yücelman ile de sürmüştür³²⁹. Cumhuriyet Gazetesi'nin bu olumlu yaklaşımları, günümüzde de yansımalarını bulmakta ve diğer gazetelerin spor sayfalarından bu anlamda farklılığını hissettirmektedir.

Yerel spor basını örneklerinden biri daha Eskişehir'de 31 Mart 1960 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. **Eskişehir Spor** adını taşıyan bu gazete 8 sayfa olarak haftalık yayınlanmıştır³³⁰.

1948 Londra Olimpiyatları'nda Türk güreşçilerin zaferlerini Ali Ersan tarafından çekilen çarpıcı fotoğraflar ile birlikte birinci sayfadan verme cesaretini gösteren Hürriyet Gazetesi'nin spor sayfası ancak 1963 yılında tam sayfa boyutuna ulaşmıştır. Ferhan Devekuşuoğlu yönetimindeki Hürriyet spor servisi, Samim Var, Eşfak Aykaç, Doğan Koloğlu, Tahsin Öztin, Rıdvan Yelekçi ve spor servisine bağlı fotomuhabiri İsmet Gümüşdere³³¹'nin de katılması ile 7 kişiye ulaşmıştır.

1960'ların spor gazeteciliğine Namık Sevik yönetimindeki Milliyet spor servisi "star imza ve geniş kadro" anlayışını getirmiştir. Sevik, Milliyet Gazetesi'nin spor kardosuna daha sonra Uluslararası Spor Yazarları Birliği

³²⁹ Hiçyılmaz, a.g.m.

³³⁰ Baraz, a.g.e., s. 73.

³³¹ Hiçyılmaz, a.g.m., s. 15.

Başkanı seçilecek olan Togay Bayatlı'yı 1962 yılında transfer etmişti. Bu transferi, 1967 yılında İsmet Togo ve Bülent Gencer, 1970 yılında ise Can Bartu'nun transferleri izlemiştir³³².

1961 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi'nin Taşkılla binasının çatısına konan bir kamera ile İnönü Stadı'nda oynanan Türkiye-Sovyetler Birliği Dünya Kupası Eleme maçı yayınlanmıştır³³³. Bu yayın izleyicileri, İstanbul Teknik Üniversitesi Televiyonu'nun izleyicileri ile sınırlı olmuştur.

11 Haziran 1966 tarihinde çıkmaya başlayan **Eskişehirspor** adlı gazete, spor ve spor basınının Eskişehir'de benimsenmiş olduğunu kanıtlar niteliktedir. Gazete 4 sayfa ve haftalık olarak çıkmaktadır³³⁴. 6 yıl ara ile iki yerel spor gazetesinin Eskişehir'de çıkmasının nedeni olarak, gerek yerel gerekse de ulusal basında Eskişehir takımları ile ilgili haberlere az yer veriliyor olması gösterilemez. Eskişehir halkının spora ve özellikle de futbola düşkün olması, ayrıca Eskişehirspor'un o dönemde çok başarılı bir performans göstermesi yerel anlamda spor basınının ilgi görmesini açıklamaktadır.

1968 yılında Tercüman Gazetesi, renkli ve çok imzalı spor eki vermiştir. Necmi Tanyolaç yönetimindeki Tercüman Gazetesi spor servisi, 30'un üstünde eleman bulundururken, ödüllü Yılın Sporcularını seçmiş, okuyucularını dünya kupaları ve olimpiyatlara göndermiştir.

1976 yılında TRT'den istifa ederek Milliyet Gazetesi'ne gelen Zeki Sözer'in gazetenin işleyiş şeması ile ilgili şu sözleri oldukça ilginçtir: "Bana söylenen şu oldu: İstanbul istihbaratı, temsilcilikler, bürolar ve dış haberler sana bağlı olacak, sadece spor servisine karışmayacaksın. Zaten Milliyetin spor servisi ayrı bir krallıktı, Namık Sevik'in dükalığı, kimseler karışmıyordu"³³⁵. Filiz Ofluoğlu da Sözer'in izlenimlerine yakın izlenimler

³³²Karaca, a.g.e., s. 222.

³³³Kıvanç, 1985, a.g.m., s. 56.

³³⁴Baraz, a.g.e., s. 82.

taşımaktadır. Ofluoğlu, Namık Sevik'in asabi bir kişilik yapısı içinde olduğunu ve İpekçi ile dargın olduklarını söylemekte ve aralarındaki iletişimi gazetenin sahibi Ercüment Karacan ya da kendisinin kurduklarını belirtmektedir³³⁶. Sözer ve Ofluoğlu'nun bu düşüncelere kapılmasının nedeni, Milliyet Gazetesi spor servisinin gazeteyi arkadan okumaya başlayan bir okuyucu kitlesi yaratacak kadar başarılı olması ve bunun haklı gurur ve ayrıcalığını yaşaması yatmaktadır.

1 Eylül 1970 tarihinde yayınlanmaya başlayan **Yurtspor**, Eskişehir'de yayınlanan bir diğer spor gazetesidir. Yurtspor 12 sayfa ve haftalık olarak yayınlanmıştır³³⁷.

13 Eylül 1981 tarihinde Karaca'nın nitelemesi ile "spor yazarlığı ve gazeteciliğinin en egzantrik adlarından" İslam Çupi, Milliyet Gazetesi spor servisine katılmıştır³³⁸. Çupi bu tarihten sonra Milliyet Gazetesi'nin spor sayfaları ile özdeşleşecek, tarzı ile diğer spor yazarlarından farkını hissettirecektir.

19 Şubat 1982 yılında yayın hayatına başlayan Güneş Gazetesi, özellikle çıktığı ilk dönemlerde daha önce Milliyet ve Tercüman Gazeteleri'nin başlattığı star imza kadro uygulmasına devam etmiştir. Spor ve spor basını dünyasından birçok ünlü Güneş Gazetesi'nin spor sayfalarında görev yapmışlardır.

Türk basın tarihinde önemli bir yer tutan Sabah Gazetesi'nin yayınlanmaya başladığı 21 Nisan 1985 yılındaki bulvar gazetesi kimliğinden sıyrılarak fikir gazetesi olma yönünde girişimleri olumlu sonuçlar vermiştir. Gazetenin genel yayın politikasındaki bu değişim, spor sayfalarına da yansımış ve birçok ünlü Sabah Gazetesi'nin spor sayfalarına transfer edilmiştir. Sabah Gazetesi, özellikle jübilesini yapmış olan popüler

³³⁵ Karaca, a.g.e., s. 217-224.

³³⁶ Karaca, a.g.e., s. 267-268.

³³⁷ Baraz, a.g.e., s. 84.

³³⁸ Karaca, a.g.e., s. 242.

futbolcuların yanı sıra eski hakemlere ve klüp yöneticilerine de spor yazarı olarak sayfalarına yer vermiştir.

1985 yılı içinde Eskişehir'de iki yerel spor gazetesinin çıktığı görülmektedir. Bunlardan ilki 25 Eylül 1985 tarihinde yayına başlayan ve 10 sayfa olarak yayınlanan **Olay Spor**'dur. 1985 yılı içinde çıkan ikinci yerel spor gazetesi ise 15 Ekim 1985 yılında yayınlanmaya başlayan, 8 sayfa ve haftalık olarak yayın hayatını sürdüren **Tribün**³³⁹'dür. Yine o dönemde Eskişehirspor'un canlanma göstermesi ve Eskişehir'de sanayileşme sürecinin hız kazanması ile ortaya çıkan boş zaman olgusu, bu tür bağımsız spor gazetelerinin yayın hayatına atılmasına ortam yaratmıştır.

1988 yılında Türk basın yaşamında tekelleşmenin en büyük temsilcisi olan Asil Nadir'in oğlu Birol Nadir'in sahipliğini yaptığı Biz Yayıncılık Fotospor'u yayınlamaya başlamıştır. Futbol ağırlıklı bir spor gazetesi olan Fotospor, Birol Nadir'in iflas etmesi ile birlikte EM-PA İnşaat ve Turizm San. ve Tic. A.Ş.'ye satılmış ve Süper Fotospor adı ile yayın hayatına devam etmiştir.

1991 yılına girildiğinde ise sahipliğini Dinç Bilgin'in yaptığı Medi Grup Foto Maç adlı spor gazetesini yayın hayatına sokulmuştur.

Aynı yıl Türkiye'nin ilk kablolu televizyon istasyonunun da sahibi olan Erol Aksoy'un sahipliğini yaptığı Ünlü Yayın ve Tic. A.Ş., Spor Gazetesi'ni yayınlamaya başlamıştır.

1995 yılı içerisinde, Taraftar, Fanatik adlı spor gazeteleri ile Sarı Kanarya, Cim Bom Bom ve Kara Kartal adlı spor dergileri yayınlanmaya başlamıştır.

1996 yılına gelindiğinde ise sporun yaygınlık kazanması nedeni ile günlük gazeteler spora ayırdıkları sayfa sayısını 3'e, 4'e kadar çıkarmışlar, spor basınına sundukları teknik olanakları artırmışlardır.

³³⁹ Baraz, a.g.e., s. 95.

Hürriyet Gazetesi, Nezih Alkışın sorumluluğunda Turgay Şeren, Cüneyt Tanman, Alaettin Metin, Rıdvan Yelekçi, Ziya Şengül, Sanlı Sarıalioğlu gibi spor yazarlarını, Atılay Kayaoğlu, Haluk İşler, Ruşen Güven gibi foto muhabirlerini kardosunuda bulundurarak, okuyucularına günlük ortalama 3 sayfa spor haberi sunmaktadır.

Sabah gazetesi ise Orhan Vural yönetimindeki spor servisinde, Coşkun Özarı, Can Bartu, Eyüp Karadayı, Hüsnü Çil, Hıncal Uluç, Gökmen Özdenak, Adnan Aybaba, Erman Toroğlu, Ercan Aktuna gibi spor yazarları ile Cevat Kol, Mehmet Akgüneş, Recep Şeker, Seyfi Alp ve Aykut Akıncı gibi foto muhabirleri ile günlük ortalama 3 sayfa spor haberi hazırlaktadır.

Milliyet Gazetesi, İhsan Topaloğlu yönetiminde Doğan Koloğlu, İslam Çupi, Orhan Aldinç, Ömer Üründül, Togay Bayatlı, Şansal Büyüka, Nihat Güven gibi spor yazarları ile Bilal Meşe, Yalçın Türk, Gürcan Bilgiç, Çağlayan Bilgen, İbrahim Büyükfuran, Cemalettin Şen, Altuğ Atalay, Gökhan Türe, Mert Şener gibi foto muhabirleri ile günlük ortalama 3 sayfa spor haberi hazırlamaktadır.

Zaman Gazetesi, H. İbrahim Ekiz, Hüseyin Şahin, Lokman Köse, Mustafa Topalak, Hasan Cüçük gibi spor yazarları ile Hacı Hasdemir, Fatih Doğan, Murat İğreş, Orhan Sarar, Bülent Karadaş ve Serkan Akcan gibi foto muhabirleri ile günlük ortalama 2 sayfa spor haberini okuyucularına sunmaktadır.

28.6.1996'da Dinç Bilginin sahipliğini yaptığı iki gazete; Taraftar ve Foto Maç birleşerek, Taraftar FotoMaç adı altında, Aydın Doğan'ın sahipliğini yaptığı Fanatik ile mücadele etmek için yayınlanmaya başlamıştır.

1996 yılında yayınlanmakta olan spor gazete ve dergilerinin yansıra ulusal gazeteler futbol ağırlıklı olarak spora yer vermektedirler. Zaman, Siyah-Beyaz ve Cumhuriyet Gazeteleri dışında tüm lusal gazetelerin spor sayfaları renkli olmuştur. Uluslararası orgaizasyonlara, o ülkede bulunan muhabir ya da temsilcilerinin yanı sıra munabir ve foto muhabirleri

gönderilmekte, özel haber ve röportajlara yer verilmektedir. Özellikle Türkiye'nin katıldığı ve başarılı olduğu karşılaşmalar ve organizasyonlar özel sayfa logoları ve bol fotoğraflar ile okuyucuya sunulmaktadır.

220

3. KAVRAM OLARAK SPOR BASINI, İŞLEVLERİ, YAPISI, TEMEL ÖĞELERİ VE SPOR BASINI BİLEŞENLERİ

Bu başlık altında spor basını, işlevleri, içerik ve konu, haber ve yorum ile dil yapısı ile spor basının çalışanları, sayfa düzeni, fotoğraf ögesi, reklam-ilan gibi spor basının bileşenleri incelenmiştir

3.1. Kavram Olarak Spor Basını

Spor basını en basit anlatımı ile, konu ve içerik olarak kendine sporu seçen ve işleyen, ulusal basının sayfalarıdır. Spor basının tanımının bu şekilde yapılmasının nedeni araştırmanın amacı ve yöntemi açısından bir gereklilik oluşudur.

Geniş anlamı ile spor basını sadece günlük ulusal gazetelerin spor sayfaları ile sınırlı tutulamaz. Spor gibi toplumsal yaşam içinde yaygınlaşmış ve benimsenmiş olgunun sadece basının bir türü olarak incelenmesi yetersiz olacaktır.

Günümüzde spor, kağıda basılı olması ön koşulu ile, ulusal gazetelerin spor sayfalarında, ulusal gazetelerin verdiği hafta sonu, kadın, bölge gibi eklerde, bağımsız spor gazetelerinde, çeşitli dergilerin spora ayrılan bölümlerinde, bağımsız spor dergilerinde, çeşitli kurum ve kuruluşlarca yayımlanan broşür ve bültenlerde işlenmektedir. Bununla birlikte kağıda baskısı yapılabildiği için Internet'te oluşturulan Web sayfalarında da (1996 Olympic Games Home Page [http:// www. atlanta. olympic. org.](http://www.atlanta.olympic.org/), FIFA Online [http:// www. fifa. com/ndex. html](http://www.fifa.com/ndex.html), Euro 96 [http:// www. euro96. org/](http://www.euro96.org/), Rete! The International Soccer Pages [http:// www. vol. it/RETE/](http://www.vol.it/RETE/), J-League

<http://www.dentsu.co.jp/J-LEAGUE/>, Football Statistic Archive [http:// info.risc.unilinz.ac.at:70/oh/mis/cinfo/rsssf/engpaul/FLA/league.html](http://info.risc.unilinz.ac.at:70/oh/mis/cinfo/rsssf/engpaul/FLA/league.html), Euorosoccer <http://www.eurosoccer.com>³⁴⁰ gibi) spor olgusu işlenmektedir.

Ancak verilen bu basit tanım, spor basının işlevlerinin, kapasitesinin, etkinliğinin küçümsenmesine yol açmamalıdır. Spor basını özellikle 1950'li yıllardan bu yana kaydettiği nitel ve nicel gelişme ile, toplumsal yaşamın vazgeçilmez bir parçası olmuştur. ↖

Spor basını, basın tarihinde birçok ilklere imza atmıştır. Bunların başında ise bugün basının tüm dalları arasında ikinci haber merkezine sahip ilk dalıdır. Bununla birlikte, spor basını, basının, servis, muhabir, yazar, foto-muhabir olarak bağımsızlık tanıdığı ilk daldır.

Spor basının ilklere imza atacak kadar, siyasi ve ekonomik kurumlar tarafından vazgeçilmez kılan başlıca neden; önce de değinildiği gibi toplumsal, ekonomik ve siyasi birçok işlevi yerine getiren sporu yansıtması ve spor ile bağıntılı işlevleri yerine getirmesidir.

Spor basını toplumsal yaşam açısından önemlidir. Çünkü tüm topluma demografik ve psiografik nitelikleri gözetmeksizin ulaşabilmektedir.

Bununla birlikte spor basının okuyucuları arasında, genç kuşağın ağırlıkta olması ve basına okuyucu olarak sporun spor basınından girmesi nedeniyle spor basının önemini bir kat daha artırmaktadır³⁴¹.

3.2. Spor Basınının İşlevler

Spor basını toplumsal yaşam açısından önemli bir yer tutmaktadır. Spor basını toplumsal yaşamın vazgeçilmez bir ögesi haline getiren gerekçelerin başında ise; spor basınının da basın gibi yüklenmiş olduğu işlevler gelmektedir. Sanayi Devrimi sonrası üretim sürecinde teknoloji kullanımının doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan ürün fazlası ve emek kazanımı, boş zaman oluşumuna neden olmuştur.

³⁴⁰ Time Digital, July 1, 1996, s. 6, 22.

³⁴¹ Atilla Gökçe, "Genç Kuşakların Eğitiminde Spor", Genç Gazeteciler Eğitim Semineri', İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayını, 1986, s. 161.

Kitle toplumu içindeki birey, sanayileşme, kentleşme ve modernleşme gibi süreçlerden sonra ortaya çıkan boş zamanını değerlendirmek için belli alanlara yönelmiştir. Bunlar arasında, sanat ve spor ile uğraşma ve kitle iletişim araçlarının izleyicisi olma bulunmaktadır. İşte bu noktada bir kitle iletişim aracı olan spor basını, sporu yansıtarak, kişilerin boş zamanlarını geçirmede, değerlendirmede bir araç olmaktadır.

Günümüz toplumlarında, üretim süreci ile birlikte ortaya çıkmış olan zaman ve iletişimin verimli kullanımı, yine spor ve sporu aktaran, spor basını aracılığıyla topluma aşılacaktır. Üretim sürecinde teknolojinin kullanılması ile birlikte üretimde olduğu gibi toplumsal yaşamda da zaman ve iletişim olguları önem kazanmıştır. Toplumsal yapı içinde başarılı olmak isteyen, bunun da ötesinde var olmak isteyen birey, zamanı etkili ve verimli kullanmak, aynı zamanda da sağlıklı iletişim kurmak zorunda kalmıştır. Bu düşüncenin en somut örneği ise daha önce de değinildiği gibi spor olgusunda gözlenebilmektedir. Spor basını da sporun doğasına uygun olarak zamanla yarışması, bunu sayfalarında yansıtmaları ve kitle iletişim araçlarının doğasında ve temel işlevleri arasında bulunan iletişim kurma ile toplumsal yaşam vazgeçilmez bir öğesidir.

Üretim sürecinin ve toplumsal yaşamın gittikçe karmaşıklaşması, bireyi işbölümü ve işbirliğine yöneltmiştir. Bu da grup çalışmasını zorunlu kılmaktadır. Ancak söz konusu edilen grubun başarılı ve sürekli olması için gerekli olan motor güç; grup içindeki bireyler arasında rekabet ile sağlanmıştır. Bu da rekabeti, üretim süreci ve toplumsal yaşamın yine vazgeçilmez bir parçası haline getirmiştir.

Yine bireyin, boş zamanını geçirebilmesine yardımcı olmak için, spor ve spor karşılaşmaları ile ilgili bilgiler vererek toplumu bu olgulardan haberdar eder ki, bu da kitle toplumu içindeki bireyin yaşamsal boyutta gereksinim duyduğu bilgi ve enformasyon gereksinimini gidermektedir. Böylece de spor basını, geniş kitlelere ulaşması nedeni ile, bilgilendirme işlevini de sağlıklı ve etkili bir biçimde yerine getirmektedir.

Bununla birlikte psikolojik olarak incelendiğinde de insanoğlu, rekabet, çelişki ve çatışmalara eğilimlidir. Söz konusu edilen rekabet, insanlar, gruplar, kurumlar ve ülkeler arasında da görölmektedir. Kitle toplumu içindeki birey, rekabet olgusunu sınırlı ve doğrudan sporda görebilmekte iken, daha geniş açılım ve katılım ile spor basınında görebilmektedir. Yaşamın gerçeğini yansıtan ve benimseten bir araç olan spor basını, gerek siyasi ve ekonomik güç için gerekse de toplum içindeki birey için büyük önem taşımaktadır.

Daha önce de değinildiği gibi spor, oyunculara kazandırılan statü ve oyunun bürokratik yapısı gibi olgular ile toplumsal modeller oluşturmaktadır. Ancak, spor olgusunun ortaya çıkardığı toplumsal modelleri görme, bilme ve tanıma modellerin sergilendiği spor etkinlerini, spor sahasında izleyen kitle ile sınırlıdır. Bir kitle iletişim aracı olan spor basını, spor olgusunun yarattığı modeli kitlelere sunması ile toplumsal model yaratma işlevini yerine getirirken aynı zamanda bilgilendirme işlevini de yerine getirmektedir.

Spor basınının yansıttığı modeller, ülkede yaygın olan spor dallarına göre değişiklik göstermektedir. Çünkü, ülkede uygulama alanında yaygın olan spor dalları, spor basınında öncelik kazanmaktadır. Bunun en somut örneği; futbolun yaygın olduğu ülkemizde ve Arjantin'de Hakan ve Maradona model olarak kabul edilirken, basketbolun yaygın olduğu Amerika Birleşik Devletleri'nde Michael Jordan'ın, boğa güreşlerinin yaygın olduğu İspanya'da ise El Cordobes'in model olarak kabul edilmesidir.

Spor basını, gerçek yaşamın bir yansımasıdır. Gerçek yaşamda olduğu gibi sporda ve spor basınında hareketlilik, canlılık vardır. Spor basını, okuyucusuna ulaştırdığı içerikler ile toplum içindeki bireyin, çelişkilerini, sosyal statülerini, başarılarını, başarısızlıklarını aktarır, bu nedenledir ki; spor, yaşamın vazgeçilmez bir parçası olmuştur.

Spor basını, yaşamın kendisini aktarmasının yanı sıra toplum içinde bütünleştirici, kaynaştırıcı olma özelliği de bulunmaktadır. Toplum içinde değişik yaş, cinsiyet, eğitim, gelir ve yerleşim dağılımı içinde bulunan bireylere aynı anda ve fark gözetmeksizin seslenmesi nedeni ile spor basını toplum içinde bir köprü işlevi de görmektedir.

Günümüzde değişen toplumsal, siyasi ve ekonomik koşullar, kitle toplumu içindeki bireyi yalnızlaştırmıştır. Gücünü içinde bulunduğu toplumdan alan birey, yalnızlaşması nedeni ile toplumsal kurumlar üzerinde gücünü kaybetmiştir. Spor basını bireyin, yerine getirdiği bütünleştiricilik işlevi ile güç kazanmasını sağlamaktadır. Spor ve spor basını ile bir grubun üyesi olan birey, bu grup içinde güç kazanmaktadır.

Ekonomik ve siyasi baskılar nedeni ile günümüz toplumlarında bireyin, tepki vermesi önlenmiştir. Bireyler, tepkisizliğe alıştırmışlar, kendilerine verileni kabul etmek zorunda kalmışlardır. Spor basını bireyin, sisteme karşı tepki vermesini kolaylaştıran bir araçtır. Spor sahalarında olduğu gibi, spor sayfalarında da birey, psikolojik anlamda boşalma sağlamakta, topluma, varolan ve kendisini pasifize eden ekonomik ve siyasi sisteme tepkisini göstermektedir.

Spor ve siyaset kurumları arasındaki ilişki karşıt değil koşuttur. Basının ve dolayısıyla spor basınının da işlevleri arasında bulunan tepki vermek ve kamuoyu oluşturmanın birçok örneği Türkiye’de de yaşanmıştır. 1970’li yıllarda Milliyetçi Cephe ve Demirel Hükümetlerinin yaratmış olduğu siyasi istikrarsızlık ortamında 1974 yılında oynanan Dayanışma Kupası’nda İnönü Stadı’nı dolduran 40 bin izleyicinin “Ecevit, Ecevit” şeklindeki tezahüratları³⁴², yansımalarını siyasi platformda olduğu gibi spor basında da bulmuştur.

Spor basınının tepki verme aracı olarak kullanılmasının yaygın örneklerinden biri de İsveç ve İsviçre Milli Futbol Takımları arasında

³⁴² Kozanoğlu, 1990, a.g.e., s. 158.

oynanan karşılaşma öncesi yaşanmıştır. Fransa'nın nükleer denemelerini protesto etmek amacı İsviçre Milli Takımı, karşılaşmaya, "Durdur Chirac" yazılı pankart ile çıkmış ve bu olay tüm Avrupa spor basınında yer almıştır³⁴³.

Spor basını, bireyin üyesi bulunduğu grubun çıkarlarının zedenlendiği durumlarda tepki vermesine olanak tanıdığı gibi, grubun ve bireyin kamuoyu oluşmasına da yardımcı olmaktadır. Yakın tarihte bu düşüncenin en somut örneği ise, İstanbul Spor Futbol Takımı'nın sürekli hakem hataları ile karşılaşması nedeni ile spor basını kullanarak kamuoyu oluşturmasıdır. İstanbul Spor Yönetimi, gerek spor basınına verdiği paralı ilanlar³⁴⁴, gerekse de spor basını çalışanlarının haber ve yorumları ile başarılı bir kamuoyu yaratmış ve kendince beliren hataları en aza indirmeyi başarmıştır.

Türkiye'nin yurtdışına açılma sürecinde, bu sürecin toplum tarafından benimsenmesini sağlamak amacı ile spor basını kullanılmıştır. 1980'lerin ortasında başlayan dışa açılma sürecinde gelişme ve yıllardır süren Avrupalı olma hayalinin gerçekleşmesi, Galatasaray Futbol Takımı'nın, Avrupa'da spor platformunda aldığı başarılar ile somutlaşmıştır³⁴⁵. Bunun toplum geneline yayılması için kullanılan araç ise spor basını olmuştur. Bu da göstermektedir ki, spor basını toplumun genelini ilgilendiren politikaların belirlenmesi ve uygulanması aşamasında büyük bir işlev üstlenmektedir.

3.3. Spor Basınının Yapısı

Spor basınının yapısı incelendiğinde üç temel bakış açısı ile karşılaşılmaktadır. Bunlar; toplumun, siyasi ve ekonomik gücün ile akademik bakış açılarıdır.

³⁴³ Milliyet Gazetesi, 9 Eylül 1995, s. 5.

³⁴⁴ Hürriyet Gazetesi, 24 Ekim 1995, 22.

³⁴⁵ Can Kozanoğlu, 1980'lerden 90'lara Türkiye ve Starları Cilalı İmaj Devri, İstanbul:

Altıncı basım, İletişim Yayınları, 1993, s. 70-74.

Bunlardan ilki toplumun bakış açısıdır. Toplum, spor basınına boş zamanlarını değerlendirdiği, spor ve spor etkinliklerinden haber ve bilgiler veren bir kurum olarak görmektedir. Toplum içindeki birey, taraftarı olduğu takım hakkındaki olumlu haberleri gördüğü sürece spor basınına olumlu yaklaşmaktadır. Çünkü spor basını, onu bilgilendiren, boş zamanını değerlendirmesini sağlayan, tepkilerini gerekli yerlere ulaştırabildiği bir araçtır.

Diğer yandan, ekonomik ve siyasi güç ise spor basınına amaçları doğrultusunda bir araç olarak görmektedir. Var olan, ekonomik ve siyasi gücün çıkarlarına uygun sistemin devamı ve bu sistemin karşısında yer alanların safdışı edilmesinde spor basını kullanılmaktadır. Mikro ve makro ölçekte yapılan incelemeler bu sonucu ortaya koymaktadır. Takım içinde performansı düşük olan ya da takımdaki düzendeki kendisi ile ilgili çıkarların zedelenmesine karşı çıkan sporcu, takımın yönetiminde olan, siyasi ve ekonomik güç tarafından spor basının sayfalarında uyumsuz sporcu olarak sergilenmektedir. İşbirliği ve işbölümüne dayalı toplum içinde uyumsuzluk affedilemeyeceği için toplumda bu sporcu ile ilgili olumsuz bir kamuoyu yaratılmakta ve sporcunun takımdan uzaklaştırılması kolay kılınmaktadır. Makro ölçekte ise, toplumlar arasındaki çatışmadan çıkar elde eden siyasi ve ekonomik güç, spor karşılaşmalarında ve spor basınında bu iki toplum arasında sürtüşme ve gerginlik yaratmakta ya da varolan gerginliği artırmaktadır.

Görüldüğü gibi spor basını, toplum ile siyasi ve ekonomik gücün amaçları doğrultusunda işlev verebilmektedir. Bu nedenle tüm toplumsal kurum ve kuruluşlar sporu ve spor basınına önemsemektedir.

Ancak genel yaklaşımlar içinde oldukça az bir etkinliğe sahip olan akademik yaklaşım ise toplum ile ekonomik ve siyasi gücün çıkarlarına aynı anda yanıt verdiği için spor basınına olumsuz yaklaşmaktadır.

Kitle toplumu içinde halen olumsuz nitelikler taşıyan bireyin, yalnızlaşması, sanal mutluluğa ve güce kavuştuğunu sanması, siyasi ve

ekonomik gücün çıkarlarına alet olması gibi bir dizi olumsuz nitelikleri daha bünyesinde toplamasında spor basını kullanılmaktadır. Bu da sosyal devlet anlayışı içinde, bireyin tamamen güçsüzleştirilmesi ile aynı anlamı taşımaktadır.

Akademik yaklaşımın, spor basınına yönelttiği eleştirilere yanıt ise yine spor basınından gelmektedir. Gökçe bu konuda "Spor basını oyuna gelmektedir"³⁴⁶ şeklinde tepkisini dile getirmektedir. Spor basını ve sporun, siyasi ve ekonomik çıkarlar için kullanılması, spordaki şiddet, yolsuzluk ve haksızlıkların sergilendiği bir alan haline getirmiştir. Bu tür olumsuzlukların doğrudan nedeni, siyasi ve ekonomik güçken, ne yazık ki bu tablonun oluşumunun spor basınına mal edilmekte olduğu söylenmektedir.

Ancak bu savunmaya karşı, spor ve spor basını gibi toplumsal yaşamın vazgeçilmez bir parçasının yönetsel olarak denetleyen ve aydın niteliğini taşıyan kişilerin, ekonomik baskı ile karşılaşmalar dahi bu olumsuz durumu düzeltmek adına bir çaba göstermemeleri, spor basınına yöneltilen eleştirilerin yoğunluğunu daha da artırmaktadır.

3.3.1. İçerik ve konu yapısı

Spor basını, adından da anlaşıldığı üzere sporu kendisine konu edinmektedir. Ancak spor olgusunun çok geniş bir kavram olması ve toplum geneline yayılmış olması spor basınında konu artışını beraberinde getirmiştir.

Bugün Türkiye'de,
Atıcılık ve Avcılık Federasyonu
Atletizm Federasyonu
Bedminton Federasyonu
Basketbol Federasyonu
Bilardo Federasyonu
Binicilik Federasyonu

³⁴⁶ Gökçe, "Genç Kuşakların...", s. 161.

Bisiklet, Motorsiklet ve Triathlon Federasyonu
Boks Federasyonu
Buz Sporları Federasyonu
Cimnastik Federasyonu
Dağcılık Federasyonu
Eskrim Federasyonu
Futbol Federasyonu
Geleneksel Türk Sporları Federasyonu
Güreş Federasyonu
Halter Federasyonu
Hentbol Federasyonu
Herkes İçin Spor Federasyonu
İzcilik Federasyonu
Judo Federasyonu
Karate Federasyonu
Kayak Federasyonu
Kürek ve Kano Federasyonu
Masa Tenisi Federasyonu
Okçuluk Federasyonu
Otomobil Sporları Federasyon
Özürümler Federasyonu
Satranç Federasyonu
Su Altı, Cankurtarma-Sukayağı ve Paletli Yüzme Federasyonu
Taekwan-Do Federasyonu
Tenis Federasyonu
Voleybol Federasyonu
Vücut Geliştirme Federasyonu
Yelken Federasyonu

Yüzme-Atlama ve Sutopu Federasyonu³⁴⁷ ve 1996 yılında Geleneksel Türk Sporları Federasyonu'nundan ayrılarak kurulan Yağlı Güreş Federasyonu etkinlik göstermektedir. Sıralanan federasyonlar arasında sadece Futbol Federasyonu'nun özerklik yapısı bulunmakta, diğerleri amatör sporlar olarak adlandırılmaktadır. Geniş bir spor uygulaması bulunmasına karşın, Futbol Federasyonu dışındaki diğer federasyonların etkinlikleri aynı ölçüde spor basınına yansımamaktadır.

Günümüzde spor basını futbol ile özdeşleşmiş durumdadır. Bu konuda Hıncal Uluç'un 1996 Atlanta Olimpiyatları sırasında aktardığı bir anı ilginçtir: "... 30 yıl önce bizde de kürek yarışları izlenirde hem de nasıl izlenirdi bilir misiniz? Gazeteler kürek yarışlarını nasıl yazarlardı?"³⁴⁸. Sporun ve spor basınının futbol ile özdeşleşmesinin temel nedeni olarak futbolun diğer branşlardan daha popüler olması gösterilmektedir.

Futbolun toplumsal yaşam içinde popüler oluşunun başlıca nedenleri arasında uygulanması en kolay ve ekonomik spor dalı oluşu bulunmaktadır.

Futbolun uygulanması için düz bir zemin yeterlidir. Oysa, tenis için özel kort, masa tenisi için masa, basketbol ve voleybol için özel sahalar, binicilik için parkur, yüzme için pisin gerekmektedir.

Futbol diğer spor dallarına oranla uygulama için fazla araç ve gereç gerektirmemektedir. Kale direği işlevini görebilecek iki büyük taş parçası, patlak da olsa futbol oynamaya olanak tanıyan bir plastik top ya da sıkıştırılarak topa benzetilmiş paçavralar, koşmaya olanak tanıyan her türlü giysi ve ayakkabı futbol oynamak için yeterli olan araç ve gereçlerdir. Futbolun fazla donanım masrafı ve ön hazırlık gerektirmeme özelliği diğer spor dallarında bulunmamaktadır. Ancak, diğer dalların uygulanabilmesi için pota, file, zıplaması gereken bir top, at, ok ve yay, mayo gibi araç-gereçlere gereksinim duyulmaktadır.

³⁴⁷ Sporda 10 yıl (1985-1994), Ankara: T.C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, 1994, s. 151-912.

³⁴⁸ Sabah Gazetesi, 24 Temmuz 1996, s. 22.

Futbolun popüler olmasındaki bir diğer etken de, fiziksel özelliklere ve yeteneğe bağlı olmaksızın tüm bireylerin yapabileceği bir spor dalı olmasıdır. Yaşlı, genç, engelli, sağlam tüm bireyler bu spor dalını uygulayabilmektedir. Diğer spor dallarında ise uzun boylu olma, sıçrama, isabet edebilmek için iyi görme gibi fiziksel yeterlilik ve yetenekler gereklidir. Engellilerin de basketbol oynayabildiği savunulmasına karşılık, basketbolun engelliler tarafından ancak özel tekerlekli sandalyeler ile oynanabildiği hatırlatılmalıdır.

Ayrıca futbol, diğer dallarda olduğu gibi, çağın gerekliliği olan zaman ve iletişim olgusunu derinlemesine kullanmaktadır. Yaşam gibi tempolu olması da futbolu popüler kılan bir diğer öğedir.

Toplum genelinde futbolun popüler olması, spor basınında daha fazla yer almasını sağlamaktadır. Bununla birlikte ekonomik ve siyasi gücün, futbolu çıkarları doğrultusunda kullanması ve söz konusu gücün spor basınına da denetim ve yönetim altında tutması, futbolun popülerliği yüzünden daha fazla reklam ve sponsorluk alması da futbolun spor basınında daha fazla yer almasını sağlamaktadır.

Tiraj dağılımının incelenmesi ile spor basınında neden futbol ağırlıkta olmak üzere İstanbul Klüplerine sayfalarında daha fazla yerdiği anlaşılmaktadır. İstanbul, sanayi, ticaret, eğitim ve medya merkezi olmasının yanı sıra sporun hemen hemen tüm dallarında yer alan büyük klüplerin de merkezidir.

İstanbul, birçok sektörün merkezi olmasının hem önkoşulu hem de sonucu olarak nüfus yoğunlaşması da yaşamaktadır. Türkiye'deki ulusal basın olarak nitelendirilen yaygın organlarının okuyucularının büyük bir bölümü İstanbul'dadır.

Spor basınının tüketici kitlesinin ve büyük klüplerin İstanbul'da olması, spor basınının konu dağılımını da etkilemektedir. Bu faktörlerin birleşimi, spor basınında yer alan haberlerin İstanbul'daki spor etkinlikleri, spor

klüpleri ve bu klüplerin sporcuları ile ilgili olmasına yol açmıştır. Az önce değinilen gerekçeler ve İstanbul'da bulunan büyük klüplerin genellikle futbola ağırlık vermeleri, spor basınında neden futbol ağırlıklı haberlerin yoğun olarak yer aldığını açıklamaktadır.

Bununla birlikte, basın gibi spor basınının da kamusal görevler üstlenmiş bir kurum olmasının yanı sıra bir ticari işletme olması yayın ve içerik politikasının futboldan ağırlıklı olmasına yol açmıştır.

Sporun hemen hemen tüm dallarında İstanbul'da yer alan klüplerin etkin olması, taraftar dağılımında da büyük bir çoğunluğun İstanbul klüplerinin taraftarı olmasını sağlamıştır. Taraftarlar, kendi klüpleri ile ilgili haber, yorum ve bilgileri spor basınında öncelikli olarak görmek istemektedirler. Bu nedenle de spor basını öncelikle İstanbul klüpleri ile ilgili ve İstanbul klüplerinin ağırlıklı spor dalı olan futbol ile ilgili haberlere ağırlık vermektedir.

Futbolun Türkiye'de popülerlik kazanması, futbolun profesyonelleşmesi ile aynı tarihlere rastlamaktadır. Futbolun profesyonel olması, spor basınında da gelişmelere neden olmuştur. Özellikle spor basınına ayrılan sayfa sayısının artması, kadro sayısının artırılması, spor servislerinin kullanımına sunulan teknik olanakların artması futbol nedeni ile olmuştur. "Gazetelerin tirajlarını ben arttırdım"³⁴⁹ diyerek kendine haklı bir gurur payı çıkaran dönemin Futbol Federasyonu Başkanı Orhan Şeref Apak'ın bu düşüncesinde haklılık payı bulunduğu kesindir.

Söz konusu edilen neden-sonuç ilişkileri bir döngü halinde işlerlik göstermekte, sıralanan nedenlerin yoğunluğu daha da artmakta, bu nedenle futbola daha fazla yer verilmektedir.

Günümüz spor basını haber konusu olarak kendine aşağıda sıralanan olguları seçmektedir:

- Spor karşılaşmaları

³⁴⁹ Abdülkadir Yücelman, "Türkiye'de Spor Basınına Dil ve Sayfa Tekniği Sorunları" Spor Basını ve Basında Spor, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayını, 1985, s. 45.

- Karşılaşma öncesi hazırlıklar
- Spor takım ve klüplerinin yönetimleri ile ilgili gelişmeler
- Transferler
- Eski ve yeni sporcular
- Hakemler ve örgütleri
- Ulusal ve uluslararası spor organizasyonları
- Ulusal ve uluslararası spor örgütleri
- Spor sahaları

Semih Eroğlu yukarıda sıralananlara ek olarak, okulların spor etkinlikleri³⁵⁰ni de spor basınının da yer alan konular arasına eklemektedir.

Spor basınında yer alan konular arasında öncelikli yeri spor karşılaşmalarının almasının başlıca nedenleri arasında, yaşamın bir mücadele dizgesi olması ve spor karşılaşmalarının bu dizgeyi yansıtması gelmektedir. Bununla birlikte, özellikle kitle toplumu içindeki birey, bireyler, gruplar, kurumlar ve toplumlar arasındaki çelişkilere merak duymaktadırlar.

Takım sporlarının karşılaşmalarının yanı sıra avcılık, atıcılık, okçuluk ve güreş gibi spor dallarındaki bireysel mücadeleler, takım sporları kadar ilgi toplamamakta ve bu nedenle de spor basınında daha az yer almaktadır. Konu ile ilgili yapılmış araştırma, geleneksel spor dalları arasında bulunan güreş sporunun ancak uluslararası bir spor organizasyonu olan Avrupa Güreş Şampiyonası nedeni ile spor basınında yer aldığını ortaya koymuştur. Bu etkinlik bağlamında spor sayfalarına konu edilen güreş sporu, fotoğraf ve başlıklarla verilme eğilimine gidildiği ve haber metin yapılarının da yeterli olmadığı ortaya çıkarılmıştır³⁵¹.

Geleneksel Kırkpınar Yağlı Güreşleri'nin dışında karakucak, çayır ve deve güreşleri, cirit oyunları gibi yerel-geleneksel sporlar da kimi zaman,

³⁵⁰ Semih Eroğlu, "Türk Spor Basını", Yıllık, Ankara: Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu., A.Ü.'nin Kuruluşunun 40. Yılına Armağan, 1986-1987, Cilt IX, s. 79.

³⁵¹ Uğur Demiray, **Türk Basınına Güreş Sporuna Bakış Açısı**, İstanbul: İstanbul Güreş İhtisas Kulübü Koruma Vakfı Yayını, 1993, s. 95.

sadece uygulandığı bölgenin baskılarında yer almaktadır. Bu tür etkinliklerin spor basınında yer alma nedeni ise; spor basınının ticari kaygı duyması, toplumun genelinde azalmakla birlikte belli bir kesimin yerel ve geleneksel nitelikteki sporlara karşı olan ilgisidir.

Spor karşılaşmaları öncesi hazırlıklar da spor basınının yer verdiği konuların başında gelmektedir. Karşılaşma öncesi hazırlıklara yer verilmesinin amacı; insanların merakının giderilmesidir. Bununla birlikte, taraftarı olduğu olduğu takımın ne durumda olduğu görmek ve kendi takımı ile ilgili olumlu haberlere rastlamak, okuyucuya karşılaşmayı kendi takımının kazanacağı yönünde bir güven verdiği için, bu tür haberler spor basınında yer almaktadır. Enformasyon çağı olarak adlandırılan çağımızda bireyler toplumsal yaşamın her alanında her konu ile ilgili bilgi sahibi olmak istemektedirler. Sporu boş zamanını geçirmesine yardımcı bir araç olarak kullansa bile birey, seyredeceği karşılaşma ile ilgili bilgilere sahip olmak istemektedir. Bu nedenle de spor basınında spor karşılaşmaları öncesi hazırlıklara ve gelişmelere yer vermektedir.

Spor takım ve klüpleri ile ilgili gelişmeler ise okuyucunun dikkatini çeken bir başka konudur. Spor karşılaşmaları öncesi yapılan hazırlıklarda olduğu gibi bireyin bilgilenme gereksinimini gidermektedir. Birey söz konusu takım, klüp ve bunların sporcuları ile kendini özdeşleştirdiği ve toplumsal modelleri bu olgularda bulunduğu için takım ve klüplerle ilgili bilgi gereksinimi duymaktadır. Takımlarda yaşanan değişiklikler, oyuncuların performans durumu, yöneticilerin yeni etkinlikleri, okuyucu için önem taşımakta, bu nedenle de spor basınında haber konusu olarak yer almaktadır.

Spor basınının takım ve klüpler ile ilgili haberleri kimi zaman, spor basınının tepki toplamasına neden olmaktadır. Bunun başlıca nedeni ise, takımların ve klüplerin okul takımları, yöre-bölge takımları ve iş yeri (işletme) takımları³⁵² olarak kuruluş aşamalarında ve amaçlarında

³⁵² Fişek, a.g.e., s. 267.

farklılıklar taşıması ile sporun ve spor basının giderek ticarileşmesidir³⁵³. Bu nedenle Galatasaray Spor Klübü ile Eskişehir Spor Klübü ve Efes Pilsen Spor Klübü'nün üstlendiği işlevler farklıdır. Bir grup insanın, demokratik kitle örgütü olarak kurduğu klüpler, gönüllü birlikteliği sağlamayı amaçlarken, ticari işletmelerce kurulan klüpler, ürünlerinin reklamını yapmayı, işletmenin ilgili hedef kitlesi ile ilgili halkla ilişkiler etkinliklerini gerçekleştirmeyi amaçlamaktadırlar. Klüplerin işlevlerindeki ve amaçlarındaki bu farklılaşma, yapılarına yansıdığı gibi, spor basını ile olan ilişkilerine de yansımaktadır. İşletme klüplerinin reception, kokteyl, tanıtım amaçlı gezi ve hediyeler gibi halkla ilişkiler etkinliklerine spor basını çalışanlarının da katılması, spor basın da yer alan konu ve içeriklerin seçimini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu tür etkinliklere katılım, spor basınında psikolojik anlamda bir beklenti ve bağımlılık gibi tutumlar yaratmaktadır. Bu olumsuz tutumlar ise, işletme klüpleri ile ilgili olumsuz içerik-konudaki haberlerin, spor basının da yer almamasına neden olmaktadır.

Spor basının okuyucusunun merak ettiği bir diğer konusu ise, özdeşleştiği takımlarda halen oynamakta olan ve yeni transfer edilen oyunculardır. Bununla birlikte, jübilesini yapmış oyuncular ve bu oyuncuların yeni yaşamları da, spor basının okuyucusunun ilgisini çekmektedir. Bu oyuncular, daha önce de değinildiği gibi bireyler için toplumsal model oluşturmaktadırlar. Oyuncuların başarıları ya da başarısızlıkları, özel yaşamları, sahip olduğu servetleri, hatta giyimleri bile okuyucu için önem taşımaktadır. Bu nedenle spor basını bu konulara yer vermektedir.

Ulusal ve uluslararası spor organizasyonları, bireyin savaşa, çelişkiye olan merakının yanı sıra, yapıldığı dönem açısından da önem taşımaktadır.

³⁵³ Doğan Koloğlu, "Türk Basınında Spor", Genç Gazeteciler Eğitim Semineri', İstanbul:

Gazeteciler Cemiyeti Yayını, 1986, s. 142.

Söz konusu edilen ulusal ve uluslararası spor organizasyonları genellikle takım sporlarının uygulandığı liglerin bitmesinden sonra yapılmaktadır. Bu da, bireyin spora olan ilgisinin devamını sağlamakta ve bu dönemde haber-konu sıkıntısı içindeki spor basınına kaynak yaratmaktadır. Özellikle uluslararası spor organizasyonları, barış ve kardeşlik gibi anlamlar yüklenmiş olmakla birlikte, sporun doğasındaki rekabeti, uluslararası boyuta taşımaktadır. Bu da toplumlardaki milliyetçilik ve ulusal tanıtım söylemlerini güçlendirmektedir.

Sanayide kullanılan teknolojinin iletişim teknolojisine uyarlanması ve sermaye gruplarının çok büyümesi nedeni ile başlayan globalleşme süreci, toplumları birlikte yaşamak, aynı değerleri paylaşmak zorunda bırakmıştır. Bu düşüncenin en somut örnekleri ise spor alanında görülmüştür. Bir ülkede uygulanan spor dallarına ilişkin düzenleme ve kurallar, artık, o ülkedeki kurumlarca belirlenmemektedir. Bu da uluslararası spor örgütlerinin önemini artırmaktadır. Uluslararası örgütlerin spor kurallarında yaptığı değişiklikler, takım ve klüpler hakkında aldığı kararlar, yönetim yapılarındaki değişiklikler, spor basının okuyucusunun ilgisini çekmektedir. Bu da spor sayfalarında geniş yer tutmasına neden olmaktadır. Ulusal spor örgütleri ise, uluslararası spor örgütlerine benzer işlevleri nedeni ile spor basınına konu olmaktadır.

Stadyumlar, spor sahaları, pistler pisinler gibi spor yapılan alanlara yapılan yatırımlar, bu alanların son durumları, gerekli bakımın yapılıp yapılmaması spor basını okuyucusunun ilgisini çekmektedir. Çünkü, spor basını okuyucusu aynı zamanda sporun pasif katılımcısıdır ve spor alanlarının gördüğü işlevler onun yaşamını kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle de spor basını okuyucusu spor alanları ile ilgili haberlere ilgi duymakta, spor basını da bu konuda haberlere ve yorumlara yer vermektedir.

Sporun toplumsal yaşamdaki işlev ve öneminin her geçen gün artması, tıp, ekonomi, çevre ve mühendislik gibi birçok bilim dalı ile ilişkisinin

yoğunlaşması, sponsorluk, ilan-reklam ve tanıtım gibi olgularla gözlemlenebilen ticari kaygının umulan noktanın üstüne çıkması, spor basınında konuların ve içeriklerin futbol ve birkaç dal ile sınırlı kalmamasını gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte spor basını, spor gibi, yaşam gibi devingen ve değişken olmak zorundadır. Çünkü yaşamın geçerli kuralı:“Değişmeyen tek şey değişime yarasının kendisidir”. O da “Herşey değişir” demektir.

Genel olarak spor basını okuyucusuna içerik ve konu olarak istediğini vermektedir. Ancak “nabza göre şerbet vermek” olarak nitelendirilebilecek olan bu tutum, her ne kadar ekonominin “arz-talep dengesi” olarak adlandırılan kuralı gözetilerek yapılırsa da, spor basını yüklendiği toplumsal işlevler gözönüne alındığında, eyyamcılık ve popülistlikten başka nitelermeler ile açıklanamaz. Basın gibi spor basını da her zaman toplumdaki bir adım önde olmak ve toplumu iyiye olumluya yönlendirmek zorundadır. Konu ile ilgili Tanyolaç’ın sözleri oldukça ilginçtir: “Evet, Türk spor basını, okuyucusunun nabzına göre şerbet vermektedir. Ama bu şerbet verilirken, içine vitamin hapi de atılmaktadır...”³⁵⁴. Bu noktada yöneltmesi ve yanıtı aranması gereken soru “şerbete atılan vitaminlerin, okuyucunun bünyesine ne derece uyumlu, yararlı ya da zararlı olduğu”dur.

Spor basınında, popüler spor dalı olmanın dışında yer alabilmenin bir diğer yöntemi ise başarılı olmaktır. Ulusal ya da uluslararası alanda bir başarı kazanmak, belki de spor basınında yer almanın en kolay yönetimidir. Yapılan bu genelleme, spor tüm dallarındaki bireysel ya da takım halindeki başarılar için geçerlidir. Takım bazında bu düşüncenin en somut örneklerini, 1970’li yıllarda büyük bir çıkış yapan Trabzonspor Futbol Takımı, 1995-96 Türkiye 1. Futbol Ligi’nda başarılı sonuçlar alarak Inter-Toto Turnuvası’na katılmaya hak kazanan Gaziantepspor, Antalyaspor ve Kocaelispor Futbol Takımları ve uluslararası spor platformlarında Türkiye’nin kazandığı

³⁵⁴ Necmi Tanyolaç, “Günümüz Türk Spor Gazeteciliği ve Basınının Durumu”, *Spor Basını ve Basında Spor*, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayını, 1985, s. 18.

başarıya imza atan 1995-96 Koraç Kupası Şampiyonu Efes Pilsen Basketbol Takımı oluşturmaktadır.

Birçok Dünya, Avrupa ve Olimpiyat Şampiyonlukları bulunan halterci Naim Süleymanoğlu ve 1995 yılında, Greko-Romen Stilde Dünya Güreş Şampiyonu olan Hamza Yerlikaya az önce yapılan genelleminin bireysel bazda en somut örneklerini oluşturmaktadırlar.

Bununla birlikte spor dünyasında magazinelle anlamda sansasyon yaratacak olaylar, demeçler de spor basınında konu-içerik olarak işlenmektedir.

Spor basınında, işletmeci yaklaşım nedeni ile oluşan yayın politikası ve okuyucu kitlenin spor basını üzerindeki psikolojik baskısı, spor basını içerik ve konusunu olumsuz yönde etkilemektedir.

Belirli takımların taraftarlarının, kendi takımları ya da ilgilendikleri spor dalı ile ilgili olumlu haberleri ve yorumları sürekli görme isteği ve bu yönde spor basınına yaptıkları baskı, spor basınında gizli bir sansür mekanizmasının işletilmesine neden olmuştur. Ağırlıklı okuyucu kitlesinin taraftarı olduğu takımlara çok daha fazla yer vermek, spor basını başlıca görev ve uygulamaları arasına girmiştir. Spor basını, taraftarların tepkisini çekme ve tiraj düşümesi gibi korkuları nedeni ile bu takımlar ilgi ilgili olumsuz haber ve yorumlara yer vermemektedirler. Spor basını ancak, o takım ya da takımlar başarısız sonuçlar aldığı anda, başarısızlıkları sonuç ile tescil edildiğinde, öneriler başlığı altında olumsuz yorum ve haberlere yer vermektedir.

Bu düşüncenin ve uygulamanın olumsuz bir uzantısı da spor basınına bağlı bulunduğu gazetenin değişik baskılarda yaşanmaktadır. İstanbul baskısı olarak adlandırılan ve İstanbul'da dağıtımı yapılan baskılarda İstanbul takımlarını öven içeriklere yer verilirken, Anadolu-Taşra baskısı olarak adlandırılan ve İstanbul dışındaki şehirlere dağıtımı yapılan baskıda ise Anadolu takımlarının başarılarını konu edinen içeriklere yer verilmektedir. Fenerbahçe ve Bursaspor Futbol Takımları arasında oynanan

bir karşılaşma sonrası, haber İstanbul baskısında “Fener’e kim dayanır”, Anadolu baskısında ise “Bursaspor galibiyeti kaçırdı”³⁵⁵ başlıkları ile verilmiştir.

Spor basınında taşradan gelen haberler dışında mahreç verilmemesi de spor basınıının İstanbul ile ne derece özdeşleşmiş olduğunu ve konu-içerik dağılımında İstanbul kökenli haberlere ne derece önem verdiğini göstermektedir.

Spor basınının içerik ve konusunda yaşanan bir diğer sıkıntı da, bölgecilik ve şehircilik ayrımı yapılmasıdır.

Türkiye’de sporun çağdaş anlamda ilk örgütlenme örneği futbol alanında olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu döneminde 17 Mayıs 1903 tarihinde İstanbul’daki yabancı futbol takımları, İstanbul Futbol Birliği adı altında ilk spor örgütünü kurmuşlardır. Yabancı takımlar tarafından kurulan bu örgüt, 1905-1906 sezonunda Galatasaray, 1908-1909 sezonunda da Fenerbahçe Futbol Takımlarının lige katılmasına izin vermiştir³⁵⁶.

Görüldüğü gibi ilk örgütlenme yabancılar arasında olmuş, daha sonra Türk takımlarının katılımı ile de İstanbul takımlarının oluşturduğu bir örgüt halini almıştır. Bu örgütlenme içeriğinin olumsuz uzantısı, günümüz sporunda ve spor basınında da görülmüştür.

1960’lı yıllardan itibaren Anadolu takımlarının büyük bir çıkış yapması, İstanbul takımlarının ulusal bazdaki örgütlenme ve kural oluşumlarını kendi çıkarları doğrultusunda yapmış olmaları, zaten var olan İstanbul-Anadolu ayrımcılığını güçlendirmiştir.

Bu ayrımcılığın temel nedenlerinden biri de; bir örgüt aracı olan takımların daha önce de değinildiği gibi okul (Galatasaray, Mülkiyeliler, TED Kolej gibi), işyeri (MKE Ankaragücü, Eczacıbaşı, Efes Pilsen gibi) şeklinde örgütlenmesinin yanı sıra yöre-semt (Fenerbahçe, Sarıyer, Eskişehirspor, Konyaspor gibi) şeklinde örgütlenmesidir.

³⁵⁵ Kozanoğlu, 1990, s. 135.

³⁵⁶ Fişek, a.g.e., s. 275-276.

Bu tür örgütlenme şekli ve amacına sahip takımları ve bu takımların spor etkinliklerini konu edinen ve bir ticari işletme niteliği de taşımakta olan spor basınının, kendini bu ayrımcılıktan soyutlanması beklenemez. Nitekim spor basını da, Jahn-Turner akımının spor yüklediği milliyetçi-bölgeci anlamları ve bu anlamların toplum üzerindeki etkilerini, taşımakta olduğu ticari kaygıları nedeni ile kullanmıştır.

Spor basınında bölgecilik ayrımının yanı sıra milliyetçilik akımları altında milliyet ayrımcılığı da geniş bir uygulama alanı bulmaktadır. Spor basının içinde bulunduğu topluma taraf olması ve onu destekler nitelikteki içeriğe yer vermesi doğaldır. Ancak spor basının, bu konu ile ilgili duygusal milliyetçilik söylemlerine yer vermesi³⁵⁷, konun başka noktalara doğru saptırıldığını göstermektedir. Osmanlı İmparatorluğu ve Kurtuluş Savaşı döneminde Fenerbahçe, Galatasaray ve Beşiktaş'ın işgal kuvvetleri takımları ile yaptıkları karşılaşmaların, toplumun içinde bulunduğu koşullara tepki vermek için tek olanağı oluşturması, sporda ve spor basınında milliyetçi söylemin kullanılmasının önemli kökenleri arasında bulunmaktadır.

Toplumların, uluslararası ekonomi, kültür, sanat, siyaset, teknoloji, bilim gibi alanlarda başarı kazanamamış olması, toplumu bu tür başarıları en kısa yoldan kazanabileceği alan olan spora yöneltmiştir. Bu yönelimin de spor basınına yansması doğaldır.

Özellikle enflasyonist ekonomi politikaların uygulandığı ülkelerde yaşayan toplumlarda, milliyetçilik eğilimleri belirginleşmekte ve bu eğilim spor ile benzeri tüm toplumsal sistemlere dağılmaktadır. Bu dağılımın, kitle toplumlarında etkin olan kitle iletişim araçlarından olan spor basını kanalı ile yapıldığında, milliyetçilik akımlarının ne denli etkili olacağı görülebilir.

³⁵⁷ Koloğlu, 1986, s. 145.

Spor ve spor basınında milliyetçilik söylemlerinin kullanımına en somut örnekleri uluslararası karşılaşmalar oluşturmaktadır.

Galatasaray Futbol Takımı'nın Avrupa Futbol Federasyonları Birliği (UEFA) Kupası'ndan karşılaştığı İsviçre'nin Neuchatel Xaimax Futbol Takımı'nı yenerek elemesinden sonra, UEFA'nın yetkili organlarının karşılaşma sonucu iptal etmesi, ulusal anlamda birçok tepkiye yol açmıştır. Bu karar karşısında toplum, tepki verme aracı olarak kendisine spor basınına seçmiştir. Spor basınında yer alan duygusal milliyetçilik yüklü haber ve yorumlar büyük bir kamuoyu oluşturmuş ve UEFA'nın yetkili organlarınca alınan sonucun iptaline yönelik karar geri çekilmiştir.

Spor ve spor basınındaki duygusal milliyetçilik söylemine ilişkin bir diğer örnek ise milliyetçilik motifini işleyen Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)'nin bayraklarının, uluslararası karşılaşmalarda tribünlerde görülmesi ve bunların spor basınında görsel öğe olarak yer almasıdır.

Duygusal milliyetçilik söylemlerinin toplumun her kesiminde etkili olduğunun farkında olan spor basını, toplumsal bir olgu haline dönüşen milliyetçilik söylemlerini ticari amaçları doğrultusunda kullanmaktadır.

Spor basınına içerik ve konu belirlenmesinde etken olan bir diğer faktör de spor basını çalışanlarının taraftar oldukları takımlar ile ilgili tutumlarıdır.

1940'lı yıllarda klüp isimlerini alan dergiler ile başlayan klüp haberciliği uygulamaları, günümüz spor basınında da spor yazarları ve muhabirlerce sürdürülmektedir.

Spor basını çalışanının, muhabir ya da yazar olsun, daha önce sıralanmış olan nedenlerden ötürü bir klübün taraftarı olması gayet doğaldır. Çünkü sonuçta spor basını çalışanı da bir insandır ve insansal özellikleri ile hareket etmesi kaçınılmazdır. Ancak bu, spor basını çalışanı için spor ve basın gibi iki etkin toplumsal olguyu bünyesinde barındıran spor basınında fanatik bir taraftar gibi davranmasını da gerektirmemektedir.

Spor basını çalışanları, verdikleri haber ve yaptıkları yorumlarda tarafsız davranmak zorundadır. Tarafsızlığın soyut bir kavram olduğu ve kişilere göre öznellik taşıdığı gözlerden kaçmayan bir gerçektir. Her soyut kavram gibi tarafsızlık da bireylere göre değişik anlam taşımaktadır. Spor basını çalışanlarının tarafsızlığı, olaya, konuya, habere hangi açıdan baktıklarını belirtmek, vurgulamak ile başlamaktadır. Bilimsel çalışmalarda tarafsızlık, objektiflikte olduğu gibi izlenen yönetimin başkalarınca da uygulanması ile aynı sonuçlara ulaşılacağı düşünüldüğünde benzer bir genelleme spor basını çalışanlarının tarafsızlığı için de yapılabilir.

Ancak yapılan genelleme günümüz spor basınında karşılaşılan örnekler nedeni ile geçerliliğini ve uygulama olanağını yitirmektedir. Kozanoğlu'nun deyimi ile "yazılarını klüp flaması gibi dalgalandırırken, gazetecilik misyonunu bizim klüp misyonuna ezdirenler..."³⁵⁸, spor basınının tarafsızlığını tartışmalı hale getirmektedirler.

Spor basınına yöneltilen eleştirilerin başında gelen, taraftar spor basını hatasının önemli nedenleri arasında; eski sporcuların, spor yazarı olarak istihdam edilmesi bulunmaktadır. Eski sporcu, yeni spor yazarlarının duygusal olarak formasını giydiği takımı desteklemesi doğal olarak karşılanabilir, ancak bu tutumu haber ve yorumlarında taraftarlığa ve fanatikliğe uluşturması da aynı doğallık referansı içinde reddedilir.

Spor basınında taraftarlık olgusu, tutarsızlığı da beraberinde getirmektedir. Spor basını çalışanlarının taraf tutarak yaptığı haber ve yorumlar, sahada oynanan oyun ve sergilenen performansı ile spor basınında yer alanların farklı olmasına yol açmaktadır. Bir karşılaşma sonrası aynı karşılaşmada oynayan hem sol açığın hem de bu sol açığın karşısında oynayan sağ bekin aynı anda nasıl üç yıldız alabildiklerine okuyucu ve oyuncuların kendileri de şaşırılmaktadır. Bu tutarsızlık, basın ve spor

³⁵⁸ Kozanoğlu,1990, a.g.e., s. 127-128.

basınının en büyük silahı, en önemli özelliği ve tek sermayesi olan inanılirlığı yitirmesine yol açmaktadır.

Söz konusu suçlamalar, spor basınına eski sporcu olarak girenler gibi, spor basını çalışanı olmayı kendisine meslek olarak seçenlere de yöneltilebilir. Spor basını çalışanlarının herhangi bir klübün taraftarı olması, onun haber ya da yorumlarını tarafsız olarak yapmasını engellememelidir. Ancak uygulamada, düşüncenin tam tersi ile karşılaşmaktadır. Bunun en somut örneği Galatasaray Spor Klübü'nün taraftarı olarak bilinen spor yazarı Hıncal Uluç'tur. Uluç "Sarı-kırmızı kaşkol" adını verdiği kitabında ve hemen her medyatik ortamda Galatasaray taraftarı olduğunu deklare etmektedir. Bu mesleki ve etik açısından gayet doğal ve yapılması gereken bir davranıştır. Uluç'un Galatasaray taraftarı olmasının yanı sıra bilinen bir başka özelliği de seyirciyi şiddete yöneltecek her türlü davranış, demeç, haber ve yoruma karşı çıkmasıdır. Bu karşı çıkış da Uluç'un Galatasaray taraftarı olmasını deklare etmesi kadar doğaldır. Ancak dönemin Galatasaray Spor Klübü Başkanı Ali Tanrıyar tarafından şampiyonluk kutlması sırasında söylenen "Galatasaray seni sevmeyen ölsün" şeklindeki şiddet içerikli sözleri savunması da o denli yanlıştır. Dönemin popüler bir şarkısından uyarlanan bu sözler, Uluç tarafından savunulmuş, bu sözlerin yanlış anlaşıldığı ve bu sözlerin sporun rekabet ruhunu yansıttığı ileri sürülmüştür.

Spor yazarlarının sürekli yinededikleri bir diğer hata da, özellikle kendi taraftarı oldukları klüpler ile ilgili bir yönetici tutumu içinde olmalarıdır. Spor yazarları, klüplerin iç işlerine karışmaksızın, onların kendi kendilerini yönetmek gibi temel haklarına zarar vermeksizin görevlerini yerine getirmelidirler³⁵⁹. Gerek spor basını, gerekse de spor yazarları nasıl ki kendilerinin başka güçlerce denetlenmesini, yönetilmesini ve yönlendirilmesini onaylamıyor ise, kendisi de bu hataların içinde olmamalıdır.

³⁵⁹ Rıza Sümer, *Sporda Demokrasi 2 Türkiye'de Spor Federasyonlarının Tarihsel Gelişimi Bir Örnek Olay Futbol-Belgeler ve Yorumlar*, Ankara: 1990, s. 322.

Yerel spor basınında da benzer hatalar ile karşılaşmaktadır. Yerel spor basınında çalışanları, taraftar baskısı nedeni ile ev sahipliği yapan takımı desteklemekte ve bunu dengesiz bir biçimde yapmaktadırlar.

Galibiyeti zafer, yenilgiyi ise felaket olarak gören spor basınında bu tür içeriklerinin olumsuzlukları, sadece spor basınında inanırlılığına verdiği zararlar ile sınırlı kalmamaktadır. Taraflı içeriklerin olumsuzlukları, tribünlere, saha içine, stat dışlarını, yönetim kurullarına hatta antrenman sahalarına kadar şiddet unsuru olarak yansımaktadır.

Gerçeği çarpıtılarak yapılan haber ve yorumlar, spor basınında konu bulamama mazereti ardına sığınması ile açıklanamaz. Spor gibi toplum ile bütünleşmiş ve yaygınlık kazanmış bir olgu ile ilgili haber sıkıntısı yaşandığı yönünde mazeretler, mantık ölçüleri içerisinde kabul edilemez. Haber ve yorumda gerçeğin çarpıtılması meslek etiğinin, meslek bilgi ve birikiminin, meslek saygısının bulunmadığının en somut göstergesidir.

Bu konu ile ilgili birkaç örnek sıralamak gerçeğin çarpıtılarak haber ve yorum olarak verilmesinin hangi boyutlara vardığını ve meslek etiği ile saygısının ne durumda olduğunu sergilemek açısından yararlı olacaktır:

Eski Futbolcu Selçuk Yula: "... Sen benim bardaki resmimi bas, yalan haber yaz, kötü oynayınca 'bu forma sana yakışmaz, ruhsuz, şımarık' de, futbolcuyla futbol konuşacağına, altı karıncanın üzerinde resmini çekip, garip haberler yaz..."

Fenerbahçe Futbol Takımı Eski Teknik Direktörü Yılmaz Yüçetürk: "Benimle konuşmadan röportaj yapanlar oldu, hem de sekiz sütun üzerine. Ağzımdan takım tertibi yaptılar, Fenerbahçe'den 19 kişiyi sattırdılar. Hiç görmediğim arkadaşlar..."

Fenerbahçe Amigosu Oğuz Bayram (Kemik): "Olaylarda basının kışkırtması var... adam gazeteyi açıp okuyor, kendi oyuncusu hakkında aslı astarı olmayan bir yazı..."³⁶⁰.

³⁶⁰ Kozanoğlu, 1990, a.g.e., s. 125.

Sporcunun, teknik adamın öncelikle bir makina değil, insan olduğu unutulmuş gerçeğin çarpıtılması ile verilen haberler ve yapılan yorumlar, sporcuların ve teknik adamların motivasyonunu ve sonrasında da kaçınılmaz olarak performanslarını olumsuz olarak etkilemektedir.

Spor basınında yer alan asılsız haber ve yorumları okuyan seyirci, takımına, sporcusuna ve teknik adamlarına ön yargılı olarak yaklaşmakta, haberlerin ve yorumların yanlış ya da kasıtlı verilmiş olduğunu düşünmeksizin bu kişileri cezalandırmaktadır.

Spor basınında içerik ve konuda yaşanan ve eleştirelere konu olan bir diğer noktada da önceki dönemlerde sadece karşılaşmaların yapılmadığı hafta içi ve liglerin bitmesinden sonraki günlerde karşılaşılan magazinleşmedir.

Spor basınıının spor gibi işten kaçış, boş zamanı değerlendirme işlevlerinin bulunduğu kesindir. Ancak spor gibi toplumsal işlevler yüklenmiş olan bir olgunun da alabildiğine vulgarize edilerek magazinleşmesi birçok açıdan tehlikeler yaratmaktadır.

Spor basınında magazinleşmenin nedenleri arasında kitle iletişim araçları ve dağıtım kanallarının sahipliğinde yaşanan sermaye yoğunlaşması bulunmaktadır. Özellikle dağıtım kanallarında yaşanan sermaye yoğunlaşması, yeni yayın organlarının piyasaya sürülerek, dağıtım maliyetlerinin azaltılması sonucunu doğurmuştur. Bulvar gazeteciliği ve spor içerikli yayınların çoğalması, spor basınıının var olan konu-haber sıkıntısı bahanesinin daha geçerli hale gelmesine yol açmıştır. Yine konu ile ilgili örneklerin verilmesi, spor basınında magazinleşmenin ne boyutlara ulaştığı ve bunun ne denli yanlış yapıldığını ortaya koyacaktır:

Fenerbahçe Futbol Takımı oyuncusu Osman süpriz bir şekilde Trabzon Futbol Takımı'na transfer olmuştur. Taraftar bu transferin nedenini merak etmektedir. Spor basını, Osman ile yaptığı röportajda bu transferin nedenini Osman'ın aile ocağına dönmek istemesi ve anne-babasının yanında yaşamak istemesi olarak açıklar. Ancak Osman'ın anne ve babası hayatta değildir.

Tanju Çolak'ın uzun süre gol atamadığı dönemde, eşi ve çocuğunun, bir karşılaşmasını televizyondan izlerken tepkileri haber yapılmak istenmektedir. Televizyondan seyredilen karşılaşmanın ilk yarısında da gol atamayan Tanju'ya çocuğunun kızdığını ve hatta küfür ettiği, karşılaşmanın ikinci yarısında Tanju'nun gol atması üzerine tüm ailenin çok sevindiğini yazılmıştır. Anca söz konusu edilen maç televizyondan yayınlanmamıştır.

Yorum gerektirmeyen bir başlık: "Csernai'nin Adanaspor malzemecisinin odasında gece yarısı ne işi vardı". Ve bu haber sonrası Adanaspor malzemecisinin söyledikleri "Olayı Adana'ya dönünce duydum. Böyle bir olay kesinlikle olmadı. Karım kaçtı gitti. 15 yaşındaki çocuğum kapıyı suratıma kapattı..."³⁶¹.

Sporculara adeta maskeli balodaymışcasına kostümler giydirerek, ellerine "tabanca", "tüfek" verilerek ve genellikle de toplumun büyük bir kısmının sahip olamayacağı arabalarının üzerinde yapılan röportajlar, sporcunun ya da teknik adamın spor alanında başarı ya da başarısızlığı ile ilgili olmayan, özel hayatı hiçe sayan haberler ve yorumlar, spor basınının magazinleşmesinin ne boyutlara ulaştığını göstermektedir.

Spor basının çalışanları okuyucuyu bilinçlendirecek olan sorulara yanıt aramalı, bulunduğu bu yanıtları spor sayfalarında yayınlayarak, yorumu okuyucuya bırakmalıdır.

Spor basının gelişmesinde önemli bir faktör olan ulusal ve uluslararası organizasyonlarda spor basını ile ilgili getirilen yeni düzenlemeler, spor basınında magazinleşme ve gerçeğin çarpıtılmasını en aza indirgenmesine yardımcı olmaktadır. Özellikle yurtdışında bu tür organizasyonlara ancak Dünya Spor Yazarları Birliği (AIPS) üyesi olan muhabir ve yazarların katılımına izin verilmektedir. Sporcu ve teknik adamların güvenliğini amaçlayan bu uygulama, ziyaretlerin belli bir düzen içinde yapılmasına, sporcuyu ve teknik adamları ile yapılacak röportajlar için randevu alınması

³⁶¹ Kozanoğlu, 1990, a.g.e, s. 132-134.

koşulunun getirilmesine, “yanyana fotoğraf-şişirme yazı”³⁶² şeklinde gerçeği yansıtmayan ve magazin haberi olmanın ötesine geçmeyen haberlerin ortadan kalkmasına yardımcı olmuştur.

Magazinleşme sürecinde en önmeli öğelerden birisi de; spor kamuoyundan alınan demeçlerin çarpıtılarak verilmesidir. Gelişmiş ülkelerdeki spor basınında sporcu, teknik adam ve yöneticilerin demeçlerine fazla yer verilmemektedir. Gazetecilik adına bir kolaylık, işten kaytarma gibi anlamlar taşıyan demeç alma alışkanlığının azaltılması ve spor sayfalarının demeç yoğunluğundan kurtarılması gerçek anlamda haber ve yorumların yapılmasına ve sayfalarda yer bulmasını sağlamıştır.

3.3.2. Haber ve yorum yapısı

Spor basınında daha önce de değinilen nedenlerden ötürü takım sporlarına daha fazla yer vermektedir. Söz konusu edilen takım sporları içinde futbol ve basketbol konu olarak başat konumdadırlar.

Spor Basınında haber ve yorumlar, her ne kadar bir şablona dayalı olmaksızın hazırlansa da, kendi içinde bir düzene dayanmaktadır. Spor muhabir ve yazarlarının farkında olmadan uyguladığı bu şablon, bir kural olarak değil bir gelenek olarak işlemektedir. Kuraldan çok gelenek özelliği taşıması nedeni ile bu şablon, geleneği oturtan kişinin beğenisini, birikimini, bu mesleğe ve olaylara yaklaşımını yansıtmaktadır. Yine kurala bağlı olmaksızın yapıldığı için zamanla değişime uğramakta ve bu değişim haber ve yorumların yapısını olumsuz yönde etkilemektedir. Kimi zaman haber ya da yorumda yer alması gereken çok önemli bir bilgiye yer verilmemekte, kimi zaman ise gereksiz bilgiler ile okuyucu oyalanmaktadır.

Gazetecilikte ve dolayısıyla spor basınında temel olarak bilinen haber yazmada 5 N ve 1 K kuralına dayanmaktadır. Spor haberinin içinde kesinlikle yanıtı bulunması gereken sorular; **Kim?, Ne?, Ne zaman?,**

³⁶² Kemal Belgin, “Spor Gazeteciliği Konusunda Çağdaş Gelişmeler”, **Spor Basını ve Basında Spor**, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayını, 1985, s. 26.

Nerede?, Nasıl? ve Niçin? dir. Basının tüm alanlarında da aranan bu soruların yanıtlarıdır.

Spor basınının haber yapısını diğer alanlardan farklı kılan bu soruların öncelik sıralanamasının değişik olması ve tüm bu sorulara yanıt verirken, değişik bir biçimin kullanılmasıdır. Bu noktada herhangi bir asayiş ya da ekonomi haberi ile herhangi bir spor haberinin karşılaştırılması, aralarındaki farklılıkları en net biçimde ortaya koyacaktır.

Spor basınındaki haber yapısının farklı olmasının bir diğer nedeni de; spor basınının yaygınlaşması ve popüler kültürün bir parçası olmasıdır. Spor basınının popülize olması, kitle kültürünün bir özelliği olan kolay ve kitlesel üretilmesine ve aynı özellikler içinde tüketilmesine yol açmıştır. Bu nedenledir ki, spor basınında konular ve haber içerikleri ile yapıları da basitleşmiştir. Bunun tek savunusunu olan; halk ile spor basını bütünleşmesi, yapılan bu uygulama hatasını geçerli kılmamaktadır. Spor basınının tüm aşama ve alanları ile bir eğitim kurumu olduğu ve diğer toplumsal işlevleri bulunduğu gözönüne alındığında haber ile eş anlam taşıyan haber yapısının uygulamaların tam aksi yönde yapılmasını gerektirdiğini ortaya koymaktadır.

Takım sporları ile ilgili haberler genellikle karşılaşma öncesi ve sonrası olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Toplumun karşılaşma öncesi takımlardan bilgilendirmek için haber yapıldığı gibi, bu karşılaşmanın sonucundan bilgilendirmek için de haber yapılmaktadır. Bu bağlamda takım sporları ile ilgili haber yapılarını, karşılaşma öncesi ve sonrası olarak ikiye ayırarak incelemek, spor basınında yer alan haberlerin yapısının ve bu yapı içinde bulunması gereken öğelerin daha net anlaşılmasını sağlayacaktır. Burada takım sporları ağırlıklı olmak üzere ve takım sporlarından da futbol ile ilgili haber ve yorum yapısı ön plana çıkmaktadır.

Karşılaşma öncesi verilecek haberler, takımlar, oyuncular, hakem ve sonuca etki edebilecek diğer faktörler ile ilgili bilgileri içermek zorundadır.

Bu bağlamda spor basınında karşılaşma öncesi yer alan haberlerde bulunması gereken öğeler şu şekilde sıralanmalıdır:

Takımlar ile ilgili bilgiler:

1. Takımların Ligdeki durumları: Kaçınıcı sırada oldukları
2. Geçmişe göre başarı durumları: Geçmiş sezona göre gösterdiği başarı ya da başarısızlık, şampiyonluk iddiasının yinelenmesi ya da küme düşme tehlikesinin belirmesi, herhangi bir kupada başarılı ya da başarısız olması
3. Son dönemdeki başarıları: Lig şampiyonluğu, yurtiçi ya da yurtdışında herhangi bir kupada şampiyonluk kazanması, herhangi bir kupada tur atlaması, hazırlık döneminde büyük bir takımı yenmesi gibi
4. Karşılaşan takımlar arasındaki rekabet: Aralarında ezeli rekabetin olması, kaç defa karşılaştıkları ve bu karşılaşmalarda alınan sonuçların genel değerlendirmesi gibi
5. Karşılaşmanın takımlar açısından taşıdığı önem: Şampiyonluk mücadelesini, tur atlamayı ya da küme düşmeyi etkilemesi, herhangi bir olay ya da karşılaşmadan ötürü bu karşılaşmanın önem taşıması gibi
6. Birbirleri ile yaptıkları son karşılaşmada alınan sonuç
7. Diğer takımlar ile yaptıkları son karşılaşmalarda aldıkları sonuçlar
8. Birbirlerine oranla karşılaştırmaları: Performans durumları, lig ya da kupada başarı durumları
9. Derby karşılaşmalarında aldıkları sonuçlar: Derby takımları olarak nitelendirilen, ligin motoru durumundaki güçlü takımların, büyük önem taşıması ve bu takımları ile yapılan karşılaşmalardan alınan sonuçların başarıya büyük ölçüde etki etmesi
10. Takımların uygulamakta oldukları teknikler
11. Takımların deplasmanda aldıkları başarılar: Takımlardan birisinin deplasmanda oynamış sayılması nedeni ile takımların deplasmanda aldıkları başarılar, özellikle kupa maçlarında önem taşımakta olduğu için ilgili bilgilerin verilmesi

Oyuncular ile ilgili bilgiler

1. Yeni transfer edilen oyuncular: Yeni transfer edilen oyuncuların uyumları, performans durumları, sonucu etkileyecek önemi taşıyıp taşımadıkları gibi
2. Oyuncuların fiziki ve moral performansları: Oyuncuların daha önceki karşılaşmalardan ya da özel yaşamlarındaki kimi olaylardan kaynaklanan fiziki yorgunluk ya da moral çöküntüsü, bir önceki hafta karşılaşmayı kazanmalarından ötürü morallerinin yüksek olması, erken form tutmaları nedeni ile formsuzluk yaşamaları gibi
3. Sonuca etki edebilecek oyuncular: Bu oyuncuların isimleri, performans durumları, attığı gol ya da sayılar, takıma katkıları gibi

Hakemler ile ilgili bilgiler

1. Hakelerin geçmiş yıllara göre başarıları: Klasman yükselmeleri, yönettikleri maç sayısındaki artışlar gibi
2. Yönettikleri son önemli maçlar: Yurtdışında ya da yurtdışında önem taşıyan maçlar gibi
3. Karşılaşmanın oynanacağı sezondaki başarı durumu: Aldığı kararlardaki doğruluk oranı, yönettiği maçlarda olay çıkıp çıkmaması gibi

Sonucu etkileyebilecek olan faktörler ile ilgili bilgiler

1. Karşılaşmanın yapılacağı alanın durumu
2. Karşılaşmayı izlemesi olası taraftarların durumu, takımlarına yaklaşımları, takımların izleyicilerinin daha önce neden oldukları olaylar gibi
3. Sıcaklık ve hava koşulları: Karşılaşmanın çok sıcak ya da soğuk bir havada, kar, yağmur ya da sis altında oynanacak olması gibi

Otorite, sporcu ve yöneticilerin maç ile ilgili görüşleri

Konunun uzmanlarının, karşılaşma yapacak takımların oyuncularının ve teknik adamları ile yöneticilerin maç sonucuna ilişkin tahminleri ve düşünceleri.

Karşılaşma sonrası verilecek haberlerde ise karşılaşma öncesi verilen haberden farklı olarak karşılaşma içinde gelişen önemli olaylara yer

verilmektedir. Karşılaşma öncesi verilen haberde bulunan öğeler yeniden haberin takibi anlamında verileceği gibi, çeşitli nedenlerden ötürü verilmemiş ve bu nedenle karşılaşma sonrası verilecek haber yapısı içinde de verilmiş olabilir. Bu bağlamda karşılaşması sonrası verilen haberin yapısı içinde bulunması gerek öğeler ise şunlardır:

Takımlar ile ilgili bilgiler:

1. Takımların Ligdeki durumları: Kaçınıcı sırada oldukları
2. Geçmişe göre başarı durumları: Geçen sezona göre gösterdiği başarı ya da başarısızlık, şampiyonluk iddiasının yinelenmesi ya da küme düşme tehlikesinin belirmesi, herhangi kupada başarılı olması ya da olmaması gibi
3. Son dönemdeki başarıları: Lig şampiyonluğu, yurtiçi ya da yurtdışında herhangi bir kupada şampiyonluk kazanması, herhangi bir kupada tur atlaması, hazırlık döneminde büyük bir takımı yenmesi gibi
4. Karşılaşan takımlar arasındaki rekabet: Aralarında ezeli rekabetin olması, kaç defa karşılaştıkları ve bu karşılaşmalarda alınan sonuçların genel değerlendirmesi gibi
5. Karşılaşmanın takımlar açısından taşıdığı önem: Şampiyonluk mücadelesini, tur atlamayı ya da küme düşmeyi etkilemesi, herhangi bir olay ya da karşılaşmadan ötürü bu karşılaşmanın önem taşıması gibi
6. Birbirleri ile yaptıkları son karşılaşmada alınan sonuç
7. Diğer takımlar ile yaptıkları son karşılaşmalarda aldıkları sonuçlar
8. Birbirlerine oranla karşılaştırmaları: Performans durumları, lig ya da kupada başarı durumları
9. Derby karşılaşmalarında aldıkları sonuçlar: Derby takımları olarak nitelendirilen, ligin motoru durumundaki güçlü takımların, büyük önem taşıması ve bu takımları ile yapılan karşılaşmalardan alınan sonuçların başarıya büyük ölçüde etki etmesi
10. Takımların uygulamakta oldukları tekniklerin başarı ya da başarısızlığa etkileri

11. Takımların deplasmanda aldıkları başarılar: Takımlardan birisinin deplasmanda oynamış sayılması nedeni ile takımların deplasmanda aldıkları başarılar, özellikle kupa maçlarında önem taşımakta olduğu için ilgili bilgilerin verilmesi

Oyuncular ile ilgili bilgiler

1. Yeni transfer edilen oyuncular: Yeni transfer edilen oyuncuların takıma uyumları, performansları, sonucu etkileyip etkilemeyecekleri gibi
2. Oyuncuların fiziki ve moral performansları: Oyuncuların daha önceki karşılaşmalardan ya da özel yaşamlarındaki kimi olaylardan kaynaklanan fiziki yorgunluk ya da moral çöküntüsü, bir önceki hafta karşılaşmayı kazanmalarından ötürü morallerinin yüksek olması, erken form tutmaları nedeni ile formsuzluk yaşamaları gibi
3. Sonuca etkileyen oyuncular: Bu oyuncuların isimleri, performans durumları, attığı gol ya da sayılar, takıma katkıları gibi
4. Karşılaşmada hangi oyuncuların sonucu etkileyecek hareketler yaptığı
5. Sonucu belirleyen oyuncular ve başarıları

Hakemler ile ilgili bilgiler

1. Hakemlerin geçmiş yıllara göre başarıları: Klasman yükselmeleri, yönettikleri maç sayısındaki artışlar gibi
2. Yönettikleri son önemli maçlar: Yurtdışında ya da yurtdışında önem taşıyan maçlar gibi
3. Karşılaşmanın oynanacağı sezondaki başarı durumu: Aldığı kararlardaki doğruluk oranı, yönettiği maçlarda olay çıkıp çıkmaması gibi
4. Sonucu etkileyen ve etkileyebilecek olan hakem karar ve hataları
5. Hakem kararları nedeni ile ortaya çıkan olaylar

Karşılaşma içindeki önemli olaylar ile ilgili bilgiler

1. Karşılaşmanın temposu: Yüksek ya da düşük bir tempo ile oynandığı, heyecanlı ya da heyecansız bir karşılaşma olduğu, karşılaşma süresinde temponun dağılımı, ilk yarı yüksek ikinci yarı düşük bir tempo ile oynanması gibi

2. Karşılaşmada kullanılan taktikler: takımların teknik yönetimlerince oyun içinde uygulanan değişik taktikler, ilk yarıda savunma ağırlıklı ikinci yarıda hücum ağırlıklı bir oyun anlayışı gibi

3. Takımlarda yer alan oyuncuların, karşılaşmanın sonucunu etkileyen hareket ve hataları: topun direktten dönmesi, gol ya da sayı olması, serbest atış ya da penaltıya neden olması gibi

4. Karşılaşmada sonucu etkileyebilecek olan hareket ve hatalar: Kaybedilen ya da kazanılan pozisyonlar, gol, sayı kurtarışları gibi

5. Karşılaşma boyunca meydana gelen sakatlanmalar, ihraçlar ve bunlardan kaynaklanan oyunun durma süresi

Sonucu etkileyen faktörler ile ilgili bilgiler

1. Karşılaşmanın yapılacağı alanın durumu

2. Karşılaşmayı izleyen taraftarların durumu, tezahüratlar, taraftarların dağılımı, takımlarına olan yaklaşımları, takımların izleyicilerinin daha önce neden oldukları olaylar gibi

3. Sıcaklık ve hava koşulları: Karşılaşmanın çok sıcak ya da soğuk bir havada, kar, yağmur ya da sis altında oynanması gibi

Sonuç ile ilgili bilgiler

1. Karşılaşmanın sonucu

2. Çeşitli istatistiki bilgiler: Pas isabet oranı, top kaybı ya da kazancı, faul, ofsayt sayılar, gösterilen kartlar ve ihraçlar, sakatlanmalar gibi.

Takım sporlarında, birçok göstergenin aynı anda sergilenmesi nedeni ile izleme daha güç gerçekleştiği için istatistiki bilgilere daha çok yer verilmektedir. Haberin hazırlayıcısı, istatistiki verileri, sayıları kullanarak yalın bir anlatımdan çok, kendi geliştireceği özgün bir tarz ile okuyucuya sunmalıdır. Çünkü okuyucu, spor sayfalarında matematiksel ifadeleri sonuçların dışında görmek istememektedir.

Bireysel sporlarda ise farklı bir haber yapısı bulunmak zorundadır. Bireysel sporlardaki karşılaşmalar ile ilgili haberler takım sporları ile ilgili haberler de olduğu gibi karşılaşma öncesi ve sonrası olarak iki bölümde

incelenebilmektedir. Ancak genel olarak incelendiğinde bireysel sporlar ile ilgili haberlerin yapısında bulunması gereken özellikler şu şekilde sıralanmaktadır:

Sporcu ile ilgili bilgiler

1. Geçmiş yıllardaki başarıları: Kırdığı rekorlar, kazandığı şampiyonluklar, demokratik kitle örgütleri tarafından verilen ödüller gibi
2. Karşılaşmanın oynandığı sezondaki başarı durumları
3. Son karşılaşmalarında aldıkları sonuçlar
4. Birbirleri ile oynadıkları son karşılaşmada aldıkları sonuçlar
5. Birbirleri ile aralarındaki rekabet
6. Önemli rakipleri yaptıkları karşılaşmalardan alınan sonuç
7. Karşılaşmanın kendileri için taşıdığı önem: Tur atlamaları, şampiyon olmaları, rekor kırmaları, derece yapmaları gibi
8. Birbirlerine karşı olan üstünlükleri: Soğukkanlı olması, herhangi bir tekniği çok iyi uygulayabilmesi,
9. Son dönemlerde yaşadıkları sakatlıklar, aldıkları cezalar
10. Karşılaşmaya nasıl hazırlandıkları, fizik ve moral kondisyonlarının ne derece yüksek olduğu

Hakemler ile ilgili bilgiler

1. Hakemlerin geçmiş yıllara göre başarıları: Klasman yükselmeleri, yönettikleri maç sayısındaki artışlar gibi
2. Yönettikleri son önemli maçlar: Yurtdışında ya da yurtdışında önem taşıyan maçlar gibi
3. Karşılaşmanın oynanacağı sezondaki başarı durumu: Aldığı kararlardaki doğruluk oranı, yönettiği maçlarda olay çıkıp çıkmaması gibi
4. Sonucu etkileyen ve etkileyebilecek olan hakem karar ve hataları
5. Hakem kararları nedeni ile ortaya çıkan olaylar

Karşılaşma içindeki önemli olaylar ile ilgili bilgiler

1. Sporcuların karşılaşma süresince gösterdiği performanslar,

2. Karşılaşmanın temposu: Yüksek ya da düşük bir tempo ile oynandığı, heyecanlı ya da heyecansız bir karşılaşma olduğu, karşılaşma süresinde temponun dağılımı, ilk yarı yüksek ikinci yarı düşük bir tempo ile oynanması gibi

3. Sporcuların karşılaşmada kullandığı taktikler: Karşılaşma içinde uygulanan değişik taktikler, ilk yarıda savunma ağırlıklı ikinci yarıda hücum ağırlıklı bir oyun, önce rakibi yorup sonra hücum etme gibi

3. Sporcuların karşılaşmanın sonucunu etkileyen hareket ve hataları

4. Karşılaşmada sonucu etkileyebilecek olan hareket ve hatalar: Kaybedilen ya da kazanılan pozisyonlar gibi

5. Karşılaşma boyunca meydana gelen sakatlanmalar, ihraçlar ve bunlardan kaynaklanan oyunun durma süresi

Sonucu etkileyen faktörler ile ilgili bilgiler

1. Karşılaşmanın yapılacağı alanın durumu

2. Karşılaşmayı izleyen taraftarların durumu, tezahüratlar, taraftarların dağılımı, sporculara olan yaklaşımları gibi

3. Sıcaklık ve hava koşulları: Karşılaşmanın çok sıcak ya da soğuk bir havada, kar, yağmur ya da sis altında oynanması gibi

Sonuç ile ilgili bilgiler

1. Karşılaşmanın sonucu

2. Çeşitli istatistiki bilgiler: Pas isabet oranı, top kaybı ya da kazancı, faul, sayılar, verilen cezalar, sakatlanmalar gibi.

Spor basınında haber yapısı bağlamında bir diğer önemli konu da haber başlıklarıdır. Haber başlıkları, haberin sunumunda ve mizanpajda önemli bir yere sahiptir.

Haber başlıkları, spor basınıının gelişim sürecinin başlangıcında, haberi özetleyecek kadar uzun ve yüklemle biten cümlelerden oluşturulmaktaydı. Gelişen ve değişen yaşam koşulları, iletişim ve zamanı etkili ve verimli kullanılmasını gerektirmiştir. Zaman kullanımını ile ilgili bu değişim, yaşam

koşullarına hızlı ulaşım, fast food gıdalar, jean, t-shirt tarzı giyim şeklinde yansımıştır.

Toplumsal yaşamdaki bu tür değişikliklerin yine toplumsal birer olgu olan basın ve spor basınına da yansımaları doğaldır. Bu nedenle spor basınında, haberler ve haber başlıkları kısaltılmış, vurucu bir hale getirilmiştir. Haber ve haber başlıklarının kısaltılması ve özet haline getirilmesinin bir diğer nedeni ise, televizyon yayıncılığında yaşanan teknik ve içerik gelişmesidir. Toplum içinde, televizyonun benimsenmesi ve yaygınlaşması, spor basınına sıkıntı içine sokmuştur. Spor basını, haber ya da yorumu en etkili biçimde verecek şekilde düzenlenmesi gereken başlıkları, televizyon ile rekabet edebilmek için daha vurucu ve saldırgan bir içeriğe bürümüştür. Bununla birlikte, kitle toplumu içinde kitle kültürüne sahip bireyin bilgi ve bilinç düzeyini artırıcı içerikteki başlıklardan çok, argo sözcükler ile dolu, sporu ve toplumsal yaşamı terörize edici içerikteki başlıklar seçilmiştir. Oysa başlıklarda mizah ögesi, dramatik öğeler, kişisel başarılar, olay ya da konu ile ilgili deyimler kullanılabilir iken, bunun tam tersi uygulanmıştır. 1968 yılında Tercüman Gazetesi'nde Necmi Tanyolaç ve arkadaşlarının başlattıkları bu uygulama zaman içerisinde amacından uzaklaşmıştır³⁶³. Spor başlıkları ile sağlanan olay ve olguların terörize edilmesinin bir sonraki aşaması vulgarizasyondur. Bu da kitle kültürünün devamını sağlamaktadır ve toplum içindeki bireyi geliştirici herhangi bir amaç taşımamaktadır.

Okuyucunun haberleri okumasını sağlamaktan çok, okumamasını sağlayan, haber özeti şeklinde sunulan spotlar bu dönemde spor basınında yer almıştır. Başlıklar ile çarpıtılan haber içerik ve yapısı, spotlar ile devam etmektedir. Spotların kullanım amacı olan haberi özetlemek ve ilginç hale getirmek ikinci plana itilmiştir. Spotlarda da haber

³⁶³ Atilla Gökçe, "Türkiye'de Spor Basınına Dil ve Sayfa Tekniği Sorunları", *Spor Basını ve Basında Spor*, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayını, 1985, s. 53.

başlıklarında olduğu gibi haberler çarpıtılmakta, okuyucunun ilgisi, spor basınının inanırlılığını kaybetme pahasına çekilmeye çalışılmaktadır.

Spor basınının zaman ile yarışması nedeni ile haber yapısında da değişiklikler gözlemlenmektedir. Oynanmakta olan bir karşılaşma ile ilgili ya da değişik konudaki haber, baskıdan önce yetiştirilmek zorundadır. Bu da uygulamada bir takım hatalara neden olmaktadır. Hava şartları nedeni ile iptal edilen bir klübün balosu heyecan ve coşku içinde yaptırılmakta, çok iyi oynayan bir oyuncu ya da yönetim gösteren hakeme iki yıldız verilmekte, alınan sonuçlar, okuyucuya yanlış ulaştırılmaktadır.

Tüm bu sıralananlar okuyucuya haber okutmaktan çok haberi okutmamayı sağlamakta ve bu hatalar, giderilmekten çok artarak büyümektedir.

Haber dışında spor basınında yer alan bir diğer içerik de yorumdur. Spor basınında yer alan yorumlar ise kompozisyon kuralları içerisinde yazılmış olmalıdır. Spor yazarı öncelikle ne söylemek istediğini ve bunu nasıl söyleyeceğini bilmek zorundadır. Bu iki soru üzerine kurulan yazı, amacına daha rahat ulaştığı gibi, okuyucunun anlaması açısından da sorun yaratmaz. Oysa günümüzde, giriş, gelişme ve sonuç gibi bir yorumsal yazının en önemli bölümleri karışmış, ne anlattığını yazarından başka kimsenin kestiremediği yorumlar ile karışılmaktadır. Spor yazarları, eğitim eksikliğinden kaynaklanan bu hatalara, kendilerini geliştirmeyerek devam etmektedirler.

3.3.3. Dil yapısı

Dil, bilinmeyen bir zamanda toplumun üyelerince yapılan gizli bir anlaşmadır. Bu anlaşmanın, toplumun üyelerince sürekli uymak üzere yapılmış olması, dilin toplumsal ve yaşayan bir canlı mekanizma olarak nitelendirilmesini sağlamaktadır. Dilin yaşayan bir mekanizma olması, dilin sürekli olarak kendini yenilemesine ve değiştirmesine yol açmıştır. Bu nedenledir ki, dil süreklidir, kuşaklardan kuşaklara aktarılır.

Yazılı kitle iletişim araçlarında kullanılan dil ise haber dili olmak zorundadır. Bu zorululuk bir kitle iletişim aracı olan basının tüm alanları için geçerlidir. Ancak uygulamalar, ekonomi, iç-dış politika, magazin, kültür-sanat gibi dalların bu zorunluluğa uymadıklarını göstermektedir. İçerikteki bağımsızlık, kullanılan dil yapısına da sindirilmiş, böylece olması gereken birliktelik sağlanamamıştır.

Spor basınının dili incelendiğinde, az önce değinilen hataların bir uzantısı ile karşılaşmaktadır. Gökçe'nin deyişi ile "Karpuzun bir dilimi tatlı ise, diğer dilimleri de tatlıdır"³⁶⁴. Genel olarak bakıldığında basının hiçbir alanında haber dilinin tam olarak uygulandığı görülmemektedir. Bu yüzden de kapuzun hiçbir dili tatlı olamamaktadır. Bu nedenle spor basınının kullandığı dilin etkili ve sağlıklı bir dil olduğunu savunmak hatalı olacaktır.

Spor basınının kullandığı dil yapısına yöneltilen en büyük eleştiri yabancı kökenli terimlerin çok kullanımıdır. Üretim sürecinde çalışanlar gibi spor ve sporcunun uzmanlaşmasını, spor basını ve spor basını çalışanlarının uzmanlaşmasına da beraberinde getirmiştir. Spor basınında uzmanlaşma spor dallarına göre olduğu gibi o spor dalının teknik ve içreğine göre de olmuştur. Toplumsal anlamda kullanılan dilde yaygın olan enflasyon, otomobil, elektrik, şampanya, motor gibi birçok yabancı sözcüklerin kullanımı, spor basınında kullanılan yabancı sözcük sayısının artmasında önemli bir etken olmuştur. Spor basınının toplumsal bir olgu olduğu ve değişimlerden etkilenebileceği gözden kaçırılmamalıdır. Örneğin, Türkiye'nin dışa açılma süreci, toplumsal yaşamda olduğu gibi spor basınında da yabancı sözcüklerin kullanılmasını arttırmıştır. Giresun'da "Çotanaklar", Sivas'da "Hamidolar", Elazığ'da "Gakkoşlar"³⁶⁵ gibi tribünlerde yöresel deyişlere yer veren pankart ve dövizlerin yerini "Fanatics", "We are the best", "Champion" gibi yabancı sözcükler ile dolu pankart ve dövizlere yerlerini bırakmıştır. Bununla birlikte, Torik Necmi,

³⁶⁴ Gökçe, 1985, a.g.m., s. 49.

³⁶⁵ Kozanoğlu, 1990, a.g.e., s. 85.

Palamut Recep, Beton Mustafa, Ordinaryüs Lefter gibi futbolcu nitelermeleri yerlerini, Atom Karınca Rıza, Rambo Yusuf, Schifo Mehmet gibi nitelermelere bırakmıştır.

Spor basınında yabancı sözcük kullanımı, uzmanlaşma sürecinin hız kazanması ile daha da artmıştır. Yurtdışından alınan spor teknikleri ile birlikte bu teknikleri ifade etmek için kullanılan kavramlar da alınmaktadır. Spor basınında kullanılan yabancı kavramlar sadece teknik ile sınırlı değildir. Sporun uluslararası olarak örgütlenmesi ve uluslararası spor karşılaşmalarının sayısının artması nedeni ile spor karşılaşmalarında uygulanacak olan kurallarda ortaklık sağlama zorunluluğu doğmuştur. Kuralların İngilizce ve Fransızca kökenli olması ve Türkçe'de bu kuralların anlamlarını verecek sözcüklerin bulunmaması, spor basınında kullanılan dil açısından sıkıntılar yaratmaktadır.

Fazla bir çaba harcamadan spor basınında karşılaşılabilir yabancı kökenli sözcüklerden bazıları aşağıda sıralanmıştır: Tunuva, lig, transfer, maç, forvet, santrafor, futbol, voleybol, basketbol, gol, aut, ofsayt, taç, korner, faul, pas, şut, frikik, penaltı, haf, stat, defans, antrenör, antreman, masaj, menajer, eşofman, şampiyon, finalist, puan, favori, deplasman, atletizm, boksör, tribün, federasyon, amatör, profesyonel, pist, pisin, parkur, rövanş, hipodrom, handicap³⁶⁶.

Yabancı kökenli sözcüklerin spor basınında kullanımı yukarıda sıralanan nedenlerden ötürü kaçınılmazdır. Bu noktada spor basını bu sözcükleri anlamlarını birçok kez açıklayarak kullanmak zorundadır.

Spor basınında kullanılan yabancı kökenli sözcüklerden farklı olarak, spor basınının genel dili de eleştirilere konu olmaktadır.

Dil konusunda spor basınına yöletilen eleştirilerden bir diğeri ise haber dili kullanmamalarıdır. Spor basınına kendine özgü bir anlatımı olması doğaldır. Bu anlatımı gerçekleştirirken kullanacağı dil ise haber dili olmak

³⁶⁶ Ömer Asım Aksoy, *Gelişen ve Özleşen Dilimiz*, Genişletilmiş İkinci Basım, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1970, s. 48.

zorundadır. Ancak uygulamada karşılaşılan örnekler, spor basınının bu düşüncenin tam tersi bir uygulama içinde olduğunu göstermektedir.

Basının tüm dallarında olduğu gibi spor basınında da Türkçe yazım kurallarına uyulmadığı gözlemlenmektedir. Yazım kurallarının tam olarak kullanılmaması, geniş bir kitleyi etkileme olanağı bulunan spor basınına, dil konusunda yöneltilen bir diğer eleştiridir.

Spor basını okuyucusunun demografik yapısına ilişkin bir araştırma yapılmamakla birlikte spor basınının, okuyucusunun dilini en çok benimseyen ve onun için tercih eden bölüm olduğu ileri sürülmektedir³⁶⁷. Ancak okuyucunun benimsediği dil, okuyucuya hoş gelecek, anlaması için ek bir çaba harcamasını gerektirmeyecek, bir diğer deyişle kendisini geliştiremeyecek bir dildir. Bu nokta da spor basını dili basitleştirmek ile suçlanmaktadır.

Spor basını okuyucusunun kitle kültürüne sahip bir birey olduğu ve bir kitle iletişim aracı olan spor basınının toplumu eğitmek, onun bir adım önünde gitmek gibi görevleri bulunduğu gözönüne alındığında, özellikle dil gibi toplumsal açıdan önem taşıyan bir konuda spor basınının çok daha seçici ve duyarlı davranması gerekmektedir.

Okuyucusunun içinde bulunduğu toplumsal, ekonomik ve siyasi koşullar nedeni ile kışkırtılmaya uygun olması, dil kullanımının önemini bir kat daha artırmaktadır. "Hakem senin anan var mı demiyorum. Bütün analar kutsaldır çünkü. Senin bacın var mı bacın?"³⁶⁸ şeklinde başlayan bir yorum yazarının eğitim düzeyi, ahlak anlayışı, meslek anlayışı ve saygısını ile terbiyesinden şüphe duymak bir yana, spor basınının sayfalarında yazı yazarak üstlendiği toplumsal sorumluluğu ne derece özümlediği ortadadır. Bu tür saldırgan bir dil kullanımının, değil spor sayfalarında sokaklarda bile kullanıldığında ortaya çıkması olası olaylar gözönüne alındığında spor basınında yer alması ile ortaya çıkması olayların büyüklüğü bir kez daha

³⁶⁷ Koloğlu, 1986, a.g.m., s. 146.

³⁶⁸ Kozanoğlu, 1990, a.g.e., s. 132.

anlaşılacaktır. Spor basını kullandığı dil ile okuyucusuna hoş görünme gibi bir popülizmin içinde olabilir, ancak, bunun toplumsal boyutlarda yol açabileceği olayları da düşünmek zorundadır.

Buraya kadar sıralanan hataların ortaya çıkmasına neden olan olguların da sıralanması sorunların çözümü açısından yararlı olacaktır.

Yücelman, spor basınında dil sorunu yaşanmasının temel nedeni olarak spor basını çalışanlarının eğitimi³⁶⁹ göstermektedir. Sporun 1950'li yıllarda yaygınlaşmaya başlaması, spor ve spor basınına meraklı, ancak eğitim düzeyi ortaöğretim ile sınırlı gençlerin spor basınında istihdam edilmelerine yol açmıştır. Böyle bir istihdam politikasının izlenmesinde spor basınına sahiplerinin az adam ile çok iş yapma ve düşük ücret anlayışı bulunmaktadır.

Spor basınına kurumsallaşma sürecine, eğitimi düşük olan çalışanların istihdam edilmesi ile başlaması, söz konusu edilen eğitim ortalamasını standart olarak kabul edilmesine ve bu standartın yükseltilmeye çalışılmamasına yol açmıştır.

Kurumsallaşmanın temelinde eğitim seviyesinin düşüklüğü nedeni ile yer alan dil sorunları günümüze kadar gelmiştir. 1950'li yıllarda Yücelman'ın ifadesi ile "ortaokul ve lise kompozisyonundan farksız olan"³⁷⁰ spor basını dili günümüde de aynıdır.

Spor basınında hatalı dil kullanımı, basının diğer dallarında görüldüğü gibi tüm toplum genelinde de görülmektedir. Eğitim ve kültür düzeyinin düşük olmasından kaynaklanan dilin hatalı kullanımı, toplum genelinde gözlemlenmektedir. Temel eğitimde sağlıklı bir dil ve yazım kuralları eğitiminin verilmemesi, başvurabilecek sağlıklı bir sözlük ve yazım kuralları klavuzunun bulunmaması, devletin bu tür konulara önem vermemesi, dil konusu uğraş ve ilgi alanı olarak belirlenen resmi kurumların farklı amaçlar doğrultusunda etkinlik göstermeleri, spor

³⁶⁹ Yücelman, a.g.m., s. 45.

³⁷⁰ Yücelman, a.g.m.

basınında dilin hatalı kullanımının nedenleri arasında sıralanmaktadır. Dili kendine uğraş ve uzmanlık alanı olarak seçen resmi kurumlar ile ilgili bir noktanın belirtilmesinde yarar vardır. 1932 yılının Temmuz ayında, dilin özleşmesi ve gelişmesi amacı ile kurulan Türk Dil Kurumu, basın ve spor sektörüne yönelik bazı çalışmalar yapmıştır. Türk Dil Kurumu'nun sözlükler ile sorumlu tuttuğu **Sözlük Kolu**'nun çıkarmış olduğu sözlükler arasında **Haber Dili Sözlüğü** de bulunmaktadır. Bununla birlikte **Terimler Kolu** ise **Cimnastik, Uçantop, Alantopu, Masatopu, Sepettopu ve Yumrukoyunu Terimleri Sözlüğü** gibi çalışmalarını spor sektörünün kullanımına sunmuştur³⁷¹. Bu da göstermektedir ki Türk Dil Kurumu kuruluşunun ilk yıllarında dilin gelişmesi için gerçek anlamda çaba harcarken, son dönemlerde bu çabadan uzaklaşmış görülmektedir. Spor basını çalışanlarının da toplum içinden geldiği ve bu nedenle dilin hatalı kullanımına yol açtığı ve toplumun bu yönde bir tepkisi olmadığı düşünüldüğünde, spor basınındaki dilin hatalı kullanımının ne denli doğal olduğu ortaya çıkacaktır.

Spor basınında dilin vulgarize edilerek, saldırganlık ifadeleri için kullanılmasının nedeni spor basınıının görsel, işitsel kitle iletişim araçları ile rekabet içinde olmasıdır. 1950'lerde başlayan ve 1980'lerden sonra doruğa ulaşan iletişim teknolojilerindeki gelişme spor basınıını tiraj kaygısı içine itmiştir. Özellikle televizyonunun teknik ve içerik olarak ilerlenmesi ve toplum tarafından benimsenmesi spor basınıını zor durumda bırakmıştır. Gazete ve doğal olarak da spor basını okumak, özel zaman ayrılmayan ve iki iş arasında yapılan bir başka iş olarak görülmeye başlanmıştır. Spor ile ilgili tüm haberleri televizyon, spor basınıından önce ve daha etkili olarak vermesi, spor basınıın sayfalarının renklenmesine, daha fazla fotoğraf kullanımına, haberlerin daha canlı olmasına yol açmıştır. Tüm bu değişikliklerin yanı sıra, insanoğlunun çelişkilere, mücadelelere, kavgalara olan ilgisi saldırgan bir dil yapısı içinde kullanılmıştır. Dil zenginliğinin

³⁷¹ Aksoy, a.g.e., s. 21-22.

kullanılmasının yerine, argo deyimlerin kullanımı tercih edilmiştir. Haber metin ve başlıklarını daha ilgi çekici hale getirmek bahanesi ile toplumu spor ve spor basını ile ilgisi olmaması gereken şiddete yöneltecek bir dil yapısı kullanılmıştır. Söz konusu edilen şiddete yönelimin olumsuz etkileri, sadece spor basını sayfalarının okuyucuları ile sınırlı kalmamış, sporcu, teknik adam, yönetici ve izleyici gibi çok geniş bir grubu da etkisi altına almıştır.

Spor basınında yaşanan dil sorununda tarihsel birikim oluşması, basının tüm dallarında ve toplum genelinde hatalı kullanılması ve toplumun bu hataları önemsememesi, spor basını çalışanlarının diğer konularda olduğu gibi dil konusunda da kendilerini geliştirmek için çaba harcamamaları nedeni ile dil sorun kolaylıkla çözüme kavuşturulamamaktadır.

Ancak tüm bu sıralananlar bahane olarak kabul edilemez. Çünkü, dilin doğru ve etkili kullanımı, özellikle spor basını açısından büyük önem taşımaktadır. Spor basını; daha önce de değinildiği gibi gençlerin toplumsal ve kültürel bir olgu olan basına giriş kapısıdır. Okuyucu kitlesinin büyük bir bölümünü genç kuşağın oluşturduğu varsayımı, spor basınının eğlendirme, boş zaman geçirme gibi işlevlerinin yanı sıra eğitim ve genç kuşaklara toplumsal model olma/sunma gibi işlevleri de bulunduğunu anılatmaktadır. Sıralan bu işlevler, spor basını kullandığı dil açısından çok daha seçici ve duyarlı davranmak ve hatalarını bir zaman yitirmeksizin düzeltmek zorundadır.

3.4. Spor Basını Bileşenleri

Bu başlık altında spor basının oluşturan spor basını çalışanı, sayfa düzeni, fotoğraf kullanımı, spor sayfalarında reklam ve ilan gibi spor basını bileşenleri incelenmiştir.

3.4.1. Spor basını çalışanı

Ülkemizde teknoloji alanında büyük gelişmeler yaşanmaktadır. Teknoloji alanında en büyük gelişmeyi kaydeden sektörler arasında, basın sektörü de bulunmaktadır. Basın sektörü, yapılan büyük yatırımlar ile teknolojiye dünya standartını yakalamış ve birçok ülkede uygulanmakta olan teknolojiyi de geride bırakmıştır.

Teknolojik ilerleme ile basın ve spor basını, okuyucuya ulaştırdığı üründe fiziksel anlamda büyük bir gelişme kaydetmiştir. Ancak basın ve spor basınının ürünleri, sadece kağıt, mürekkep, film gibi üretim girdilerinin teknolojik olarak işlenmesi ile oluşmamaktadır. Spor basınının temel ürünleri haber ve yorumdur. Haber ve yorum ise sayfalara insan unsuru ile gelmektedir.

Spor ve buna koşut olarak da spor basının günümüzde gelmiş olduğu nokta, spor basını çalışanlarını spor yazarları ve muhabirleri ile sınırlı tutma olanağını ortadan kaldırmıştır. Günümüzde spor basını, gerek çalışanı gerekse de sahip olduğu teknik olanakları ile bağımsızlığını ilan etmiştir.

Spor basını çalışanları genellikle spor yazarı olarak anılsa da işlevleri gözönüne alındığında, spor yazarlığı ile sınırlı olmayan bir çalışan grubu ile karşılaşmaktadır. Spor basınının haber ve yorum yansıtması nedeni ile ilk bakışta spor basını çalışanlarını muhabir ve yazarlar ile sınırlı tutmak olasıdır.

Kozanoğlu ve Arıpınar, spor basını çalışanlarını ikiye ayırmaktadır: Profesyonel gazeteciler ve eski sporcular³⁷².

Profesyonel gazeteciler, kural olarak olmasa da, genel olarak, "Sen spordan başla bakalım" ataması ile genç yaşta bu mesleğe başlamış, sporun doğasında olduğu gibi hızlı bir ortamda haber bulan, yazan ve hatta yaratan, stat-klüp-gazete üçgeni arasında meslek hayatını geçiren,

³⁷² Kozanoğlu, 1990, a.g.e., s. 127; Erdoğan Arıpınar, "Günümüz Türk Spor Gazeteciliği ve Basınının Durumu", *Spor Basını ve Basında Spor*, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayını, 1985, s. 24.

milyonlarca spor severin coşkusunu sahalardan, sokaklardan spor basını sayfalarına taşıyan³⁷³, yoğun rekabet ortamı içinde spor yazarı ya da bölüm yöneticisi olma amacı içindeki spor basını çalışanıdır.

Spor muhabirleri, basının tüm dallarında olduğu gibi temel niteliği taşımaktadır. Arıpınar'ın muhabirler ile ilgili düşünceleri muhabirin spor basını için taşıdığı önem açısından dikkat çekicidir: "Ne müdürlük, ne genel müdürlük, bunların hiçbiri gazetecilik ünvanı değildir. Gazetecilikte en büyük ünvan muhabirliktir"³⁷⁴ Spor basını muhabirlerini vazgeçilmez kılan, basınının temel malzemesi olan haberi üretmeleridir. Spor basınının başarıya da başarısızlığı ve etkinliği spor muhabirlerinin performansı ile doğru orantılıdır. Muhabirin ürünü, yorumsal nitelikteki yazılardan farklı olarak spor basınında belirleyici konumdadır.

Bu da göstermektedir ki, spor muhabirlerinin taşımaları gereken nitelikler, spor basını için büyük bir önem taşımaktadır.

Spor muhabirleri, herşeyden önce kendilerine meslek olarak seçtiklerin alanda eğitim görmüş olmaları gerekmektedir. Uygulama anlamı taşıyan mesleğin, meslek kültürü ve kuramsal bilgi olmaksızın herhangi bir önem taşımadığı ortadadır. Özellikle iletişim ve spor gibi toplumsal ve disiplinlerarası iki olgunun birleşimini kendine meslek olarak seçen kişinin, bu alanlar ile ilgili kuramsal bilgiye sahip olması zorunludur. Yazdığı haberin toplum açısından ne gibi bir önem taşıdığını, ne gibi toplumsal etkilere neden olacağını bilemeyen bir muhabirin, işini ne derece sağlıklı ve etkili yapacağı tartışmalıdır. İletişimcilik ile ilgili kuramsal bilgilerin verildiği yükseköğretimde, toplumsal yaşamı kolaylaştıracak genel kültür bilgileri de verilmektedir. Bu tür bilgiler, öncelikle yaşamın anlaşılmasını sağlamakta, böylece de yaşam kolay kılınmaktadır. Bu da spor ve iletişimcilik gibi iki toplumsal olguyu içeren meslekte muhabirin işini daha verimli ve etkili yapmasına büyük ölçüde yardımcı olmaktadır.

³⁷³ Kozanoğlu, 1990, a.g.e., s. 127.

³⁷⁴ Arıpınar, a.g.m., s. 24.

Spor muhabirleri, Türkçeyi çok iyi yazıp, konuşabilmelidir. Gerek spor basınının ifade şeklinin, iletim için kullandığı aracın, yazıya dökülmüş söz olması, gerekse spor basınının özellikle genç kuşak için eğitici bir kurum ve toplumsal model hazırlayıcısı olması; Türkçe'nin etkili kullanımını kaçınılmaz kılmıştır. Türkçe'nin etkili kullanımı, haberin hazırlanma aşamasında, haber kaynağından daha fazla, etkili ve çarpıcı bilgi almak için gerekli olduğu gibi, okuyucuya ulaştırılmak istenen içerik ve iletilerin daha etkili bir biçimde aktarılmasını sağlamada büyük önem taşımaktadır.

Türkçe'nin etkili ve verimli kullanımının yanı sıra haber ve röportaj teknikleri de bilinmesi gereken bir başka konudur. Az önce de değinildiği gibi haber ögesi spor basınının temelidir. Bu noktada haber ve röportajı tam anlamı ile bilmeyen ve uygulayamayan bir spor muhabirinin ne derece başarılı sayılacağı açıktır.

Günümüzde "evrensel bir köye" dönüşmüş olan Dünyamızda, sahip olunanan ana dilinin etkili kullanımından farklı olarak, bir ikinci hatta üçüncü dil de kaçınılmaz olmuştur. Bu kural toplumsal yaşam içindeki tüm meslek dallarında olduğu gibi, spor basını için de geçerlidir. Sporun uygulanmasında geçerli olan kuralların ve tekniklerin uluslararası nitelikte olması, yabancı oyuncu ve teknik adamların yaygınlık göstermesi, uluslararası spor organizasyonlarının sayılarının artması ve okuyucuların bu tür etkinliklerden haberar olmayı istemeleri, yabancı dilin önemini ortaya koymaktadır. Yabancı dildeki yayınları izlemek için yabancı dil bilmenin zorunluluğu gerek ulusal, gerekse uluslararası spor etkinliklerinde haber yapmakda da ortaya çıkmaktadır. Kendi dilini konuşan bir spor basını çalışanı ile karşılaşan oyuncu, teknik adam ya da yöneticiler, kendilerini daha rahat hissetmekte ve haber için daha verimli olmaktadır.

Spor basınında görülen uzmanlaşmanın bir getirisi olarak spor muhabirleri ilgilendikleri konu ve takımlar ile ilgili çok geniş bir arşive sahip olmalıdırlar. Söz konusu arşivin içinde kural kitapçıkları, el kitapları,

spor ve spor basını ile ilgili kuramsal bilgiler içeren yayınlar, çeşitli spor dergileri, ilgili örgütlerin bültenleri bulundurulmak zorundadır. Günümüzde spor basını servislerinin dahi böyle bir arşive sahip olmaması, spor muhabirine büyük sıkıntılar yaşatacağı için muhabirin kendisinin sahip olacağı arşivin ne denli önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Görselliğin ve öneminin gün geçtikçe artması, spor muhabirlerini fotoğraf ile ilgili bilgilerini artırmaya zorlamıştır. Günümüzde spor muhabirleri haber ve röportaj tekniklerini bildikleri gibi fotoğraf çekme tekniklerini de bilmek zorundadırlar. Spor muhabirlerinin fotoğraf ile ilgili bilmeleri gerekenler, sadece çekim teknikleri ile sınırlı değildir. Fotoğrafta kompozisyon olarak ifade edilen fotoğraf içeriği de, günümüz spor basını uygulamalarında önemli bir yer tutmaktadır.

Basının tüm alanları gibi spor basını da çok parçacıklı bir süreçtir. Bu süreç içinde işlev veren spor basını çalışanlarının işbirliği ve işbölümü yapması kaçınılmazdır. Bu nedenle de spor basının tüm çalışanları, kendi görevlerinden farklı olarak diğerlerinin görevleri ile ilgili bilgilere de sahip olma durumundadırlar. Söz konusu edilen alanlardan biri de mizanpajdır. Mizanpajın spor basını için taşıdığı önemi bilmeyen bir spor muhabiri, gerek yazdığı haber ve röportajda gerekse çektiği fotoğrafta mizanpaj uygulayıcıları için sorun yaratabilir. Haberin başlık ve sportlarının ne şekilde olması gerektiği, haber metninin ne kadar uzunlukta olması gerektiği, fotoğrafın mizanpajda etkili olabilmesi için nasıl çekilmesi gerektiği mizanpaj bilgisine sahip spor muhabirlerince bilinmektedir.

Buraya kadar sıralanan muhabirin taşıması gereken özelliklerden de anlaşıldığı gibi kuramsal anlamda bilgiye sahip olunmaksızın spor muhabirliği uygulamasında başarılı olunmaz ve söz konusu kuramsal bilgiler meslek ve meslek kültürünün eğitimi veren yükseköğretim kurumlarınca verilmektedir.

Spor muhabirleri, eğitim ile kazandırılan yeteneklerin yanı sıra doğuştan gelen yeteneklere de sahip olması gerekir. Bunların başında ise mesleğini benimsemesi, onunda ötesinde içselleştirmesi gereklidir. Çünkü mesleğin çalışma koşulları, basın her dalında olduğundan daha yoğun ve ağırdır. Mesleğinin içselleştirememiş bir muhabirin güç koşullara dayanması ve bu güç koşullar içinde kendini geliştirmesi beklenemez.

Bununla birlikte iletişim kurabilme yeteneğine sahip olmalıdır. Çünkü yapılan iş; okuyucu ile, sporcu ya da teknik adam ile iletişim kurmaktır. İletişimci yeteneğine sahip olmayan bir spor muhabirinin başarı şansı azalmaktadır.

İyi bir iletişimci ve spor muhabiri olabilmenin bir diğer koşulu ise girişken ve yaratıcı bir kişilik yapısına sahip olmaktır. Haber kaynağından bilgilerin alınması, haberin devamının sağlanması, kimi bilgilerin doğruluğunun onaylanması, girişkenlik ve yaratıcılık gibi kişilik özelliklerine bağlıdır.

Bir spor muhabiri, yukarıda sıralanan gerek eğitim ile kazandırılan gerekse doğuştan var olması gereken yetenekleri özellikleri bünyesinde barındıramadığı, bunların uyumlu çalışmasını sağlayamadığı sürece başarılı olamaz. Hazırladığı haberlerin ve röportajların doğruluğu ve etkinliği tartışmaya açıldığı gibi muhabirin kişiliğinde çalışmanı bulunduğu spor basını da aynı tartışmalarla yüzyüze kalabilir. Günümüzde spor basınında yer alan haberlerin inandırıcılığının azalması, haberlerin magazinleşmesi ve yanlılaşmasının temelinde yatan en önemli neden; spor muhabirlerinin yukarıda sıralanan nitelikleri taşıyor olmalarından kaynaklanmaktadır.

Günümüzde spor basınında, çalışan sayısının artması ve sahip olduğu teknik olanakların gelişmesi üzerine, spor dallarına ve takımlara göre uzmanlaşmaya gidilmiştir. Örneğin spor muhabirleri futbol, basketbol ya da atletizm gibi dallara göre uzmanlaşmışlardır. Bununla birlikte, futbol

başta olmak üzere takımlara göre de bir uzmanlaşma ve ayırlama yapılmıştır. Bu tür uzmanlaşma için ise bilgilenme kaçınılmaz olmuştur. Spor muhabirleri ilgilendiği spor dalında mücadele eden yerli ve yabancı takımları ve bu takımların oyuncularını, kullanılan tekniklerini, kurallarını, yönetmeliklerini, ulusal ve uluslararası örgüt ve organizasyonlarını bilmesi ve bu konular ile ilgili geniş bir arşive sahip olması gereklidir.

Günümüzde bireyler, değişen toplumsal, siyasi ve ekonomik koşullar doğrultusunda sadece üretim sürecinde kendilerine gerekli olan enformasyonu almaktadırlar. Bu tür enformasyonları, kitle iletişim araçlarından alan birey, bunları mantık süzgecinden geçirmekte ve yine toplumsal yaşamını kolaylaştıracak şekilde yorumlamaktadır. Bununla birlikte diğer konular ile ilgili bilgilere ise gerek duymamaktadır. Kendisi ile doğrudan ilgisi olmayan bu tür bilgileri yorumlamak için fazladan zaman, mali olanak, fiziksel ve zihinsel çaba harcamak istememektedir. Bu düşüncenin ekonominin arz-talep dengesi içinde bir yansıması olarak yorumsal yazılar artmıştır. Aynı genelleme spor basınında da görülmektedir. Günümüzde spor basınında yorumsal türdeki yazıların sayıları azımsanmayacak ölçütlere ulaşmıştır. Söz konusu edilen yorumsal yazıları ise **spor yazarı** olarak adlandırılan, spor basını çalışanları üretmektedir.

Sporun evrenselliğinden hareket ile spor yazarlığının tüm dünyada aynı şekilde yapıldığı çıkarımsamasında bulunulabilir. Ancak Uluslararası Spor Yazarları Birliği Başkanı Togay Bayatlı, spor yazarlığını dört grupta toplamaktadır: Amerika Birleşik Devletleri Tipi Spor Yazarlığı, Avrupa Tipi Spor Yazarlığı, Gelişmekte Olan Ülkeler Tipi Spor Yazarlığı ve Türkiye Tipi Spor Yazarlığı³⁷⁵.

Amerika Birleşik Devletleri'nde spor yazarlığı, ülkenin çok geniş bir coğrafyaya yayılması ve ülkede yaygın olan spor anlayışı nedeni ile bölgesel

³⁷⁵ Togay Bayatlı, "Dış Ülkelerde Spor Basını", **Genç Gazeteciler Eğitim Semineri**, İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayını, 1986, s. 152-154.

niteliktedir. Eyalet ve bölgelerde benimsenen spor dallar ile ilgili haber ve yorumlar, o bölgede uzmanlaşmış olan spor yazarları tarafından yapılmaktadır. Eyaletlerde spor basınında yer alan haber ve yorumlar, konu olarak; o eyalette yaygın olan spor dalları, bu dallarda mücadele eden takım ve sporcular ile spor örgütlerini almaktadırlar.

Bununla birlikte Amerika Birleşik Devletleri'ndeki spor basınına diğer ülkelerde uygulanan spor basınlarından ayıran bir diğer yön ise, spora ayrılan sayfa sayısıdır. Bayatlı, spor karşılaşmalarının yoğun olduğu dönemlerde spora ayrılan sayfa sayısının 10 ile 20³⁷⁶ arasında değiştiğini belirtmektedir. Bununla birlikte 1996 Atlanta Olimpiyatları sırasında USA Today Gazetesi 16 sayfa spor haberi verirken, yerel bir gazete olan Atlanta Journal ise 32 sayfa spor haberi vermiştir³⁷⁷.

Ancak, Amerika Birleşik Devletleri'nde görev yapan spor yazarlarının derinlemesine uzmanlaşmış olmaları ve eyaletlere göre değişik spor dallarının popüler olması, haber-konu sıkıntısı yaşanmasını önlemiştir. Enformasyon toplumu haline gelmiş olan Birleşik Devletler'deki bireyler, yaşamın her alanında olduğu gibi spor basınında da veri tabanına dayalı bilgiler içeren yorumlara gereksinim duymaktadır. Bu nedenle de bu tür spor yazarlığında teknik konular ve istatistik rakamlar ağırlıktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde spor basınına bölge ve eyalet bazında uygulanan ve popüler olan basketbol, rugby, beyzbol, buz hokeyi gibi spor dallarına ağırlık vermesi, yurtdışındaki spor olaylarına yeterince yer ayıramamalarına neden olmuştur³⁷⁸.

Avrupa Tipi Spor Yazarlığı ise Kıta Avrupası'nın yaygın spor dalı olan futbol ağırlıklı bir spor yazarlığıdır. Amerika Birleşik Devletleri spor basınında karşılaşmaların yoğun olduğu dönemde spor sayfalarında görülen artış, Avrupa tipi spor basınında hafta sonları görülmektedir³⁷⁹.

³⁷⁶ Bayatlı, a.g.m., s. 152.

³⁷⁷ Sabah Gazetesi, 24 Temmuz 1996, s. 22.

³⁷⁸ Bayatlı, a.g.m., s. 153.

³⁷⁹ Bayatlı, .g.m.

Avrupa ülkelerinde, spor takımları arasındaki ekonomik, teknik ve sahip olunan oyuncular açısından farklılıkların çok büyük olmaması nedeni ile her takım şampiyonluğa oynayacak güçtedir. Değişik kentlere dağılmış olan takımların eşit sayılabilecek güçte olması, Avrupa tipi spor yazarlığının da Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu gibi bölgesel nitelikte olmasını sağlamıştır.

Gerek spor basınında hafta sonları artan sayfa sayıları, gerekse takımların değişik kentlere dağılmış olması, sanayi devrimine merkezlik yapmış olan Kıta Avrupası'nda, üretim sürecinin bir getirisi olan uzmanlaşmanın spor basınına da taşınmasını sağlamıştır. Toplumsal yaşam ve üretim sürecinin tüm alan ve aşamalarında uzmanlaşmanın yaygınlaşması, spor yazarlığında uzmanlaşmaya neden olduğu gibi spor basını okuyucularının uzmanlar tarafından hazırlanan eserleri içselleştirmesine de neden olmuştur. Fransa'da kimi okuyucuların, L'Equipe Gazetesi'nde 17 yıldır spor yazarlığı yapmakta olan futbol uzmanı ve bu konu ile ilgili 7 kitabı yayınlanmış olan Gerard Erno'nun değerlendirmelerinden başka bir yorum okumak istememesi³⁸⁰ uzmanlaşmanın okuyucu tarafından ne denli benimsendiğini göstermektedir. Avrupa tipi spor basınında ve yazarlığında uzmanlaşma uygulanmasını kolay kılan bir diğer neden de; uzmanlaşmanın kaçınılmaz gerekleri olan araştırma ve inceleme için gerekli olan olanakların sunulmasıdır. Uzmanlaşmayı getirecek olan inceleme ve araştırma için gerekli olan zaman, yazılı kaynak ve mali olanaklar, spor yazarlarının kullanımına sunulmaktadır. Ayrıca uzun ve titiz bir çalışma sonucu ortaya çıkan ürünlere, spor basını sayfalarında yer verilmektedir. Fizik ve zihin gücü harcanarak ortaya konan ürünlerin spor sayfalarında yer alması, spor yazarlarını motive etmesi bakımından da spor basınında ve yazarlığında uzmanlaşmanın yerleşmesi ve yayılması bakımından da önemli bir etken niteliği taşımaktadır.

³⁸⁰ Belgin, a.g.m., s. 27.

Avrupa tipi spor yazarlığında bireylerin aldıkları mesleki eğitimin yanı sıra temel eğitimde de en az bir yabancı dil öğrenmeleri, spor yazarlığının yabancı dil sorununu ortadan kaldırmaktadır. Bu da spor yazarlarının meslektaşları, yabancı sporcu ve teknik adamlar ile sağlıklı iletişim kurmalarını ve yabancı yayınları daha rahat izlemelerini sağlamaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde uygulanmakta olan spor yazarlığı, sıralanan spor yazarlıklarından, gerek teknik gerekse içerik olarak geri durumdadır. Gelişmekte olan ülkelerde spor yazarlarının çoğu önceden spor yapmış olan kişilerden oluşmaktadır. Bununla birlikte bu tür spor yazarlığında uzmanlaşma bulunmamaktadır. Ülke genelinde de yaşanmakta olan ekonomik, siyasi, bilimsel, sanatsal ve teknolojik yetersizlikler, spor basını ve spor yazarlığına da yansımaktadır. Bu tür olumsuzluklar uzmanlaşmanın gerçekleşmemesi, haber yorumlarının sağlıklı yapılamaması, haber ve konu seçminde isabetsiz kararlar alınmasına neden olmaktadır.

Türkiye'deki spor yazarlığı ise tam anlamı ile bir geçiş süreci yaşamaktadır. Spor yazarlığı gerek Türkiye'de gerekse yurtdışında başlangıç aşamasında sporun içinden gelen kişilerce yapılmıştır³⁸¹. Türk spor basın tarihinde önemli bir yer tutan Burhan Felek, Refik Osman Top, Selim Sırrı Tarcan, birer spor yazarı olmanın ötesinde sporun içinden gelen kişilerdir. Spor yapmış olan bu kişilerin aynı zamanda birer spor yazarı olmaları yukarıdaki düşünceyi desteklemektedir.

Özellikle 1950'lerde başlayan Türkiye'nin sanayileşme hamlesi, sporun gelişmesine yol açtığı gibi spor basını ve spor yazarlığının da gelişmesini de sağlamıştır. Spor dergilerinin ve gazetelerdeki spor sayfalarının sayılarının artması, bu sayfaları dolduracak spor yazarlarının da sayılarının artmasına neden olmuştur. Ülkenin o dönemdeki ekonomik, siyasi ve eğitimsel koşulları nedeni ile spor yazarlığı konusunda eğitim almış kişilerin bulunmaması, daha önce spor yapmış, spor ve basına yabancı olmayan kişilerin spor yazarı olarak istihdam edilmesine yol açmıştır.

³⁸¹ Bayatlı, a.g.m., s. 150.

1970 ve 1980'lerde başlayan ekonomi, iletişim, teknoloji ve eğitim alanındaki gelişmeler, spor yazarlarının önceki dönemlerde taşıdıkları özelliklerden farklı özellikleri taşımalarını gerektirmiştir. Spor yazarlarının gazetecilik ve spor eğitimi almış olması, Türkçeyi iyi konuşup, yazabilmesi, en az bir yabancı dil bilmesi, objektif yorumlar yapabilmesi gerekli sayılmıştır.

1990'lı yıllarda ise sanayi sürecinin hız kazanması ve üretim sürecinde yüksek teknoloji kullanımı ile emekten kazanım elde edilmiş ve bunun doğal sonucu olarak boş zaman artmıştır. Bununla birlikte çeşitli siyasi ve ekonomik oluşumlar nedeni ile toplum içindeki bireyin tepkisini ancak seçimlerde gösterecek ortam yaratılması nedeni ile spor ve spor basını bir tepki verme aracı olarak görülmüştür. Toplumsal sorunlardan kaçış için spor basınının kullanılması yaygınlık kazanmıştır. Tüm bu sıralananlardan daha önemlisi dağıtım kanallarında yaşanan sermaye yoğunlaşmasıdır. Dağıtım kanallarının sahipliğinde yaşanan bu değişimler, dağıtım kanallarının maliyetini yükseltmiş, artan maliyetin azaltılması ve beliren finans sorununun giderilmesi için spora ağırlık veren bulvar gazeteleri ve spor gazeteleri çıkarılmıştır.

Spor basınının bu yeni organlarında yorum yapacak gerekli spor yazarlarının bulunmaması, eskiden spor yapmış olan kişilerin spor yazarı olarak istidam edilmesine yol açmıştır. Özellikle jübile yapmış eski futbolcular ve futbol hakemleri, spor yazarlığı ile ilgili herhangi bir eğitim almamalarına karşın spor sayfalarında yorumlara imza atmışlardır. "İmza atmışlardır" ifadesinin kullanılmasını, Kozanoğlu'nun şu sözleri haklı kılmaktadır: "Biraz tecrübeleri ve bilgileri, daha çok imzaları için spor sayfalarına davet edilirler. Kimisi saygın yorumcu. İzler, düşünür, oturup yazar. Kimisi izler, az düşünür, bir şeyler anlatır, profesyoneller oturur yazar.

Kimisi de yalnızca bir imza. İki kelimeyi bir araya getirip yanındakilere anlatana kadar, onun imzasıyla yazılan yazı sayfaya konmuştur bile”³⁸².

Benzer şekilde eski bir futbolcu olan Fatih Terim’in Milliyet Gazetesi’nde spor yazarlığı yaptığı döneme ilişkin, spor yazarı Orhan Aldinç’e gönderme yapan sözleri de konu açısından büyük önem taşımaktadır: “Orhan Aldinç yazıyordu, biz ise çiziktiriyorduk (kara-lyorduk)”³⁸³. Spor yazarlarının eğitim almaksızın mesleğe atılmaları daha önce de değinilen birçok soruna yol açmaktadır.

Spor yazarlarının gerekli eğitimi almaması, yaptıkları yorumculuk işini dahi tam anlamadan yaptıklarını göstermektedir. Yorum ve eleştirinin olumlu ve olumsuz olduğunu bilmeyen spor yazarları, sadece olumsuz yorum yapmakla, olumsuz eleştirilerde bulunmakla spor yazarlığının gereklerini yerine getirdiğini sanmaktadırlar. Yazarlar, yaptıkları yorumlarda eleştirdikleri sporcuların bir makina değil, bir insan olduğunu, sporcu ya da yönetici eleştirmeden ve suçlamadan önce savunma yapmasına olanak tanınması gerektiğini, yazdıklarının ne tür etkiler yaratacağını, yorumun ancak bilgi sahiplerince yapılabileceğini, bu nedenle de kendilerini geliştirmenin gerekli olduğunu unutmamalıdır. Spor yazarlarının gerekli eğitimi almamaları, tamamen bilgisayar ile donatılmış ortamlarda haber ya da yorumlarını bilgisayarlara geçirmelerine bile engel olmaktadır. Spor basınında hizmet-içi eğitimi uygulamaların olmaması sonucu; spor yazarlarının ya deneme yanılma yöntemi ile öğrenmelerine ya da yazılarının başka çalışanlarca yazılmasına yol açmaktadır.

Spor yazarlarının Abdi İpekçi, Nezih Demirkent, Necmi Tanyolaç, Erdoğan Arıpınar ve Rahmi Turan örneklerinde olduğu gibi bir basın organında en üst konum olan genel yayın yönetmeni olmaları, basın çalışanlarının kendilerini yetiştirecekleri en iyi ortamın spor basını³⁸⁴ olduğu doğrulamaktadır.

³⁸² Kozanoğlu, 1990, a.g.e., s. 128.

³⁸³ Fatih Terim, İnterStar Televizyonu Amanin Boo Programı, 30. 6. 1996.

³⁸⁴ Gökçe, “Genç Kuşakların...”, s. 157.

Üretim sürecinde teknolojinin kullanılması, basın sektöründe de yansımalarını bulmuştur. Basın ve spor basınında kullanılan teknoloji, sadece hazırlanan haberin daha etkili sunulmasında kullanılmaktadır.

Basının tüm alanlarında olduğu gibi spor basınında da teknolojiye büyük yatırımlar yapılmaktadır. Ancak haberi ve yorumu hazırlayan ve teknolojiyi kullanacak olan spor basını çalışanlarına benzer yatırımlar yapılmamaktadır.

Spor basınına içeriği hazırlayan muhabirlerin ve yazarların eğitimleri, çalışma koşulları, ücret ve sosyal güvenlik politikaları gözardı edilmekte ve sadece teknolojiye yapılan yatırımlarla spor basınına gelişebileceği gibi hatalı bir düşünceye kapılmıştır. Spor çalışanlarının eğitimi ile konusunda Tanyolaç'ın şu sözleri dikkat çekicidir: "Spor yazarlığının okulu yoktur. Tecrübeyle, gelenekle, doğruyu aramak için bazen yanlışlara tutunularak öğrenilir. Ancak kişisel yeteneğe bağlı, ancak eğitimden uzak bir atmosferde başlayan spor yazarlığı, tecrübe potasında olgunluğa kavuşuncaya kadar çok seneler geçmekte, bu da hem verimliliği, hem de yönetimde genç yaşta söz sahibi olmasını engellemektedir"³⁸⁵. Tanyolaç'ın sözlerinden de anlaşıldığı gibi spor basını çalışanlarının eğitimine önem verilmemektedir. Spor basınına çalışan ve çalışanlarının gelişmesi için gerekli koşullar gözardı edildiği için, spor basını çalışanı gelişmemekte, bunun doğal bir sonucu olarak da spor basını gelişmemekte, haber ve yorumlarda gerçek çarpıtılmakta, magazinleşmekte ve spor basınına güvenilirliği kaybolmaktadır.

Bu noktada belirtilmesi gereken bir başka konu da; spor muhabirlerinin de spor yazarı olabileceğidir. Uzun yıllar muhabir olarak çalıştıktan sonra elde ettiği deneyimleri spor yazarlığında kullanabilmektedirler. Bu da muhabirin sahip olduğu niteliklerin spor yazarlığına yansması anlamını taşımaktadır. Bu nedenle de daha önce de değinildiği gibi muhabirlik, spor basını için büyük önem taşımaktadır.

³⁸⁵ Tanyolaç, a.g.m., s. 18-19.

Verilen bu bilgiler ışığında spor yazarlarının taşınması gereken nitelikler şu şekilde sıralanabilir:

- Mesleği ile ilgili eğitim almış olmalı,
- Türkçeyi etkili konuşup, yazabilmeli,
- En az bir yabancı dil bilmeli,
- İlgili olduğu spor dalı ile ilgili, kuralları, teknikleri, takımları ve oyuncularını, ulusal ve uluslararası örgüt ve organizasyonlarını bilmeli, bunlar ile ilgili geniş bir arşive sahip olmalı,
- Spor basınının çok parçacıklı bir süreç olması ve bu sürecin işbirliği ve işbölümü içinde işleyemesi nedeni ile diğer spor basını çalışanlarının görevleri hakkında bilgiye sahip olmalı,
- Tarafsız olabilmeli ve
- Gelişmelere açık olmalıdır.

Sporun toplum, iletişim, yönetim ve sosyolojiye değin geniş bir yelpazede yer alması ve disiplinlerarası bir bilim olması yanında gün geçtikçe diğer bilim dalları ile olan ilişkisinin artması, spor basının sayfalarında diğer bilim adamlarına da yer verilmesini kaçınılmaz yapmıştır. Sporun herhangi bir dalında ya da spor ile ilgili herhangi bir konuda uzman olan kişiler spor basınında yer almaktadır. Sporcu sağlığı konusunda uzman bir bilim adamı ya da herhangi bir takımın yöneticisi, spor basınında uzmanlık alanına göre çeşitli bilgiler vermektedir. Konuk yazar olarak da anılan bu kişilerin yazıları yorumdan çok bilgiye dayanmaktadır. Bu da yeterli ve gerekli eğitimi almaksızın hazırlanmış olan haber ve yorum ile doludurulan, istatistiki bilgileri dahi yer verilmeyen, kuramsal bilgilerin info-grafik adı verilen canlandırmalar ile aktarıldığı spor basının, kuramsal bilgi verme görevini yerine getirmesinde yardımcı olmaktadır.

Basının tüm alanlarında olduğu gibi spor basınında da görsel öğeler büyük önem taşımaktadır. Bu görsel öğelerin en başında ise fotoğraf gelmektedir. Spor basını, sporun devingen yapısını en etkili olarak fotoğraf

kullanımı ile verebilmektedir. Bu nedenle de fotoğrafçılar, spor basını çalışanları arasında çok önemli bir yere sahiptir. Foto-muhabir olarak adlandırılan bu kişiler, spor servislerinin bağımsızlaşmasından önce diğer servislere de hizmet verirken, spor servislerinin ayrılması ile diğer servisleri ile çalışmayarak, uzmanlık alanı olarak spor fotoğrafçılığını seçmişlerdir. Bugün her spor servisinde sadece o servise fotoğraf getirmekle görevlendirilen foto-muhabirler bulunmaktadır. Spor basınının diğer çalışanlarında olduğu gibi foto-muhabirleri de kendi aralarında işbölümüne dayanan bir uzmanlaşma içindedirler.

Spor ve spor basınının günümüzde kaydettiği gelişmeler, sadece basın organlarında ikinci haber merkezine sahip olmasını sağlamamıştır. Spor haberlerinin gün geçtikçe artması ve bununla doğru orantılı olarak sayfa sayılarının da artması, gazetenin teknik uygulayıcılarını gerek fiziki ve zihinsel enerji harcama gerekse zaman kaybetme açısından sıkıntı içine sokmuştur. Basının zamana karşı bir yarış olması ve spor basınının içerik de olduğu gibi fotoğraf ve genel sayfa düzeninde farklılıkları bulunması, spor basınının teknik uygulayıcılarını bünyesinde barındırmasını sağlamıştır. Böylece hazırlanan içerikler, okuyucu kitleye hem daha etkili ve spor basını çalışanlarının istediği şekilde ulaştırılmış, hem de zamanla olan yarışta büyük bir kazanç sağlanmıştır.

Gelişen teknolojiye koşut olarak bugün spor basını dizgici, sayfa tasarımcısı, redaktör gibi teknik uygulayıcıları bünyesinde barındırmaktadır. Renk ayırımı, film, kalıp ve baskı gibi ileri derecedeki teknik uygulamalar, spor basınının bağlı bulunduğu yayın organının diğer servisleri ile ortak kullanımındadır. Aynı genelleme, basın işletmesinin sahipliği altında bulunan bağımsız spor gazeteleri içinde de geçerlidir.

Büyük harcamalar ile getirilen teknoloji, basında özellikle de spor basınında, zaman ile yarış kazanma amacına yöneliktir. Ancak teknik ekip olarak adlandırılan, bu teknolojiyi kullanacak olan personelin eğitimi,

çalışma koşulları, ücret ve sosyal güvenlik politikaları gözardı edilmektedir. Bu da teknolojinin etkili ve verimli kullanılamamasına, bir diğer deyişle teknolojiye boşa yatırım yapılmasına yol açmaktadır.

Doğrudan spor basının çalışanı olarak kabul edilmese de, taşra muhabirleri de spor basını çalışanları arasında yer almaktadır. Taşra muhabirleri, bağlı bulunduğu basın organlarına asayiş, toplumsal olaylar ve siyaset ile ilgili haber göndermelerinin yanı sıra bölgelerindeki spor olayları ile ilgili haberleri de göndermektedirler.

Spor basını kadrosunun çok fazla sayıda çalışanı istihdam ettiği düşünülebilir. Ancak spor basını kadrosu, tüm spor dalları, ulusal ve uluslararası etkinlikleri ve tüm liglerden haber ulaştırma ile sorumlu tutulmaktadırlar. Spor basınının sorumlu tutulduğu konu yelpazesinin genişliği gözönüne alındığında spor basının çalışanlarının sayılarının az olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte spor basını çalışanı, yurtdışında herhangi bir spor etkinliğini izlemek için gönderildiğinde spor dışındaki konulardan da haber getirmek, göndermek zorunda kalmaktadırlar. Bu da spor basını çalışanının yabancı dil öğrenmekte ve geliştirmekte önemli bir fırsat olan yurtdışı gezilerinin etkili olarak kullanılamamasına yol açtığı gibi, gidilen ülkeninin spor basınının teknolojik ve içerik olarak inceleme olanağını da ortadan kaldırmaktadır.

Spor basınında usta-çırak ilişkisi geride kalmaktadır. Gelişen ve değişen toplumsal yaşam ve ilişkiler, üretim sürecinde teknolojinin derinlemesine kullanımı, usta-çırak ilişkisini temel alan bir eğitimin geçerliliğini ortadan kaldırmaktadır. Tanyolaç'ın da belirttiği gibi spor yazarlığı ya da muhabirliğin okulu yoktur. Ancak sektör ile ilgili kuramsal ve pratik bilgiler ile donatılmış genç iletişimciler yetiştiren İletişim/İletişim Bilimleri Fakülteleri vardır. Bu fakültelerde Basın-Yayıncılık, Basım-Yayımcılık ve Gazetecilik Bölümleri bulunmaktadır. Bu bölümlerden mezun olan genç iletişimciler, basının tüm dalları ile ilgili olduğu gibi, spor

basınındaki tüm alan ve aşamaları ile ilgili sahip olduğu kuramsal ve uygulamalı bilgileri ile istihdam edilebilirler. Böylece şikayetlere neden olan verim düşüklüğü ve eğitim için gerekli olan zamanın kaybı da ortadan kaldırılmış olur.

Bunun yanı sıra 1996 yılında spor muhabirlerinin hizmet-içi eğitimini öngören ve Zeki Çol başkanlığında Spor Muhabirliği Okulu açılmış ve burada deneyimli, eski spor muhabir ve yazarları deneyimlerini, spor basınının genç çalışanlarına aktarılmaktadır.

Genç iletişimcilerin sektörde istihdam edilmelerini haklı kılan bir diğer gerekçe de Tanyolaç'ın yaptırdığı bir araştırmanın sonuçlarında verilmektedir. Anılan araştırmaya göre, spor basınında içeriği hazırlayan çalışanların yaş ortalaması 35.2, meslekte çalışma süresinin ortalaması ise 12.9'dur. Yaş ortalamasından meslekte çalışma süresi ortalamasının çıkarılmasından elde edilen sonuç ise 22.3'tür³⁸⁶. Bu araştırmanın sonuçlarının da ortaya koyduğu gibi genç iletişimcilerin gerek sahip olduğu yaş, gerekse de sahip oldukları kuramsal ve uygulamaları birikimleri ile spor basınında istihdam edilmeleri akılcı ve verimli bir uygulamadır.

3.4.2. Spor basınında sayfa düzeni

Sayfa düzeni ya da sektördeki kullanımı ile mizanpaj, sayfanın düzenlenmesi anlamı taşımaktadır. İngilizce'deki kullanımı ise layout; çalışılan yerin düzenlenmesi anlamını taşımaktadır.

Günümüzdeki kullanımı ile sayfa düzeni, içeriği okuyucuyu sıkmadan düzenli ve estetik olarak yerleştirilmesi anlamını taşımaktadır. Sayfa düzeninin bir diğer amacı ise okuyucuya aradığı içeriğin kolaylıkla bulabileceği, vitrin anlamında bir düzenleme yapmaktır.

Sayfa düzeni adından da anlaşıldığı gibi bir düzen ve birliktelik sağlamayı amaçlamaktadır. Sayfa düzeninin gazete, dergi, broşür gibi kitle

³⁸⁶ Tanyolaç, a.g.m.

iletifim araçlarında farklılık göstermesi doğaldır. Çünkü bu araçların içerik ve sayfa düzenleri gibi işlevleri de farklıdır.

Yazılı kitle iletifim araçlarının türüne göre farklılık gösteren sayfa düzeni, o kitle iletifim aracının genelinde benzerlik göstermek zorundadır. Herhangi bir gazete ya da derginin herhangi bir sayfasında uygulanan sayfa düzeni, o yayın organının tüm sayfalarında da uygulanmak zorundadır. Ekonomi, iç-dış haber, araştırma-inceleme, spor gibi farklı sayfalarda uygulanan sayfa düzeni aynı özellikleri taşımalıdır. Farklı içerikte bir sayfa olduğunu belirtme işlevi gören sayfa logosundaki yazılar dışında, tüm sayfaların aynı sayfa düzeni özelliklerini taşımaları gerekmektedir.

Toplumsal kurumların değişen toplumsal kurumlardan etkilendikleri bir gerçektir. Sistem teorisi içinde düşünöldüğünde ekonomi sisteminde yaşanan değişikliklerin, tüm toplumsal kurumlar üzerinde etki yapması doğaldır. Günümüz ekonomi sisteminde üretim ve pazarlama anlayışında büyük değişimler yaşanmaktadır. Ekonominin bir alt dalı olan pazarlama, ekonomi sisteminde belirleyici öge haline gelmiştir. Artık üretim, pazarlama alt sisteminin öngördüğü ve gereksindiği şekilde yapılmakta, finans ve yatırım gibi alt ögeler pazarlamaya göre şekillenmektedir. Yine günümüzde ekonomi sisteminin, toplumsal sistemler ve toplumsal yaşam üzerinde büyük etkileri olduğu bilinen bir gerçektir. Söz konusu etkiler o noktaya varmıştır ki, kimi bilim adamları çağımızı pazarlama çağı olarak nitelendirmektedirler.

İşte pazarlamanın bu denli önem kazandığı günümüzde basının pazarlamasını, sayfa düzeni yapmaktadır. Spor basınının devingen yapısı, ulaşmayı hedeflediği kitlenin taşımakta olduğu özellikler ve televizyon ile girmiş olduğu rekabet spor basınına, bir bölümü olduğu basın organından sayfa düzeni olarak farklı bir görünüm sergilemesine neden olmuştur. Sanayileşme hamlesine koşturarak gelişen spor, spor basınının da gelişimini beraberinde getirmiştir. Spor dergilerinin ve günlük gazetelerde spora ayrılan sayfa sayılarının artması, spor basınında sayfa düzeninin

gerekliliğini ve önemini bir kez daha ortaya çıkarmıştır. Spor basınının artan sayfalarını dolduracak olan içeriğin okuyucuya en etkili biçimde ulaştırılması ve zamandan kazanım sağlamak için spor basınına sayfa düzeninde de özerklik tanınmıştır. 1954 yılında Milliyet Gazetesi'nin spor sayfalarının sayfa düzenini Abdi İpekçi yaparken, spor basınının ivme kazanması sonucu, bu işi gazetenin diğer bölümleri ile bir bütünlük sağlamak koşulu ile bağımsız bir servis haline gelen öncül spor basınının teknik uygulayıcılarına bırakmıştır³⁸⁷. Spor basınının dil yapısında da görülmekte olan farklılık sayfa düzeninde de tekrarlanmaktadır. Spor basınının ayrıcalıklı yönetsel yapısı, sayfa düzeninde de ayrıcalık tanınmasına neden olmuştur. Oysa ki, spor basını, içinde bulunduğu basın organının gerek dil gerekse de sayfa düzeni olarak bütünlük gösteren bir parçası olmak zorundadır. Kullanılan font, haber metninde, spot ve başlıklarda getirilen punto standartı, renk, çizgi, çerçeve ve tram kullanımında gözetilmesi gereken kurallar, spor basınında değişik yorum ve uygulamalar bulmuştur.

Televizyon yayıncılığının toplum tarafından benimsenerek yaygınlık kazanması, spor basınında sayfaların renklenmesine ve hareketlenmesine neden olmuştur. Spor basınında yaşanan bu değişiklikler, spor basınının teknik çalışanlarının gerekli ve yeterli eğitim ve bilgi birikimine sahip olmamaları nedeni ile hatalı uygulamalara yol açmıştır. Spor basınında uygulanmakta olan sayfa düzeni ile ilgili olarak bir Fransız gazetecinin izlenimleri oldukça ilginçtir: "Bu spor sayfalarını hergün, hem de güncel haber ve röportajlarla, birbirinden güzel resimlerle çıkarmak kolay iş değil, siz mizanpaj değil, akrobasi yapıyorsunuz"³⁸⁸. Sayfa düzeni ile hem basının ambalaj gereksinimi giderilmiş hem de pazarlama aracı sağlanmış olmaktadır. Aynı genelleme basının bir parçası olan spor basını için de geçerlidir.

³⁸⁷ Karaca, a.g.e., s. 78-79.

³⁸⁸ Tanyolaç, a.g.m.

Fransız gazetecinin izlenimlerinde yer aldığı gibi yapılan iş sayfa düzeni değil de akrobasi olunca, iş amacından uzaklaşmakta ve ortaya istenmedik sonuçlar çıkmaktadır. Renkle, fotoğraflarla dolduruluş, her renkten tram ve çizginin kullanıldığı bir sayfa düzeninin okuyucuya içeriği nasıl etkili bir biçimde verdiği sorusuna alınan yanıt olumsuz olmaktadır. Karmaşa içinde sunulan içerikte, okuyucu ilgilendiği haberi bulabilmek için tüm sayfaya incelemek zorunda bırakılması, okuyucunun fazladan fiziksel ve zihinsel çaba göstermesine neden olduğu için okuyucu spor basınına okumayı reddetmektedir. Bu da sayfa düzeninin amacına ters düşmektedir.

Tanyolaç, spor basınında sayfa düzeninde yaşanan bu karmaşanın nedeninin Türkiye'nin "spor fukarası" olmasına bağlamaktadır³⁸⁹. Oysa ki Türkiye'de birçok spor dalı uygulanmakta ve bunların büyük bir kısmı spor basınından ilgi beklemektedir.

Sıralanan bu bilgiler ışığında spor basınında sayfa düzeninde dikkat edilmesi gereken noktalar şu şekilde sıralanmaktadır:

Spor basınına sayfa düzeni, bağlı bulunduğu, bir bölümü olduğu yayın organının sayfa düzeni ile bütünleşmelidir. Ayrıcalık adına aykırılıklarda bulunulmamalıdır.

Sütun sayısı ve genişlikler, daha fazla ilan ve reklam alma amacı ile değişiklik göstermemelidir.

Okuyucuların sayfayı sol üst köşeden başlayarak sağ üst köşe ve daha sonra da sol alt köşeye doğru bir 7 rakamının şeklini çizerek okudukları unutulmamalı³⁹⁰, görsel öğeler bu çizgi içinde dengeli bir biçimde yerleştirilmelidir.

Sayfa düzeninde baş haberden en küçük habere değin denge unsuru gözetilmelidir. Söz konusu edilen denge haber başlık ve spotlarının büyüklüklerinin ayarlanmasını ve yukarıdan aşağıya önem sırasına göre

³⁸⁹ Tanyolaç, a.g.m., s. 19.

³⁹⁰ A. Yalçın Kaya, Konya: Selçuk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, 1995-1996 Yılı Grafik ve Tasarım Teknikleri Dersi, Yayınlanmamış Ders Notları, s. 31.

dizilişte hiyerarşik bir yapı izlemesini ve fotoğraflık (görsel) lekelerin dağılımını içermektedir.

İlk spor sayfasından devamla gönderilen haber sayısı mümkün olduğunca az olmalıdır. Haber ya da yorumun başlığı, varsa alt ve üst başlığı, spotları ve özeti ilk sayfada verilmeli, devamla gönderilen metin ise okuyucunun kolayca bulacağı şekilde yerleştirilmelidir.

Bununla birlikte, haber ve yorum metinlerinde kullanılan font ve punto, kendi içlerinde aynı olmalıdır. Yorumlara atılan çerçeve ya da çizgilerin puntosu ve kullanılan renk, atılan tram yoğunlukları aynı olmalıdır. Sayfada renk kullanmak adına, renklerin psikolojik etkilerini bilmeksizin, göz zevkine dayanarak, sayfa boyu küpüne çevrilmemelidir.

Yorumlar ilgili buldukları haberlerin yanında verilmelidir. Okuyucu haber ile ilgili olan yorumu bulmak için fazladan çaba harcamamalıdır³⁹¹.

Kimi zaman yer doldurma ve haberin önemini işaret etme dışında herhangi bir işlevi olmayan başlık altına atılan bantların puntoları başlığın puntosu ile doğru orantılı olmalı ve bantlarda aynı renk kullanılmalıdır.

Haberi destekleyecek ve yazılı olandan farklı içerik taşıyan fotoğraflar seçilmelidir. Fotoğraf ve haber dengesi gözetilmelidir. Fotoğrafların kullanımı da başlık ve spot büyüklüklerinde olduğu gibi hiyerarşik bir yapı içinde olmalıdır. Fotoğraflarda gerekli durumlarda kadrajlama, büyütme ve küçültme gibi işlemler, belli hesaplar ve ölçekler çerçevesinde yapılmalıdır. Fotoğrafların görsel ağırlık merkezlerini oluşturduğu unutulmamalı, fotoğrafların sayfaya yerleşimleri buna göre yapılmalıdır. Gelişmiş ülkelerdeki spor basınında demeç gibi fotoğraf kullanımı da azaltıldığı ve okuyucuyu görsel malzeme ile oyalamaktansa, gereksinim duyduğu bilgiler verildiği göz ardı edilmemelidir. Fotoğraf öğesinin yoğun kullanımı yerine, karşılaşmaların öncesinde ve sonrasında yapılan yorumlar, haberler ve istatistikî bilgiler, okuyucuyu sıkmayacak şekilde, görsel malzemeye dönüştürülerek spor basını okuyucusuna verilmelidir.

³⁹¹Gökçe, 1985, a.g.m., s. 54.

Haftanın belli günlerinde sürekli olarak verilen at yarışı tahmin ve sonuçları, Spor Toto ve Loto tahmin ve sonuçları, puan cetvelleri gibi görsel öğeler, belirlenen ölçü ve yerlerde okuyucuda alışkanlık yaratacak şekilde verilmelidir. Unutulmaması gereken nokta; sayfa düzeninin basın organlarının kişilikleri olduğudur³⁹². Sayfa düzenlerindeki tutarlılık, düzen ve estetik yayın organlarının kişiliklerine ilişkin büyük önem taşımaktadır.

3.4.3. Spor basınında fotoğraf ögesi

Teknik anlatımı ile fotoğraf; herhangi bir görsel ögenin belli araçlar ve yöntemler ile ışığa karşı duyarlı bir yüzey üzerine aktarılmasıdır.

Sözcüğünün kökeni Yunanca'ya dayanmaktadır. Yunanca'da bulunan **Photographie** sözcüğünden türeyen fotoğraf sözcüğü Phas/photos (ışık), ve graphein (çizmek, yazmak) sözcüklerinden türetilmiştir. Köken olarak incelendiğinden fotoğrafın ışık-yazı olduğu sonucuna ulaşılabilir³⁹³.

Fotoğrafın teknik ve içeriğinden hareket ederek paylaşılması umulan bir anlam ifadesi olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bir yazı gibi anlam ifade eden fotoğraf, kimi zaman yazıdan da etkili olmasına yol açmaktadır. Bu nedenledir ki "Bir fotoğraf bir kelimeye bedeldir"³⁹⁴ denmektedir.

Her ne amaç ile kullanılırsa kullanılsın fotoğraf, gerek teknik gerekse de estetik kaygı duyularak çekilmelidir. Fotoğraf, çekim aşamasında duyulan estetik kaygı nedeni ile sanatsal, anı sabitlemesi nedeni ile de belgesel nitelik taşımaktadır.

Fotoğraf günümüz yaşamında birçok sektörde değişik amaçlar ile kullanılmaktadır. Estetik cerrahiden, astronomiye, madencilikten oceanografiye kadar fotoğrafın çok geniş bir uygulama alanı bulunmaktadır.

³⁹² Ali Acar, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, Basım ve Yayımcılık Bölümü, 1992-1993 yılı Layout Dersi, Yayınlanmamış Dersi Notları, s. 22.

³⁹³ Suat Sezgin, **Basında Fotoğrafçılık**, İstanbul: Der Yayınları, 1994, s. 58.

³⁹⁴ İsmet Gümüştöre, "Spor Basınında Fotoğraf Ögesi ve Fotoğrafın Değerlendirilmesi", **Spor Basını ve Basında Spor**, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayını, 1985, s. 74.

Söz konusu edilen fotoğrafın uygulama alanlarından bir ve belki en önemlisi de basın sektörüdür. Basın sektörü fotoğrafı, sanatsal ve belgesel nitelikleri için kullandığı gibi, çoğu zaman bu nitelikleri birarada barındırdığı için fotoğraf kullanımına büyük önem vermektedir.

Basın sektöründe kullanılan fotoğraf ögesinin, sektör içinde en geniş uygulama alanı bulunduğu bölümlerden biri de spor basınıdır. Fotoğraf, spor basını için sayfada leke yaratacak görsel bir öge olmasının yanı sıra, yazdıklarını kanıtlayacak, destekleyecek ve zenginleştirecek bir araç konumundadır.

Bununla birlikte spor basınındaki fotoğraflar, okuyucu için de büyük önem taşımaktadır. Spor fotoğrafları, okuyucuya zaman ya da mali olanak sınırlılıkları nedeni ile gidip göremediklerini, bilemedikleri gösteren bir araç anlamına gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında da basında spor bölümü ile spor basını okuyucusu için büyük önem taşımaktadır.

Değişen ekonomik, toplumsal, teknolojik ve siyasi koşullar nedeni ile toplum yaşamında iletişim ile zamanın verimli ve etkili kullanımının yaygınlaşması sonucu, okuyucu görsel bir tembelliğin içine itilmiştir. Bu düşüncenin en somut kanıtı televizyon yayınlarının ve yazılı kitle iletişim araçlarında fotoğraf kullanımının yaygınlaşmasıdır.

Özellikle 1980'li yıllarda gelişen teknolojinin, iletişim teknolojisine de yansması kitle iletişim araçlarında görsel bir öge olan fotoğrafta büyük aşamalar kaydedilmesine yol açmıştır. Artık İkdam Gazetesi'nin 1918 yılında çift sütuna spor fotoğrafı verdiğinde tepki aldığı³⁹⁵ günler geride kalmıştır.

Spor basınında fotoğraf kullanımındaki tabuları deviren gazete ise Hürriyet Gazetesi'dir. II. Dünya Savaşı sonrası Londra'da düzenlenen Olimpiyat Oyunları'na Türkiye de, diğer ülkeler gibi geniş bir sporcu grubu ile katılmıştır. Bu tür uluslararası organizasyonların kitlelerin ilgisini

³⁹⁵ Rıdvan Yelekçi, "Spor Basınında Fotoğraf Ögesi ve Fotoğrafın Değerlendirilmesi", Spor Basını ve Basında Spor, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayını, 1985, s. 69.

çekmesinin yanı sıra, Londra Olimpiyatları'nın II. Dünya Savaşı sonrası barış ortamında düzenlenen ilk oyun olma özelliğini taşıması nedeni ile Türkiye sporcuların yanı sıra geniş bir gazeteci grubunu da Londra'ya götürmüştür. Savaş yıllarının getirdiği sıkıntılar nedeni ile toplumsal sorunlardan kaçmak isteyen toplum, Londra Olimpiyat Oyunları ile ilgili haberlere büyük ilgi duymuştur. Özellikle o dönemde güreş sporunun yaygın ve ileri düzeyde olması, güreş karşılaşmalarına özel bir ilgi duyulmasına yol açmıştır. Türk güreşçilerinin Londra'da büyük başarı elde etmeleri, gazete yöneticilerinin olaya, spor haberi gözü ile değil haber gözü ile bakmalarına ve spor sayfalarında geniş yer ayırmalarına olduğu gibi ilk sayfada da yer vermelerine neden olmuştur. Ancak Hürriyet Gazetesi, diğer gazeteler gibi sadece spor yazarlarını göndermekle yetinmemiş, foto muhabiri Ali Ersan'ı da Londra'ya göndermiştir. Ali Ersan, Türk güreşçilerinin başarılarını, hiçbir yazılı açıklamaya gerek bırakmayacak şekilde çektiği fotoğraflar ile günü gününe Hürriyet Gazetesi'ne ulaştırmıştır. Hürriyet Gazetesi de bu fotoğraflara birinci sayfada yer vererek, gerek Ali Ersan'ın ürünü en iyi şekilde değerlendirmiş, gerekse de Türk Spor Basın Tarihi'nde yeni bir uygulamayı başlatmıştır³⁹⁶.

26 Kasım 1968 yılında yayın hayatına giren Günaydın Gazetesi ile Türk basın hayatı renkli fotoğrafla tanışmış ve dia kullanım aşamasına gelmiştir³⁹⁷.

Günümüzde fotoğraf, spor basınının ayrılmaz bir parçası olmuştur. Yapılan bir araştırmada spor basınında yer alan haberlerin büyük bir çoğunluğunun fotoğraf ile birlikte verildiği sonucunu ortaya koymuştur. Türkiye'nin en fazla tiraja sahip olan üç büyük gazetenin spor sayfalarını evren olarak alan bu çalışmada Milliyet Gazetesi'nin toplam 290 adet spor haberinin % 83.4'ünü oluşturan 242'sini fotoğraf kullanarak verdiği ortaya çıkmıştır. Hürriyet Gazetesi ise toplam 287 adet spor haberinin % 58.5'ini

³⁹⁶ Yelekçi, a.g.m., s. 70 ; Gümüşdere, a.g.m., s. 75.

³⁹⁷ Yelekçi, a.g.m., s. 70.

oluşturan 168'ini fotoğraf ile birlikte verdiği görülmüştür. Sabah Gazetesi'nin ise toplam 284 spor haberinin 141'ini bir diğer deyişle %49.6'sını fotoğraf kullanarak³⁹⁸ verdiği sonucuna ulaşmıştır.

Spor basınının gelişim sürecinin başında foto muhabirinin çekmiş olduğu fotoğraflar, yine foto muhabirinin kendi ölçüt ve zevk anlayışı içinde karta basılarak, sayfa sekreterinin seçimine sunulmuştur. Sayfa sekreteri de bu fotoğraflar arasında, daha önce belirlenmiş olan sayfa düzenine uygun olanı kullanmıştır. Ancak gelişen teknoloji ve spor basını çalışanlarının sahip olduğu niteliklerin artması ile bu yöntem terk edilmiş ve dia kullanımına geçilmiştir.

Foto muhabirinin izlediği olaydan çektiği dialar, çeşitli kimyasal süreçlerden geçirildikten sonra, sayfa sekreterinin seçimine sunulmuştur. Sayfa sekreteri, kendisine getirilen diaları ışıklı masanın üzerinde "Lüp" adı verilen, renkleri ve yoğunluklarını görebilmeyi kolaylaştıran araçları kullanarak, işlemiş ve aralarından seçim yapmışlardır. Bu yöntem ile hem foto muhabirlerinin ürünleri sağlıklı değerlendirilmiş, hem de baskı aşamasında karşılaşılması olası sorunlar önlenmiştir.

Spor basınında yer alan fotoğrafları, foto muhabirleri çekmektedir. Yine basında fotoğraf çeken foto muhabirleri, tüm servislere de hizmet vermek ile sorumlu tutulmuşlardır. Daha önce de değinilmiş olan nedenlerden ötürü sporun yaygınlık kazanması ile spor basını için bağımsız foto muhabirleri istihdam edilmeye başlanmıştır.

Foto muhabirleri, spor basını için en az muhabir ve yazarlar kadar önem taşımaktadır. Görselliğin ve pazarlamanın öne çıktığı günümüz toplumsal yaşamında, spor basınının başarısı foto muhabirlerinin başarısı ile doğru orantılıdır. Bu nedenle foto muhabirlerinin taşıması gereken özellikler önem kazanmaktadır. Foto muhabirinin taşıması gereken özellikler aşağıda sıralanmıştır:

³⁹⁸ Hâluk Birsen, "Günlük Siyasi Gazetelerin Spor Sayfalarına Yönelik İçerik Çözümlemesi", Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, BY Bölümü, Kitle İletişiminde Çözümleme Yöntemleri Dersi Yayınlanmamış Final Ödevi, 1996, s. 15.

- Fotomuhabiri güzel fotoğraf çekmekten çok, haber niteliği ve değeri taşıyan fotoğraflar çekmeyi ön planda tutan kişidir. Bununla birlikte haber niteliği taşıyacak olan fotoğrafta estetik kaygıyı da duymalıdır.
- Foto muhabiri yaptığı işin bilincinde olmalı, sorumluluğunu duymalıdır. Çektiği fotoğrafın kimler tarafından, kimlere ne zaman ve nerede, ne amaçla gösterileceğin bilmeyen bir foto muhabiri, başarılı olamayacağı gibi bağlı bulunduğu spor basınının başarılı olmasını da engeller.
- Foto muhabiri fotoğraf çekim tekniklerini, fotoğrafın oluşum aşamasındaki kimyasal süreçleri bilmek ve her aşamasında denetimi elinde bulundurmamak zorundadır. Aksi halde, denetim kendisinden çıkacak ve ortaya çıkan ürün, bilinçli bir süreç sonunda değil, rastlantılar sonucu oluşacaktır.
- Foto muhabirinin yapmış olduğu görev futbol karşılaşmalarındaki kalecilerin görevine benzemektedir³⁹⁹. Kalecinin bir anlık hatası golün yenmesine neden olmaktadır. Bu gol anını ve benzer anları yakalamakla sorumlu olan foto muhabiri de, kaleci gibi bir anlık hataya düşerse, deyim yerinde ise asıl golü kendisi (bağlı bulunduğu basın işletmesi ve daha önemlisi spor basını) yer. Zamanı sabitlemenin büyük bir hız ve dikkat gerektirmesi nedeni ile foto muhabiri çok dikkatli olmak zorundadır. Bununla birlikte mesleğinde sezgi olarak kullanabileceği büyük bir bilgi ve birikime de gereksinim duymaktadır.
- Foto muhabiri, ön plana çıkarmak istediği noktaya dikkat çekecek şekilde çerçevelemeyi yapmalıdır.
- Foto muhabiri, çektiği fotoğrafta gerek teknik gerekse de içerik anlamında denge ve uyum arayışlarını mutlaka gözetmelidir.
- Objeyi okuyucuya yakın verecek türde fotoğraflar çekmeye çalışmalıdır.
- Fotoğrafın içeriğini belirlerken, spor basınında yayınlanan fotoğrafların, spor basını okuyucusuna, olaya kendisi de katılıyormuş izlenimini verecek, onu şaşırtacak, zamanın mekanda sabitlenmesini sağlayacak şekilde verileceğini unutmalıdır.

³⁹⁹ Gümüşdere, a.g.m., s. 76.

Spor basınında kullanılacak olan fotoğraflar, atlatma olarak tanımlanan teklik özelliğine sahip olsalar da çekiminde çerçeveleme, düşen ve yansıyan ışık oranları, netlik ayarları, fotoğrafı çekilen objenin kompozisyonu, çekilen fotoğrafa yüklenmek istenen amaca göre ayarlanmak zorundadır. Fotoğrafın içeriği her ne kadar, haber değeri taşırsa taşısın teknik olarak yayınlanmaya uygun olmayan fotoğrafların sayfada yer alamayacağını bilmelidir. İçerik olarak iyi, teknik olarak kötü bir ürünün ortaya çıktığı durumlarda, kendi çabasının boşa gittiği gibi, spor basını ve okuyucusu, onun yüzünden iyi bir fotoğraftan yoksun kalmaktadır

Spor basınında yer alan fotoğraflarda genellikle hareket ögesi bulunmaktadır. Sporun devingen yapısında bulunan hareketi, fotoğrafta sabitlemek oldukça güç bir iştir. Fotomuhabiri bu noktada fotoğraf makinalarının teknik özelliklerini, fotoğraf çekim tekniklerini ve fotoğrafın oluşum sürecindeki kimyasal işlemleri kullanarak olabildiğince netlik sağlamak zorundadır.

Spor basınında yer alan fotoğraflar, güncel olma özelliğinin yanı sıra, belli bir düşünceye gönderme yapma ve okuyucusunu düşündürme gibi özellikleri de barındırmalıdır. Fotoğraf, okuyucu üzerinde zihinsel ya da duygusal bir katılıma neden oluyorsa sıcak bir etki bırakmış demektir. Okuyucunun biçimleri ve renkleri saptamaksızın algılaması dışında herhangi bir katılım sağlamıyor ise soğuk bir etki bırakıyor demektir⁴⁰⁰. Bu nedenle spor basınında yer alacak fotoğraflar, okuyucunun zihinsel ve duygusal katılımını sağlayacak şekilde çekilmelidir. Bu gerekliliğin nedeni ise daha önce de sıralanan spor basınına toplumsal ve eğitsel işlevleridir. Sıcak etki bırakan fotoğrafların gücünü yitirse bile, etkisinin zaman içinde devam edebildiği gözönüne alındığında, bu tür etki bırakan spor fotoğraflarının önemi bir kat daha artmaktadır. Spor sahalarında şiddeti yansıtan bir fotoğraf, spor basını okuyucusunun, hem zihinsel hem de

⁴⁰⁰ Hüsnü Öztuncel, "Fotoğrafın Göstergibilimsel Açıdan Anlamlandırılması" İletişim Bilimleri Fakültesi, BY Bölümü, Seminer Dersi Yayınlanmamış Bitirme Tezi, s. 55-57.

duygusal anlamda katılımını sağlamalı ki, bu tür olaylara, o fotoğrafı gören spor basını okuyucusu katılmasın.

Bu bağlamda spor basınında yer alacak spor fotoğraflarının taşınması gereken nitelikler ise şu şekilde sıralanmaktadır:

- Spor fotoğrafları, yer alacağı spor basının ulaşmayı hedeflediği kitlenin demografik ve psiografik özelliklerine koşut olmalıdır.
- Spor basınında yer alacak fotoğraflar, sanatsal fotoğraflar değildir. Ancak estetik kaygı duyularak çekilmiş ve birinci planda kısa, ikinci planda da uzun dönemde de etki bırakması beklenen fotoğraflar olmalıdır.
- Spor fotoğrafları içerik anlamında olduğu gibi teknik anlamda da anlaşılır olmalıdır.
- Okuyucunun bir fotoğrafı, görüntünün merkezinden yola çıkarak, sol alt köşeye, daha sonra da saatin dönüş yönünde gördüğü⁴⁰¹ düşüncesi ile içerik yerleşimi denge içinde yapılmalıdır.
- Spor basınında yer alan fotoğraflar, okuyucunun kendisine yaklaşan objeyi, kendisinden uzaklaşan objeye yeğlemesi⁴⁰² nedeni ile görüntülenen objenin okuyucuya yakın olduğu fotoğraflar olmalıdır.
- Spor fotoğrafları, okuyucusuna olaya kendisi de katılıyormuş izlenimini verdirecek, onu şaşırtacak, zamanı mekanda sabitleyecek içerikte olmalıdır.
- Spor fotoğrafları, sporun doğasında bulunan ve bireyin de sanal olarak yaşamasını sağlayan devingenlik ögesini bünyesinde barındırmalıdır.

3/4.4. Spor basını ve ilan (reklam)

Spor basını aldığı reklam ve ilan açısından da diğer basın alanlarından ayrılmaktadır. Sporun işlevleri ve sporun toplum içinde yaygınlaşması spor basınına reklam ve ilan verenler açısından önemli bir mecra olarak görülmesine neden olmuştur. Karşılımların Cuma, Cumartesi ve Pazar günü yapılması, bu karşılaşmaların yankılarının Pazartesi ağırlıklı olmak

⁴⁰¹ Sezgin, a.g.e., s. 64.

⁴⁰² Öztuncel, a.g.e., s. 54.

üzere tüm hafta içine yayılması, reklam mecrası olarak spor basınının süreklilik göstermesi nedeni ile tercih edilmesini sağlamaktadır. Bu yaklaşımın doğal bir sonucu olarak da, spor basınına verilen ilan ve reklamlar en pahalı olma özelliğini taşımaktadır⁴⁰³.

Spor basınında uzun yıllar çalışmış olan Erdoğan Arıpınar, spor basınında reklam ve ilan ne denli önemli taşıdığını gazete genelinde değerlendirme yaptığı şu sözleri ile açıklamaktadır: “Bugün deseler ki (basının bütün kademelerinde çalıştım; onun için yukarıdan daha iyi bakabileceğime kaniyim mücade buyurursanız), deseler ki, ‘Arıpınar bir gazete kuruyoruz’ ilk defa ilan servislerini kurarım”⁴⁰⁴.

Arıpınar’ın sözlerinden de anlaşıldığı gibi, spor basınında yer alan ilan ve reklam, hem ilan-reklam veren açısından hem de spor basınının bağlı bulunduğu yayın organı açısından büyük önem taşımaktadır.

Reklam ve ilanının spor basını açısından büyük önem taşıması, sayfa ve sütun sayılarının artırılmasına da neden olmaktadır. Basının diğer alanlarında ilan ve reklam 8 sütuna 52 cm üzerinden hesap edilerek alınmaktadır. Ancak spor basınında kimi zaman daha fazla reklam almak için sütun sayıları arttırılmaktadır. Böylece sütun sayısının fazlaşması ile reklam ve ilan için kullanılabilir alan da arttırılmış olmaktadır.

403 Gökçe, 1986, a.g.m., s. 164.

404 Arıpınar, a.g.m., s. 23.

BÖLÜM V

UYGULAMADAN ELDE EDİLEN BULGULAR

Bu bölümde, spor basını ile ilgili içerik çözümlemesi yapılabilmesi için, spor basınında yer alan kategoriler ve kavramlar, incelenen gazetelerde yer alan spor konularının genel dağılımı, haber öğelerinin incelenen gazetelere göre dağılımı, incelenen gazetelerde yer alan spor olaylarının spor konularına göre dağılımı yer almaktadır.

1. OLUŞTURULAN KATEGORİ VE KAVRAMLAR

Bu başlık altında, spor basını ile ilgili içerik çözümlemesi yapılabilmesi için, spor basınında yer alan kategoriler ve kavramlar saptanmıştır. Bu bağlamda, spor basınında yer alan kategoriler şu şekilde sıralanmaktadır:

* **At Yarışları:** Hipodromlarda yapılan ve şans oyunları kategorisine giren yarışmalar

Şans oyunu: At Yarışları olarak anılan şans oyunları

* **Atletizm:** Atletizm ile ilgili olaylar

Yurtiçi haberler: Yurtiçinde gerçekleşen atletizm ile ilgili olaylar

Yurtdışı haberler: Yurtdışında gerçekleşen atletizm ile ilgili olaylar

Uluslararası karşılaşmalar: Uluslararası nitelikteki karşılaşmalar

* **Basketbol:** Basketbol ile ilgili olaylar

1. Lig: Türkiye Basketbol 1. Ligi ile ilgili olaylar

Play-Off: Türkiye Basketbol 1. Ligi'nde ilk 8 takımın katılımı ile oluşturulan gruptaki karşılaşmalar

Final-Four: Türkiye Basketbol 1. Ligi'nde Play-Off Grubu'nda ilk iki sırayı alan takımların arasındaki şampiyonluğu belirleyecek olan 4 karşılaşma

Milli Takımlar: Türkiye A, Genç ve Ümit Milli Takımları ve bu takımların karşılaşmaları

NBA: National Basketball Assembly, Amerikan Ulusal Basketbol Ligi karşılaşmaları

Streetball: Sokak Basketbolu denilen, kapalı olmayan basketbol sahalarında yapılan karşılaşmalar

Diğer: Basketbol ile ilgili ancak kategori oluşturulamayan olaylar

* **Boks:** Boks ile ilgili olaylar

Milli Takım: Türkiye Boks Milli Takımı ile ilgili olaylar

Uluslararası karşılaşmalar: Uluslararası nitelikteki karşılaşmalar

* **Cimnastik:** Cimnastik ile ilgili olaylar

Yurtdışı haberler: Yurtdışında gerçekleşen cimnastik ile ilgili olaylar

Uluslararası karşılaşmalar: Uluslararası nitelikteki karşılaşmalar

Diğer: Cimnastik ile ilgili ancak kategori oluşturulamayan olaylar

* **Futbol:** Futbol ile ilgili olaylar

Altay: Türkiye Futbol 1. Ligi Takımı Altayspor ile ilgili olaylar

Ankaragücü: Türkiye Futbol 1. Ligi Takımı Ankaragücü MKE Spor Klübü ile ilgili olaylar

Antalyaspor: Türkiye Futbol 1. Ligi Takımı Antalyaspor ile ilgili olaylar

Beşiktaş: Türkiye Futbol 1. Ligi Takımı Beşiktaş Jimnastik Klübü ile ilgili olaylar

Bursaspor: Türkiye Futbol 1. Ligi Takımı Bursaspor ile ilgili olaylar

Dardanelspor: Türkiye Futbol 1. Ligi Takımı Çanakkale Dardanelspor ile ilgili olaylar

Denizlispor: Türkiye Futbol 1. Ligi Takımı Denizlispor ile ilgili olaylar

Eskişehirspor: Türkiye Futbol 1. Ligi Takımı Eskişehirspor ile ilgili olaylar

Fenerbahçe: Türkiye Futbol 1. Ligi Takımı Fenerbahçe Spor Klübü ile ilgili olaylar

Galatasaray: Türkiye Futbol 1. Ligi Takımı Galatasaray Spor Klübü ile ilgili olaylar

Gaziantepspor: Türkiye Futbol 1. Ligi Takımı Gaziantepspor ile ilgili olaylar

Gençlerbirliği: Türkiye Futbol 1. Ligi Takımı Gençlerbirliği Spor ile ilgili olaylar

İstanbulspor: Türkiye Futbol 1. Ligi Takımı İstanbulspor ile ilgili olaylar

Karşıyaka: Türkiye Futbol 1. Ligi Takımı Karşıyaka Spor Klübü ile ilgili olaylar

Kayserispor: Türkiye Futbol 1. Ligi Takımı Kayserispor ile ilgili olaylar

Kocaelispor: Türkiye Futbol 1. Ligi Takımı Kocaelispor ile ilgili olaylar

Samsunspor: Türkiye Futbol 1. Ligi Takımı Samsunspor ile ilgili olaylar

Sarıyer: Türkiye Futbol 1. Ligi Takımı Sarıyer Spor ile ilgili olaylar

Trabzonspor: Türkiye Futbol 1. Ligi Takımı Trabzonspor ile ilgili olaylar

Vanspor: Türkiye Futbol 1. Ligi Takımı Vanspor ile ilgili olaylar

3. Büyükler: Beşiktaş Jimnastik Klübü, Fenerbahçe Spor Klübü ve Galatasaray Spor Klübü'nün Türkiye Futbol 1. Ligi'nde yer alan takımları ile ilgili ortak olaylar

Inter-Toto: UEFA Kupası'na katılım hakkı tanıyan, Inter-Toto Kupası olarak anılan grup karşılaşmaları ile ilgili olaylar

1. Lig Genel: Türkiye Futbol 1. Ligi ile ilgili genel olaylar

2. Lig Genel: Türkiye Futbol 2. Ligi ile ilgili genel olaylar

3. Lig Genel: Türkiye Futbol 3. Ligi ile ilgili genel olaylar

Bayanlar Ligi: Türkiye Bayanlar Futbol Ligi ile ilgili genel olaylar

Milli Takım: Türkiye A Mili Futbol Takımı ile ilgili olaylar

Sans Oyunları: Spor Toto, Spor Loto ve Gol Toto olarak adlandırılan şans oyunları ile ilgili tahminler ve sonuçlar

Federasyon: Türkiye Futbol Federasyonu ile ilgili olaylar

Avrupa '96: 1996 Avrupa Futbol Şampiyonası ile ilgili olaylar

Hakem: Futbol hakemleri ile ilgili olaylar

Diğer: Futbol ile ilgili ancak kategori oluşturulamayan olaylar

* **Günün Programı:** Spor Karşılaşmaları

Günün Spor Karşılaşmaları: Günün spor karşılaşmalarının duyurumu

Güreş: Güreş ile ilgili olaylar

Milli Takım: Türkiye Güreş Milli Takımı ile ilgili olaylar

Yağlı Güreş: Geleneksel Yağlı Güreşler ile ilgili olaylar

Uluslararası karşılaşmalar: Uluslararası nitelikteki karşılaşmalar

Diğer: Güreş ile ilgili ancak kategori oluşturulamayan olaylar

* **Halter:** Halter ile ilgili olaylar

Ulusal karşılaşmalar: Yurtiçi halter organizasyonları ve karşılaşmaları ile ilgili olaylar

Uluslararası karşılaşmalar: Uluslararası nitelikteki karşılaşmalar

Diğer: Halter ile ilgili ancak kategori oluşturulamayan olaylar

* **Hentbol:** Hentbol ile ilgili olaylar

Bayanlar Ligi: Türkiye Hentbol Bayanlar Ligi ile ilgili olaylar

Türkiye Gençler Şampiyonası: Türkiye Gençler Şampiyonası ile ilgili olaylar

Uluslararası organizasyonlar: Uluslararası organizasyon ile ilgili olaylar

Diğer: Hentbol ile ilgili ancak kategori oluşturulamayan olaylar

* **Kayak:** Kayak ile ilgili olaylar

Ulusal karşılaşmalar: Yurtiçi kayak organizasyonları ve karşılaşmaları ile ilgili olaylar

Uluslararası karşılaşmalar: Uluslararası nitelikteki karşılaşmalar

Kayak örgütü: Ulusal kayak örgütü ile ilgili olaylar

* **Okçuluk:** Okçuluk ile ilgili olaylar

Uluslararası karşılaşmalar: Uluslararası nitelikteki karşılaşmalar

* **Resmi Spor:** Spor yönetiminden sorumlu resmi kurumlar ile ilgili olaylar

Spordan Sorumlu Devlet Bakanlığı: Spordan Sorumlu Devlet Bakanlığı ile ilgili olaylar

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü ile ilgili olaylar

Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü: Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü ile ilgili olaylar

Fair-Play: Sporda barış düşüncesinin geliştirilmesi amacı ile konulan ödül

Diğer: Spor yönetiminden sorumlu resmi kurumlar ile ilgili ancak kategori oluşturulamayan olaylar

*** Spor basını:** Spor basını ile ilgili olaylar

Milliyet Gazetesi Yılın Sporcusu Yarışması: Milliyet Gazetesi Yılın Sporcusu Yarışması ile ilgili olaylar

Türkiye Spor Yazarları Derneği: Türkiye Spor Yazarları Derneği ile ilgili olaylar

Diğer: Spor basını ile ilgili ancak kategori oluşturulamayan olaylar

*** Spor tarihi:** Spor tarihi

Spor Tarihi: Spor tarihi ile ilgili bilgiler

*** Tenis:** Tenis ile ilgili olaylar

Uluslararası karşılaşma: Uluslararası nitelikteki karşılaşmalar

Diğer: Tenis ile ilgili ancak kategori oluşturulamayan olay

*** TV'de spor:** Televizyonda yer alan spor olayları

Spor karşılaşmaları: Televizyonda yer alan spor karşılaşmaları ve programlarının duyurumu

*** Voleybol:** Voleybol ile ilgili olaylar

Bayanlar Ligi: Türkiye Bayanlar Voleybol Ligi ile ilgili olaylar

1. Lig: Türkiye Erkekler Voleybol Ligi ile ilgili olaylar

Türkiye Kupası: Türkiye Erkekler ve Bayanlar Türkiye Kupası ile ilgili olaylar

Diğer: Voleybol ile ilgili ancak kategori oluşturulamayan olaylar

2. İNCELENEN GAZETELERDE YER ALAN SPOR KONULARININ GENEL DAĞILIMI

Bu başlık altında, incelenen gazetelerde yer alan spor konularına göre haber dağılımı, yorum dağılımı, fotoğraf dağılımı ve grafik dağılımı yer almaktadır.

Tablo 1 incelendiğinde futbol ve basketbola haber sayısı ve haber alanı açısından diğer konulara oranla daha fazla yer verildiği göze çarpmaktadır. Futbol ile ilgili haber sayısı 855, Basketbol ile ilgili haber sayısı ise 77'dir. Bununla birlikte Cimnastik, Kayak, Okçuluk ve Tenis gibi spor dallarına sadece 3'er haberle en az yer verilen spor dalları olmuşlardır.

Futbol ile ilgili haber ve yorumların sayısı, futbolun tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de daha önce de sıralanan nedenlerden ötürü en yaygın spor dalı oluşu ile açıklanırken, Basketbola ayrılan haber sayısının diğer konulardan daha fazla oluşu, özellikle klüp takımları bazında özel sektörün sponsorluk ve işletme klüpleri şeklinde yaklaşımları ile son yıllarda bu dalda büyük başarıların elde edilmesi ile açıklanabilmektedir.

Haber konusu açısından incelenen gazetelerde yer alan kimi haberler, belli bir kategori içerisine yerleştirilememiştir. Bu nedenle örneğin; Boğaziçi Üniversitesi Spor Bayramı, sporda cinsel taciz, spor sorunları gibi konuların işlendiği bu gibi haber ve yorumlar "Diğer" başlığı altında verilmiştir.

Haber metni alanı açısından da futbol diğer konulara göre başat konumdadır. Futbol, 4.121.643 mm² ile en fazla haber metni alanına sahip iken, Günün Programı ve TV'de Spor gibi konulara ayrılan haber metni alanı araştırmacı ve danışmanı ile birlikte Grafik Alanı olarak değerlendirildiğinden, bu kategorideki haberlere ayrılan metin alanı (0) olarak değerlendirilmiştir. Bu konu özellikle "Konularına Göre Grafik Dağılımı" başlığı altında incelenecektir.

Tablo 1'den elde edilen bir diğer ilginç veri de başlık, fotoğraf gibi görsel öğelerin, haberin en önemli bölümünü oluşturan haber metninden daha fazla yer kaplıyor olmasıdır. Haber metnine ayrılan toplam alan 5.035.177 mm² iken, başlık alanı için toplam 4.252.973 mm², fotoğraf alanı için ise toplam 6.383.280 mm² yer ayrılmıştır. Bu veriler, spor basınında gerek televizyon ile rekabette, gerekse okuma için az zamanı olduğu varsayılan okurların kazanılmasında gerekse de içeriklerinin daraltılarak, magazinleşmesi gibi nedenlerden ötürü görsel öğelere daha fazla ağırlık verildiği sonucunu ortaya çıkarmaya yönelik olarak değerlendirilebilir.

GENEL DAĞILIM	Haber Sayısı	Haber Alanı	Başlık Alanı	Yorum Sayısı	Yorum Alanı	Yorum Logo Alanı	Yorum Fotoğraf Alanı	Fotoğraf Sayısı	Fotoğraf Alanı	Fotoğraf Altı Alanı	Grafik Sayısı	Grafik Alanı	
At Yarışı	23	3624	5423	0	0	0	0	0	0	0	21	72292	81383
Atletizm	13	65700	27418	0	0	0	0	9	65042	6201	0	0	164383
Basketbol	77	297650	147666	3	44302	1319	0	34	209748	3456	11	28217	732483
Boks	21	124297	32352	0	0	0	0	14	48609	1734	0	0	207027
Cimnastik	3	4908	3170	0	0	0	0	2	20758	3006	0	0	31847
Futbol	855	4121643	3847124	100	727111	77137	86872	771	5556988	214888	130	534182	15167801
Günün Programı	9	0	2192	0	0	0	0	0	0	0	9	27597	29807
Güreş	20	140811	48314	2	21957	1996	848	18	113878	4951	0	0	332795
Halter	7	37061	7733	0	0	0	0	10	75328	3721	0	0	123860
Hentbol	9	31201	11827	0	0	0	0	0	0	0	0	0	43037
Kayak	3	10828	3675	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14506
Okçuluk	3	11295	4950	0	0	0	0	2	6045	0	0	0	22295
Spor ile ilgili Resmî Kurumlar	17	63265	32920	3	19454	2730	1274	6	36323	13108	0	0	169100
Spor Basını	11	29838	34550	0	0	0	0	17	143291	18047	0	0	225754
Spor Tarihi	8	10317	600	0	0	0	0	10	22385	0	0	0	33320
Tenis	3	4388	2420	1	10952	518	0	2	18276	1672	0	0	38232
TV'de Spor	21	0	9802	0	0	0	0	0	0	0	21	25098	34942
Voleybol	13	37668	14884	0	0	0	0	3	13243	2496	5	9618	77930
Diğer	24	40683	15953	1	9405	1464	0	37	53366	0	0	0	120933
TOPLAM	1140	5035177	4252973	110	833181	85164	88994	935	6383280	273280	197	697004	17651435

TABLO 1: Konularına Göre Haber Dağılımı

2.1. Konularına Göre Haber Dağılımı

İncelenen gazetelerde konularına göre haber dağılımı; haber sayılarının dağılımı, haber metni alanı ile başlık alanı alt başlıkları şeklinde, tablo ve grafiksel anlatımlarla verilmiştir.

2.1.1. Konularına göre haber sayılarının dağılımı

KONULARINA GÖRE HABER SAYILARININ DAĞILIMI	Konu	Haber Sayısı
	At Yarışı	23
	Atletizm	13
	Basketbol	77
	Boks	21
	Cimnastik	3
	Futbol	855
	Günün Programı	9
	Güreş	20
	Halter	7
	Hentbol	9
	Kayak	3
	Okçuluk	3
	Resmi Spor	17
	Spor Basını	11
	Spor Tarihi	8
	Tenis	3
	TV'de Spor	21
	Voleybol	13
	Diğer	24
TOPLAM		1140

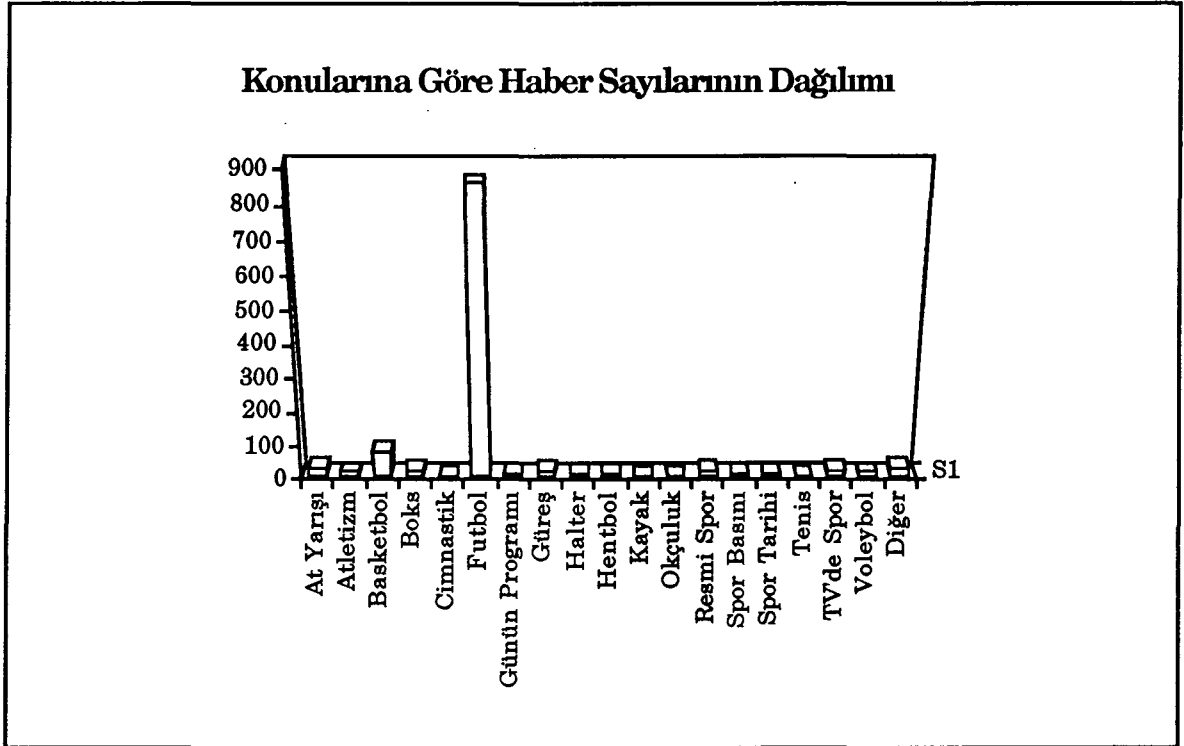
TABLO 2: Konularına Göre Haber Sayılarının Dağılımı

Tablo 2 incelendiğinde konulara göre haber sayılarının dağılımında yine 855 haber ile Futbolun ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Futbolu 77 haber

ile Basketbol, 23 haberle At Yarışı, 21 haberle TV'de Spor ve 20 haber ile de Güreş izlemektedir. Bu verilerden de At Yarışı ve TV'de Spor gibi özel ilgi alanları ile ilgili haberlerin rutin haber niteliyesi kazandığını ve spor basınının rutin haberleri arasında yer aldığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 2'nin incelenmesi ile elde edilen bir diğer ilginç veri de spor basınının kendisini de haber değerinde görmesi, konu olarak Spor Basını ve Spor Tarihi şeklinde yer ayırmasıdır. İncelenen gazetelerde, spor basını kendisine spor basını ve tarihi olarak toplam 19 haberde yer vermektedir. Araştırmanın "Tanımlar" başlığı altında yer verildiği gibi spor basını genellikle Spor Basını ve Spor Tarihi konuları ile birlikte anılacak, ancak, her iki kaegoriden birine ilişkin ilginç bir veri bulunduğunda ayrı olarak söz konusu edilmektedir. Az önce de değinildiği gibi "Diğer" kategorisinde birleştirilen haber sayısı 24'dür.

Konularına göre haber sayılarının sayısallaştırmasının yanı sıra grafiksel anlatımı ise Grafik 1'de görülmektedir.

GRAFİK 1: Konulara Göre Haber Sayılarının Grafiksel Anlatımı

2.1.2. Konularına göre haber metni alanlarının dağılımı

KONULARINA GÖRE HABER METNİ ALANLARININ DAĞILIMI	Konu	Haber Metni Alanı
	At Yarışı	3624
	Atletizm	65700
	Basketbol	297650
	Boks	124297
	Cimnastik	4908
	Futbol	4121643
	Günün Programı	0
	Güreş	140811
	Halter	37061
	Hentbol	31201
	Kayak	10828
	Okçuluk	11295
	Resmi Spor	63265
	Spor Basını	29838
	Spor Tarihi	10317
	Tenis	4388
	TV'de Spor	0
	Voleybol	37668
	Diğer	40683
TOPLAM		5035177

TABLO 3: Konularına Göre Haber Metni Alanlarının Dağılımı (mm²)

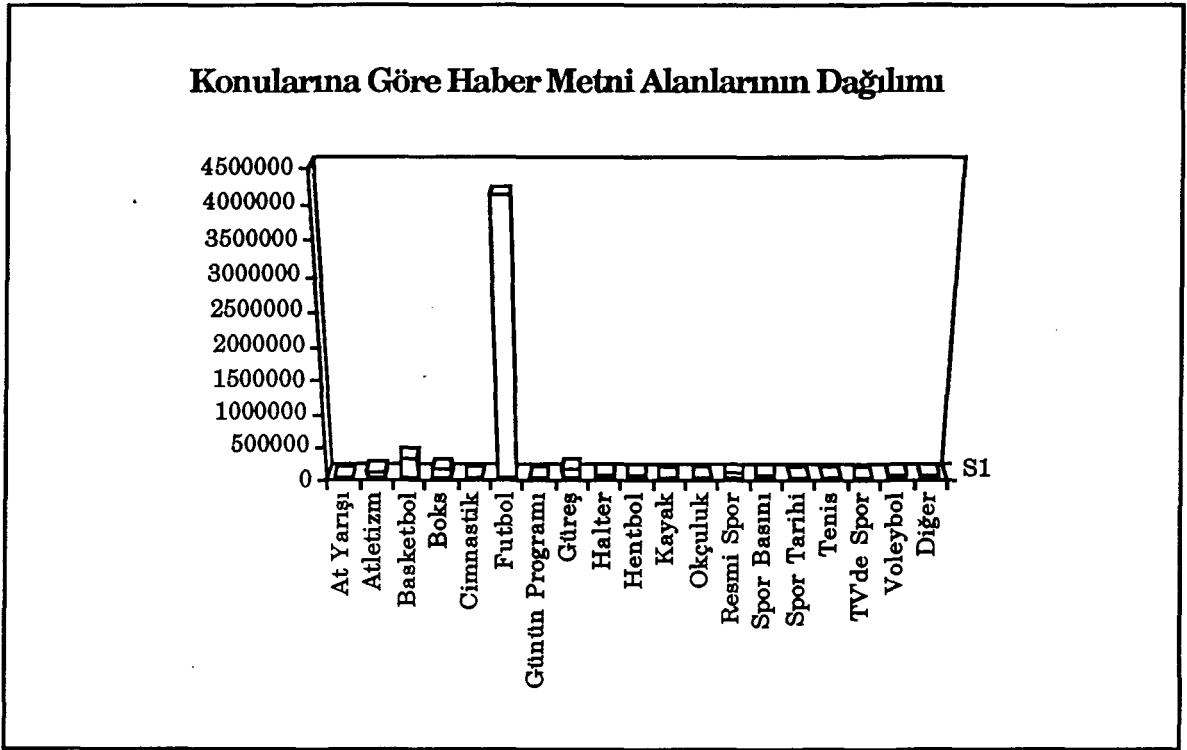
Tablo 3 incelendiğinde konulara göre haber metni alanlarının dağılımında 4.121.643 mm² haber metni alanı ile Futbolun ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Futbolu 297.650 mm² haber metni alanı ile Basketbol, 140.811 mm² haber metni alanı ile Güreş ve 124.297 mm² haber metni alanı ile Boks izlemektedir.

Bununla birlikte Günün Programı ve TV'de Spor konuları Sınırlılıklar'da söz konusu edildiği gibi grafik alanı olarak değerlendirildiği

için haber metnine ayrılan alanı belirten tabloda haber metni alanı olarak hiç yer ayrıldığı görülmektedir.

Spor basınında rutin haber şekline dönüşen At Yarışı konusuna haber metni alanı olarak (3.624 mm²) çok az yer ayrılmış olması da ilginç bir diğer noktadır.

Konularına göre haber metni alanlarının sayısallaştırmasının yanı sıra grafiksel anlatımı ise Grafik 2'de görülmektedir.

GRAFİK 2: Konularına Göre Haber Metni Alanlarının Grafiksel Anlatımı

2.1.3. Konularına göre başlık alanlarının dağılımı

KONULARINA GÖRE BAŞLIK ALANLARININ DAĞILIMI	Konu	Başlık Alanı
	At Yarışı	5423
	Atletizm	27418
	Basketbol	147666
	Boks	32352
	Cimnastik	3170
	Futbol	3847124
	Günün Programı	2192
	Güreş	48314
	Halter	7733
	Hentbol	11827
	Kayak	3675
	Okçuluk	4950
	Resmi Spor	32920
	Spor Basını	34550
	Spor Tarihi	600
	Tenis	2420
	TV'de Spor	9802
	Voleybol	14884
	Diğer	15953
TOPLAM		4252973

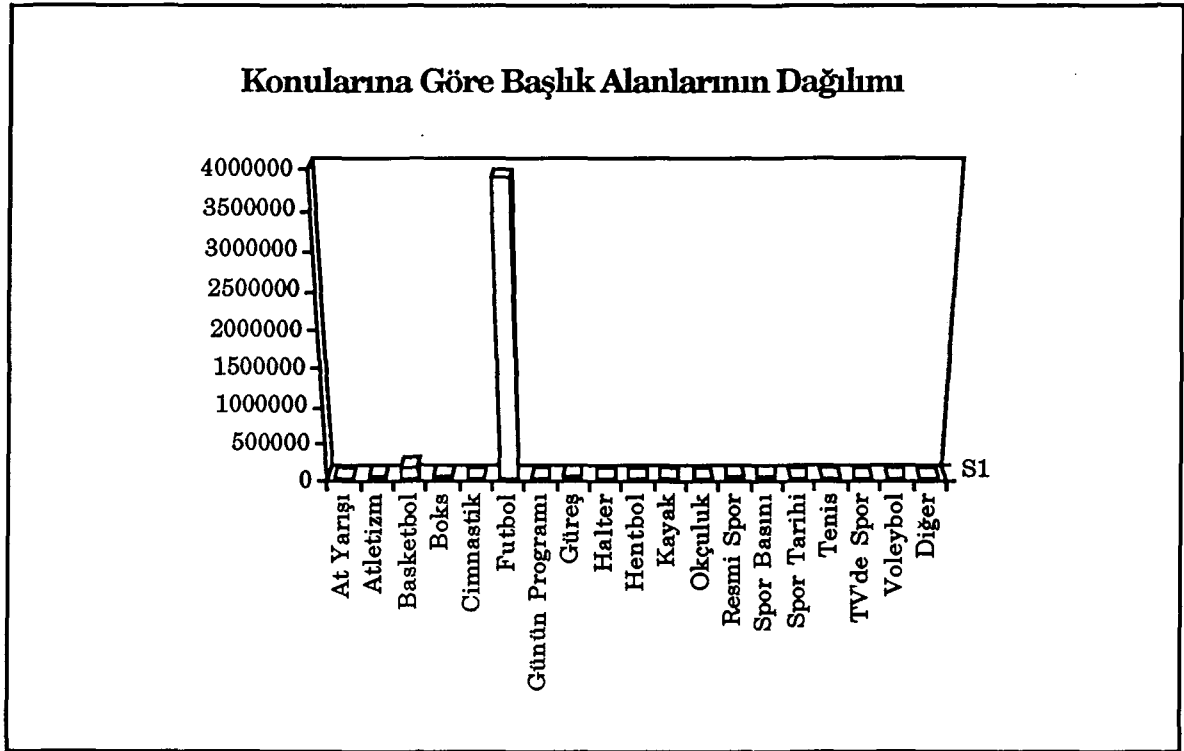
TABLO 4: Konulara Göre Başlık Alanlarının Dağılımı (mm²)

Tablo 4 incelendiğinde konulara göre başlık alanlarının dağılımında 3.847.124 mm² başlık alanı ile yine ve doğal olarak futbolun ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Futbolu 147.666 mm² başlık alanı ile Basketbol, 48.314 mm² başlık alanı ile Güreş ve 34.550 mm² başlık alanı ile Spor Basını izlemektedir. Tablo 4'ün incelenmesi sonucu karşılaşılan ilginç bir nokta ise Spor Basınının kendisi ile ilgili haberlerde kullandığı başlık alanlarının, diğer konulara oranla oldukça yüksek olmasıdır. Bu kez konularına göre başlık alanlarının dağılımında Güreş, Spor Basını ve Günün

Programı haberlerinin (ki Güreş haber sayısının 20, Spor Basınının ve Günün Programının ise 9 sayısı olduğu hatırlanırsa bkz. Tablo 2) daha öne geçmesi dikkat çekici bir veri olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte Spor Tarihi 600 mm², Günün Programı ise 2.912 mm² ile en az başlık alanı ayrılan konular olarak yer almıştır.

Spor basınında rutin haber şekline dönüşen ve haber sayısı açısından önde olan At Yarışı, haber metni alanı açısından diğer konulardan geri de iken, başlık alanı açısından haber metne ayrılan alandan daha fazla bir alana sahip olması da ilginç bir diğer noktadır.

Konularına göre başlık alanlarının sayısallaştırmasının yanı sıra grafiksel anlatımı ise Grafik 3'de görülmektedir.

GRAFİK 3: Konularına Göre Başlık Alanlarının Grafiksel Anlatımı

2.2. Konularına Göre Yorum Dağılımı

İncelenen gazetelerde konularına göre yorum dağılımı; yorum sayılarının dağılımı, yorum alanlarının dağılımı ve yorum logo-fotoğraf alanlarının dağılımı şeklinde, tablo ve grafiksel anlatımlarla verilmiştir.

2.2.1. Konularına göre yorum sayılarının dağılımı

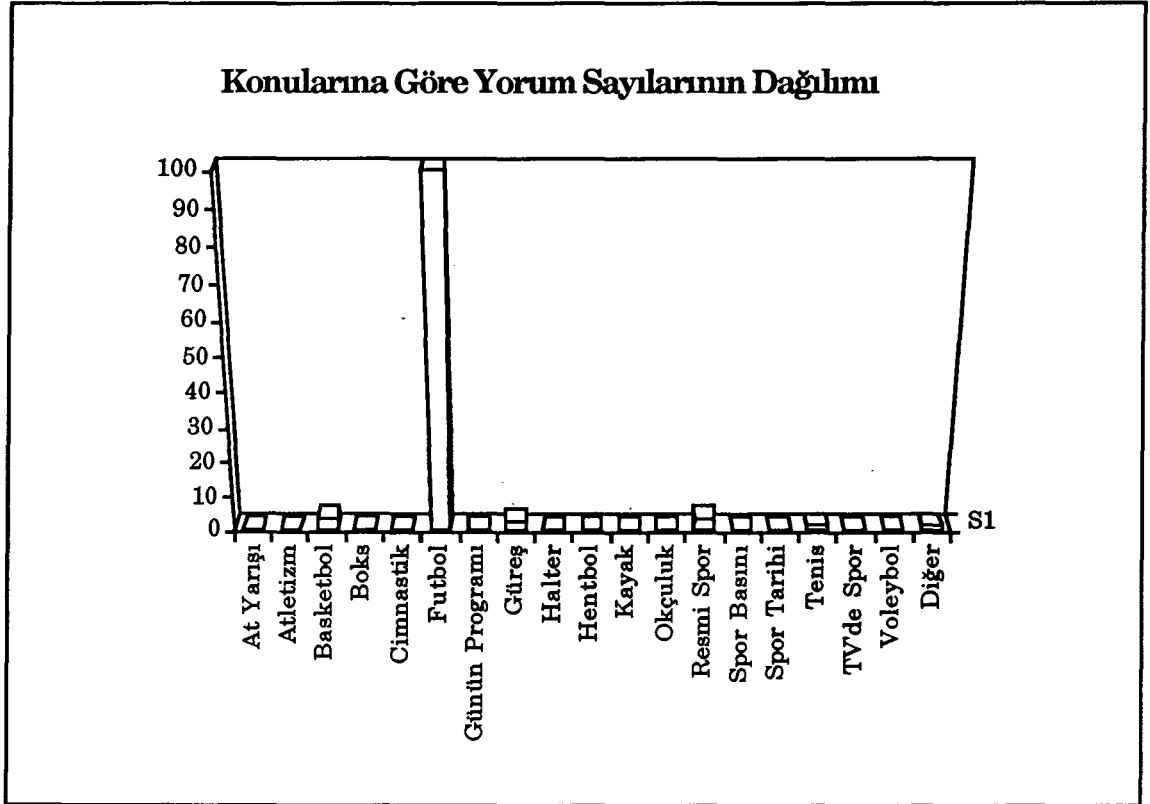
KONULARINA GÖRE YORUM SAYILARININ DAĞILIMI	Konu	Başlık Alanı
	At Yarışı	0
	Atletizm	0
	Basketbol	3
	Boks	0
	Cimnastik	0
	Futbol	100
	Günün Programı	0
	Güreş	2
	Halter	0
	Hentbol	0
	Kayak	0
	Okçuluk	0
	Resmi Spor	3
	Spor Basını	0
	Spor Tarihi	0
	Tenis	1
	TV'de Spor	0
	Voleybol	0
	Diğer	1
TOPLAM		110

TABLO 5: Konularına Göre Yorum Sayılarının Dağılımı

Tablo 5 incelendiğinde konulara göre yorum sayılarının dağılımında 100 yorum ile Futbolun ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Diğer

konulardaki yorumların 3'ü Basketbol ve yine 3'ü Spor yönetiminden sorumlu resmi kurumların oluşturduğu Resmi Spor haberi, 2'si Güreş, 1'i Tenis ve 1'i de Diğer konulardadır. 110 yorumun 100'nün Futbol ile ilgili olması Futbolun daha da önce değinilmiş olan nedenlerden ötürü, yaygın spor dalı olmasının yanı sıra diğer konular ile ilgili yorumları kaleme alacak uzmanlaşmış personelin bulunmamasına bağlanabilir.

Konularına göre yorum sayılarının sayısallaştırmasının yanı sıra grafiksel anlatımı ise Grafik 4'de görülmektedir.

GRAFİK 4: Konularına Göre Yorum Sayılarının Grafiksel Anlatımı

2.2.2. Konularına göre yorum alanlarının dağılımı

KONULARINA GÖRE YORUM ALANLARININ DAĞILIMI	Konu	Yorum Alanı
	At Yarışı	0
	Atletizm	0
	Basketbol	44302
	Boks	0
	Cimnastik	0
	Futbol	727111
	Günün Programı	0
	Güreş	21957
	Halter	0
	Hentbol	0
	Kayak	0
	Okçuluk	0
	Resmi Spor	19454
	Spor Basını	0
	Spor Tarihi	0
	Tenis	10952
	TV'de Spor	0
	Voleybol	0
	Diğer	9405
TOPLAM		833181

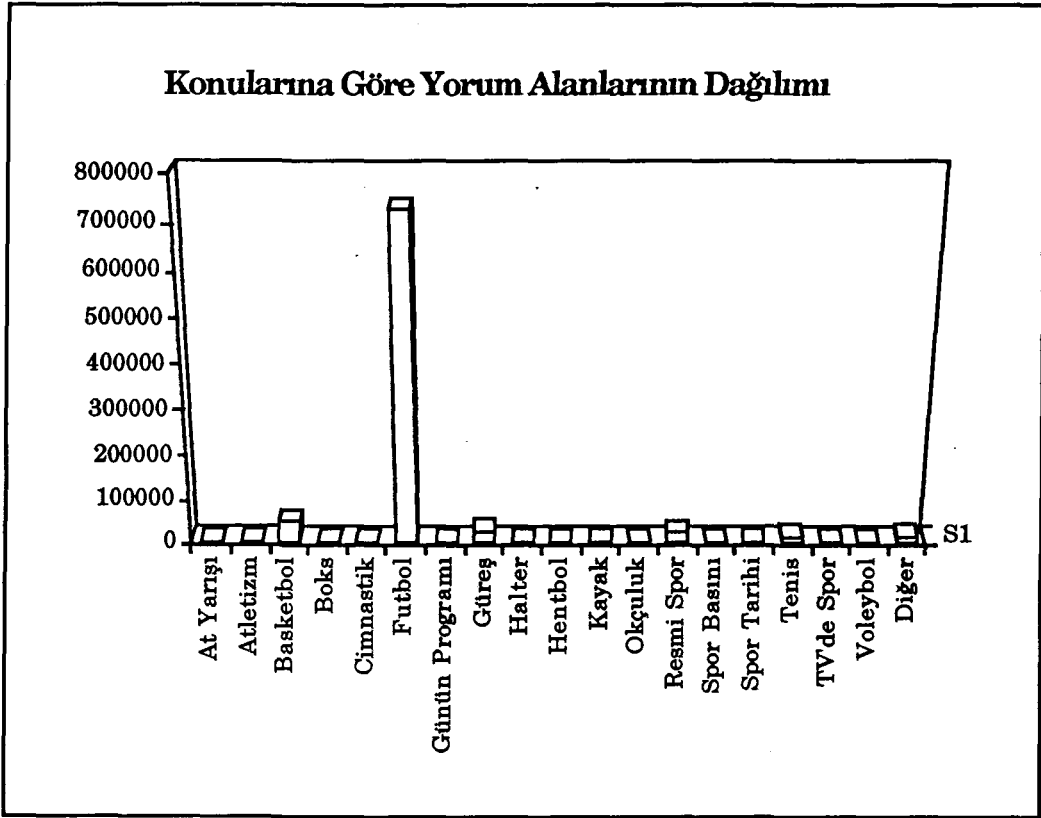
TABLO 6: Konularına Göre Yorum Alanlarının Dağılımı (mm²)

Tablo 6 incelendiğinde konulara göre haber metni alanlarının dağılımında 727.111 mm² yorum alanı ile Futbolun yine ilk sırada yer aldığı görülmektedir.

Basketbol ile ilgili yorumlara 44.302mm², Güreş ile ilgili yorumlara 21.957 mm², Spor yönetiminden sorumlu Resmi Kurumlar ile ilgili yorumlara 10.952 mm², Tenis ile ilgili yoruma 10.952 mm², Diğer konular ile ilgili yoruma ise 9.405 mm² yer ayrılmıştır.

Bu tabloya göre; yoruma ayrılan alanın Futbol açısından diğer spor konularına ayrılan yorum alanlarına oranla ezici nitelikte fazla yer kaplaması, gazetelerin gerek okurları, gerek yapıları, gerekse de Türk basınının spora yönelik olarak verdiği haberler içerisinde Futbolun pompalamasının yorumlarına da, eşdeyişle yoruma ayrılan alana da yansıdığını göstermektedir. Bu durum beklenen yönde gelişmiştir.

Konularına göre yorum alanlarının sayısallaştırmasının yanı sıra grafiksel anlatımı ise Grafik 5'de görülmektedir. Bu durum beklenen yönde gelişmiştir.

GRAFİK 5: Konulara Göre Yorum Alanlarının Grafiksel Anlatımı

2.2.3. Konularına göre yorum

logo-fotoğraf alanlarının dağılımı

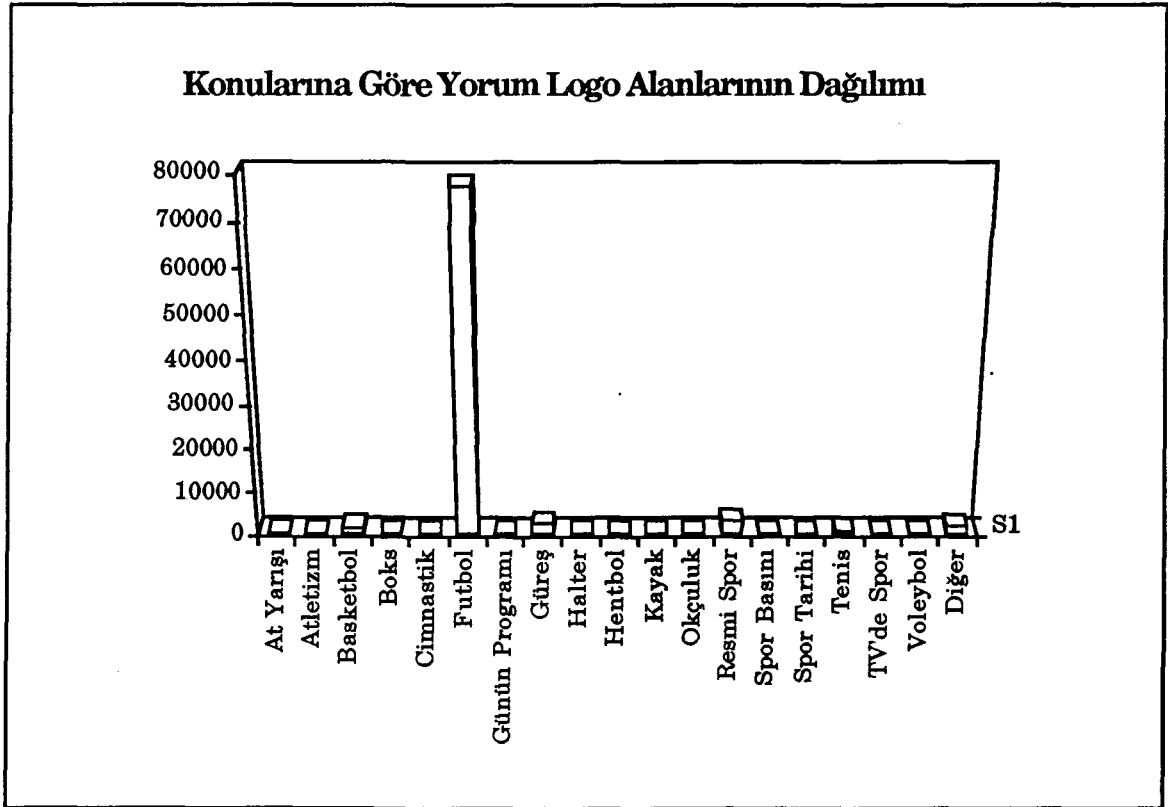
KONULARINA GÖRE YORUM LOGO ALANLARININ DAĞILIMI	Konu	Yorum Logo Alanı
	At Yarışı	0
	Atletizm	0
	Basketbol	1319
	Boks	0
	Cimnastik	0
	Futbol	77137
	Günün Programı	0
	Güreş	1996
	Halter	0
	Hentbol	0
	Kayak	0
	Okçuluk	0
	Resmi Spor	2730
	Spor Basını	0
	Spor Tarihi	0
	Tenis	518
	TV'de Spor	0
	Voleybol	0
	Diğer	1464
TOPLAM		85164

TABLO 7: Konulara Göre Yorum Logo Alanlarının Dağılımı (mm²)

Tablo 7 incelendiğinde konulara göre yorum logo alanlarının dağılımında 77.137 mm² yorum alanı ile Futbolun ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Güreş ile ilgili yorumlara logo alanı olarak 1996 mm², Basketbol ile ilgili yorumlara logo alanı olarak 1.319 mm², Spor yönetiminden sorumlu Resmi Kurumlar ile ilgili spor yorumlarına ayrılan logo alanı olarak 2.730 mm², Tenis ile ilgili yoruma logo alanı olarak 518 mm², Diğer konular ile ilgili

yorumu logo alanı olarak ise 1.464 mm² yer ayrılmıştır. Bu tabloda daha önceki tablolarda yer alan verilerden farklı bir biçimde, haber sayısı olarak az olan Güreş sporu yorumlarının logolarına ayrılan alanın, haber sayısı Güreş fazla olan Basketbol, At Yarışından daha fazla alan ayrıldığı görülmektedir. Bu da okuyucuya Güreş sporuna ilişkin basında yer alan yorumların daha dikkat çekilmesi doğrultusunda belirli bir çaba ve özenin varlığına yöneltmeyi amaç edinmiş olabilir. Yine aynı tabloda spor yönetiminden sorumlu Resmi Kurum haberleri için de yorum logo alanının önde olduğu görülmektedir. Tablo 6'da da görüldüğü gibi Tenise yorum alanı olarak ayrılan alan Diğer konular ile ilgili yoruma ayrılan alandan daha çok iken, Tablo 7'de yer alan verilerden Diğer konular ile ilgili yoruma ayrılan logo alanı, Tenis ile ilgili yoruma ayrılan logo alanından daha çok olmuştur.

Konularına göre yorum logo alanlarının sayısallaştırmasının yanı sıra grafiksel anlatımı ise Grafik 6'de görülmektedir.

GRAFİK 6: Konulara Göre Yorum Logo Alanlarının Grafiksel Anlatımı

Araştırmada ayrıca konularına göre yorumlarda yer alan fotoğraf olgusunun da bu başlık altında incelenmesi düşünülmüştür. Bu konu ile ilgili olarak da aşağıdaki Tablo 8'e yer verilmiştir.

KONULARINA GÖRE YORUM FOTOĞRAF ALANLARININ DAĞILIMI	Konu	Yorum Logo Alanı
	At Yarışı	0
	Atletizm	0
	Basketbol	0
	Boks	0
	Cimnastik	0
	Futbol	86872
	Günün Programı	0
	Güreş	848
	Halter	0
	Hentbol	0
	Kayak	0
	Okçuluk	0
	Resmi Spor	1274
	Spor Basını	0
	Spor Tarihi	0
	Tenis	0
	TV'de Spor	0
	Voleybol	0
	Diğer	0
TOPLAM		88994

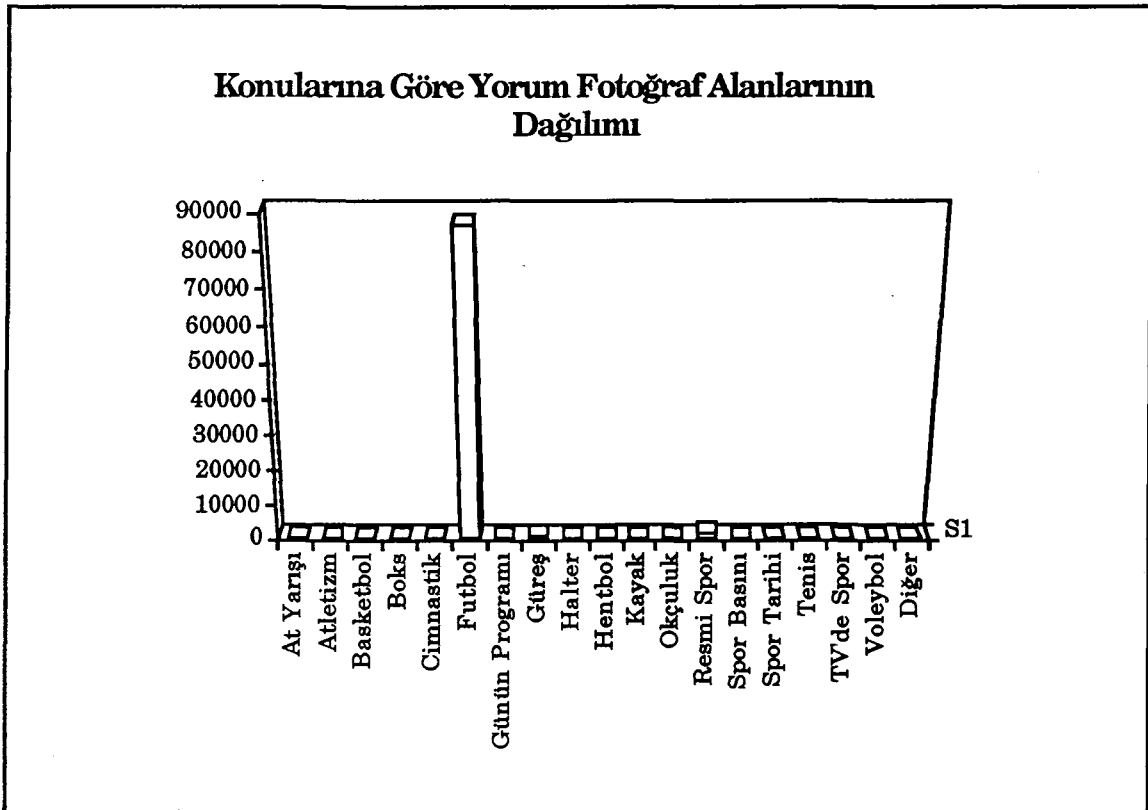
TABLO 8: Konulara Göre Yorum Fotoğraf Alanlarının Dağılımı (mm²)

Tablo 8 incelendiğinde konulara göre yorum fotoğraf alanlarının dağılımında 86.872 mm² yorum alanı ile Futbolun ilk sırada yer aldığı görülmektedir.

Bu kez spor yönetiminden sorumlu Resmi Kurumlar ile ilgili yorumlarda fotoğraf alanı olarak 1.274 mm², Güreş ile ilgili yorumlara

fotoğraf alanı olarak 848 mm² ayrılırken, yorum logo alanından farklı olarak Basketbol, Tenis, Diğer konular ile ilgili yorumlara fotoğraf alanı olarak yer ayrılmamıştır. Ayrıca bu tabloda bu kez spor yönetiminden sorumlu resmi kurumların haberi olan Resmi Spor konularının yorumlarında yer alan fotoğraflara ayrılan alanın Güreş sporunun önüne geçtiği söylenebilir. Bu tablodaki veriler doğrultusunda, araştırmacı, özellikle Resmi Spor yorumlarında fotoğrafa ayrılan alanda yer alan fotoğrafik öğelerin spor ile ilgilenen resmîlik sıfatı bulunan kişiler ve kurumların fotoğraflarının ağırlıkta olduğunu gözlemlemiştir. Bu nedenle söz konusu edilen öncelik olağan görülmektedir.

Konularına göre yorum fotoğraf alanlarının sayısallaştırmasının yanı sıra grafiksel anlatımı ise Grafik 7'de görülmektedir.

GRAFİK 7: Konulara Göre Yorum Fotoğraf Alanlarının Grafiksel Anlatımı

2.3. Konularına Göre Fotoğraf Dağılımı

İncelenen gazetelerde konularına göre fotoğraf dağılımı; fotoğraf sayılarının dağılımı, fotoğraf alanlarının dağılımı ve fotoğraf alt alanlarının dağılımı alt başlıkları şeklinde, tablo ve grafiksel anlatım olarak yer almıştır.

2.3.1. Konularına göre fotoğraf sayılarının dağılımı

KONULARINA GÖRE FOTOĞRAF SAYILARININ DAĞILIMI	Konu	Fotoğraf Sayısı
	At Yarışı	0
	Atletizm	9
	Basketbol	34
	Boks	14
	Cimnastik	2
	Futbol	771
	Günün Programı	0
	Güreş	18
	Halter	10
	Hentbol	0
	Kayak	0
	Okçuluk	2
	Resmi Spor	6
	Spor Basını	17
	Spor Tarihi	10
	Tenis	2
	TV'de Spor	0
	Voleybol	3
	Diğer	37
TOPLAM		935

TABLO 9: Konularına Göre Fotoğraf Sayılarının Dağılımı

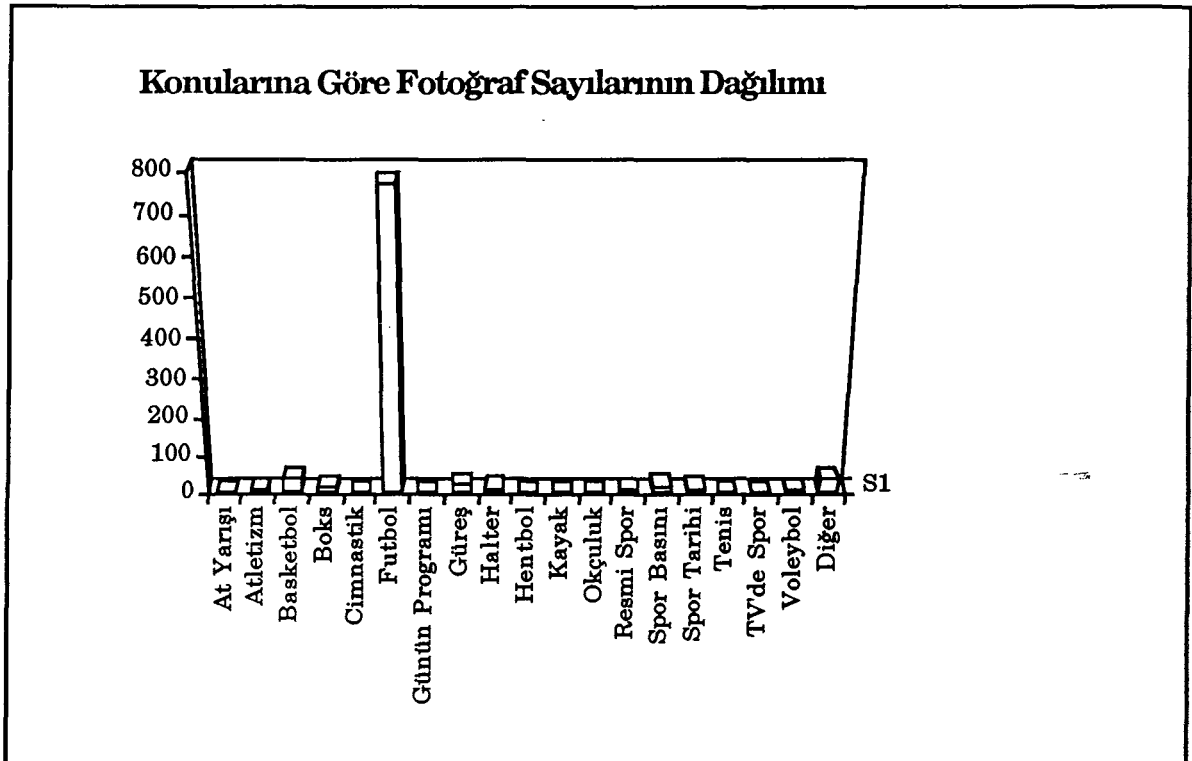
Tablo 9 incelendiğinde konulara göre fotoğraf sayılarının dağılımında 771 fotoğraf ile Futbolun ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Futbolu 37

fotoğraf ile Diğer konular ile ilgili haberler, 34 fotoğraf ile Basketbol, 18 fotoğraf ile Güreş, 17 fotoğraf ile de Spor Basını izlemektedir.

Konulara göre fotoğraf sayılarının dağılımına bakıldığında tablodaki oldukça ilginç olarak değerlendirilebilecek bir veri de, At Yarışları, Günün Programı, Hentbol, Kayak ve TV'de Spor konuları ile ilgili haberlerde fotoğraf kullanılmadığı sonucuna ulaşılmasıdır. Bu veri beklenenin aksi yönde olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 9'un incelenmesi ile elde edilen bir diğer ilginç veri de, spor basınının kendisini de haber değerinde görmesi ve konu olarak Spor Basını ile Spor Tarihine yer ayırmasının yanı sıra kullanılan fotoğraf sayısının diğer konulara oranla azımsanmayacak ölçüde az olmasıdır. Eşdeyişle Spor Basını (11) ve Spor Tarihi (8)ne ilişkin haber sayısının toplam 19 olduğu hatırlanırsa (Bkz. Tablo 2) bu haberlerinde birden fazla fotoğraf kullanıldığı rahatlıkla söylenebilir.

Konularına göre fotoğraf sayılarının sayısallaştırmasının yanı sıra grafiksel anlatımı ise Grafik 8'de görülmektedir.

GRAFİK 8: Konulara Göre Fotoğraf Sayılarının Grafiksel Anlatımı

2.3.2. Konularına göre fotoğraf alanlarının dağılımı

KONULARINA GÖRE FOTOĞRAF ALANLARININ DAĞILIMI	Konu	Fotoğraf Alanı
	At Yarışı	0
	Atletizm	65042
	Basketbol	209748
	Boks	48609
	Cimnastik	20758
	Futbol	5556988
	Günün Programı	0
	Güreş	113878
	Halter	75328
	Hentbol	0
	Kayak	0
	Okçuluk	6045
	Resmi Spor	36323
	Spor Basını	143291
	Spor Tarihi	22385
	Tenis	18276
	TV'de Spor	0
	Voleybol	13243
	Diğer	53366
TOPLAM		6383280

TABLO 10: Konularına Göre Fotoğraf Alanlarının Dağılımı (mm²)

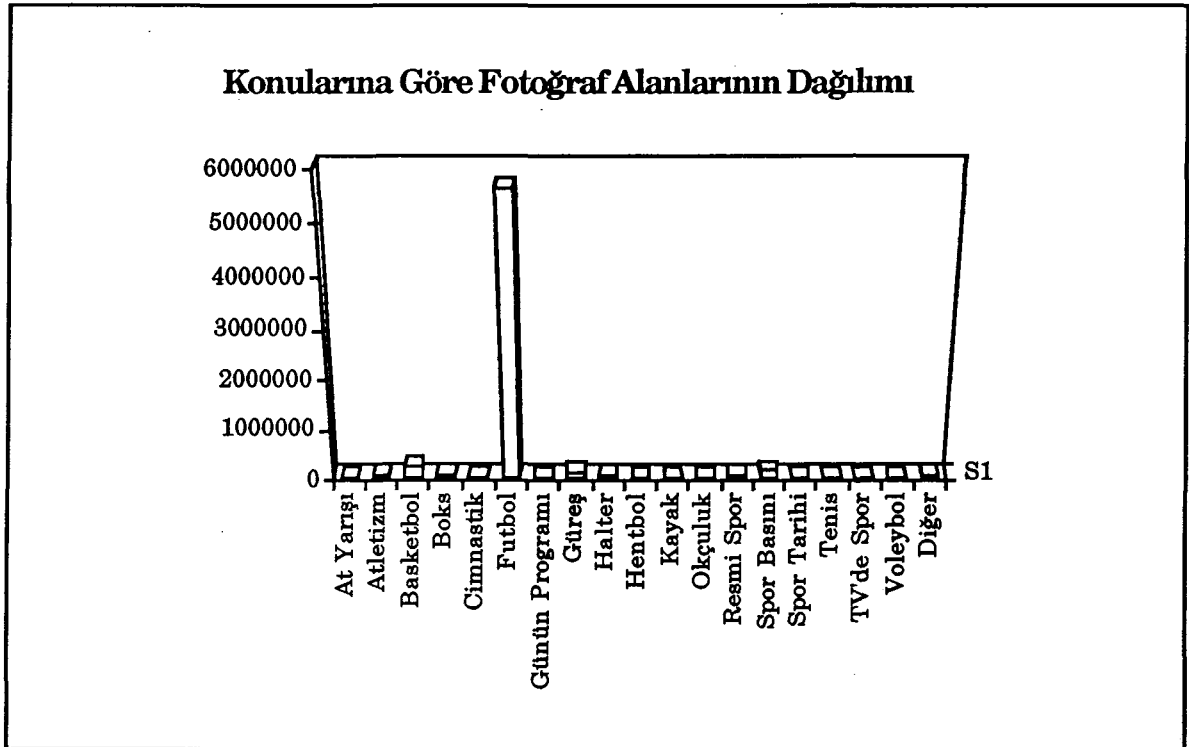
Az önceki tablo (Tablo 9) hatırlandığında Futbol haberlerindeki fotoğraf sayısı ezici bir üstünlükle diğer haber konularının çok önünde ve ardından da "Diğer" başlığı taşıyan konu gelmekteydi. Oysa bu fotoğraflar, fotoğraf alanına ayrılan alana göre değerlendirildiğinde Futbol ile birlikte örneğin Halter, Basketbol, Atletizm, Spor Basını, Güreş gibi konularda yer verilen fotoğrafların kapsadığı alanının "Diğer" kategorisinin çok ilerisinde olduğu görülmektedir.

Tablo 10 incelendiğinde konulara göre fotoğraf alanlarının dağılımında 5. 556. 988 mm² fotoğraf alanı ile Futbolun ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Futbolu 209.748 mm² fotoğraf alanı ile Basketbol, 143.291 mm² fotoğraf alanı ile Spor Basını ve 113. 878 mm² fotoğraf alanı ile Güreş izlemektedir.

Konulara göre fotoğraf alanlarının dağılımına bakıldığında çok ilginç olarak değerlendirilebilecek bir veri, At Yarışları, Günün Programı, Hentbol, Kayak ve TV'de Spor konuları ile ilgili haberlerde fotoğrafın hiç kullanılmadığı görülmüştür. Bu durum beklenenin aksi yöndedir.

Tablo 10'un incelenmesi ile elde edilen bir diğer ilginç veri de spor basınının kendisini de haber değerinde görmesi ve konu olarak Spor Basını ve Spor Tarihi konularına yer ayırmasının yanı sıra yer ayrılan fotoğraf alanlarının da diğer konulara oranla oldukça çok yer kaplamasıdır.

Konularına göre fotoğraf alanlarının sayısallaştırmasının yanı sıra grafiksel anlatımı ise Grafik 9'da görülmektedir.

GRAFİK 9: Konularına Göre Fotoğraf Alanlarının Grafiksel Anlatımı

2.3.3. Konularına göre fotoğraf altı alanlarının dağılımı

KONULARINA GÖRE FOTOĞRAF ALTI ALANLARININ DAĞILIMI	Konu	Fotoğraf Altı Alanı
	At Yarışı	0
	Atletizm	6201
	Basketbol	3456
	Boks	1734
	Cimnastik	3006
	Futbol	214888
	Günün Programı	0
	Güreş	4951
	Halter	3721
	Hentbol	0
	Kayak	0
	Okçuluk	0
	Resmi Spor	13108
	Spor Basını	18047
	Spor Tarihi	0
	Tenis	1672
	TV'de Spor	0
	Voleybol	2496
	Diğer	0
TOPLAM		273280

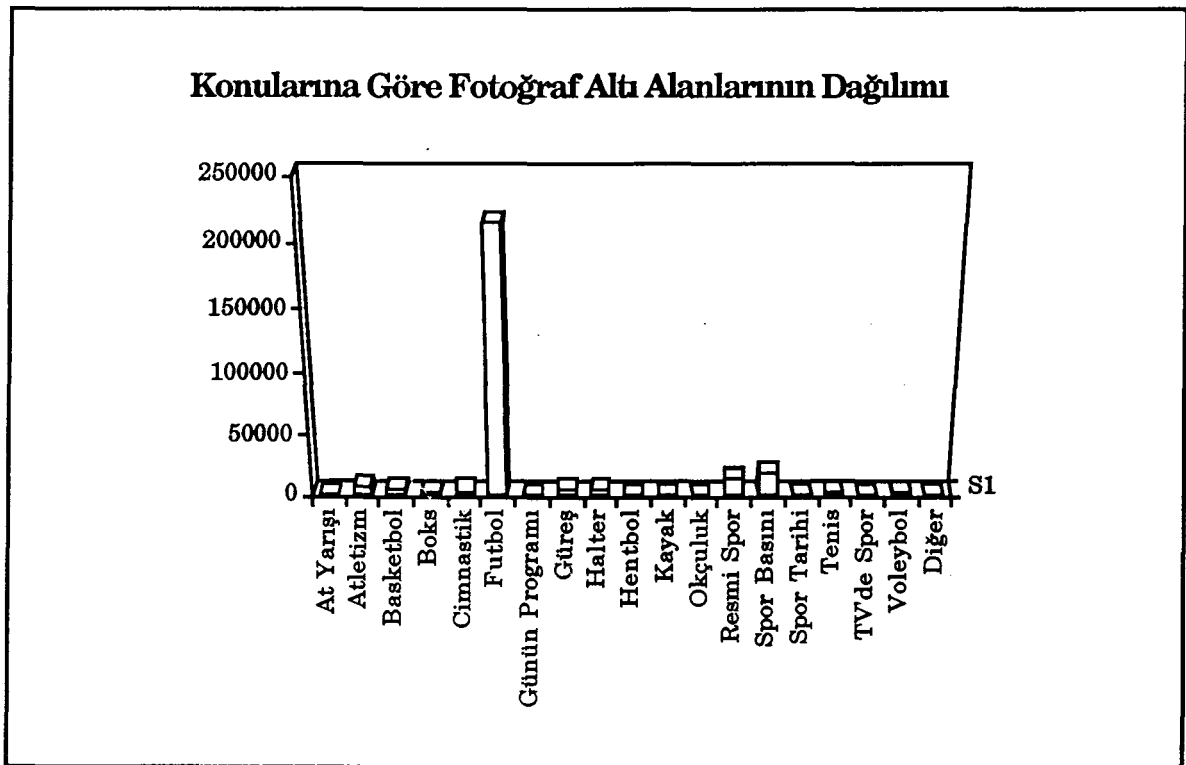
TABLO 11: Konularına Göre Fotoğraf Altı Alanlarının Dağılımı (mm²)

Tablo 11 incelendiğinde konulara göre fotoğraf altı alanlarının dağılımında 214.888 mm² fotoğraf altı alanı ile Futbolun ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Futbolu, 18.047 mm² fotoğraf altı alanı ile Spor Basını, 13.108 mm² fotoğraf altı alanı ile Sporun yönetiminden sorumlu resmi kurumlar ile ilgili olan Resmi Spor haberleri ve 6.201 mm² fotoğraf alanı ile Atletizm izlemektedir.

Konulara göre fotoğraf altı alanlarının dağılımına bakıldığında At Yarışları, Günün Programı, Hentbol, Kayak, Spor Tarihi, TV'de Spor ve Diğer konuları ile ilgili haberlerde fotoğraf kullanılmadığı hatırlandığında (Bkz. Tablo 9) fotoğraf altı kullanılmamasının doğal olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 11'un incelenmesi ile elde edilen bir diğer ilginç veri de spor basınının kendisini de haber değerinde görmesi ve konu olarak bu kez sadece Spor Basınına yer ayırmasının yanı sıra yer ayrılan fotoğraf altı alanlarının da diğer konulara oranla oldukça çok yer kaplamasıdır.

Konularına göre fotoğraf altı alanlarının sayısallaştırmasının yanı sıra grafiksel anlatımı ise Grafik 10'da görülmektedir.

GRAFİK 10: Konulara Göre Fotoğraf Altı Alanlarının Grafiksel Anlatımı

2.4. Konularına Göre Grafik Dağılımı

İncelenen gazetelerde konularına göre grafik dağılımı, grafik sayılarının dağılımı ve grafik alanlarının dağılımı alt başlıkları şeklinde; tablo ve grafiksel anlatım olarak verilmiştir.

Bu bölümde her ne kadar Tanımlar bölümünde yer verilmişse de belirtilmesi gereken önemli sayılabilecek noktalardan biri de; konularına göre grafik dağılımı başlığından At Yarışı, Günün Programı, TV'de Spor, sporcuların karşılaşmada sergiledikleri performansları okuyucuya aktaran yıldız tabloları, puan cetvelleri, illüstrasyonlar, info-grafikler, çizim grafikler ve karikatürlerin anlaşılması gerekliliğidir.

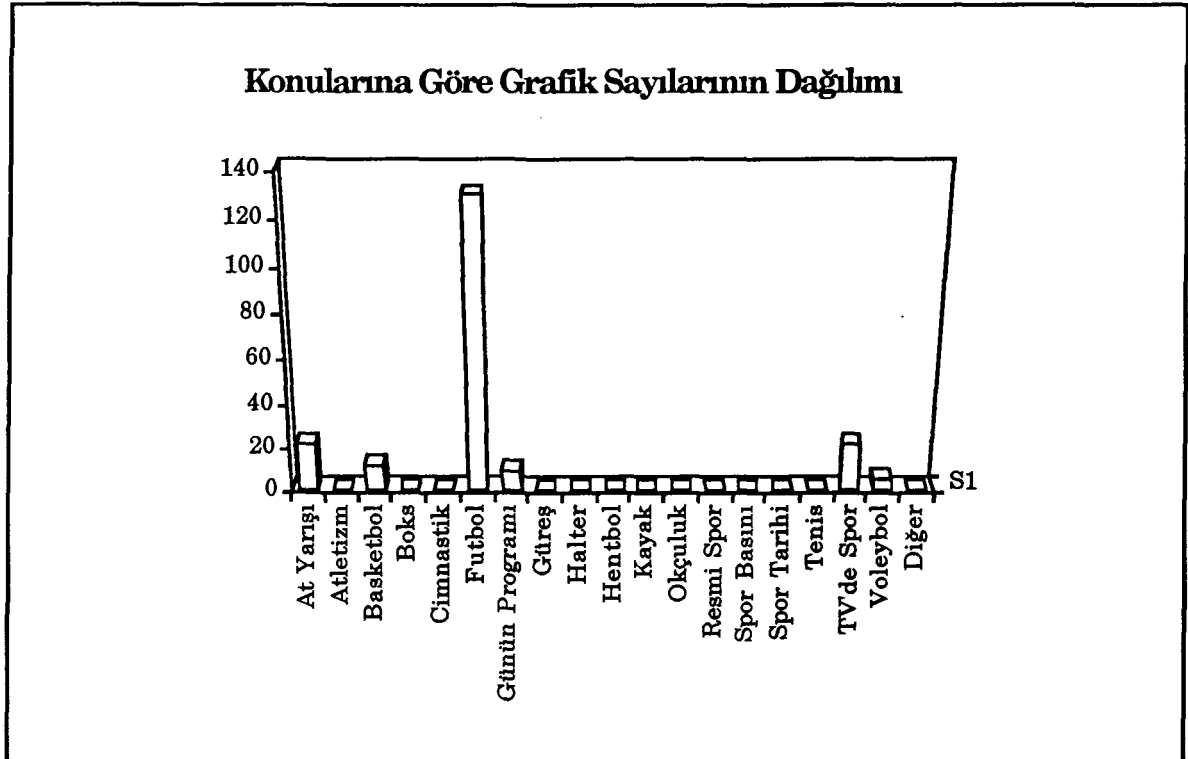
2.4.1. Konularına göre grafik sayılarının dağılımı

KONULARINA GÖRE GRAFİK SAYILARININ DAĞILIMI	Konu	Grafik Sayısı
	At Yarışı	21
	Atletizm	0
	Basketbol	11
	Boks	0
	Cimnastik	0
	Futbol	130
	Günün Programı	9
	Güreş	0
	Halter	0
	Hentbol	0
	Kayak	0
	Okçuluk	0
	Resmi Spor	0
	Spor Basını	0
	Spor Tarihi	0
	Tenis	0
	TV'de Spor	21
	Voleybol	5
	Diğer	0
TOPLAM		197

TABLO 12: Konularına Göre Grafik Sayılarının Dağılımı

Tablo 12 incelendiğinde konulara göre grafik sayılarının dağılımında 130 grafik ile Futbolun ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Futbolu 21 grafik ile At Yarışı ve TV'de Spor, 11 grafik ile Basketbol izlemektedir. Bununla birlikte Atletizm, Boks, Cimnastik, Güreş, Halter, Hentbol, Kayak, Okçuluk, Spor yönetiminden sorumlu Resmi Kurumlar ile ilgili haberler, Spor Basını, Spor Tarihi, Tenis ve Diğer konularında grafik kullanılmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Tablo 12'nin incelenmesi ile elde edilen At Yarışları ve TV'de Spor konularında grafik ögesinin diğer konulara oranla oldukça çok yer kaplaması, bu haber konularının araştırmacı ve danışmanı tarafından grafik olarak değerlendirilmesi nedeniyledir. Tabloda ilginç olarak karşılanabilecek olan bir diğer veri ise Basketbol haberlerindeki grafik sayısının göreceli olan çokluğudur. Bu durum araştırmacı tarafından söz konusu haberlerin zaman zaman grafiksel ifadelerle anlatıldığı yönündeki gözlemleri ile açıklanabilir.

Konularına göre grafik sayılarının sayısallaştırmasının yanı sıra grafiksel anlatımı ise Grafik 11'de görülmektedir.

Grafik 11: Konularına Göre Grafik Sayılarının Grafiksel Anlatımı

2.4.2. Konularına göre grafik alanlarının dağılımı

KONULARINA GÖRE GRAFİK ALANLARININ DAĞILIMI	Konu	Grafik Alanı
	At Yarışı	72292
	Atletizm	0
	Basketbol	28217
	Boks	0
	Cimnastik	0
	Futbol	534182
	Günün Programı	27597
	Güreş	0
	Halter	0
	Hentbol	0
	Kayak	0
	Okçuluk	0
	Resmi Spor	0
	Spor Basını	0
	Spor Tarihi	0
	Tenis	0
	TV'de Spor	25098
	Voleybol	9618
	Diğer	0
TOPLAM		697004

TABLO 13: Konularına Göre Grafik Alanlarının Dağılımı (mm²)

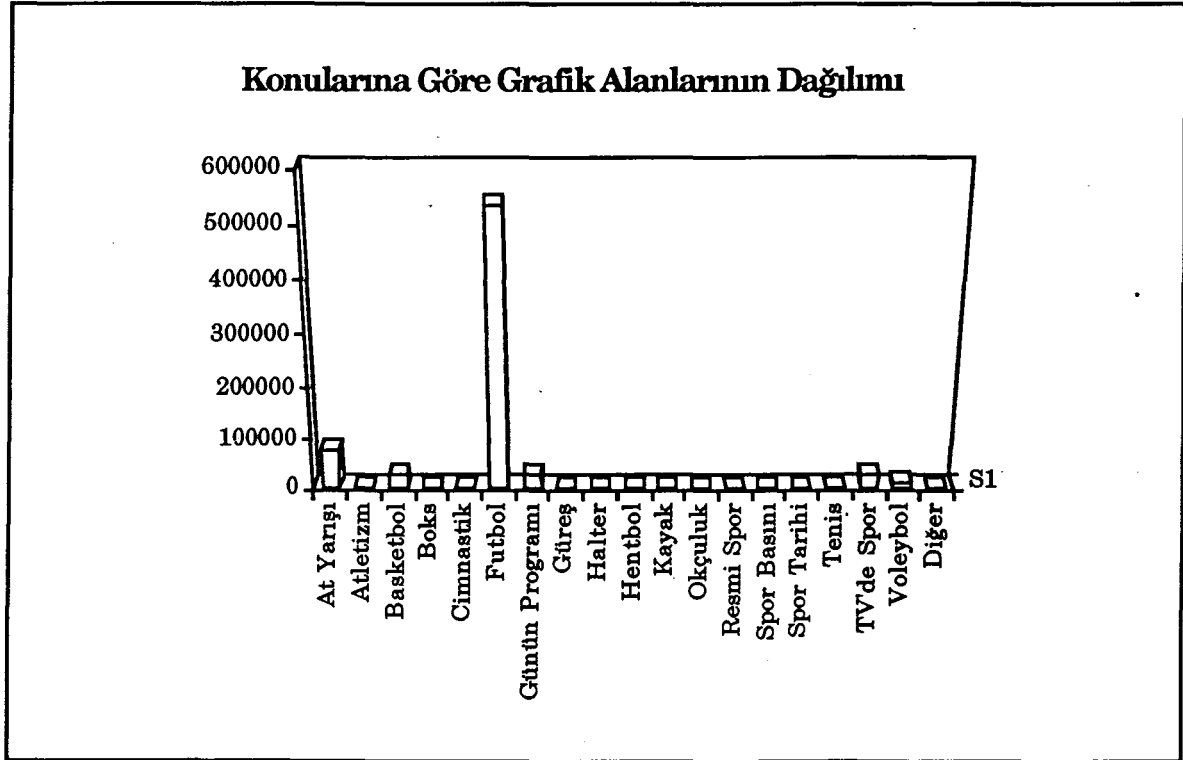
Tablo 13 incelendiğinde konulara göre grafik alanlarının dağılımında 534.182 mm² grafik alanı ile Futbolun ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Futbolu 72292 mm² grafik alanı ile At Yarışı, 28.217 mm² grafik alanı ile Basketbol ve 25.098 mm² TV'de Spor izlemektedir.

Konulara göre fotoğraf sayılarının dağılımına bakıldığında Atletizm, Boks, Cimnastik, Güreş, Halter, Hentbol, Kayak, Okçuluk, Spor yöneti-

minden sorumlu Resmi Kurumlar ile ilgili haberler, Spor Basını, Spor Tarihi, Tenis ve Diğer konularında daha önce grafik kullanılmadığından, grafik alanı olarak da bu konularda 0 sonucuna ulaşılması doğal olarak karşılanmaktadır.

Tablo 12'nin incelenmesi ile elde edilen bir diğer ilginç veri de At Yarışları ve TV'de Spor konularında grafik sayısının aynı olmasına karşın At Yarışlarına grafik alanı olarak 72.292 mm² yer verilirken, TV'de Spora grafik alanı olarak 25.098 mm² yer verilmiştir.

Konularına göre grafik alanlarının sayısallaştırmasının yanı sıra grafiksel anlatımı ise Grafik 12'de görülmektedir.

GRAFİK 12: Konularına Göre Grafik Alanlarının Grafiksel Anlatımı

Buraya kadar anlatımına yer verilen "İncelenen Gazetelerde Yer Alan Spor Konuları" genel olarak hatırlandığında; incelenen hemen her başlıkta Futbol sporu ile ilgili haberlerde; haberin sayısı, haber metninin kapladığı

alan, fotoğraf sayısı, fotoğrafın kapladığı alan, grafik sayısı ve kapladığı grafik alanı açılarından hep önde görülmektedir.

Biraz ayrıntıya girildiğinde, haber sayısı açısından Futbol 855 haberde, haber metnine ayrılan alan açısından Futbolun (4.121.643 mm²), başlığa ayrılan alan açısından Futbol (3.847.124 mm²), yorum sayısı açısından 100 yorumla, yoruma ayrılan alan açısından (727.111 mm²), yorum logoya ayrılan alan açısından (77.137 mm²), yorum fotoğrafa ayrılan alan açısından (86.872 mm²), fotoğraf sayısı açısından 771 fotoğraf, fotoğrafa ayrılan alan açısından (5.556.988 mm²), fotoğraf altına ayrılan alan açısından (214.888mm²), grafik sayısı açısından 130 grafik ve grafiğe ayrılan alan açısından da (534.182 mm²) önde olduğu (Bkz. Tablo 2) görülmektedir.

Tüm spor konuları bazında ise incelenen gazetelerde sırasıyla fotoğrafa ayrılan alan (6.383.280 mm²), haber metnine ayrılan alan (5.035.177 mm²) ve başlığa ayrılan alan (4.252.973 mm²) ile ilk üç sırayı almaktadır. Bu veriler, gazete okurunun, dikkatini sözü edilen spor konuları açısından önce fotoğraf, sonra haber metni ve daha sonra da başlığa çekmek ister görünmektedir. Bu da; kuramsal bölümde sözü edilen basının işlevleri açısından Türk gazetelerinin, bu stratejilerinin ne denli tartışmalı olduğu konusunda önemli ip uçları verebilecek niteliktedir.

3. HABER ÖĞELERİNİN

İNCELENEN GAZETELERE GÖRE DAĞILIMI

Bu başlık altında haber öğelerinin incelenen gazetelere göre; haber dağılımı, yorum dağılımı, fotoğraf dağılımı ve grafik dağılımı yer almaktadır. Burada belirtilmesi gereken bir nokta ise araştırmacının Tanımlar bölümünde yer verdiği üzere haber öğelerinden haber başlığı, haber metni, habere ilişkin fotoğraf, fotoğraf altı ve grafiklerin anlaşılması gerekliliğidir

Tablo 14 incelendiğinde önceki bölümlerde yer alan haber sayısı açısından Cumhuriyet Gazetesi'nin ilk sırayı aldığı, Sabah Gazetesi'nin son sırada bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan haber metni alanı açısından ise Zaman Gazetesi ilk sırayı alırken Sabah Gazetesi yine son sırada yer almaktadır.

Yorum sayısı açısından Cumhuriyet Gazetesi ve Milliyet Gazetesi'nin yakın değerlere sahip olduğu, Zaman Gazetesi'nin ise en son sırada olduğu görülmektedir. Milliyet ve Cumhuriyet Gazeteleri, yorum sayısı açısından birbirlerine yakın değerlerde bulunmasına karşın, yoruma ayrılan alan açısından Cumhuriyet Gazetesi, Milliyet Gazetesi'nden yaklaşık on kat daha fazla yorum alanı kullanmıştır.

Tablo 14'de fotoğraf sayısı ve alanları açısından incelendiğinde Milliyet Gazetesi'nin fotoğraf ögesine diğer gazetelerden daha çok yer verdiği, ardından Sabah, Zaman ve Cumhuriyet Gazeteleri'nin geldiği anlaşılmaktadır.

Tablo 14'den elde edilen bir diğer ilginç veri de, haber bütünü oluşturulan başlık ve fotoğraf gibi görsel öğelerin haberin en önemli bölümünü olan haber metninden daha fazla olmasıdır. Haber metnine ayrılan toplam alan 5.035.177 mm² iken, başlık alanı için toplam 4.252.973 mm², fotoğraf alanı için ise toplam 6.383.280 mm² yer ayrılmıştır. Buradan da

anlaşmaktadır ki, haber bütününü oluşturan görsel öğeler, haber metnine ayrılan alan, haber öğelerinden fotoğrafa ayrılan alandan küçük, başlıktan ise önemli sayılmayacak oranda biraz büyüktür. Zaman Gazetesi, Cumhuriyet, Milliyet ve Sabah Gazetelerinden daha çok grafik kullanmaktadır. Zaman Gazetesi toplam grafiklerin yarısından fazlasına sahiptir. Bu veriler, spor basınında gerek televizyon ile rekabette avantaj sağlama, gerekse de okuma için az zamanı olduğu varsayılan okurların kazanılma gerekse de içeriklerinin daraltılarak, magazinleşmesi gibi nedenlerden ötürü görsel öğelere daha fazla ağırlık verildiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bir başka deyişle gazetelerin okurlarına “beni okuma , bana bak” demekte oldukları söylenebilir.

HABER ÖĞELERİNİN İNCELENEN GAZETELERE GÖRE DAĞILIMI	Haber Sayısı	Haber Metni Alanı	Başlık Alanı	Yorum Sayısı	Yorum Alanı	Yorum Logo Alanı	Yorum Fotoğraf Alanı	Fotoğraf Sayısı	Fotoğraf Alanı	Fotoğraf Altı Alanı	Grafik Sayısı	Grafik Alanı
Cumhuriyet	431	1873635	1072169	43	509634	28344	34380	114	882588	61225	120	403336
Milliyet	296	797675	1291237	44	53158	31220	32956	449	2679320	64419	24	77550
Sabah	128	435873	1094170	16	183431	19012	18185	205	1610521	74819	11	32929
Zaman	285	1927994	795397	7	86958	6588	3473	167	1210851	72817	42	183189
TOPLAM	1140	5035177	4252973	110	833181	85164	88994	935	6383280	273280	197	697004

TABLO 14: Haber öğelerinin İncelenen Gazetelere Göre Dağılımı

3.1. İncelenen Gazetelere Göre Haber Dağılımı

İncelenen gazetelere göre haber dağılımı; haber sayılarının dağılımı, haber metinlerinin dağılımı ve başlık alanlarının dağılımı alt başlıkları şeklinde, tablo ve grafiksel anlatımla verilmiştir.

3.1.1. İncelenen gazetelere göre haber sayılarının dağılımı

İNCELENEN GAZETELERE GÖRE HABER SAYILARININ DAĞILIMI	Haber Sayısı
Cumhuriyet	431
Milliyet	296
Sabah	128
Zaman	285
TOPLAM	1140

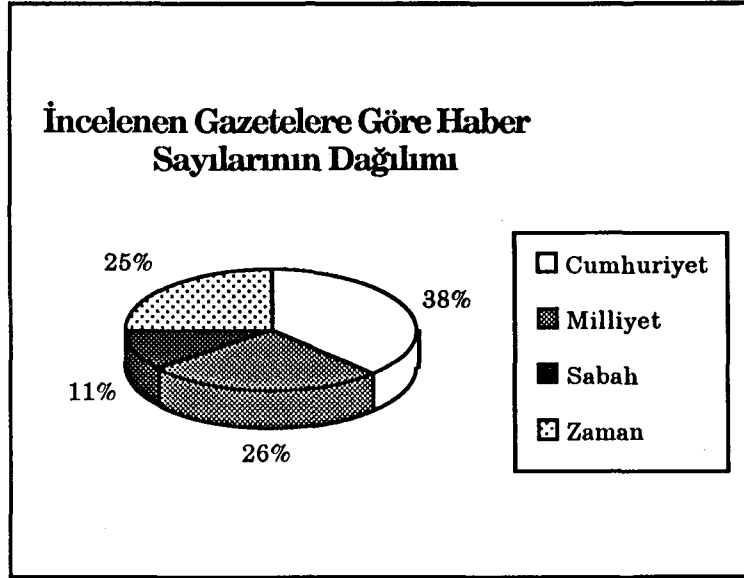
TABLO 15: İncelenen Gazetelere Göre Haber Sayılarının Dağılımı

Tablo 15 incelendiğinde gazetelere göre haber sayısı dağılımında 431 haber ile Cumhuriyet Gazetesi'nin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Cumhuriyet Gazetesi'ni 296 haber ile Milliyet Gazetesi ve 285 haber ile Zaman Gazetesi izlemektedir. Sabah Gazetesi ise 128 haber ile son sırada yer almaktadır.

Sabah Gazetesi'nde diğer gazetelere oranla daha az haberin yer almasının nedeni Sınırlılıklarda ve EK 2'de belirtildiği gibi Sabah Gazetesi'nin kimi kısımlarının gazetenin vermiş olduğu promosyon kuponları nedeni ile kesilmiş olmasıdır.

Cumhuriyet ve Zaman Gazeteleri tüm haberleri bir sayfada toplarken, Milliyet Gazetesi, haberlerin büyük bir bölümünü Devam Sayfası'na göndermektedir.

Gazetelere göre haber sayılarının sayısallaştırmasının yanı sıra grafiksel anlatımı ise Grafik 13'de görülmektedir.

GRAFİK 13: İncelenen Gazetelere Göre Haber Sayılarının Grafiksel Anlatımı

3.1.2. İncelenen gazetelere göre haber metni alanlarının dağılımı

İNCELENEN GAZETELERE GÖRE HABER METNİ ALANLARININ DAĞILIM	Haber Alanı
Cumhuriyet	1873635
Milliyet	797675
Sabah	435873
Zaman	1927994
TOPLAM	5035177

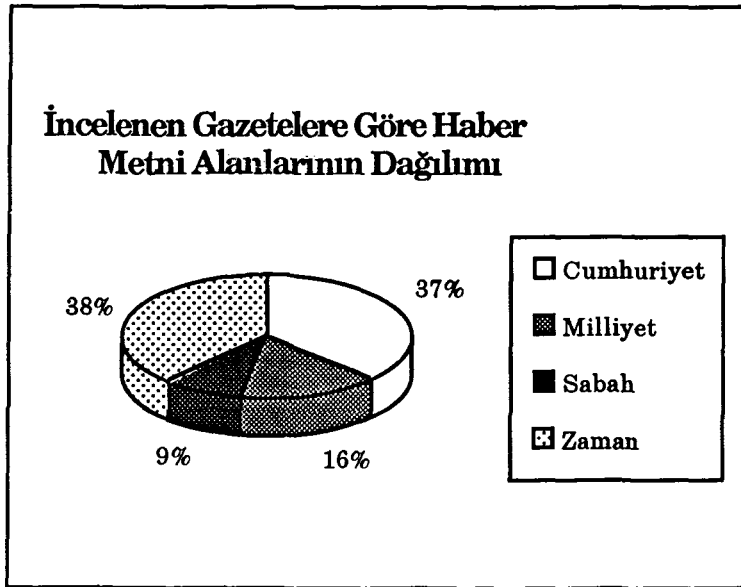
TABLO 16: İncelenen Gazetelere Göre Haber Metni Alanlarının Dağılımı (mm²)

Tablo 16 incelendiğinde gazetelere göre haber metni alanlarının dağılımında 1.927.994 mm² haber metni alanı ile Zaman Gazetesi'nin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Oysa, az önceki tabloda (Bkz. Tablo 15)

haber sayısı açısından Cumhuriyet Gazetesi en önde ve Zaman Gazetesi de 3. sırada görülmekteydi. Ancak bu haberlere ayrılan yer açısından bu kez Zaman Gazetesi az bir farkla olsa da Cumhuriyet Gazetesi'nin önüne geçtiği görülmektedir. Oysa haber sayısı açısından Cumhuriyet Gazetesi, Zaman Gazetesi'nin hayli önünde görülmektedir. Zaman Gazetesi'ni 1.873.635 mm² haber metni alanı ile Cumhuriyet Gazetesi ve 797.675 mm² haber metni alanı ile Milliyet Gazetesi izlemektedir. Sabah Gazetesi ise daha önce de değinilen nedenden dolayı 435.873 mm² haber metni alanı ile son sırada yer almaktadır.

Cumhuriyet ve Zaman Gazeteleri tüm haberleri bir sayfada toplarken, Milliyet Gazetesi, haberlerin büyük bir bölümünü Devam Sayfası'na göndermektedir. Milliyet Gazetesi'nin söz konusu spor konularına ayırdığı alanın az olmasındaki önemli etkenin araştırmada ilk spor sayfalarının incelemeye dahil edilmesi, daha sonraki ve devam sayfalarında yer alan spor haber ve konularının araştırmaya dahil edilmemesi olduğu unutulmamalıdır. (Bu durum daha önce Sınırlılıklarda açıkça belirtilmişti.)

Gazetelere göre haber metni alanlarının sayısallaştırmasının yanı sıra yüzde olarak grafiksel anlatımı ise Grafik 14'de görülmektedir.

GRAFİK 14: İncelenen Gazetelere Göre Haber Metni Alanlarının Grafiksel Anlatımı

3.1.3. İncelenen gazetelere göre başlık alanlarının dağılımı

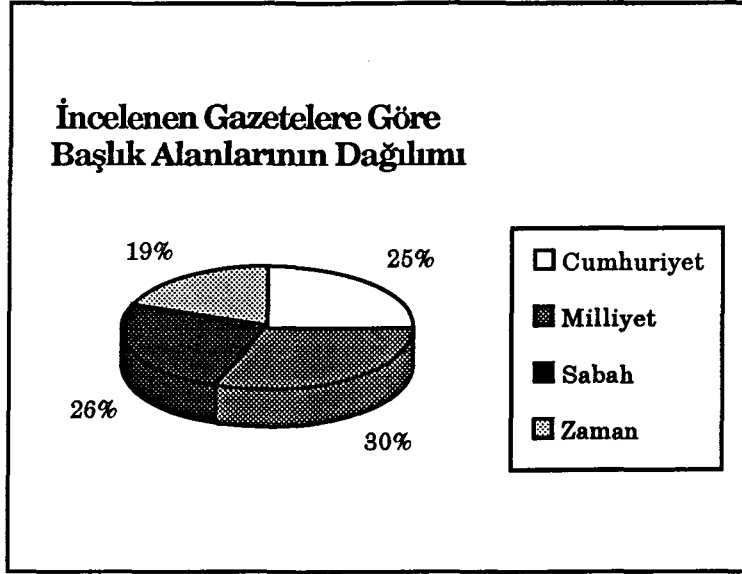
İNCELENEN GAZETELERE GÖRE BAŞLIK ALANLARININ DAĞILIMI	Başlık Alanı
Cumhuriyet	1072169
Milliyet	1291237
Sabah	1094170
Zaman	795397
TOPLAM	4252973

TABLO 17: İncelenen Gazetelere Göre Başlık Alanlarının Dağılımı (mm²)

Tablo 17 incelendiğinde gazetelere göre başlık alanlarının dağılımında 1.291.237 mm² başlık alanı ile Milliyet Gazetesi'nin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Milliyet Gazetesi'ni 1.094.170 mm² başlık alanı ile Sabah Gazetesi ve 1.072.169 mm² başlık alanı ile Cumhuriyet Gazetesi izlemektedir. Zaman Gazetesi ise 795.397 mm² başlık alanı ile son sırada yer almaktadır.

Tablo 17'nin incelenmesi ile ortaya çıkan ilginç bir sonuç; Sabah ve Milliyet Gazeteleri'nin başlık alanına ayırdığı alandır. Sabah Gazetesi'nin daha da önce belirtildiği gibi kimi kısımlarının kesilmiş olmasına karşın, başlık alanı olarak ayırdığı alan, Cumhuriyet ve Zaman Gazeteleri'nin başlık için ayırdığı alandan daha çoktur. Bu da; Sabah ve Milliyet Gazeteleri'nin başlık ögesine ne denli ağırlık verdiği konusunda önemli ip uçları vermektedir. İncelenen gazetelerin seçiminde araştırmanın yöntem bölümünde belirtildiği gibi bir ideolojiyi temsil ettikleri için düşünce ağırlıklı gazeteler ile Bilgin ve Doğan Grupları'nın birer gazetesi seçilmiştir. Bu nedenle yukarıda beliren durumun beklenen yönde olağan bir sonuç olduğu rahatlıkla ileri sürülebilir.

Gazetelere göre başlık alanlarının sayısallaştırmasının yanı sıra yüzde olarak grafiksel anlatımı ise Grafik 15'de görülmektedir.

GRAFİK 15: İncelenen Gazetelere Göre Başlık Alanlarının Grafiksel Anlatımı

3.2. İncelenen Gazetelere Göre Yorum Dağılımı

İncelenen gazetelere göre haber dağılımı; yorum sayılarının dağılımı; yorum alanlarının dağılımı, yorum logo-fotoğraf alanlarının dağılımı alt başlıkları şeklinde, tablo ve grafiksel anlatım ile verilmiştir.

3.2.1. İncelenen gazetelere göre yorum sayılarının dağılımı

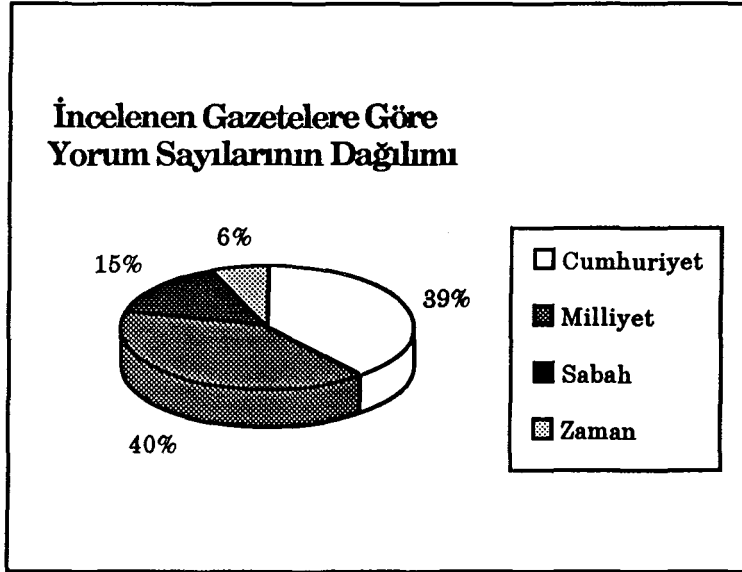
İNCELENEN GAZETELERE GÖRE YORUM SAYILARININ DAĞILIMI		Yorum Sayısı
Cumhuriyet	43	
Milliyet	44	
Sabah	16	
Zaman	7	
TOPLAM	110	

TABLO 18: İncelenen Gazetelere Göre Yorum Sayılarının Dağılımı

Tablo 18 incelendiğinde gazetelere göre yorum sayılarının dağılımında 44 yorum ile Milliyet Gazetesi'nin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Milliyet Gazetesi'ni yaklaşık benzer sayıda 43 yorum ile Cumhuriyet Gazetesi ve 16 yorum ile Sabah Gazetesi izlemektedir. Zaman Gazetesi ise 7 yorum ile son sırada yer almaktadır.

Cumhuriyet, Sabah ve Zaman Gazeteleri yorumları devam göndermeksizin, bir sayfada bütün olarak verirken, Milliyet Gazetesi, yorumların tümünü Devam Sayfası'na göndermektedir. Bu nedenle Milliyet Gazetesi'nin yorum sayısı diğerlerine oranla daha çok çıkmaktadır.

Gazetelere göre yorum sayılarının sayısallaştırmasının yanı sıra yüzde olarak grafiksel anlatımı ise Grafik 16'da görülmektedir.

GRAFİK 16: İncelenen Gazetelere Göre Yorum Sayılarının Grafiksel Anlatımı

3.2.2. İncelenen gazetelere göre yorum alanlarının dağılımı

İNCELENEN GAZETELERE GÖRE YORUM ALANLARININ DAĞILIMI	Yorum Alanı
Cumhuriyet	509634
Milliyet	53158
Sabah	183431
Zaman	86958
TOPLAM	833181

TABLO 19: İncelenen Gazetelere Göre Yorum Alanlarının Dağılımı (mm²)

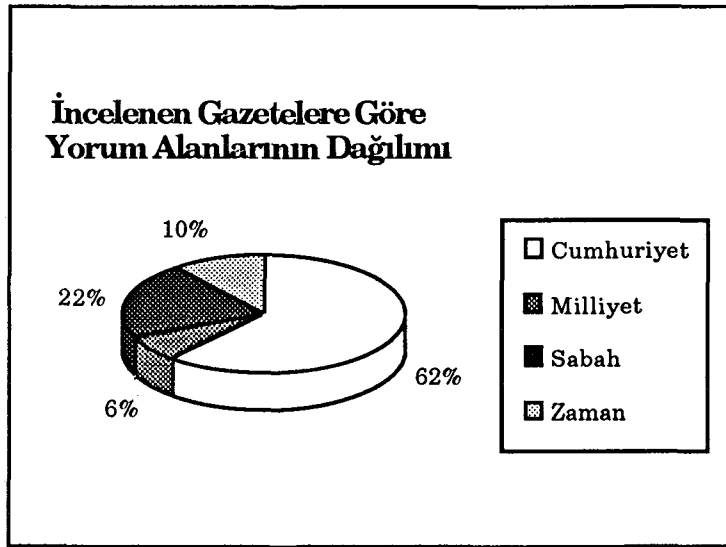
Tablo 19 incelendiğinde gazetelere göre yorum alanlarının dağılımında 509.634 mm² yorum alanı ile Cumhuriyet Gazetesi'nin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bu durumda Cumhuriyet Gazetesi'nin diğer gazetelerden 4-5

kat daha fazla yoruma önem ve yer verdiğini göstermektedir. Cumhuriyet Gazetesi'ni 183.431 mm² yorum alanı ile Sabah Gazetesi ve 86.958 mm² yorum alanı ile Zaman Gazetesi izlemektedir. Milliyet Gazetesi ise 53.158 mm² yorum alanı ile son sırada yer almaktadır.

Cumhuriyet, Sabah ve Zaman Gazeteleri yorumları devamla göndermeksizin, bir sayfada bütün olarak verirken, az önce belirtildiği ve tabloda (Bakz. Tablo 18) belirtildiği üzere. Milliyet Gazetesi, yorumların tümünü Devam Sayfası'na göndermektedir. Bu nedenle Milliyet Gazetesi yorum sayısı olarak en çok yoruma sahip iken, yorum alanı olarak en az yorum alanına sahip gazete konumunda görülmektedir.

Tablo 19'un incelenmesi ile ortaya çıkan ilginç bir sonuç da, Sabah Gazetesi'nin yorum alanına ayırdığı alandır. Sabah Gazetesi'nin daha önce de belirtildiği gibi, kimi kısımlarının kesilmiş olmasına karşın başlık alanı olarak ayırdığı alan gibi yorum alanı olarak ayırdığı alan da, Milliyet ve Zaman Gazeteleri'nin yorum için ayırdığı alandan daha çoktur. Bu da Sabah Gazetesi'nin, Cumhuriyet Gazetesi gibi yoruma ağırlık verdiği sonucuna yönelik önemli ip uçları vermektedir.

Gazetelere göre yorum sayılarının sayısallaştırmasının yanı sıra yüzde olarak grafiksel anlatımı ise Grafik 17'de görülmektedir.

GRAFİK 17: İncelenen Gazetelere Göre Yorum Alanlarının Grafiksel Anlatımı

3.2.3. İncelenen gazetelere göre yorum logo-fotoğraf alanlarının dağılımı

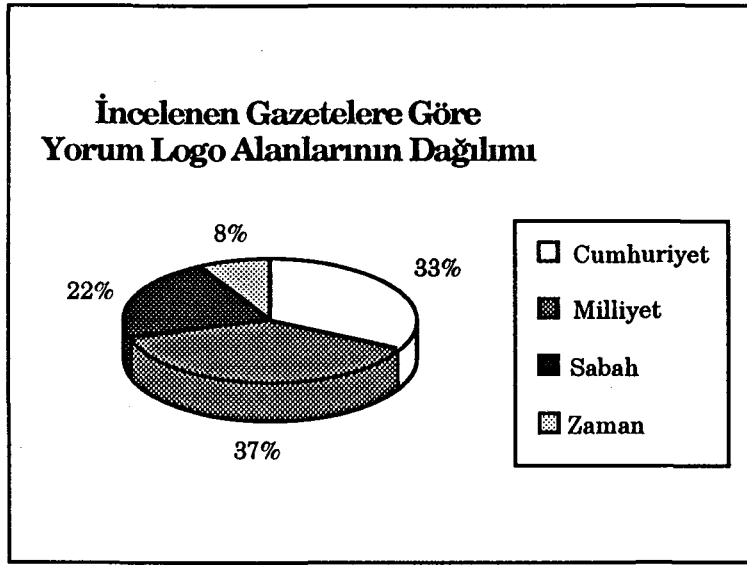
İNCELENEN GAZETELERE GÖRE YORUM LOGO ALANLARININ DAĞILIMI	Yorum Logo Alanı
Cumhuriyet	28344
Milliyet	31220
Sabah	19012
Zaman	6588
TOPLAM	85164

TABLO 20: İncelenen Gazetelere Göre Yorum Logo Alanlarının Dağılımı (mm²)

Tablo 20 incelendiğinde gazetelere göre yorum logo alanlarının dağılımında 31.220 mm² yorum logo alanı ile Milliyet Gazetesi'nin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Milliyet Gazetesi'ni 28.344 mm² yorum logo alanı ile Cumhuriyet Gazetesi ve 19.012 mm² yorum logo alanı ile Sabah Gazetesi izlemektedir. Zaman Gazetesi ise 6.588 mm² yorum logo alanı ile son sırada yer almaktadır.

Daha önce de değinildiği gibi Milliyet Gazetesi, anonsları dışında yorumların tümünü Devam Sayfası'na göndermektedir. Milliyet Gazetesi yorum logo alanlarını, diğer gazetelere oranla daha fazla kullanarak söz konusu yorumlardan okuyucuları haberdar etmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle de Milliyet Gazetesi en çok yorum logo alanına sahip gazete konumunda görülmektedir.

Gazetelere göre yorum logo alanlarının sayısallaştırmasının yanı sıra yüzde olarak grafiksel anlatımı ise Grafik 18'de görülmektedir.

GRAFİK 18: İncelenen Gazetelere Göre Yorum Logo Alanlarının Grafiksel Anlatımı

İncelenen gazetelerde yorum logolarının yanı sıra yorum ile birlikte bulunan yorum fotoğraf alanı da incelemeye dahil edilmiştir. Bu neden ile Tablo 21 ve Grafik 19 hazırlanmıştır.

İNCELENEN GAZETELERE GÖRE YORUM FOTOĞRAF ALANLARININ DAĞILIMI	Yorum Fotoğraf Alanı
Cumhuriyet	34380
Milliyet	32956
Sabah	18185
Zaman	3473
TOPLAM	88994

TABLO 21: İncelenen Gazetelere Göre Yorum Fotoğraf Alanlarının Dağılımı (mm²)

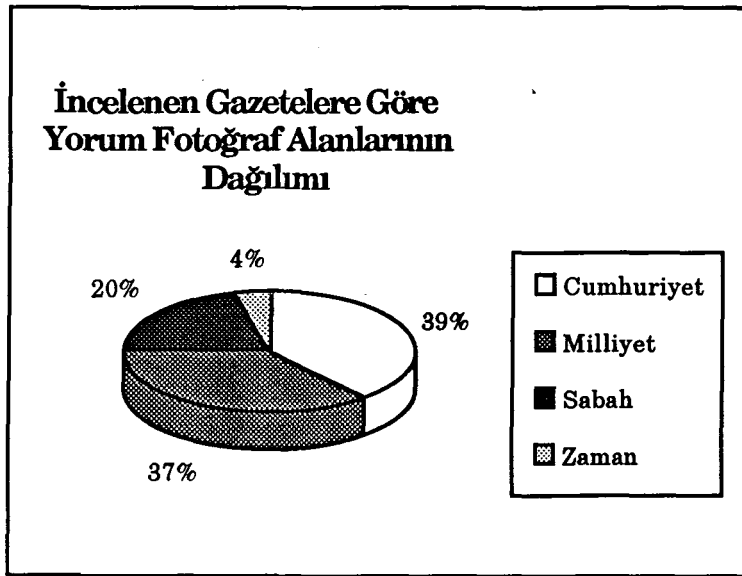
Tablo 21 incelendiğinde gazetelere göre yorum fotoğraf alanlarının dağılımında 34.380 mm² yorum fotoğraf alanı ile Cumhuriyet Gazetesi'nin

ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Cumhuriyet Gazetesi'ni 32.956 mm² yorum fotoğraf alanı ile Milliyet Gazetesi ve 18.185 mm² yorum fotoğraf alanı ile Sabah Gazetesi izlemektedir. Zaman Gazetesi ise 3.473 mm² yorum fotoğraf alanı ile son sırada yer almaktadır.

Tablo 19'un incelenmesi ile ortaya çıkan önemli bir veri; Cumhuriyet Gazetesi'nin yorum fotoğraf alanına ayırdığı alandır. Uluslararası organizasyon ile ilgili yorumlarda, organizasyon ile ilgili haberlerin fotoğraf ile verilmesi Cumhuriyet Gazetesi yorum fotoğraf alanını arttırmıştır. Diğer yandan, Milliyet ve Zaman Gazeteleri'nde yer alan yorum fotoğrafları ise tamamen yorumun yazarlarının portre fotoğrafları iken Sabah Gazetesi'nde yorum yazarların ve yorumda ismi geçen kişiler portre fotoğraflarıdır.

Milliyet Gazetesi yorum logo alanlarını gibi yorum fotoğraf alanlarına da yaklaşık oranlarda yer vererek söz konusu yorumlardan okuyucuları haberdar etmeyi amaçlamaktadır.

Gazetelere göre yorum fotoğraf alanlarının sayısallaştırmasının yanı sıra yüzde olarak grafiksel anlatımı ise Grafik 19'de görülmektedir.

GRAFİK 19: İncelenen Gazetelere Göre Yorum Fotoğraf Alanlarının Grafiksel Anlatımı

3.3. İncelenen Gazetelere Göre Fotoğraf Dağılımı

İncelenen gazetelere göre fotoğraf dağılımı; fotoğraf sayılarının dağılımı; fotoğraf alanlarının dağılımı, fotoğraf altı alanlarının dağılımı alt başlıkları şeklinde, tablo ve grafiksel anlatım ile verilmiştir.

3.3.1. İncelenen gazetelere göre fotoğraf sayılarının dağılımı

İNCELENEN GAZETELERE GÖRE FOTOĞRAF SAYILARININ DAĞILIMI	Fotoğraf Sayısı
Cumhuriyet	114
Milliyet	449
Sabah	205
Zaman	167
TOPLAM	935

TABLO 22: İncelenen Gazetelere Göre Fotoğraf Sayılarının Dağılımı

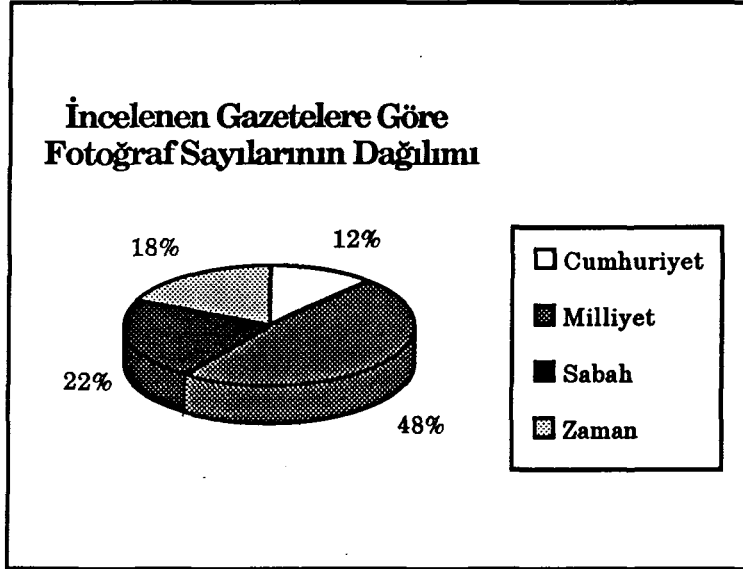
Tablo 22 incelendiğinde gazetelere göre fotoğraf sayılarının dağılımında 449 fotoğraf ile Milliyet Gazetesi'nin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Milliyet Gazetesi'ni 205 fotoğraf ile Sabah Gazetesi ve 167 fotoğraf ile Zaman Gazetesi izlemektedir. Cumhuriyet Gazetesi ise 114 fotoğraf ile son sırada yer almaktadır.

Bu verilerden de Milliyet Gazetesi'nin yorum logo ve fotoğraflarında olduğu gibi fotoğraf ögesine ağırlık vererek devama gönderdiği haberlerin okunmasını sağlamak istediği gibi bir sonuca ulaşabilmektedir.

Tablo 22'nin incelenmesi ile ortaya çıkan ilginç bir sonuç da Sabah Gazetesi'nin yayınladığı fotoğraf sayısıdır. Sabah Gazetesi'nin daha da önce belirtildiği gibi kimi kısımlarının kesilmiş olmasına karşın sahip olduğu

fotoğraf sayısı, Cumhuriyet ve Zaman Gazeteleri'nin sahip olduğu fotoğraf sayılarından daha çoktur. Bu da Sabah Gazetesi'nin, Milliyet Gazetesi gibi fotoğraf ögesine ne denli ağırlık verdiği konusunda önemli ip uçları vermektedir.

Gazetelere göre fotoğrafların sayısallaştırmasının yanı sıra yüzde olarak grafiksel anlatımı ise Grafik 20'de görülmektedir.

GRAFİK 20: İncelenen Gazetelere Göre Fotoğraf Sayılarının Grafiksel Anlatımı

3.3.2. İncelenen gazetelere göre fotoğraf alanlarının dağılımı

İNCELENEN GAZETELERE GÖRE FOTOĞRAF ALANLARININ DAĞILIMI	Fotoğraf Alanı
Cumhuriyet	882588
Milliyet	2679320
Sabah	1610521
Zaman	1210851
TOPLAM	6383280

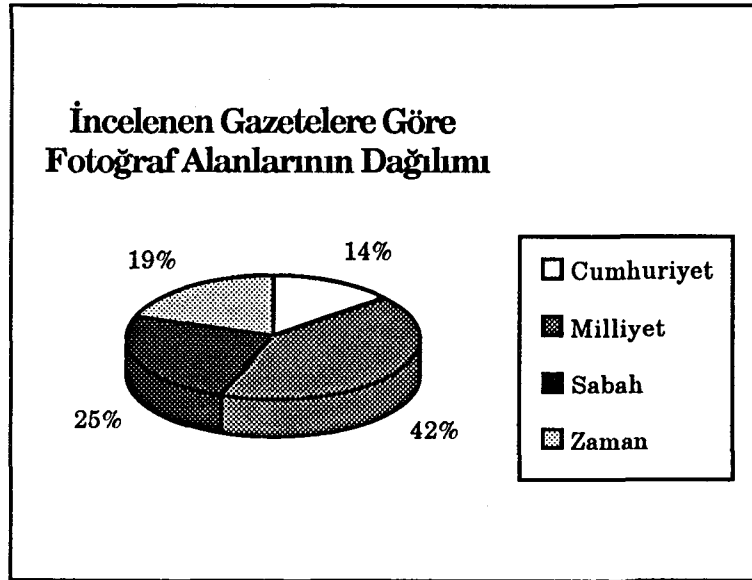
TABLO 23: İncelenen Gazetelere Göre Fotoğraf Alanlarının Dağılımı (mm²)

Tablo 23 incelendiğinde gazetelere göre fotoğraf alanlarının dağılımında 2.679.320 mm² fotoğraf alanı ile Milliyet Gazetesi'nin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Milliyet Gazetesi'ni 1.610.521 mm² fotoğraf alanı ile Sabah Gazetesi ve 1.210.851 mm² fotoğraf alanı ile Zaman Gazetesi izlemektedir. Cumhuriyet Gazetesi ise 882.588 mm² fotoğraf alanı ile son sırada yer almaktadır.

Bu verilerden de Milliyet Gazetesi'nin yorum logo ve fotoğraflarında olduğu gibi fotoğraf ögesine ağırlık vererek devama gönderdiği haberlerin okunmasını sağlamak istediği gibi bir sonuca ulaşılabilir. Milliyet Gazetesi'nin yorum logo ve fotoğraflarında olduğu gibi fotoğraf ögesine ağırlık vererek devama gönderdiği haberlerin okunmasını sağlamak istediği gibi bir sonuca ulaşılabilir.

Tablo 23'ün incelenmesi ile ortaya çıkan ilginç bir sonuç da Sabah Gazetesi'nin fotoğraf alanına ayırdığı alandır. Sabah Gazetesi'nin daha da önce belirtildiği gibi kimi kısımlarının kesilmiş olmasına karşın fotoğraf alanı olarak ayırdığı alan, Cumhuriyet ve Zaman Gazeteleri'nin fotoğraf için ayırdığı alandan daha çoktur. Bu da Sabah Gazetesi'nin, Milliyet Gazetesi gibi fotoğraf ögesine ağırlık verdiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Gazetelere göre fotoğraf alanlarının sayısallaştırmasının yanı sıra yüzde olarak grafiksel anlatımı ise Grafik 21'de görülmektedir.

GRAFİK 21: İncelenen Gazetelere Göre Fotoğraf Alanlarının Grafiksel Anlatımı

3.3.3. İncelenen gazetelere göre fotoğraf altı alanlarının dağılımı

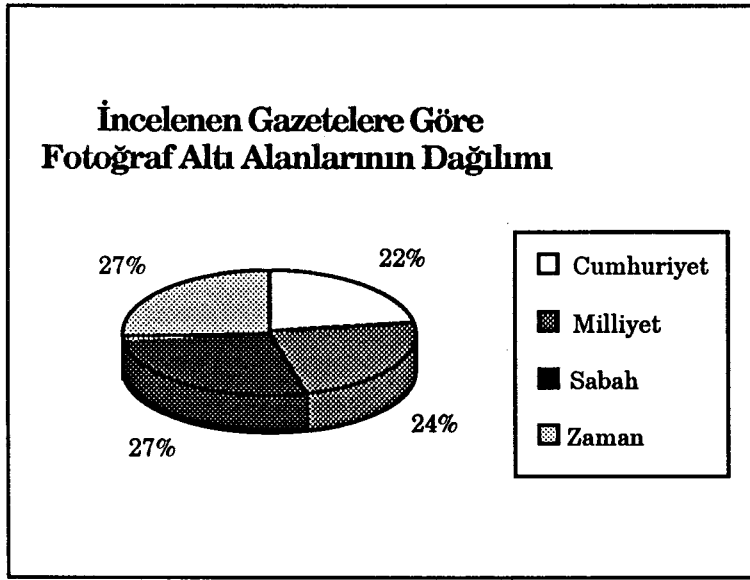
İNCELENEN GAZETELERE GÖRE FOTOĞRAF ALTI ALANLARININ DAĞILIMI	Fotoğraf Altı Alanı
Cumhuriyet	61225
Milliyet	64419
Sabah	74819
Zaman	72817
TOPLAM	273280

TABLO 24: İncelenen Gazetelere Göre Fotoğraf Altı Alanlarının Dağılımı (mm²)

Tablo 24 incelendiğinde gazetelere göre fotoğraf altı alanlarının dağılımında 74.819 mm² fotoğraf altı alanı ile Sabah Gazetesi'nin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Sabah Gazetesi'ni 72.817 mm² fotoğraf altı alanı ile Zaman Gazetesi ve 64.419 mm² fotoğraf altı alanı ile Milliyet Gazetesi izlemektedir. Cumhuriyet Gazetesi ise 61.225 mm² fotoğraf alanı ile son sırada yer almaktadır.

Tablo 24'ün incelenmesi ile ortaya çıkan önemli bir veri; Sabah Gazetesi'nin fotoğraf altı olarak ayırdığı alan ile ilgilidir. Sabah Gazetesi'nin daha da önce belirtildiği gibi kimi kısımlarının kesilmiş olmasına karşın fotoğraf altı alanı olarak ayırdığı alan, tüm gazeteleri'nin fotoğraf altı için ayırdığı alandan daha çoktur.

Gazetelere göre fotoğraf altı alanlarının sayısallaştırmasının yanı sıra yüzde olarak grafiksel anlatımı ise Grafik 22'de görülmektedir.

GRAFİK 22: İncelenen Gazetelere Göre Fotoğraf Altı Alanlarının Grafikselsel Anlatımı

3.4. İncelenen Gazetelere Göre Grafik Dağılımı

İncelenen gazetelere göre grafik dağılımı; grafik sayılarının dağılımı ve grafik alanlarının dağılımı alt başlıkları şeklinde, tablo ve grafikselsel anlatım ile verilmiştir.

3.4.1. İncelenen gazetelere göre grafik sayılarının dağılımı

İNCELENEN GAZETELERE GÖRE GRAFİK SAYILARININ DAĞILIMI	Grafik Sayısı
Cumhuriyet	120
Milliyet	24
Sabah	11
Zaman	42
TOPLAM	197

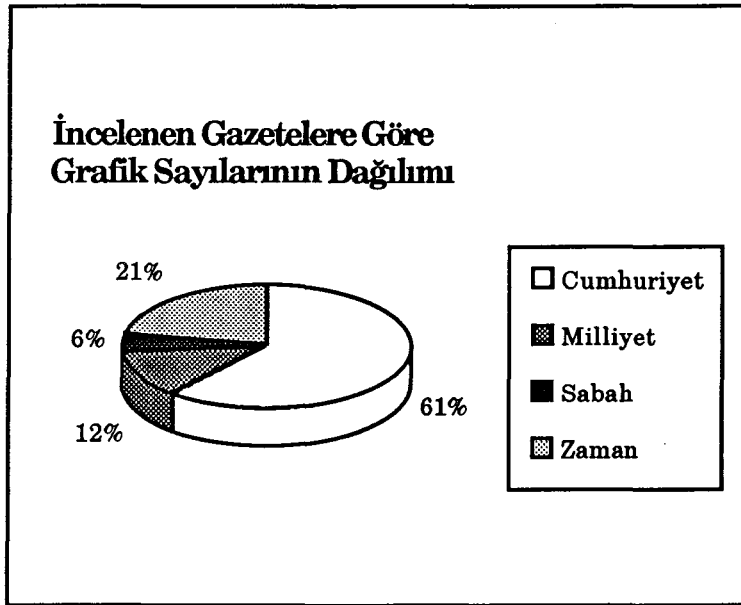
TABLO 25: İncelenen Gazetelere Göre Grafik Sayılarının Dağılımı

Tablo 25 incelendiğinde gazetelere göre grafik sayılarının dağılımında 120 grafik ile Cumhuriyet Gazetesi'nin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Cumhuriyet Gazetesi'ni 42 grafik ile Zaman Gazetesi ve 24 grafik ile Milliyet Gazetesi izlemektedir. Sabah Gazetesi ise 11 grafik ile son sırada yer almaktadır. Cumhuriyet Gazetesi'nin grafik sayısının diğer gazetelerin yaklaşık 4-5 misli daha fazla olduğu görülmektedir.

Cumhuriyet Gazetesi'nin kullandığı grafiklerin diğer gazetelere oranla daha çok olması, At Yarışları, TV'de Spor, Yıldız Tablosu, Puan Durumu, Spor-Toto, Spor-Loto ve Gol Toto gibi özel ilgi alanlarını gerektiren haberlerin, rutin haber şekline dönüştürülmesi ile açıklanabilmektedir. Milliyet Gazetesi dışındaki diğer gazeteler ise haftanın belli günlerinde özellikle Yıldız Tablosu ve Spor-Toto, Spor-Loto ve Gol Toto gibi haberler ile grafik kullanmaktadırlar.

Sabah Gazetesi'nin kullandığı grafik sayısının azlığı ise; gazetenin kimi kısımlarını kesilmiş olması ve grafik gerektirecek haberlerin, önem derecesi nedeni ile diğer sayfalarda verilmesi ile açıklanabilir.

Gazetelere göre grafiklerin sayısallaştırmasının yanı sıra yüzde olarak grafiksel anlatımı ise Grafik 23'de görülmektedir.

GRAFİK 23: İncelenen Gazetelere Göre Grafik Sayılarının Grafiksel Anlatımı

3.4.2. İncelenen gazetelere göre grafik alanlarının dağılımı

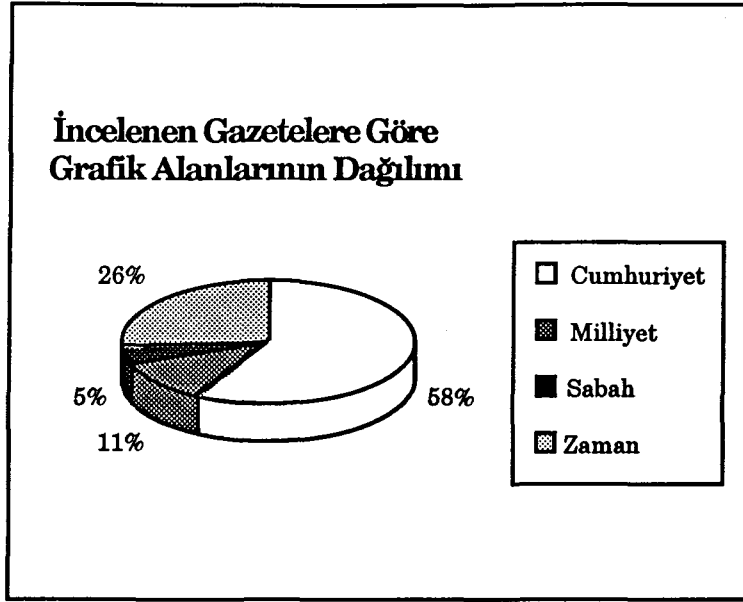
İNCELENEN GAZETELERE GÖRE GRAFİK ALANLARININ DAĞILIMI	Grafik Alanı
Cumhuriyet	403336
Milliyet	77550
Sabah	32929
Zaman	183189
TOPLAM	697004

TABLO 26: İncelenen Gazetelere Göre Grafik Alanlarının Dağılımı (mm²)

Tablo 26 incelendiğinde gazetelere göre grafik alanlarının dağılımında grafik sayısında olduğu gibi doğal olarak 403.336 mm² grafik alanı ile Cumhuriyet Gazetesi'nin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Cumhuriyet Gazetesi'ni 183.189 mm² grafik alanı ile Zaman Gazetesi ve 77.550 mm² grafik alanı ile Milliyet Gazetesi izlemektedir. Sabah Gazetesi ise 32.929 mm² grafik alanı ile son sırada yer almaktadır.

Yine Cumhuriyet Gazetesi'nin grafiğe ayırdığı alan da, diğer gazetelerin grafiğe ayırdığı alanın 4-5 misli olduğu görülmektedir.

Gazetelere göre grafik alanlarının sayısallaştırmasının yanı sıra yüzde olarak grafiksel anlatımı ise Grafik 24'de görülmektedir.

GRAFİK 24: İncelenen Gazetelere Göre Grafik Alanlarının Grafikselsel Anlatımı

İncelenen gazetelere göre haber dağılımı ile ilgili olarak haber öğelerinin dağılımına ilişkin veriler hatırlandığında, Cumhuriyet Gazetesi'nin haber öğelerinden haber sayısına, yorum sayısına, yoruma ayrılan alanlara, yorum fotoğrafına, grafik sayısı ile grafiğe ayrılan alana diğer gazetelerden daha fazla yer ayırdığı görülmektedir. Yine Cumhuriyet Gazetesi'nin haber metnine ayırdığı alan açısından Zaman Gazetesi'nin hemen az bir farkla ardından gelmektedir.

Milliyet Gazetesi ise; başlığa ayırdığı alan, yorum logo alanı, fotoğraf sayısı, fotoğrafa ayırdığı alan açısından diğer gazetelerden önde olduğu görülmektedir.

Sabah Gazetesi, bazı bölümlerinin promosyon kuponları nedeni ile kesilmiş olmasına karşın; fotoğraf altına ayırdığı alan açısından ön plandadır.

Zaman Gazetesi ise; haber metnine ayırdığı alan açısından önde bulunmakla birlikte, fotoğraf altına ayırdığı alan itibari ile Sabah Gazetesi'nin hemen ardından gelmektedir.

Yine Tablo 14'teki özet bilgiler hatırlandığında incelenen gazeteler, haber öğeleri açısından, fotoğrafa ayrılan alan (6.383.280 mm²), haber metnine ayrılan alan (5.035.177 mm²), başlığa ayrılan alan (4.752.973 mm²) ile ilk üç sırayı paylaşmışlardır. Bu bilgiler ışığında daha önce kuramsal bölümde sözü edildiği gibi basının haber verme işlevini metinden çok fotoğraf ve başlık ile yerine getirme eğiliminde olduğu söylenebilir.

4. İNCELENEN GAZETELERDE YER ALAN SPOR

OLAYLARININ SPOR KONULARI AÇISINDAN İÇERİK DAĞILIMI

Bu başlık altında incelenen gazetelerde yer alan spor olaylarının spor konuları açısından içerik dağılımına yer verilmektedir.

KONU OLARAK AT YARIŞLARI VE DAĞILIM	Tahmin	TOPLAM
Şans Oyunu	23	23
TOPLAM	23	23

TABLO 27: Konu Olarak At Yarışları ve Dağılımı

Tablo 27 incelendiğinde konu olarak At Yarışlarının incelenen gazetelerde sadece Şans Oyunları ve tahmin duyurumu olarak yer aldığı görülmektedir.

KONU OLARAK ATLETİZM VE DAĞILIMI	Kar. Duyurumu	Tk. Bşr./Başarızlığı	Bry. Bşr./Başarızlık	Magazin	TOPLAM
Yurtiçi	2	1	2	1	6
Yurtdışı	1	0	1	0	2
Uluslar. Kar.	1	1	3	0	5
TOPLAM	4	2	6	1	13

TABLO 28: Konu Olarak Atletizm ve Dağılımı

Tablo 28 incelendiğinde konu olarak atletizmin incelenen gazetelerde toplam 13 haberinin 6'sını yurtiçi Atletizm haberlerinin oluşturduğu görülmektedir. Yurtiçi haberlerini, 5 haber ile uluslararası karşılaşmalar, 2 haber ile yurtdışı atletizm olayları ile ilgili haberler izlemektedir.

KONU OLARAK BASKETBOL VE DAĞILIMI	Kar. Duyurumu	Kar. Sonucu	Şampiyonluk	Puan Sıralaması	Tk. Bşr./Başarızlığı	Tk. Girme/Aday Kardo	Kar. Öncesi Hazırlık	Ceza	Sakatlık	Finans/Sponsor	Bry. Bşr./Başarızlık	Yerli/Yabancı Oy. Tra	Tek. Dir. Transferi	Tek. Dir. Açıklaması	Yönetim Sorunu	Taraftar Derneği	Magazin	Diğer	Yorum	TOPLAM
1. Lig	1	3	2	1	7	0	0	1	2	1	2	11	2	1	1	1	2	0	0	38
Play-Off	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6
Final-Four	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
Milli Takımlar	5	0	0	0	1	2	2	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	11
NBA	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	4
Uluslar. Kar.	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Streetball	5	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6
Diğer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	3	7
TOPLAM	26	5	2	1	9	2	2	1	2	1	2	11	3	2	1	1	2	4	3	80

TABLO 29: Konu Olarak Basketbol ve Dağılımı

Tablo 29 incelendiğinde konu olarak Basketbolun incelenen gazetelerde toplam 77 haberinin 38'ini, Erkekler 1. Ligi haberlerinin oluşturduğu görülmektedir. 1. lig haberlerini, 11 haber ile Milli Takım ile ilgili haberler, 6 haber ile Play-Off karşılaşmaları ile ilgili haberler izlemektedir. Uluslararası karşılaşmalar ise 3 haber ile en az haber sayısına sahip olmuştur. Ayrıca basketbol ile ilgili 3 de yorum bulunmaktadır.

KONU OLARAK BOKS VE DAĞILIMI	Kar. Duyurumu	Kar. Sonucu	Tk. Bşr./Bşrsızlığı	Bry. Bşr./Başarısızlık	Kar. Öncesi Hazırlık	Magazin	TOPLAM
Milli Takım	0	0	0	0	2	0	2
Uluslar. Kar.	4	1	4	9	0	1	19
TOPLAM	4	1	4	9	2	1	21

TABLO 30: Konu Olarak Boks ve Dağılımı

Tablo 30 incelendiğinde konu olarak Boksun incelenen gazetelerde toplam 21 haberinin 19'unu uluslararası karşılaşma haberlerinin oluşturduğu görülmektedir. Uluslararası karşılaşma haberlerinin ardından ise 2 haber ile Boks Milli Takım ile ilgili haberler gelmektedir.

KONU OLARAK CİMNASTİK VE DAĞILIMI	Kar. Duyurumu	Diğer	TOPLAM
Yurtdışı	1	0	1
Uluslar. Kar.	1	0	1
Diğer	0	1	1
TOPLAM	2	1	3

TABLO 31: Konu Olarak Cimnastik ve Dağılımı

Tablo 31 incelendiğinde konu olarak Cimnastiğin incelenen gazetelerde toplam 3 haberinin bulunduğu görülmektedir. Bunlar yurtdışı cimnastik olayları ile ilgili haber, uluslararası karşılaşma ile ilgili haber ve diğerdir.

Tablo 32 incelendiğinde konu olarak Futbolun incelenen gazetelerde toplam 855 haberinin 182'sini Fenerbahçe ile ilgili haberlerin oluşturduğu görülmektedir. Fenerbahçe haberlerini 123 haber ile Beşiktaş ile ilgili haberler, 94 haber ile Galatasaray ile ilgili haberler izlemektedir. Bununla birlikte 1. Ligi genel olarak alan 64 haber ile karşılaşmıştır. Ayrıca 2. Lig ile ilgili 29, 3. Lig ile ilgili 10 haber bulunmaktadır. İncelenen dönemde gerçekleştirilen Avrupa Futbol Şampiyonası nedeni ile bu organizasyon ile ilgili 65 haber ile karşılaşmıştır. Karşıyaka ise sadece 1 haber ile en az haber sayısına sahiptir. Karşıyaka'nın ardından Altay ve Dardanelspor 2'şer haber ile gelmektedir.

Futbol ile ilgili 100 yorumun 28'i, haber sayılarında da önde bulunan Fenerbahçe'ye aittir. Fenerbahçe'nin ardından, 16 yorum ile Beşiktaş gelmektedir.

KONU OLARAK GÜNÜN PROGRAMI VE DAĞILIMI	Kar. Duyurumu	TOPLAM
Günün Spor Karşılaşmaları	9	9
TOPLAM	9	9

TABLO 33: Konu Olarak Günün Programı ve Dağılımı

Tablo 33 incelendiğinde konu olarak Günün Programını incelenen gazetelerde toplam 9 haberini de günün spor karşılaşmalarının duyurumu oluşturduğu görülmektedir.

KONU OLARAK GÜREŞ VE DAĞILIMI	Kar. Duyurumu	Aday Kardo	Kar. Ön. Hazırlık	Bry. Bşr./Başarısızlık	Yönetim/Federasyon	Magazin	Diğer	Yorum	TOPLAM
Milli Takım	0	0	1	2	0	3	0	0	6
Yağlı Güreş	3	0	0	0	1	1	0	0	5
Uluslar. Kar.	1	1	0	0	0	0	0	0	2
Diğer	0	0	0	0	0	0	7	2	9
TOPLAM	4	1	1	2	1	4	7	2	22

TABLO 34: Konu Olarak Güreş ve Dağılımı

Tablo 34 incelendiğinde konu olarak Güreşin incelenen gazetelerde toplam 20 haberinin 9'unu Diğer sınıflaması içinde yer alan haberlerin oluşturduğu görülmektedir. Diğer haberlerini 6 haber ile Milli Takım ile ilgili haberler, 5 haber ile Yağlı Güreş organizasyonları ile ilgili haberler izlemektedir. Uluslararası karşılaşmalar ise 2 haber ile en az haber sayısına sahip olmuştur.

Tablo 34'ün incelenmesi sonucu ortaya çıkan ilginç bir sonuç da Güreş ile ilgili haberlerin çoğunluğunu Diğer sınıflaması içinde kalan haberlerin oluşturması, Güreş ile ilgili haberlerin belli bir çizgisi olmadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca Güreş ile ilgili 2 de yorum bulunmaktadır.

KONU OLARAK HALTER VE DAĞILIMI	Kar. Duyurumu	Kar. Sonucu	Diğer	TOPLAM
Ulusal Kar.	0	1	0	1
Uluslar. Kar.	5	0	0	5
Diğer	0	0	1	1
TOPLAM	5	1	1	7

TABLO 35: Konu Olarak Halter ve Dağılımı

Tablo 35 incelendiğinde konu olarak Halterin incelenen gazetelerde toplam 7 haberinin 5'ini uluslararası karşılaşma haberlerinin oluşturduğu görülmektedir. Uluslararası karşılaşma haberlerini 1'er haber ile ulusal karşılaşma ile ilgili haber ve diğer izlemektedir.

KONU OLARAK HENTBOL VE DAĞILIMI	Kar. Duyurumu	Şampiyonluk	Avrupa Kupaları	Diğer	TOPLAM
Bayan. Ligi	0	1	1	0	2
Türk. Genç. Şam.	0	1	0	0	1
Uluslar. Organ.	1	0	0	0	1
Diğer	0	0	0	5	5
TOPLAM	1	2	1	5	9

TABLO 36: Konu Olarak Hentbol ve Dağılımı

Tablo 36 incelendiğinde konu olarak Hentbolun incelenen gazetelerde toplam 9 haberinin 5'ini Diğer sınıflaması içinde kalan haberlerin oluşturduğu görülmektedir. Diğer haberlerini 2 haber ile Bayanlar Hentbol ligi ile ilgili haberler, 1'er haber ile Türkiye Gençler Şampiyonası ve Uluslararası organizasyon ile ilgili haberler izlemektedir.

Tablo 36'nın incelenmesi sonucu ortaya çıkan ilginç bir sonuç da Hentbol ile ilgili haberlerin çoğunluğunu Güreş gibi Diğer sınıflaması içinde kalan haberlerin oluşturması, Hentbol ile ilgili haberlerin belli bir çizgisi olmadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

KONU OLARAK KAYAK VE DAĞILIMI	Kar. Duyurumu	Baş. Açık.	TOPLAM
Ulusal Kar.	1	0	1
Uluslar. Kar.	1	0	1
Kayak Örgütü	0	1	1
TOPLAM	2	1	3

TABLO 37: Konu Olarak Kayak ve Dağılımı

Tablo 37 incelendiğinde konu olarak Kayağın incelenen gazetelerde toplam 3 haberinin ulusal ve uluslararası karşılaşmalar ile ilgili haber ve kayak örgütü ile ilgili haber tarafından oluşturduğu görülmektedir.

KONU OLARAK OKÇULUK VE DAĞILIMI	Kar. Sonucu	Bry. Bşr./Başarısızlık	TOPLAM
Uluslar. Kar.	1	2	3
TOPLAM	1	2	3

TABLO 38: Konu Olarak Okçuluk ve Dağılımı

Tablo 3 incelendiğinde konu olarak Okçuluğun incelenen gazetelerde toplam 3 haberinin de uluslararası karşılaşmalar ile ilgili haberlerin oluşturduğu görülmektedir.

KONU OLARAK SPOR İLE İLGİLİ RESMİ KURUMLAR VE DAĞILIMI	Atama	Açıklama	Magazin	Tesis Deviri	Eğitim	Ödül	Toplantı	Yorum	TOPLAM
Spordan Sorumlu Devlet Bakanlığı	2	3	2	0	0	0	0		7
Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü	1	0	3	1	1	0	0		6
Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü	0	0	0	0	0	0	2		2
Fair-Play	0	0	0	0	0	2	0		2
Genel								3	3
TOPLAM	3	3	5	1	1	2	2	3	20

TABLO 39: Konu Olarak Spor İle İlgili Resmi Kurumlar ve Dağılımı

Tablo 39 incelendiğinde konu olarak Spor ile ilgili Resmi Kurumların incelenen gazetelerde toplam 17 haberinin 7'sini Spordan Sorumlu Devlet Bakanlığı ile ilgili haberlerin oluşturduğu görülmektedir. Spordan Sorumlu Devlet Bakanlığı ile ilgili haberleri, 6 haber ile Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü ile ilgili haberler, 2'şer haber ile Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü ile ilgili haberler ve Fair-Play ile ilgili haberler izlemektedir. Ayrıca Spor ile ilgili Resmi Kurumlar konusunda 3 tane de yorum bulunmaktadır.

KONU OLARAK SPOR BASINI VE DAĞILIMI	Ödül	Şub. Bşk. Seçimi	Diğer	TOPLAM
Milliyet Gaz. Yılın Sporcusu Yarışması	5	0	0	5
Türk Spor Yazarları Derneği	2	1	0	3
Diğer	0	0	3	3
TOPLAM	7	1	3	11

TABLO 40: Konu Olarak Spor Basını ve Dağılımı

Tablo 40 incelendiğinde konu olarak Spor Basınıncı incelenen gazetelerde toplam 11 haberinin 5'ini Milliyet Gazetesi Yılın Sporcusu Yarışması ile ilgili haberlerin oluşturduğu görülmektedir. Milliyet Gazetesi Yılın Sporcusu Yarışması ile ilgili haberleri 3'er haber ile Türkiye Spor Yazarları Derneği ile ilgili haberler ve Diğer sınıflandırması içinde kalan haberler izlemektedir.

KONU OLARAK SPOR TARİHİ VE DAĞILIMI	Spor Tarihi	TOPLAM
Spor Tarihi	8	8
TOPLAM	8	8

TABLO 41: Konu Olarak Spor Tarihi ve Dağılımı

Tablo 41 incelendiğinde konu olarak Spor Tarihi incelenen gazetelerde toplam 8 haber ile karşılaşılmıştır. söz konusu edilen Spor Tarihi haberleri rutin şekilde dönüştürülmemiştir.

KONU OLARAK TENİS VE DAĞILIMI	Kar. Duyurumu	Yorum	TOPLAM
Uluslar. Kar.	3	0	3
Genel	0	1	1
TOPLAM	3	1	4

TABLO 42: Konu Olarak Tenis ve Dağılımı

Tablo 42 incelendiğinde konu olarak Tenisin incelenen gazetelerde toplam 3 haberinin tümünün uluslararası karşılaşmalar ile ilgili haberlerin

oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca Tenis ile ilgili 1 de yorum bulunmaktadır.

KONU OLARAK TV'DE SPOR VE DAĞILIMI	Kar. Duyurumu	TOPLAM
	Spor Tarihi	21
TOPLAM	21	21

TABLO 43: Konu Olarak TV'de Spor ve Dağılımı

Tablo 43 incelendiğinde konu olarak TV'de Sporun incelenen gazetelerde toplam 21 haberinin tümünü spor karşılaşmalarının duyurumunun oluşturduğu görülmektedir.

KONU OLARAK VOLEYBOL VE DAĞILIMI	Kar. Duyurumu	Kar. Sonucu	Şampiyonluk	Tk. Bşr./Bşrsızlığı	Diğer	TOPLAM
	Bayan. Ligi	1	0	1	0	0
1. Lig	2	0	2	0	0	4
Türkiye Kupası	2	2	0	1	0	5
Diğer					2	2
TOPLAM	5	2	3	1	2	13

TABLO 44: Konu Olarak Voleybol ve Dağılımı

Tablo 44 incelendiğinde konu olarak Voleybolun incelenen gazetelerde toplam 13 haberinin 5'ini Türkiye Kupası ile ilgili haberlerin oluşturduğu görülmektedir. Türkiye Kupası ile ilgili haberleri 4 haber ile 1. Lig ile ilgili haberler ve 2'şer haber ile Bayanlar Ligi ve Diğer sınıflandırması içinde kalan haberler izlemektedir.

KONU OLARAK DİĞER VE DAĞILIMI	Diğer	TOPLAM
TOPLAM	24	24

TABLO 45: Konu Olarak Diğer ve Dağılımı

İncelenen gazetelerde yer alan spor olaylarının spor konuları açısından içerik dağılımı ile ilgili veriler hatırlandığında spor konularının tahmin olarak verilmesinde ilk sırayı At Yarışının aldığı görülmektedir.

Spor konularının karşılaşma duyurumu şeklinde verilmesinde ise Futbol ilk sırayı elde etmiştir. Spor konularının karşılaşma duyurumu şeklinde okuyucuya sunulmasında 2. sırayı Basketbol almaktadır.

Karşılaşma duyurumunda olduğu gibi spor konularının karşılaşma sonucu şeklinde verilmesinde de ilk iki sıra değişmemiştir. Ancak gerek Futbolun gerekse de Basketbolun karşılaşma sonuçlarını, karşılaşma duyurumundaki yoğunluk ile vermediği de ortaya çıkmaktadır.

İncelenen gazetelerde birçok haberlere konu olan birçok spor dalı bulunmasına karşın bu dallar ile ilgili şampiyonluk haberleri oldukça kısıtlı kalmıştır. Spor konularının şampiyonluk biçiminde işlenmesinde sahip olduğu haber sayısı nedeni ile Futbol yine ve doğal olarak ilk sırayı almıştır. Futbolu arada büyük fark ile Voleybol ve Basketbolun izlediği görülmektedir.

Şampiyonluk da olduğu gibi ilgili spor konusuna ilişkin puan durumunun verilmesine yine sadece futbol da karşılaşmıştır.

Bununla birlikte, İncelenen gazetelerde yer alan spor olaylarının spor konuları açısından içerik dağılımı, federasyon, hakem performansı ve hatalarında, takım başarısı ve başarısızlığında, Milli Takım ile ilgili içeriklerde, teknik direktör açıklaması ve sorununun işlenmesinde, bireysel bazda sporcu başarı ve başarısızlığı ile sporcu sakatlanmalarının işlenmesinde, oyuncu açıklamalarına yer verilmesinde karşılaşma ve lig öncesi hazırlıklar ile ilgili bilgiler verilmesinde, yönetim kurulu ve bu kurulun başındaki başkan konumundaki kişilerin açıklamalarının okuyucuya ulaştırılmasında, spor dalı ile ilgili finans olaylarında, yerli ve yabancı sporcu transfer edilmesinde, magazinel içeriklerde yine sahip olduğu haber sayısı nedeni ile doğal olarak Futbol ilk sıraları almaktadır. Bu sonucu ortaya çıkaran veriler de beklendik yönde olmuştur.

Konuların genel olarak işleniş şekillerine bakıldığında ilk sırayı yerli ve yabancı oyuncu transferi, ikinci sırayı karşılaşma duyurumu üçüncü sırayı ise takım başarı ve başarısızlığının aldığı ortaya çıkmaktadır.

BÖLÜM VI

ÖZET-TARTIŞMA-SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu son bölümde, öncelikle çalışmanın bir özeti ile birlikte çalışmaya yönelik tartışma ve sonuçlara yer verilerek; araştırmaya ilişkin ve ileriye yönelik öneriler sıralanmıştır.

1. ÖZET

Bu çalışmada, bir kitle iletişim aracı olarak Dünya’da ve Türkiye’de basının gelişimi ile basında spor konularının haber öğeleri açısından incelenmesi problem konusu olarak ele alınmıştır.

Spor ve geniş anlamıyla spor basınının toplumsal yaşam ve kurumlar üzerinde etkin rol ve işleve sahip olduğu gerçeğinden hareketle bu çalışmada; toplumsal, siyasal, ekonomik işlevleri nedeni ile spor basınının ve basında sporun öneminin gün geçtikçe arttığına ortaya konulması ve bu doğrultuda basında sporun, kavram ve kapsam açısından bugünkü durumunun değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Bu doğrultuda, çalışmanın problem, amaç, önem, varsayımlar, yöntem ve tanımlarının ortaya konulduğu birinci bölümden sonra öncelikle “İletişim ve Kitle İletişimi” konusu üzerinde durulmuş, iletişim ve kitle iletişimi olgusu, temel öğeleri, amaç ve işlevleri ile sınıflandırılması konuları ayrıntıları ile incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, “Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Dünya’da ve Türkiye’de Basın” konusu üzerinde durularak, kavram olarak basın ve Dünya’daki ve Türkiye’deki gelişimi ele alınmıştır.

“Spor, Spor Basınının Gelişimi ve Spor Basını” konusunun incelendiği dördüncü bölümde ise, kavram olarak spor, amaç ve işlevleri ile spor basınının gelişimi anlatılmış, kavram olarak spor basını, işlevleri, yapısı, temel öğeleri ve spor basınının bileşenleri irdelenerek, gerek spor gerekse de basının tarihsel bileşimi niteliği taşıyan spor basını tarihinde, spor basınının ne gibi olay ve olgulardan etkilendiği ve etkilediği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

İçerik (konulaştırma-sayısallaştırma) çözümlemesi yöntemi ile verilere ulaşılan çalışmanın uygulama bölümünde (beşinci bölüm) de öncelikle oluşturulan kategori ve kavramlar açıklanmış, incelenen gazetelerde yer alan spor konularının genel dağılımı, haber öğelerinin incelenen gazetelere göre dağılımı ve incelenen gazetelerde yer alan spor olaylarının spor konuları açısından içerik dağılımı konuları ayrı ayrı ele alınmıştır. söz konusu bölümünde, belirlenen tarihler arasında 4 gazetenin 120 sayısının, en önemli ve değerli olduğu görüşünde birleşilen ilk sayfaları incelenmiş ve spor basınının öneminin giderek arttığı gerçeği ortaya konularak, içerik bakımından da futbol konularının ön planda tutulduğu ve haber öğeleri açısından da görsel öğelerin ön plana çıktığı anlaşılmıştır.

2. TARTIŞMA

Sosyal bir varlık olan insanların “toplumlar” halinde “sağlıklı bir şekilde” yaşayabilmesinin ön koşulu, “iletişim” yeteneğinin geliştirilmesi ile doğrudan ilişkilidir.

İnsanlık tarihi ile paralel bir seyir gösteren iletişim olgusu, günümüzdeki anlamına ulaşınca değin, uygarlık gibi uzun bir gelişim sürecine gereksinim duymuştur. Bu nedenle, uygarlık süreci ile iletişim sürecinin gelişimleri birbirlerine paralel bir seyir izlemiştir.

İnsanlık tarihi ile birlikte varolan bir diğer olgu da spordur. “İlkel bedensel hareketler” olarak nitelendirilebilecek etkinlikler ile başlayan ve daha sonra egemen gücün denetim ve uygulama alanı içine giren spor olgusu da, uygarlık ve iletişim süreçleri gibi uzun bir gelişim süreci geçirmiştir.

Sporun bugünkü anlamına kavuşmasında rol oynayan en önemli etkenlerin başında, 18. yüzyıl Avrupasında yaşanan “Sanayi Devrimi” gelmektedir.

Kentleşme ile birlikte her şeyin kitlesel olarak üretilmeye ve bu amaçla tüketilmeye başlaması ile birlikte üretim sürecinde bedensel gücün dışında enerji kaynaklarının kullanılması insanı özgürleştirmiştir. Teknoloji sayesinde özgürleşen insanoğlu, kendini yeni arayışlar içinde bulmuş ve bu durum egemen güçlerin denetimi altında sporun gelişmesine olanak tanımıştır.

Sporun, bugünkü anlamını bulması için ilk yeter-gerekli koşul olan boş zaman varlığı Sanayi Devrimi ile kazanıldıktan sonra; ürün fazlası veren bir üretim sisteminin varlığı ve üretim sürecine katılmaksızın üretim fazlasından pay almayı sağlayabilecek bir yönetim ve paylaşım anlayışının gelişmesi ile birlikte spor bugünkü anlamına kavuşmuştur.

Sporun bu denli gelişim göstermesinin bir diğer nedeni ise, üretim sektörü olarak olarak görülmesidir. Spor araç ve gereçlerinin kitlesel olarak üretilmeye başlanması bu araçları; sadece sporun aktif katılımcılarının kullanımına değil, pasif katılımcılarının kullanımına da açmıştır.

Günümüzde toplumsal yaşam içindeki bireyin, toplum içinde var olabilmesi ve varlığını sürdürebilmesi için bilgi sahibi olması kaçınılmazdır. söz konusu edilen bilgi ise, gerekli ve doğruluğu geçerli bilgidir. Karmaşıklaşan ve çapraşıklaşan günümüz yaşam koşulları içinde, bireyin bilgi edinmekte kullanabileceği en önemli kaynaklar kitle iletişim araçlarıdır. Kitle iletişim araçlarının en eskisi ve kurumsallaşmasını en önce tamamlamış olanı ise, basındır. Basının diğer kitle iletişim

araçlarında da olduğu gibi önemli işlevlerinin olması, basını, toplumsal yaşam içindeki birey için vazgeçilmez yapmaktadır. Spor olgusunun, basın olgusu gibi toplumsal yaşam içindeki birey için yaşamsal öneme sahip ve vazgeçilmez olması, basın olgusundan farklı olarak spor basını gibi bir başka olgunun ortaya çıkmasında hızlandırıcı rolü oynamıştır.

Daha önceleri basının önemsenmeyen bir konusu olarak görülen spor, zaman içinde spora yüklenen anlam ve işlevlerin değişikliğe uğraması ile birlikte basın için bir konu olmaktan çıkarak, bir basın sınıflaması içinde bir tür olarak yer almaya başlamıştır.

Spor haberleri, gazetelerin düzenli olmayan belli köşelerine sıkıştırılmaktan kurtarılarak, önce belli ve düzenli bir yere, daha sonra yarım sayfa gibi günümüz spor sayfaları ile karşılaştırıldığında azımsanacak bir alana, bir sonraki aşamada tam sayfaya ve hatta o da yetmeyerek sayfalara aktarılmıştır. Gazetelerin bir bölümü olarak görülen spor, kendisine ayrılan sayfalara sığmayarak, bağımsız spor gazetelerinin doğuşuna neden olmuştur. Günümüzde bütünüyle spora yer veren gazete ve dergilerin yanı sıra, sporu bir bölüm olarak kabul eden gazetelerin de spora ayırdıkları alanın kimi özel haberler dışında, ortalama 3 sayfaya yaklaştığı görülmektedir.

Basın ve sanayileşme sürecinin Türkiye'ye geç gelmesi gibi, spor basınının da ancak 1950'li yıllarda Türkiye'de etkin olabilmesi doğal karşılanmalıdır. Daha sonra 1960 ve 80'de gelen "askeri darbe"ler sonrası, haber musluklarının kısılması sonucu gazeteler, siyasi, ekonomik ve toplumsal olaylar ile ilgili haber yapabilecekleri bilgiye ulaşamayınca, yeniden spor olgusuna yönelmişler ve sayfalarında sporu işlemişlerdir.

Basında yer alan spor sayfalarının sayılarının artmasına karşın, spor konularının içerik ve biçim ile işlevselliği açısından yaşanan artış, paralellik göstermemiştir.

Bugün gelinen noktada anlaşılmaktadır ki, basında yer alan haber konularının büyük bir çoğunluğu futbol ve basketbol ile sınırlıdır. Özellikle futbolun; tüm Dünya’da olduğu gibi Türkiye’de de popüler olması nedeni ile, ezici bir üstünlüğü sözkonusudur. Bununla birlikte; Cimnastik, Halter, Hentbol Kayak, Okçuluk, Tenis vb. spor dalları ile ilgili haberler ancak uluslararası bir organizasyon ya da bu dallar ile uğraşan bir Türk sporcusu ya da takımının yine uluslararası platformda aldığı bir başarı nedeniyle basında spor sayfalarında yer alabilmektedir.

Futbola büyük ağırlık veren basında spor sayfaları, futbolun merkezi konumundaki İstanbul’da bulunan üç büyük takım (Beşiktaş, Fenerbahçe ve Galatasaray) ile ilgili haberleri ağırlıklı olarak vermektedir. Bu uygulamanın bir diğer nedeni de, gazetelerin büyük bir çoğunluğunun bu takımların taraftarlarının bulunduğu İstanbul’da satılıyor olmasıdır. Söz konusu edilen takımlar ile ilgili haberlerde bile mahreç kullanılmaması spor basının, İstanbul ile özdeşleştiğinin en somut göstergeleri arasında yer almaktadır. Söz konusu edilen haber dağılımındaki dengesizlik benzer yansımalarını yorum açısından da sergilemektedir.

Konu dağılımındaki bu dengesizlik, basında spor sayfalarının çalışanlarının uzmanlaşmadıklarını göstermektedir. Futbol ile ilgili haber ve yorumlara imza atan çalışanların büyük bir çoğunluğunun futbolcu kökenli olması, basında spor çalışanlarının yeterince uzmanlaşmamış oldukları yönündeki düşüncenin en somut kanıtını oluşturmaktadır.

Basında yer alan spor haberleri arasında bulunan At Yarışları tahmini, puan cetveli, TV’de spor, günün karşılaşmaları, Spor Toto, Spor Loto, Gol Toto gibi şans oyunları ile ilgi özel ilgi alanlarını hedefleyen haberlerin rutin haber şekline dönüştürülerek, periyodik bir biçimde, yer aldığı sayfanın düzenli ve belirli bir bölümünde verilmektedir. Bu durum, hem okurlarını spor basınına kaptırmamak için kullandığı bir strateji ve toplumun içinde yaşadığı ekonomik ortamın da dengesizliği, hem de toplumsal yaşamda var olan en kısa zamanda “köşe dönme” anlayışını sergilemektedir.

Gazetelerin büyük çoğunluğu, üstlenmiş oldukları işlevleri, haber metni ile değil, fotoğraf ve başlık gibi haber bütünü oluşturarak görsel öğeler ile yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Haber metni alanı olarak az yer ayrılırken, fotoğraf başta olmak üzere, başlık ve grafik gibi görsel öğeler ağırlıkta kullanılmaktadır. Bu da, okuyucuyu "okuma"dan çok "bakma"ya yönlendirmektedir. İzlenen bu strateji, televizyon ile rekabet etmek zorunda kalan basının, bu rekabette avantaj sağlama isteği ve toplumsal yaşam içinde okumak için gerekli ve yeterli zamanı olmadığı varsayılan okurlara hitap etme amacı gütmeye şeklinde açıklanmakla birlikte, basının toplumu eğitme işlevini ne derece yerine getirdiği konusunda önemli ip uçları da vermektedir.

Gazetelerin spor sayfalarında kullanılan sayfa düzeni de tam anlamıyla belli bir kimliğe kavuşmamıştır. Kimi gazetelerin font ve punto kullanımında tutarsızlık görülürken, kimi gazeteler de font ve punto kullanımında olduğu gibi sayfa düzeni açısından da tutarlı bir görünüm izlemektedirler. Kimi gazeteler başlıkları, fotoğraf çerçevelerini, fotoğraf altı yazılarını ve tramları renkli kullanmaktadırlar. Renk kullanımında karşılaşılan bu dengesizlik, bu sayfaları hazırlayanların yeterli ve gerekli bilgiye sahip olmadıkları sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Haberlerin kısa olanları, tram ve çerçeve içinde verilirken, iki ve daha fazla fotoğraf içeren haberler geniş bir alana yayılmakta, fotoğraflar kimi zaman, diğer bir bağımsız haberin alanına girecek şekilde dekupe edilerek verilmektedir.

Yorumlar ise, çerçeve içinde verilirken, büyük bir çoğunluğu yorum yazarının fotoğrafı ile birlikte verilmektedir. Yorumların tamamında yorum logosu kullanılmıştır.

Tüm bu sıralananlar da göstermektedir ki, basında spor Türkiye'ye geç gelmesine karşın, hızlı bir gelişim göstermiştir. Ne var ki söz konusu edilen hızlı gelişim, tarımsal yiyecek maddelerinin yetiştirilmesinde kullanılan hormonlar gibi kabul edilebilir. Hormon kullanılarak yetiştirilen bir

meyvanın fiziksel büyüklüğü ne kadar büyük tadı da ne kadar tuhaf ise, basında spor sayfalarının da büyüklüğü ve içeriği için aynı genelleme yapılabilir.

Söz konusu büyüme dengesiz ve sağlıksız bir büyüme olarak da görülebilir. Bunda basında spor sayfalarının çalışanlarının büyük bir sorumluluğu vardır. Spor haberlerinin gerekli ve yeterli bir uzmanlaşma gerektirmesini, özellikle futbol ile ilgili eski sporcu, hakem ve yöneticilerin uzmanlaşması olarak gören basında spor sayfalarının sorumluları, bugün gelinen bu noktada en büyük sorumluluk sahibidir. Gerekli ve yeterli eğitimi almaksızın, basında spor sayfalarında yer alan yorumlar yazan ya da başkalarınca yazılan yorumları sadece imza atan yazarlar gibi basında spor sayfalarında olayın temeli olan muhabirleri de tam anlamı ile yeterli oldukları söylenemez. Basında spor sayfalarında çalışan muhabirlerin büyük bir çoğunluğu spora olan ilgisinden dolayı istihdam edilmiş, bu işi yapması için gerekli eğitim ve bilgi sahibi olup olmadığı sorgulanmamıştır. Tornacılık için bile Çıracılık Eğitim Merkezleri'nde resmi bir eğitimin alınması ve bu işin yapılabilmesi için resmi belgenin gerekliliğinin arandığı bir ortamda, yazdığı bir haber ya da yorumları binleri etkileyebilecek olan basında spor sayfalarının çalışanlarının yeterliliklerinin sorgulanmaması, spor basının neden bu hale geldiğini göstermektedir. Uzmanlaşmanın olmadığı, eğitimin ise iş üstünde, geleneksel usta-çırak ilişkisi içinde yürütüldüğü, basın ile ilgili tüm bölümlerde tamamlanan "alaylı-mektepli" tartışmasının bile hâlen sürdüğü bir bölümün bugün geldiği noktanın doğal karşılanması gerekir.

Günümüzde tüm Dünya'da olduğu gibi Türkiye'de de basında spor ve spor basını çok etkili bir güçtür. Çünkü sporun enerjisini, mücadelesini, rekabeteni kendi bünyesine yansıtmaktadır. Bu da, bu gücün bilinçli olarak kullanılmasını kaçınılmaz yapmaktadır. Bu nedenle gazeteler, spor servislerinin bir an önce yeniden organize etmeli, yeterli sayıda ve

uzmanlaşmış çalışanın istihdam etmeli, basında spor çalışanları için yurtiçi ve yurtdışında hizmet-içi eğitim için zaman ve maddi kaynak gibi olanaklar yaratılmalı, konu ile ilgili yükseköğretim kurumları ile işbirliği içine gitmeli, Türkiye Spor Yazarları Derneği, eğitim yayıncılığı kapasitesini artırmalı, Devlet konu ile ilgili yasal düzenlemeleri çağın gereksinimine değil, geleceğin gereksinimine uygun olarak yenilemeli, İletişim/Bilimler Fakülteleri'nin Gazetecilik/Basım ve Yayıncılık Bölümleri konu ile ilgili uzmanları getirterek bu mesleğin ileri de çalışanları olacak öğrencilere meslekte uzmanlaşmayı ve bilgi sahibi olmayı sağlayacak seminer ve konferanslar vermelidir.

3. SONUÇ

Basının tarihsel gelişimi içinde basında sporun yeri ve önemi ile birlikte, sporun, basında bugün geldiği nokta, işlediği konular ve sayfalarında yer alan spor haberi öğelerinin dağılımının saptamasının yapıldığı bu çalışmanın sonuçlarını iki başlık altında toplamak olasıdır. Bunlardan ilki, çalışmanın kuramsal bölümüne ilişkin sonuçlar, diğeri ise; çalışmanın uygulama bölümüne ilişkin sonuçlardır.

Çalışmanın kuramsal bölümüne ilişkin ortaya çıkan sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

- * Günümüzde insanlar toplumsal yaşam içinde varolabilmek için bilgiye gereksinim duymaktadırlar. Söz konusu edilen bilginin elde edilebileceği en önemli kaynaklar ise kitle iletişim araçlarıdır. Bu neden ile en eski kitle iletişim aracı olan basın, insanlar için yaşamlarını sürdürebilmeleri açısından yaşamsal öneme sahiptir.
- * Sanayileşme süreci ile birlikte, insanlık tarihinin başlangıcından beri var olan sporun anlamı, üstlendiği işlevler ve bu yüzden de taşıdığı önem artış göstermiştir.

- * Basın gibi sporun da toplumsal yaşam için vazgeçilmez olması ve basında spora yer verilmesi, spor basını zorunluluğunu doğurmuş ve her iki ögenin taşıdığı işlevler ile önem, basına yansıtılmıştır. Böylece spor, basını aracılığı ile toplumsal yaşam üzerinde her gün artarak büyüyen bir etkinliğe sahip olmuştur.
- * Spor ve spor basını ile ekonomi ve siyaset sistemleri arasından çok güçlü bir etkileşim bulunmaktadır.
- * Basında sporun gazetelerde bu denli yer alması, uzun bir süre almış, ancak spor basınındaki gelişim basında olduğu gibi yavaş olmamıştır.

Çalışmanın uygulama bölümüne ilişkin ortaya çıkan sonuçlar ise şu şekilde sıralanabilir.

Günümüz Türkiye'sinde basında spor, futbola ağırlık vermektedir.

İncelenen gazetelere göre haber dağılımı ile ilgili olarak haber öğelerinin dağılımına ilişkin veriler hatırlandığında, Cumhuriyet Gazetesi, haber öğelerinden haber sayısına, yorum sayısına, yoruma ayrılan alanlara, yorum fotoğrafına, grafik sayısı ile grafiğe ayrılan alana diğer gazetelerden daha fazla yer ayırdığı görülmektedir. Yine Cumhuriyet Gazetesi haber metnine ayırdığı alan açısından Zaman Gazetesi'nin hemen az bir farkla ardından gelmektedir.

Milliyet Gazetesi ise; başlığa ayırdığı alan, yorum logo alanı, fotoğraf sayısı, fotoğrafa ayırdığı alan açısından diğer gazetelerden önde olduğu görülmektedir.

Sabah Gazetesi, bazı bölümlerinin promosyon kuponları nedeni ile kesilmiş olmasına karşın; fotoğraf altına ayırdığı alan açısından ön plandadır.

Zaman Gazetesi ise; haber metnine ayırdığı alan açısından önde bulunmakla birlikte, fotoğraf altına ayırdığı alan nedeni ile Sabah Gazetesi'nin hemen ardından gelmektedir.

Gazetelere göre grafik alanlarının dağılımında grafik sayısında olduğu gibi doğal olarak 403.336 mm² grafik alanı ile Cumhuriyet Gazetesi'nin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Cumhuriyet Gazetesi'ni 183.189 mm² grafik alanı ile Zaman Gazetesi ve 77.550 mm² grafik alanı ile Milliyet Gazetesi izlemektedir. Sabah Gazetesi ise 882.588 mm² grafik alanı ile son sırada yer almaktadır.

Yine Cumhuriyet Gazetesi'nin grafiğe ayırdığı alan da, diğer gazetelerin grafiğe ayırdığı alanın 4-5 misli olduğu görülmektedir.

İncelenen gazeteler haber öğeleri açısından, fotoğrafa ayrılan alan (6.383.280 mm²), haber metnine ayrılan alan (5.035.177 mm²), başlığa ayrılan alan (4.752.973 mm²) ile ilk üç sırayı paylaşmışlardır. Bu bilgiler ışığında daha önce kuramsal bölümde sözü edildiği gibi basının haber verme işlevini, metinden çok fotoğraf ve başlık ile yerine getirme eğiliminde olduğu söylenebilir.

Spor basını işlevlerini, haberi oluşturan en önemli öğelerden biri olan haber metni ile değil, başlık ve fotoğraflar ile yerine getirmeye çalışmaktadır. Bu da gazete okurunu "okuma"ya değil, "bakma"ya yöneltmektedir.

İncelenen gazetelerde futbola ayrılan haber sayısının 755, toplam haber sayısı ise 1140'tır. Futbola ayrılan haber sayısı, toplam haber sayısının neredeyse 3/2'si kadardır. Futbolun hemen ardından ise basketbol gelirken, özellikle Cimnastik, Kayak, Okçuluk, Tenis gibi spor dalları ile ilgili haber sayılarının sadece 3 gibi çok düşük olduğu gözlenmiştir.

Basında yer alan spor konuları ile ilgili yorumların da büyük bir çoğunluğunun haberde olduğu gibi futbol ile ilgili olduğu ortaya çıkmıştır. Toplam 110 yorumun 100'ünün futbola, arta kalan 10 yorumun dağılımının ise 5 konuya ait olması, konulara göre yorum dağılımındaki dengesizliğin en somut kanıtıdır.

Yine incelenen gazetelerde yer alan spor olaylarının, spor konuları açısından içerik dağılımı ile ilgili veriler hatırlandığında spor konularının tahmin olarak verilmesinde ilk sırayı At Yarışının aldığı görülmektedir.

Spor konularının karşılaşma duyurumu şeklinde verilmesinde ise futbol ilk sırayı elde etmiştir. Spor konularının karşılaşma duyurumu şeklinde okuyucuya sunulmasında 2. sırayı basketbol almaktadır.

Karşılaşma duyurumunda olduğu gibi spor konularının karşılaşma sonucu şeklinde verilmesinde de ilk iki sıra değişmemiştir. Ancak gerek futbolun gerekse de basketbolun karşılaşma sonuçlarını, karşılaşma duyurumundaki yoğunluk ile vermediği de ortaya çıkmaktadır.

Basında spor haberlerinde karşılaşma duyurumunun fazla, karşılaşma sonuç duyurumunun ise az olması, gazeteciliğin en önemli ilkelerinden biri olan "haberlerin takibi" ilkesine uyulmadığını göstermektedir.

Çalışmada incelenen gazetelerde, haberlere konu olan birçok spor dalı bulunmasına karşın, bu dallar ile ilgili şampiyonluk haberleri oldukça sınırlı kalmıştır. Spor konularının şampiyonluk biçiminde işlenmesinde sahip olduğu haber sayısı nedeni ile futbol yine ve doğal olarak ilk sırayı almıştır. Şampiyonluk da olduğu gibi, ilgili spor konusuna ilişkin puan durumlarının verilmesinde de yine sadece futbol ön plana çıkmaktadır. Futbolu büyük fark ile voleybol ve basketbolun izlediği görülmektedir.

Bununla birlikte, İncelenen gazetelerde yer alan spor olaylarının spor konuları açısından içerik dağılımı, federasyon, hakem performansı ve hatalarında, takım başarısı ve başarısızlığında, Milli Takım ile ilgili içeriklerde, teknik direktör açıklaması ve sorununu işlenmesinde, bireysel bazda sporcu başarı ve başarısızlığı ile sporcu sakatlanmalarının işlenmesinde, oyuncu açıklamalarına yer verilmesinde, karşılaşma ve lig öncesi hazırlıklar ile ilgili bilgiler verilmesinde, yönetim kurulu ve bu kurulun başındaki başkan konumundaki kişilerin açıklamalarının okuyucuya ulaştırılmasında, spor dalı ile ilgili finans olaylarında, yerli ve yabancı sporcu transfer edilmesinde, magazinellerde yine sahip olduğu haber sayısı nedeni ile doğal olarak futbol ilk sıraları almaktadır. Bu sonucu ortaya çıkaran veriler de beklenen yönde olmuştur.

Konuların genel olarak işleniş biçimlerine bakıldığında ilk sırayı yerli ve yabancı oyuncu transferi, ikinci sırayı karşılaşma duyurumu üçüncü sırayı ise takım başarı ve başarısızlığı konularının aldığı ortaya çıkmaktadır.

Konu olarak sadece futbola ağırlık verilmesinin ve diğer konular ile ilgili habere yönelmemesinin hem nedeni hem de sonucu Türk basınında spor ile ilgili uzmanlaşmanın yeterli ve gerekli düzeyde olmadığı sonucu ortaya çıkarmıştır.

Basında yer alan ve spora ilişkin hemen tüm konular arasında eğitici nitelikteki içerikler bulunmamaktadır. Eğitici içeriklerin yerine popüler olan konularda birey ya da takım başarı ve başarısızlığı gibi dramatizasyona, transfer haberleri gibi magazin konulara kayması spor basınının, eğitim işlevini yerine getirmekten çok, eğlendirici ve boş zaman geçirici işlevine ağırlık verdiğini ortaya koymaktadır.

Ulaşılan tüm bu sonuçlar ise çalışmanın varsayımlar bölümünde belirtilen varsayımları doğrulamaktadır.

4. ÖNERİLER

Basında yer alan spor haberleri ile ilgili olarak kavram ve kapsamalarını belirlemeye yönelik olan çalışmanın bu bölümde, araştırmaya ilişkin öneriler ile ileriye yönelik önerilere yer verilmektedir.

4.1. Araştırmaya İlişkin Öneriler

Kavram ve kapsam açısından Türk basınında spor ile ilgili konuların içerik çözümlemesi yöntemi ile incelendiği çalışmaya ilişkin öneriler şu şekilde sıralanmıştır:

* Çalışmanın kuramsal bölümünde yer alan konulara bu denli ayrıntılı girilmeyebilir.

- * Spor ve basın ilişkileri üzerinde daha ayrıntılı durulabilir.
- * Çalışmanın uygulama bölümünde çalışma evreni olarak seçilen gazetelerin en önemli görülen ilk sayfaları değil tüm spor sayfaları çalışma evreni içine dahil edilebilir.
- * İncelenen gazeteler, tarihler ve yıllar itibari ile genişletilerek, spor basının tarihsel gelişimi içerisinde katettiği yol daha net sergilenebilir.
- * Spor basını çalışanlarına yönelik bir sormaca ve görüşme yapılabilir.
- * Spor basının dil yapısı ile ilgili bir uygulama yapılabilir.

4.2. İleriye Yönelik Öneriler

Basında yer alan spor haberlerinin çözümlenmesine yönelik olarak yapılan ilk çalışmalardan birini oluşturan bu çalışma, hem ilklerden birini oluşturması, hem de bir yüksek lisans tezi olması nedeni ile zorunlu olarak giriş niteliği taşımaktadır. Söz konusu çalışma ile kuramsal ve uygulama anlamında spor basınına yönelik olarak basında spor konusuna yeterli ve gerekli girişin yapıldığı düşüncesi ile bundan sonraki çalışmalarda, gereksinim de duyulduğu üzere spor basını ile ilgili daha ayrıntı gerektiren konulara başlanabilir. Bu bağlamda ileriye yönelik öneriler şu şekilde sıralanmıştır:

- * Çalışmanın özellikle kuramsal kısmının hazırlanması sırasında karşılaşılan spor basın tarihi ile ilgili ayrıntılı bir tarama çalışması yapılabilir.
- * Spor ve basın ilişkilerine ilişkin kuramsal ve uygulama çalışması yapılabilir.
- * Bu çalışmada evren olarak günlük ulusal gazetelerin seçilmesi nedeni ile bir başka çalışmada konu olarak sadece spora yer veren gazeteler seçilerek benzer bir çalışma yapılabilir.
- * Bu çalışmada evren olarak günlük ulusal gazetelerin seçilmesi nedeni ile bir başka çalışmada konu olarak sadece spora yer veren dergiler seçilerek benzer bir çalışma yapılabilir.

- * Günlük ulusal gazetelerin spor sayfaları, spor gazeteleri ve spor dergileri evren seçilerek basın ve spor basınının önemli bir konusu olan dil yapısına yönelik bir çalışma yapılabilir.
- * Spor basınının işleyişine uygun olan kitle iletişim modelini belirlemeye yönelik bir çalışma yapılabilir.
- * Yukarıda tüm sıralanan önerilerin birleşimi ile özgün ve normatif bir spor basını model nerisi getirmeye yönelik bir çalışma yapılabilir.
- * Özellikle spor basını ile ilgili olarak yabancı basın ve Türk spor basınının önde gelen gazete ve dergileri arasında, içerik, biçim ve dil açısından karşılaştırma yapılabilir.
- * Yerel basının sporu içerik ve biçim olarak nasıl yansıttığı incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Abalı, Ali. **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Gençlik ve Spor**, Ankara: Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, 1974.
- Acar, Ali. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, Basım ve Yayıncılık Bölümü, 1992-1993 Yılı Layout Dersi, Yayınlanmamış Ders Notları.
- Acar, Muhittin. **Sporda Hedefler ve Politikalar (1923-1993)**, Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, 1993.
- Aksoy, Ömer Asım. **Gelişen ve Özleşen Dilimiz**, Genişletilmiş İkinci Basım, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1970.
- Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi**, İstanbul: Ana Yayıncılık, Cilt 3, 1987.
- Arıpınar, Erdoğan. "Günümüz Türk Spor Gazeteciliği ve Basınının Durumu", **Spor Basını ve Basında Spor**, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayını, 1985.
- Aziz, Aysel. **Toplumsallaşma ve Kitleleşen İletişim**, Ankara: Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayını, 1982.
- Baraz, Turhan. **Başlangıçtan Günümüze Eskişehir Basını, (1908 - 1986) (Bir Derleme Çalışması)**, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, 1988.
- Batmaz, Veysel. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994-1995 Yılı İletişim Programı, İletişim Kuramları Dersi Yayınlanmamış Ders Notları.
- Bayatlı, Togay. "Dış Ülkelerde Spor Basını", **Genç Gazeteciler Eğitim Semineri**, İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayını, 1986.
- Belgin, Kemal. "Spor Gazeteciliği Konusunda Çağdaş Gelişmeler", **Spor Basını ve Basında Spor**, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayını, 1985.

- Berger, Arthur Asa. **Kitle İletişiminde Çözümleme Yöntemleri**, (Ed. Nazmi Ulutak ve Aslı Tunç), Eskişehir: T. C. Anadolu Üniversitesi, Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayını, 1993.
- Birsen, Hâluk. "Günlük Siyasi Gazetelerin Spor Sayfalarına Yönelik İçerik Çözümlemesi", Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, BY Bölümü, 1995-1996 Yılı Kitle İletişiminde Çözümleme Yöntemleri Dersi Yayınlanmamış Final Ödevi.
- Demiray, Uğur. **Açıköğretim Fakültesi Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Eğilimleri**, Eskişehir: T.C Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, 1987.
- . Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, 1993-1994 Yılı Theory of Communication Dersi, Yayınlanmamış Ders notları.
- Demiray, Uğur. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, 1993-1994 Yılı Mass Communication Dersi, Yayınlanmamış Ders Notları.
- . **İletişim Ötesi İletişim (Meta-Communication)**, Eskişehir: Turkuaz Yayıncılık, 1994.
- . **Kitle İletişim Araçları ve Boş Zaman**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Teknolojisi ve Yaygın Eğitim Vakfı Yayınları, 1988.
- . **Türk Basınının Güreş Sporuna Bakış Açısı**, İstanbul: İstanbul Güreş İhtisas Kulübü Koruma Vakfı Yayını, 1993.
- Dökmen, Üstün. **Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati**, İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1994.
- Dönmezer, Sulhi. **Sosyoloji**, 7. basım, İstanbul, 1978.
- Erdoğan, İrfan ve Korkmaz Alemdar, **İletişim ve Toplum**, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1990.
- Erkal, Mustafa. **Sosyolojik Açıdan Spor**, Genişletilmiş İkinci basım, İstanbul: Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, 1992.

- Eroğlu, Semih. "Türk Spor Basını", **A.Ü.'nin Kuruluşunun 40. Yılına Armağan, Yıllık**, Ankara: Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu.Cilt IX, 1986-1987.
- Eroğul, Cem. **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, Ankara: İmge Yayıncılık, 1990.
- Fişek, Kurthan. **Spor Yönetimi**, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1980.
- Gökçe, Atilla. "Genç Kuşakların Eğitiminde Spor", **Genç Gazeteciler Eğitim Semineri**, İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayını, 1986.
- . "Türkiye'de Spor Basınının Dil ve Sayfa Tekniği Sorunları", **Spor Basını ve Basında Spor**, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayını, 1985.
- Gökçe, Orhan. **İçerik Çözümlemesi**, Genişletilmiş İkinci basım, Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, 1995.
- . **İletişim Bilimine Giriş**, Ankara: Turhan Kitabevi, 1993.
- Göze, Ayferi, **Siyasal Düşünceler ve Yönetimler**, İstanbul: Beta Basımevi, 1989.
- Gümüşdere, İsmet. "Spor Basınında Fotoğraf Öğesi ve Fotoğrafın Değerlendirilmesi", **Spor Basını ve Basında Spor**, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayını, 1985.
- Güvenç, Bozkurt. **İnsan ve Kültür**, Beşinci basım, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1991.
- Hiçyılmaz, Ergun. "Türkiye'de Spor Gazeteciliğinin ve Haberciliğinin Tarihi", **Spor Basını ve Basında Spor**, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayını, 1985.
- Hürriyet Gazetesi**, 24 Ekim 1995; 24 Ekim 1995.
- İçel, Kayıhan. "Günümüzde Basın Kamusal Görevleri", **Genç Gazeteciler Eğitim Semineri**, İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1986.
- İnuğur, Nuri. **Basın ve Yayın Tarihi**, İstanbul: Der Yayınları, 1993.
- . **Türk Basın Tarihi**, İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1992.

Kahraman, Atif. **Osmanlı Devleti'nde Spor**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1995.

Karaca, Emin. **Milliyet Olayı**, İstanbul: Altın Kitaplar, 1995.

Karaküçük, Suat. **Türk Spor Kurumu Dergisi, 1936 - 1938, Seçilmiş Spor Makaleleri**, Ankara: 1992.

———. **Ülkü 1933-1950 Seçilmiş Spor Makaleleri**, Ankara: 1993.

Karasar, Niyazi. **Araştırmalarda Rapor Hazırlama**, Altıncı basım. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd., 1994.

———. **Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler**, Dördüncü basım, Ankara: Bahçelievler P.K.33, 1991.

Kaya, A. Yalçın. Konya: Selçuk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, 1995-1996 Yılı Grafik ve Tasarım Teknikleri Dersi, Yayınlanmamış Ders Notları.

Kaya, Raşit, **Kitle İletişim Sistemleri**, Ankara: Teori Yayınları, 1985.

Kıvanç, Halit. "Spor Basınında Yazılı Basın ile Radyo/TV İlişkileri", **Spor Basını ve Basında Spor**, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayını, 1985.

———. **Gool diye diye**, İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1983.

Koloğlu, Doğan. "Türk Basınında Spor" **Genç Gazeteciler Eğitim Semineri**, İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayını, 1986.

———. "Spor Gazeteciliği Konusundaki Çağdaş Gelişmeler", **Spor Basını ve Basında Spor**, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayını, 1985.

Kongar, Emre. **Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği**, 4. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1985.

Kotler, Philip. **Pazarlama Yöntemi Cilt II**, (Çev: Yaman Erdal), İstanbul: Beta Yayınları, 1986.

Kozanoğlu, Can. **1980'lerden 90'lara Türkiye ve Starları Cilalı İmaj Devri**, İstanbul: Altıncı basım, İletişim Yayınları, 1993.

———. **Türkiye'de Futbol "Bu Maçı Alıcaz"**, İkinci basım, İstanbul: Kıyı Yayınları, 1990.

Lazareff, Pierre. **Fransa'da Basın Rezaletleri**, (Çev:Şevket Rado, Bugünkü dile uyarlayan: Tarık Dursun K.), İstanbul: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1995.

McQuail, Dennis ve Sven Windahl, **Kitle İletişim Çalışmaları İçin İletişim Modelleri**, (Yayıma hazırlayan: Uğur Demiray ve Banu Dağtaş), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları, 1994.

Meydan Loursse Büyük Lügat ve Ansiklopedi, İstanbul: Sabah Gazetesi, Cilt 2, 1992; Cilt.3, 1992; Cilt 10,1992; Cilt. 13,1992; Cilt. 19, 1992; Cilt. 20, 1992.

Milliyet Gazetesi, 9 Eylül 1995.

Münir, Metin. **Sabah Olayı**, İstanbul: Altın Kitaplar, 1993.

Nebiler, Halil. **Medyanın Ekonomi Politikası**, İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1995.

Oskay, Ünsal. **İletişimin ABC'si**, İstanbul: Simavi Yayınları, 1982.

———. **XIX. Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişimin Kültürel İşlevleri Kuramsal Bir Yaklaşım**, İstanbul: Der Yayınları, 1993.

Otan, Ümit. **Bâbitelli**, İzmir: İzmir Kitaplığı, 1995.

Ozankaya, Özer. **Toplumbilim Terimleri Sözlüğü**, Üçüncü basım, Ankara: Savaş Yayınları, 1984.

Öke, M. Kemal. **Gazeteci**, Ankara: Çağdaş Gazeteciler Derneği Yayınları, 1994.

Özgür, Aydın Ziya. **Televizyon Reklamcılığı Kavramlar ve Süreçler**, İstanbul: Der Yayınevi, 1995.

Öztuncel, Hüsnü. "Fotoğrafın Göstergibilimsel Açıdan Anlamlandırılması" İletişim Bilimleri Fakültesi, BY Bölümü, 1995-1996 Yılı Seminer Dersi Yayınlanmamış Bitirme Tezi.

Perin, Mithat. "Türkiye'de Spor Gazeteciliğinin ve Haberciliğinin Tarihi", **Spor Basını ve Basında Spor**, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayını, 1985.

Sabah Gazetesi, 12 Temmuz 1996; 24 Temmuz 1996.

San, Haluk. Hürriyet Vakfı'nca düzenlenen Spor Basını ve Basında Spor Semineri'de yapılan tartışmalar bölümünde yapılan konuşma, **Spor Basını ve Basında Spor**, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayını, 1985.

Savaş, İsa. **Spor Sözlüğü Terimler ve Açıklamalar**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993.

Schramm, Wilbur. "Haberleşme Nasıl İşler?", (Çev: Ünsal Oskay), **Kitle Haberleşme Teorilerine Giriş**, Genişletilmiş Dördüncü basım, İstanbul: Der Yayınları, 1992.

Serarslan M. Zahir. ve Müslüm Bakır, "Turizm Pazarlamasında Sporun Yeri ve Türkiye Açısından Değerlemesi", **Pazarlama Dünyası**, Yıl: 2, Sayı 9, Mayıs/Haziran 1988.

Sezgin, Suat. **Basında Fotoğrafçılık**, İstanbul: Der Yayınları, 1994.

Sporda 10 yıl (1985-1994), Ankara: T.C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, 1994.

Sümer, Rıza. **Sporda Demokrasi 2 Türkiye'de Spor Federasyonlarının Tarihsel Gelişimi Bir Örnek Olay Futbol-Belgeler ve Yorumlar**, Ankara: 1990.

Şapolyo, Enver Behnan. **Gazetecilik Dersleri**, İstanbul, 1967.

Tanyolaç, Necmi. "Günümüz Türk Spor Gazeteciliği ve Basınının Durumu", **Spor Basını ve Basında Spor**, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayını, 1985.

Terim, Fatih. **İnterStar Televizyonu Amanin Boo Programı**, 30. 6. 1996.

Tezcan, Mahmut. **Boş Zamanlar Sosyolojisi**, Ankara: Doğan Matbaası, 1977.

Time. Digital, July 1, 1996; June, 17, 1996, Vol.147, No. 25; May 13, 1996, Vol. 147, No. 20; May, 27, 1996, Vol. 147, No: 22; May, 27, 1996, Vol. 147, No: 22.

Tokgöz, Oya. **Temel Gazetecilik**, Ankara: Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Yayını, 1987.

Turhan, Seyfettin. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Basım ve Yayımcılık Bölümü, 1990-1991 Yılı Gazeteciliğe Giriş Dersi, Yayınlanmamış Ders Notları.

———. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Basım ve Yayımcılık Bölümü, 1991-1992 Yılı Basım-Yayımcılığa Giriş Dersi, Yayınlanmamış Ders Notları.

Webster's Third New International Dictionary, G-C. Merriam, Mass, 1965.

Yelekçi, Rıdvan. "Spor Basınında Fotoğraf Ögesi ve Fotoğrafın Değerlendirilmesi", **Spor Basını ve Basında Spor**, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayını, 1985.

Yılmaz, Veli. **Eylül Hukuku ve Basın Özgürlüğü**, İstanbul: Belge Yayınları, 1990.

Yücelman, Abdülkadir. "Türkiye'de Spor Basınının Dil ve Sayfa Tekniği Sorunları" **Spor Basını ve Basında Spor**, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayını, 1985.

Zılıoğlu, Merih. **İletişim Nedir?**, İstanbul: Cem Yayınları, 1993.

EKLER

EK 1: İNCELENEN GAZETELERDE OLAY KOMPLEKSİ

İncelenen 1-10 Nisan, 11-20 Mayıs ve 21-30 Haziran tarihleri arasında gerçekleşen spor olayları tarih bazında aşağıda sıralanmıştır:

1 Nisan 1996 Pazartesi

- * Trabzonspor, Gençlerbirliği'ni 3-1 yendi
- * Trabzon Avni Aker Stadı'nda seyirci rekoru
- * Beşiktaş, Ankaragücü'nü deplasmanda 1-0 yendi ve şampiyonluk yarışına ortak oldu
- * Fenerbahçe, Altay ile 2-2 berabere kaldı
- * Vanspor, Bursaspor ile 1-1 berabere kaldı
- * Denizlispor, kendi evinde Eskişehirspor'a 2-1 yenildi
- * Gaziantepspor, kendi evinde Kocaelispor'a 4-2 yenildi
- * Samsunspor, Antalyaspor ile 2-2 berabere kaldı
- * 2. Futbol Ligi Klasman Grubu karşılaşmaları yapıldı
- * 3. Lig futbol karşılaşmaları yapıldı
- * Danimarka'nın Vejle kentinde devam eden Avrupa Boks Şampiyonası'nın ikinci gününde Türk boksörler 2 galibiyet 1 yenilgi aldılar
- * Antalya'da devam eden Akdeniz Bisiklet Turu'nda bireysel ve takım birinciliklerini Alman bisikletçiler aldı
- * Beşiktaş Spor Klubü'nde Süleyman Seba 7. kez başkan seçildi
- * Fenerbahçe Spor Klubü Başkanı Ali Şen "Fenerbahçe şampiyon olacak" dedi
- * Stadlarda Şeref Tribünü'ne gizli kamera konuldu
- * Uluslararası karşılaşma sonrası Güreş Milli Takımı yurda döndü
- * Galatasaray, Bursaspor'u 109-72 yenerek Bayanlar Basketbol Ligi Kupası'nı kazandı
- * Hentbol Türkiye Kupası Finali bugün oynandı
- * Milliyet Gazetesi Yılın Sporcuları Ödül Töreni bugün yapıldı
- * Galatasaray basketbol takımı, Büyükşehir Antalyaspor'a 81-75 yenildi
- * Darüşşafaka basketbol takımı, kendi evinde Meysuspor'a 74-82 yenildi
- * Tuborg basketbol takımı, Mavi Jeans Ortaköy'ü 88-85 yendi
- * NBA'de Chicago Bulls, Los Angeles Clippers'i 106-85 yenerek, üstüste 36. galibiyetini aldı

2 Nisan 1996 Salı

- * Trabzonspor şampiyonluk primini arttırdı
- * Spordan Sorumlu Devlet Bakanı Ersin Taranoğlu Sakaryalı sporculara yemek verdi
- * Futbol Milli Takım'ına Pepsi, Mercedes ve Tursem sponsor oldular
- * Beşiktaş Teknik Direktörü şampiyonlukta iddialarının devam ettiğini söyledi
- * Beşiktaş Spor Klubü Başkanı'nı açıklama yaptı
- * Ülkerspor Genç Basketbol Takımı Uluslararası bir turnuvaya katılmak üzere Fransaya gitti
- * Trabzonspor Teknik Direktörü şampiyon olacaklarını söyledi
- * İskoç Milli Takımı'nın başına Galatasaray Teknik Direktörü'nün getirilmesin gündeme geldi
- * Beşiktaş'ın eski futbolcusu Lessly Ferdinand'ın, Rıza'nın jübilesi için geleceği açıklandı
- * Fenerbahçe Yönetim Kurulu, şampiyon olunamazsa futbolcuların sözleşmelerini gözden geçireceklerini açıkladı
- * Fenerbahçeli futbolcular şampiyon olacaklarına söz verdiler
- * Fenerbahçe İlker'in yerine oyuncu arıyor
- * Beşiktaş'ın futbolcusu B. Metin bir yıl daha futbol oynayacağını açıkladı
- * Gençlerbirliği'nde basın açıklaması

3 Nisan 1996 Çarşamba

- * Galatasaray Teknik Direktörü'nün açıklaması
- * Fenerbahçe Teknik Direktörü Parriera, yeniden teknik direktör olarak çalışmayı şartlı kabul etti
- * At Yarışları yapıldı
- * Voleybolda erkekler play-off final serisinde Ziraat Bankası ile Halk Bankası, ve bayanlar play-off 3. maçında Eczacıbaşı ile Vakıfbank karşılaşılıyorlar
- * Ülkersporlu yıldızlar ilk karşılaşmalarında galip geldiler
- * Basketbolda erkekler Türkiye Kupası çeyrek finali, bayanlar play-off ilk tur maçları bugün yapılacak
- * Spordan Sorumlu Devlet Bakanı Ersin Taranoğlu, spor tesislerinin kullanımı konusunda açıklamalarda bulundu
- * Meysu Basketbol Takımı ceza aldı
- * Kayserispor Teknik Direktörü'nün açıklaması
- * Bayan Futbol Milli Takımı Ukrayna ile karşılaşılıyor
- * Avrupa Boks Şampiyonası'nda 3 Türk boksörü çeyrek finale yükseldi
- * Galatasaray'ın Teknik Direktörü Souness Galatasaray'da kalmak istediğini söyledi
- * Galatasaray futbolcusu Tugay boş sözleşmeye imza atacağı açıklandı
- * Trabzonspor şampiyonluk mücadelesindeki hazırlıklarını sürdürüyor
- * Galatasaray karşılaşma öncesi hazırlıklarını sürdürüyor
- * Ülkerspor'un Amerikalı basketbolcusu Pete Williams iyileşti
- * FIFA Heyeti incelemelerde bulunmak üzere Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne gitti
- * Futbol Milli Takım Aday Kadrosu bugün açıklandı
- * Bursaspor futbolcusu Hayrettin, hiçbir takıma transfer olmayacağını açıkladı

4 Nisan 1996 Perşembe

- * 3 büyüklerin başkanları yayın hakları için oluşturulan havuz sistemine karşı çıktılar
- * İngiltere'de futbol oynayan İsveçli futbolcu Brolin'in başka bir takımla anlaşım, İngiltere'den ayrılıyor şeklindeki 1 Nisan Şakası, ülkeyi karıştırdı
- * Başak Sigorta ile Futbol Milli Takımı anlaşarak, milli oyuncuların sigortalanmasını sağladı
- * Beşiktaş Yönetim Kurulu'nda yer alan Battal Durusel istifa etti
- * Fenerbahçe Teknik Direktörü maçların aynı saatte başlaması gerektiğini söyledi
- * UEFA Kupası'nda karşılaşmalar yapıldı
- * At Yarışları yapıldı
- * Balıkesir'de Amatör Küme Karşılaşmalarında şike yapıldı
- * 1982 Meysu Derneği adlı bir taraftar derneği kuruldu
- * Türkiye Spor Yazarları Derneği Adana Şubesi Başkanlık seçimleri yapıldı, Nihat Geven başkan seçildi
- * Kars'ta bilardo turnuvası düzenlendi
- * Atıcılık Türkiye Şampiyonası yapılıyor
- * Beşiktaş futbolcusu Ertuğrul sakatlandı
- * Galatasaray futbolcusu Tugay "Galatasaray'ı trilyona değişmem" dedi
- * Galatasaray'da karşılaşma öncesi Mert ve Okan yedek
- * Fenerbahçe antrenmanında meydana gelen olaylar Teknik Direktör Parriera'nın gözünü korkuttu
- * Fenerbahçe'de karşılaşma öncesi Rüştü kaleye geçti
- * Fenerbahçe'de karşılaşma öncesi sakat olan Tarık iyileşti
- * Fenerbahçe Yöneticisi Selim Soydan lig ve kupa maçlarında doping kontrolü yapılmasını istedi
- * Beşiktaş Yönetim Kurulu gelecek için planlar yapıyor
- * Fenerbahçe eski yöneticisi Kalkavan; "Fenerbahçe'de herkes haklı" dedi
- * Efes Pilsen Türkiye Kupası'nda yarı finale yükseldi
- * Vanspor Yönetim Kurulu, Merkez Hakem Komitesi'ni eleştirdi
- * Trabzonspor'da primler dağıtıldı

- * Avrupa Boks Şampiyonası'nda 3 Türk boksörü daha çeyrek finale yükseldi
- * Kocaelispor, Bursaspor karşılaşması öncesi hazırlıklarını sürdürüyor
- * Gaziantepspor Teknik Direktörü Özberk;"Beşiktaş'ı yenmek zorundayız" dedi
- * FIFA'nın KKTC incelemesi bitti
- * 7 Nisan'da Yeşil Bursa Yarı Maratonu bugün başladı
- * Avrupa Serbest Güreş Şampiyonası'nda başarısız sonuçlar almasına karşın Fila kontenjanından yararlanan Sebahattin Öztürk'ün Atlanta Olimpiyatları'na katılacağı açıklandı
- * Samsunspor Yönetim Kurulu, ligde kötü sonuçlar alan futbolculara para cezası verdi
- * Antalyaspor, Trabzonspor karşılaşmasının primini 50 milyon lira olarak açıkladı

5 Nisan 1996 Cuma

- * Fenerbahçe'de karşılaşma öncesi Aykut'un yedek olduğu açıklandı
- * Fenerbahçe'de karşılaşma öncesi hazırlıkta, minik takım, A Takımı ziyaret ederek, çiçek verdi
- * Merkez Hakem Komitesi Başkanı; "MHK hedef tahtası" oldu dedi
- * Galatasaray futbolcusu Feti; "Artık formamı vermem" dedi
- * Galatasaray'da karşılaşma öncesi hazırlıkları yönetici Ergun Gürsoy izledi
- * Galatasaray Yöneticisi Ateş Ünal Erzen, doping kontrolü isteyen Selim Soydan'ı ortalığı karıştırmakla suçladı
- * Trabzonspor Teknik Direktörü Güneş; "Her maçımız bir final" dedi
- * Ulusoy firması Trabzonspor'a finansal destek sağladı
- * Ajax, Şampiyonlar Ligi karşılaşmasında sürpriz bir biçimde Yunanistan takımı Panathinaikos'a yenildi
- * Avrupa Boks Şampiyonası'nda 2 Türk boksörü çeyrek finalde elendi
- * Erzurum'da kayak şenlikleri yapılıyor
- * Kukoç, Efes Pilsen'in oyuncusu Naumosky'i övdü
- * Haftanın karşılaşmalarını yönetecek hakemler belli oldu
- * At Yarışları yapıldı
- * 2. Cross Briç Turnuvası başladı
- * Beşiktaş'ta sakatlanan Ertuğrul'un yerine Kuntz'un oynayacağı açıklandı
- * Beşiktaş, transfer çalışmalarını hızlandırdı
- * Fenerbahçe'de karşılaşma öncesi Engin sakatlandı
- * Fenerbahçe'nin yeni klüp binasını Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in açacağı açıklandı
- * Fenerbahçe Basketbol Takımı'nın Amerikalı oyuncusu Comegys, Bursa'da karşılaşma sonucu gittiği eğlence yerinde bir olaya karıştı ve yaralandı
- * Türkiye ve Azerbaycan Milli Futbol Takımları'nın karşılaşma yapacakları açıklandı
- * Trabzon'da uluslararası bir hentbol turnuvası düzenleneceği açıklandı
- * Milli halterci Naim Süleymanoğlu, Norveç'te yapılacak olan Avrupa Halter Şampiyonası'nda rekor kırmak için podyuma çıkacağını söyledi
- * Ülker Basketbolda Ayın Süperleri Yarışması Şubat ayı 1'leri belli oldu
- * Beşiktaş, Gaziantepspor'u 5-3 yendi

6 Nisan 1996 Cumartesi

- * Beşiktaş Teknik Direktörü demeç verdi
- * Gaziantepspor Teknik Direktörü, demeç verdi
- * Gaziantepspor maçında başarılı olan Sergen'in sakaltığı nedeni ile Bursaspor maçında oynayamayacağı açıklandı
- * Beşiktaş futbolcusu Rıza, Teknik Direktör Daum ile tartıştı
- * Galatasaray'da Tugay ve Suat sözleşmeye imza attı
- * Galatasaray futbolcusu Suat sakatlandı
- * Voleybolda şampiyonluk haftası, son karşılaşmaları yapıldı
- * Antalyaspor-Trabzonspor 1. Lig futbol karşılaşması
- * Kocaelispor-Bursaspor
- * TSYD ödülleri açıklandı
- * Palandöken Kayak Tesisleri yenilenecek

- * Basketbol Genç Milli Takımı Almanya'ya gitti
- * At Yarışları
- * Trabzonspor Teknik Direktörü Güneş, Antalyaspor'dan çekindiklerini söyledi
- * Bayanlar Basketbol Ligi'nde Play-off'ta karşılaşacak 4 yarı finalist belli oldu
- * Basketbol erkeler liginde 8 karşılaşma bugün yapıyor
- * Türkiye Liselerarası Güreş Şampiyonası'nda serbest dalda Pendik İmam Hatip Lisesi, grekoromende ise Fatih İmam Hatip Lisesi birinciliği kazandı
- * Avrupa Boks Şampiyonası'nda Nurhan Süleymanoğlu finale yükselirken, Yusuf Öztürk bronz madalya aldı. Süleymanoğlu'nun final karşılaşması bugün
- * Futbol Federasyonu, 4. yabancı oyuncu transferine izin verdi

7 Nisan 1996 Cumartesi

- * Basketbol 1. Ligi karşılaşmasında Galatasaray, PTT'yi 90-76 yendi
- * Basketbol 1. Ligi karşılaşmasında Ülkerspor, İzmir Tuborg'u 78-74 yendi
- * Basketbol 1. Ligi karşılaşmasında Fenerbahçe, Oyak Renault'u deplasmanda 89-84 yendi
- * 3. lig karşılaşmaları yapıldı
- * Futbol 1. Ligi karşılaşmasında Kocaelispor, Bursasporu 4-2 yendi
- * Futbol 1. Ligi karşılaşmasında Trabzonspor deplasmanda Antalyaspor'u 2-0 yendi
- * Trabzonspor Teknik Direktörü Güneş; "Yüzde 80 şampiyonuz, zafere 6 hafta kaldı" dedi
- * Antalyaspor Teknik Direktörü demeç verdi
- * Trabzonsporlu taraftarlar, tribünlerde sov yaptı
- * Trabzonspor'da, Antalyaspor Karşlaşması sırasında Osman, Cengiz'i sakalttı
- * Kayserispor-Fenerbahçe 1. Lig futbol karşılaşması
- * Galatasaray-Eskişehirspor 1. Lig futbol karşılaşması
- * Denizlispor-Ankaragücü 1. Lig futbol karşılaşması
- * Samsunspor-Vanspor 1. Lig futbol karşılaşması
- * Gençlerbirliği-İstanbulspor 1. Lig futbol karşılaşması
- * Altay-Karşıyaka 1. Lig futbol karşılaşması
- * Fenerbahçe Teknik Direktörü'nün açıklaması
- * Futbol Milli Takımı, yurtdışındaki Türk oyuncularından yararlanmak üzere bu futbolcuları izlemeye aldı
- * Voleybol'da Halkbank 5. kez şampiyon oldu
- * Bayanlar voleybol liginde bugün 3 karşılaşma yapıldı
- * 2. Lig'in iddialı takımlarından Dardanelspor. Göztepe'ye 3-2 yenildi
- * 2. Lig'de Mersin İdman Yurdu, Konyasporu 1-0 yenerken, Siirt Köy Hizmetleri, Diyarbakırsporla 1-1 berabere kaldı
- * At Yarışları yapıldı
- * Beşiktaş futbolcusu Rıza; "Daum bir öyle bir böyle" dedi
- * Dünya Liselerarası Kros Şampiyonası bugün Antalya'da başlayacak

8 Nisan 1996 Pazartesi

- * Fenerbahçe Kayserisporu deplasmanda 3-1 yendi
- * Fenerbahçe Teknik Direktörü demeç verdi
- * Kayserispor Teknik Direktörü demeç verdi
- * Denizlispor kendi evinde Ankaragücü'ne 3-2 yenildi
- * Gençlerbirliği İstanbulspor'u 2-0 yendi
- * Galatasaray, Eskişehirspor'u 3-0 yendi
- * Galatasaray-Eskişehirspor karşılaşmasında Şeref Tribünü boş kaldı
- * Altay ve Karşıyaka İzmir derbysinden 0-0 berabere kaldılar
- * Samsunspor, Vanspor'u 4-1 gibi farklı bir skorla yendi
- * İstanbulspor, Gençlerbirliği'ne 2-0 yenildi
- * 2. Lig'de Sarıyer liderliğe yükseldi
- * Adana derbysinde Adana Demirspor, Adanaspor'u 2-0 yendi

- * Bayanlar Voleybol Ligi'nde Emlakbankası şampiyon oldu
- * Uluslararası Boks Turnuvası'nda Süleymanoğlu gümüş madalya aldı
- * Uluslararası 5. Bursa Yarı Maratonu'nda Haydar Doğan 1. oldu
- * Antalya'da yapılan Dünya Liselerarası Kros Şampiyonası'nda Ferdi erkeklerde Yavuz Bayram 1. oldu
- * FenerbahçeYönetim Kurulu üyesi Kalkavan, istifa edeceğini açıkladı
- * Beşiktaş'ta teknik direktör için oylama yapıldı
- * Trabzonspor Başkanı demeç verdi
- * Futbol Milli Takımı, Azerbaycan karşılaşması için bugün Baktı'ye hareket etti

9 Nisan 1996 Salı

- * Balkan Buz Pateni Şampiyonası'nda Sırma şampiyon oldu
- * A Milli Futbol Takımı Azerbaycan ile bugün karşılaşılıyor
- * Milli Takımımız Baktı'de coşkulu bir biçimde karşılandı
- * Futbol Milli Takımı, Azerbaycan karşılaşmasından gençlerden kurulu takım ile mücadele edeceği açıklandı
- * Basketbolda final-four kuralları çekildi, karşılaşmaların 13 Nisan'da oynanacağı açıklandı
- * Beşiktaş'ta Teknik Direktör Daum'un yerine Rasim Kara'nın getirilmesi gündeme geldi
- * Galatasaray Spor Klubü Başkanı demeç verdi
- * Galatasaray'da karşılaşma öncesi hazırlıklar sürüyor
- * Galatasaray Türkiye Kupası karşılaşmasını bekliyor
- * Kayserispor Başkanı, Futbol Federasyonu ve MHK'nin uygulamalarının Anadolu liginin kurulmasına neden olacağını açıkladı
- * Trabzonspor Teknik Direktörü demeç verdi
- * Fenerbahçe futbolcusu Högh ile sözleşme yeniledi
- * Fenerbahçe Spor Klubü Başkanı demeç verdi
- * Fenerbahçe'de karşılaşma öncesi hazırlıklar sürüyor
- * Galatasaray'da primlerin artışı gündeme geldi
- * Beşiktaş, futbolcusu Ertuğrul ile anlaşma sağladı
- * Fenerbahçe futbolcusu Atkinson'un kendisinden beklenen performansı gösterememesi nedeni ile "Siyah Gölge"ye benzetildi
- * FenerbahçeYönetim Kurulu üyesi Kalkavan, istifa etti
- * Fenerbahçe futbolcusu Boliç sakatlandı
- * Beşiktaş'ta futbolcu Rıza ile Teknik Direktör Daum barıştı
- * 75. Halter Şampiyonası Norveç'te yapılacağı açıklandı
- * Beşiktaş Yönetim Kurulu kalan maçların tümünden 18 puan alınmasını hedef olarak gösterdi
- * Uluslararası Liseliler Kros yarışmasında Türkiye başarılı sonuçlar aldı
- * Basketbolde Play-off'da Galatasaray-Efes Pilsen eşleşti
- * Ülkerspor Basketbol Takımına yeni Amerikalı oyuncu transfer etti

10 Nisan 1996 Çarşamba

- * Fenerbahçe Spor Klubü Başkanı Ali Şen; stadlardaki küfürler nedeni ile ligden çekilebileceklerini açıkladı
- * Fenerbahçe Yöneticisi Kalkavan istifasını geri aldı
- * Beşiktaş Spor Klubü Yöneticilerinin açıklaması
- * Merkez Hakem Komitesi Kayseri Spor Klubü Başkanı'nı mahkemeye verdi
- * Fenerbahçe-Galatasaray Futbol Takımları Kupa karşılaşması öncesi teknik direktörlerin açıklama yaptılar
- * Türk Futbol Milli Takımı, Azerbaycan Futbol Milli Takımı'nı 1-0 yendi
- * 3 Büyüklerin Başkanlarının yayın hakkı ile ilgili açıklamaları
- * Ayın golü seçildi
- * Gençlik Spor Genel Müdürlüğü'ne atanan Tevfik Sarpkaya'ya ziyaretler yapıldı
- * Trabzonspor Teknik Direktörü demeç verdi

- * Türkiye Kupası Karşılaşması'nın hakemi belirlendi
- * Antalyaspor Basın Sözcüsü demeç verdi
- * Galatasaray Teknik Direktörü antrenmanı terk etti
- * Beşiktaş Futbol Takımı gurbetçi oyuncu denedi
- * Beşiktaş futbolcusu Ertuğrul iyileşti
- * Galatasaray Futbolcusu Suat sakatlandı
- * Bursaspor taraftarları Teknik Direktörlerini ve Yöneticilerini mahkemeye verdi
- * Basketbol 1. Ligi'nde son hafta karşılaşmaları yapılıyor
- * Profesyonel Futbol Disiplin Kurulu Kocaeli Futbolcusu Saffet'e 1 maç ceza verdi
- * At Yarışları yapıldı
- * Berrak Dağistanlı, Uluslararası 5. Coupe de Leman Artistik Buz Pateni Yarışması'nda 1. oldu
- * 5. Avrupa Halter Şampiyonası'nda Halil Mutlu ve Hafız Süleymanoğlu bugün podyuma çıkıyorlar
- * Altay Teknik Direktörü Ümit Kayıhan istifa etti

11 Mayıs 1996 Cumartesi

- * Galatasaray-Beşiktaş 1. Lig futbol karşılaşması
- * Galatasaray-Beşiktaş 1. Lig futbol karşılaşması öncesi bilet sıkıntısı yaşandı
- * Fenerbahçe Spor Klubü Başkanı Ali Şen; "Fener'i ben uyandırdım" dedi
- * Fenerbahçe Spor Klubü Başkanı Ali Şen demeç verdi
- * Fenerbahçe futbolcusu Aykut'un açıklaması
- * Fenerbahçe Spor Klubü genç futbolcuları transfer etmek için izledi
- * Fenerbahçe futbolcusu Rüştü'nün doğumgünü kutlandı
- * Trabzonspor'da Yönetimi açıklamada bulundu
- * Futbol Federasyonu Başkan demeç verdi
- * Hollanda'nın Ajax Futbol Takımı stad yaptırıyor
- * Uluslararası Hentbol organizasyonu düzenlenmesi gündeme geldi
- * Fenerbahçe Futbolcusu Oğuz'un sakatlığının sürdüğü açıklandı
- * Voleybolda Türkiye Kupası karşılaşmaları yapıldı
- * Basketbolda Play-Off karşılaşmaları yapıldı
- * At Yarışları yapıldı
- * Balkan Atıcılık Şampiyonası'nda Murat Şahin 1. oldu
- * Karting Şampiyonası 1. Ayağı bugün yapıldı
- * Fransa'nın Olympique Lyon Klubü, Beşiktaş futbolcusu Ertuğrul'a 280 milyar teklif etti
- * Beşiktaş Teknik Direktörüne demeç verdi
- * Fenerbahçe Futbolcusu Aykut Fair-Play'e aday gösterildi
- * Nisan Ayı'nın golü, Galatasaray futbolcusu Sounders'ın golü seçildi-
- * Uluslararası Ahmet Cömert Boks Turnuvası 17 Mayıs'ta yapılacak
- * 3. Lig futbol karşılaşmaları yapıldı
- * Kırkpınar Güreşleri için hazırlıkların sürdüğü açıklandı
- * Samsunspor karşılaşma için Eskişehir'e geldi
- * Eskişehir, Samsunspor karşılaşması için hazırlıklarını sürdürüyor
- * Voleybol 1. Ligi'nde karşılaşmalar yapıldı
- * Sarıyer Spor Klubü Yöneticileri demeç verdi
- * Gaziantepspor Teknik Direktörü demeç verdi
- * İstanbul Bölgesi Engel Atlama Binicilik Teşvik Yarışmaları bugün başladı
- * Adidas tarafından düzenlenen 5. Streetball Challenge '96'nın Bursa ayağı bugün başladı

12 Mayıs 1996 Pazar

- * Galatasaray-Beşiktaş 1. Lig futbol karşılaşmasını Galatasaray 2-1 Kazandı
- * Atv ve Kanal D Futbol Federasyonu ile A Milli Futbol Takımı'nın Türkiye'deki karşılaşmalarının yayın hakkı için 225 milyar liraya anlaştı
- * Fenerbahçe-İstanbulspor 1. Lig futbol karşılaşması
- * Karşıyaka-Trabzonspor 1. Lig futbol karşılaşması

- * Eskişehirspor-Samsunspor 1. Lig futbol Karşılaşması
- * Bursaspor-Kayserispor 1. Lig futbol Karşılaşması
- * Denizlispor-Vanspor 1. Lig futbol Karşılaşması
- * Ankaragücü-Antalyaspor 1. Lig futbol Karşılaşması
- * Gaziantepspor- Gençlerbirliği 1. Lig futbol Karşılaşması
- * Kocaelispor-Altay 1. Lig futbol Karşılaşması
- * Fenerbahçe Spor Klubü Yönetim Kurulu, eski yönetici Erol User'in alacağına karşı karşılaşma gelirlerine temlik koydurmasına tepki gösterdi ve İstanbulspor karşılaşmasından elde edilecek gelirlerin Mehmetçik Vakfı'na bağışlanmasına karar verdi
- * Fenerbahçe Futbolcusu Atkinson demeç verdi
- * Beşiktaş'ın Teknik Direktör Mustafa Denizli'yi transferinde sorun çıktı
- * Beşiktaş Teknik Direktörü demeç verdi
- * Galatasaray Teknik Direktörü demeç verdi
- * Galatasaray Teknik Direktörü cezası nedeni ile karşılaşmayı tribünden seyretti
- * Herkes İçin Spor Federasyonu Başkanı demeç verdi
- * Almanya'da Uluslararası Basketbol Turnuvası başladı
- * Uluslararası Okuçuluk Turnuvasını Koreli okçular kazandı
- * Karşıyaka Spor Klubü Başkanı demeç verdi
- * Antalya'daki Stad, Antalya Büyükşehir Belediyesi'ne devredildi
- * Galatasaray, Bursaspor Futbolcusu Elvir Baliç'in transferi için pazarlık etti
- * Alman Tenisçi Graf rakibini yenerken zorlandı
- * 3. Lig Karşılaşmaları yapıldı
- * Altılı Ganyan 18 Milyon lira verdi
- * İstanbul Belediyespor Adana SASA'yı 3-0 yendi
- * Voleybolda Emlakbank, Yeşilyurt'u 3-0 yendi
- * * Yılmaz Yüçetürk 2. Lig Klasman Grubu'nda en başarılı teknik direktör oldu
- * At Yarışları yapıldı
- * Danimarka'da düzenlenen Avrupa Artistik Cimnastik Şampiyonası'nda Türkiye, 34 ülke arasında 16. oldu
- * Antalya'da düzenlenen Uluslararası Altınok Okçuluk Grand Prix'inde Türkiye ferdi ve takım halinde kötü sonuçlar aldı

13 Mayıs 1996 Pazartesi

- * Fenerbahçe, İstanbulspor'u 2-0 yendi
- * Trabzonspor, deplasmanda Karşıyaka'yı 4-1 yendi ve Karşıyaka 2. Lig'e düştü
- * Eskişehirspor, Samsunspor'u 3-0 yendi
- * Bursaspor, kendi evinde Kayserispor 'a 2-1 yenildi
- * Denizlispor, Vanspor ile 0-0 berabere kaldı
- * Ankaragücü, Antalyaspor'u 2-1 yendi
- * Gaziantepspor, Gençlerbirliği'ni 2-0 yendi
- * Kocaelispor, Altay ile 1-1 berabere kaldı
- * Fenerbahçe Teknik Direktörü demeç verdi
- * İstanbulspor Teknik Direktörü demeç verdi
- * Fenerbahçe-İstanbulspor karşılaşmasının kalabalık bir seyirci grubu izledi
- * Fenerbahçe-İstanbulspor karşılaşması sonrasında Kadıköy'de galibiyet kutlaması yapıldı
- * Trabzonspor Teknik Direktörü demeç verdi
- * Basketbolda Final-Four serisi başladı, Efes Pilsen-Ülkerspor Basketbol Final-Four karşılaşması bugün yapılıyor
- * Sarıyer, Diyarbakırspor'la 1-1 Berabere Kaldı ve 1. Lig'e Çıktı
- * Dardanelspor, Deplasmanda Mersin İdmanYurdunu 3-0 yendi ve 1. Lig'e çıktı
- * 3. Futbol Ligi'nde 6 grupta şampiyonlar belli oldu
- * Trabzonspor'un transfer etmek istediği Liçkin'in gelişi ertelendi
- * Türkiye Ferdi Double Trap Yarışması'nda Alp Kızılsu 1. oldu

14 Mayıs 1996 Pazartesi

- * Fenerbahçe Spor Klubü Başkanı'nın açıklaması
- * Trabzon Spor Klubü Başkanı Fenerbahçe-İstanbulspor karşılaşmasının hakemi Oğuz Sarvan'ın yanlı davrandığını söyledi
- * İstanbulspor Yönetim Kurulu açıklama yaptı
- * Beşiktaş'ta teknik direktör sorunu gündeme geldi
- * Anadolu Üniversitesi, Hentbolde Avrupa Şampiyon Klüpler Kupası'nda Türkiye'yi temsil etmeye hak kazandı
- * Gençlerbirliği transfer çalışmalarını hızlandırdı
- * Samsunspor'da karşılaşma öncesi hazırlıklar sürüyor
- * Efes Pilsen Basketbol Takımı transfer çalışmalarını hızlandırdı
- * Cimnastik Milli Takımımız İngiltere'ye gitti
- * Avrupa Çim Kayağı Şampiyonası Bursa'da yapılacağı açıklandı
- * Fatih Terim, Galatasaray'dan isteklerde bulundu
- * Fenerbahçe Teknik Direktörü Parriera istifa etti
- * Fenerbahçe Teknik Direktörü demeç verdi
- * Fenerbahçe karşılaşma için Perşembe günü Van'a gideceği açıklandı
- * Fenerbahçe'nin futbolcusu Murat evleniyor
- * Fenerbahçe'nin eski futbolcusu Vicnevski öldü
- * Fenerbahçe'nin futbolcusu Högh, İzmir'i gezdi
- * Beşiktaş Teknik Direktör olarak Rasim Kara'ya karar verdi
- * Beşiktaş kaleci Stingaciu ile anlaştı
- * Sarıyer 1. Lig'e çıkmayı kutladı
- * Galatasaray Yöneticisi demeç verdi
- * Fenerbahçe Yönetimi açıklamada bulundu
- * Antalyaspor Yönetimi açıklamada bulundu
- * Voleybolda Türkiye Kupası yarı final rövanş karşılaşmaları bugün yapılıyor

15 Mayıs 1996 Çarşamba

- * Beşiktaş Teknik Direktör Rasim Kara ile anlaştı
- * Beşiktaş eski Teknik Direktörü Daum, Türkiye'de kalmak istediğini açıkladı
- * Fenerbahçe'de Teknik Direktörün kim olacağına karar verilemiyor
- * Dardanelspor Başkanı demeç verdi
- * Merkez Hakem Kurulu Yönetimi açıklamada bulundu
- * Trabzonspor Teknik Direktörü Güneş, 2.5 yıl içinde Trabzonsporunu başarıya koşturduğunu söyledi
- * Adanaspor'da Uzan Ailesi yönetime geldi
- * Efes Pilsen-Ülkerspor Final-Four karşılaşması yapıldı
- * İzmir'de Streetball turnuvası düzenleniyor
- * Sarıyerspor'da alt yapı seçmeleri bugün yapıldı
- * NBA'de Orlando Magic yenildi
- * UEFA Kupası final rövanşında Bordeaux-Bayern Münih bugün karşılaştı
- * At Yarışları yapıldı
- * Galatasaray Futbolcusu Saunders'a Nottingham Forest ve West Ham United talip oldular
- * Spordan Sorumlulu Devlet Bakanı Taranoglu, Devlet'in olimpiyatlara katkısı olamayacağını söyledi
- * Beşiktaş futbolcusu Sergen sakatlandı
- * Fenerbahçe'de teknik direktör sorunu yaşanıyor, üç aday belirlendi
- * Fenerbahçe şampiyonluk kutlaması için hazırlanıyor
- * Bayan Basketbol Milli Takımımız Portekizde düzenlenen turnuvada 2. oldu
- * Fenerbahçe'de Vanspor karşılaşması öncesi hazırlıklar sürüyor
- * Trabzonspor'da Eskişehirspor karşılaşması öncesi hazırlıklar sürüyor
- * Eskişehirspor'da Trabzonspor karşılaşması öncesi hazırlıklar sürüyor

- * Fenerbahçe futbolcusu Rüştü, transfer bedeli olarak 75 milyara anlaştı
- * Beşiktaş futbolcusu Alpay'ın İspanya'nın Valencia takımına transferi gündeme geldi
- * Kadıköy Belediyesi Futbol Şampiyonası düzenleyeceği açıklandı
- * Dünya Cimnastik Şampiyonası bugün Porto Rico'da başladı

16 Mayıs 1996 Perşembe

- * Eski hakem Özcan Oal demeç verdi
- * Beşiktaş'ın yeni teknik direktörü Rasim Kara'nın, bugün imza atacağı açıklandı
- * Bayan futbolcu, "Futbolun erkeği kadını olmaz" dedi
- * Fenerbahçe'nin taraftarları için Van'a otobüs kaldırmayacağı açıklandı
- * Vanspor Başkanı, "Kendimiz için oynayacağız" dedi
- * Fenerbahçe Atletizm Takımı'nın Bulgar oyuncularını geri dönmedi
- * NBA'de Chicago Bulls yarı finale yükseldi
- * Bursaspor transfer çalışmalarını hızlandırdı
- * 2. Lig'e yükselme kuralları çekildi
- * UEFA Yunanistan ile karşılaşmaları askıya aldı
- * Hollandalı futbolcu Kluivert, trafik kazası nedeni ile tutuklandı
- * Güreş Milli Takımı kamp çalışmalarını sürdürdü
- * Futbol Federasyonu karşılaşmaların yayın haklarını açık artırmaya çıkardı
- * At Yarışları yapıldı
- * Galatasaray'da karşılaşma öncesi hazırlıkta futbolcular kavga etti
- * Beşiktaş futbolcusu Oktay'nın sakatlığı nedeni ile forma giyemeyeceği açıklandı
- * Beşiktaş, Steingaciu ile anlaşmaktan vazgeçti
- * Fenerbahçe'de şampiyonluk primi artırıldı
- * Trabzonspor'un transfer etmek istediği Liçkin geldi
- * Fenerbahçe yönetimi Vanspor-Fenerbahçe ve Trabzonspor-Eskişehirspor karşılaşmalarının yayınlanması için Futbol Federasyonu'na çağrıda bulundu
- * Efes Pilsen Ülkerspor'u 81-64 yendi
- * Galatasaray transfer çalışmalarını hızlandırdı
- * Fenerbahçe Vanspor karşılaşması için Van'a bugün gidiyor
- * Kocaelispor 11 futbolcu ile anlaştı
- * Beşiktaş teknik direktörü Rasim Kara, Fatih Terim'i övdü
- * Renault Mais Ayın Sporcusu Yarışmasının Nisan ayı sporcusu Halil Mutlu seçildi
- * Voleybolda Bayanlar Türkiye Kupası'nın ilk finalisti Emlakbank, erkeklerde ise Halkbank oldu.
- * 1. İTÜ Üniversitelerarası Spor Şenliği elemeleri bugün başlıyor
- * Bayern Münih, Bordeaux' 3-1 yenerek tarihinde ilk kez UEFA Kupasını kazandı

17 Mayıs 1996 Cuma

- * 3 büyükler yayın hakkı için birleşti
- * Galatasaray Başkanı Süren, Teknik Direktör Souness'in FIFA'ya başvurmasına tepki gösterdi
- * Beşiktaş, futbolcusu Ertuğrul ile anlaşamadı
- * Beşiktaş'ta Altay karşılaşması öncesi hazırlıklar sürüyor
- * Altay'da Beşiktaş karşılaşması öncesi hazırlıklar sürüyor
- * Beşiktaş, futbolcusu Mehmet'e karşılaşma başına para önerdi
- * Fenerbahçe Teknik Direktörü Parriera, "Trabzonspor'un düğününü bozduk" dedi
- * Fenerbahçeli Oğuz, Kaleci Rüştü'ye daha fazla transfer bedeli verilmesini önerdi
- * Vanspor'da Fenerbahçe karşılaşması öncesi hazırlıklar sürüyor
- * Fenerbahçe'de Vanspor karşılaşması öncesi hazırlıklar sürüyor
- * Trabzonspor Başkanı demeç verdi
- * Efes Pilsen-Ülkerspor final karşılaşması bugün yapıldı
- * Türk asıllı Alman futbolcusu Mehmet Scholl Bayern Münih'i başarıya götürüyor
- * Futbol Federasyonu eski Başkan adaylarından Kemal Zorlu, aday olmadığını açıkladı

- * Sakıp Sabancı, Atlanta Olimpiyatları'nda birinci olan sporculara 240 altın vereceğini açıkladı
- * Samsunspor futbolcusu açıklama yaptı
- * Avrupa '96 Futbol Şampiyonası öncesi, biletlerin adres vermeyene satılmayacağı açıklandı
- * Haftanın hakemleri belli oldu
- * Eskrimde uluslararası karşılaşma
- * Bayanlar Futbol Ligi Bolu'da devam ediyor
- * NBA'de Orlando Magic başarılı sonuçlar alıyor
- * Gaziantepspor'da Brezilyalı futbolcu transferi gündemde
- * At Yarışları yapıldı
- * Beşiktaş'ın yeni Teknik Direktörü Rasim Kara 18 futbolcunun transfer edilmesini istedi
- * Beşiktaş'ta Stingaciu'nun transferinden vazgeçilmesinden sonra 4 kaleci adayı belirlendi
- * Fenerbahçe-Vanspor karşılaşmasında Saffet'in takıma girdiği, Kemalettin'in ise yedekler arasında olduğu açıklandı
- * Galatasaray Menejeri Adnan Sezgin istifa etti
- * Trabzonspor transferi durdurdu
- * Taekvando Federasyonu Başkanı Cengiz Yağz, vakıf kuracaklarını açıkladı
- * Herkes İçin Spor Federasyonu'nun Ekim ayı içinde Antalya'da düzenleyeceği 1. Dünya Spor Oyunları'na Baggio, Bakero, Pfaff, Stallone ve Adomo gibi ünlülerin katılacağı açıklandı
- * Güreş Milli Takımı Uluslararası Turnuva için Yunanistan'a gitti
- * Uluslararası Ahmet Cömert Boks Turnuvası İstanbul'da bugün başladı
- * Bursaspor'un yeni Teknik Direktörü Gordon Milne, Türkiye'ye geliyor
- * Kocaelispor'un Teknik Direktörü Mustafa Denizli hastalandı

18 Mayıs 1996 Cumartesi

- * Fenerbahçe'de Vanspor karşılaşması öncesi hazırlıklar sürüyor
- * Vanspor Başkanı "Söylentiler üzücü" dedi
- * Trabzonspor Yönetim Kurulu açıklama yaptı
- * Fenerbahçe futbolcusunun açıklama yaptı
- * İstanbulspor Bursaspor'dan Baliç'i transfer etmek için girişimde bulundu
- * Şampiyon Klüpler Kupası A ve C Grubu Atletizm Yarışmaları bugün İstanbul'da başladı
- * Fenerbahçe'nin Şampiyon Klüpler Kupası A ve C Grubu Atletizm Yarışması'ndaki umudunun Galin olduğu açıklandı
- * Hollanda Kupası'nı PSV Aindoven kazandı
- * Fair-Play ödül töreni yapıldı
- * Basketbol Milli Takımı açıklandı
- * Uluslararası Ahmet Cömert Boks Turnuvası'nda Türkiye, kötü bir başlangıç yaptı, 5 Türk boksörü yarı finale yükseldi
- * Gaziantepspor Başkanı demec verdi
- * At Yarışları yapıldı
- * Milliyet Gazetesi Fair-Play 1995 Yılı Tanıtım Ödülünü aldı
- * Fenerbahçe'nin futbolcusu Atkinson transfer bedelinin ödenmemesi halinde UEFA'ya şikayette bulunacağını açıkladı
- * Fenerbahçe, Galatasaray'dan istifa eden Menejer Adnan Sezgin'e teklifte bulundu
- * 1995-96 Basketbol 1. Ligi şampiyonu Ülkersporu 83-80 yenen Efes Pilsen oldu
- * Beşiktaş Teknik Direktörü Kara, ilk hedeflerinin Avrupa olduğunu açıkladı
- * Beşiktaş'ta 9 oyuncu eksik
- * Galatasaray eski Teknik Direktörü Souness veda gecesi düzenledi
- * Trabzonspor futbolcularının bonservis bedellerini arttırdı
- * Galatasaray Yöneticisi açıklaması
- * Kocaelispor, Tuncay ile anlaştı
- * Eskişehirspor Teknik Direktörü Kurtar, "Lig düzgün olursa küme düşmeyiz" dedi
- * Uluslararası Ahmet Cömert Boks Turnuvası'nda 9 Türk boksörü yarı finale yükseldi

19 Mayıs 1996 Pazar

- * Vanspor-Fenerbahçe 1. Lig futbol karşılaşması
- * Galatasaray Denizlispor 1. Lig futbol karşılaşması
- * Trabzonspor-Eskişehirspor 1. Lig futbol karşılaşması
- * Antalyaspor-Gaziantepspor 1. Lig futbol karşılaşması
- * İstanbulspor-Karşıyaka 1. Lig futbol karşılaşması
- * Kayserispor-Kocaelispor 1. Lig futbol karşılaşması
- * Gençlerbirliği-Bursaspor 1. Lig futbol karşılaşması
- * Samsunspor-Ankaragücü 1. Lig futbol karşılaşması
- * 1. Lig şampiyonu bugün belli oluyor
- * Fenerbahçe Spor Klubü Başkanı'nın açıklaması
- * Fenerbahçe Teknik Direktörü Parriera "Fener bir cumhuriyettir" dedi
- * Fenerbahçe'de Vanspor karşılaşması öncesi son hazırlıklar tamamlandı
- * Fenerbahçe'de Oğuz ve Aykut diğer oyunculara moral hocalığı yapıyor
- * Fenerbahçe futbolcusu Aykut demeç verdi
- * Galatasaray futbolcusu Saunders, başarılı olduğu halde neden gönderilmek istediğini anlayamadığını söyledi
- * Uluslararası Ahmet Cömert Boks Turnuvası'nda 3 Türk boksörü finale yükseldi
- * Voleybolda Beşiktaş Türkiye Kupası'nı kazandı
- * At Yarışları yapıldı
- * Fenerbahçe, Teknik Direktör Otto Bariç ile temasa geçti
- * Galatasaray, Beşiktaşlı Ertuğrula 80 milyar önerdi
- * Beşiktaş, Trabzonsporlu Oğün'ü transfer etmek için girişimde bulundu
- * Galatasaray'da fazla para isteyen Suat ve Tugay'a yönetim taviz vermedi
- * Trabzonspor'da Eskişehirspor karşılaşması öncesi hazırlıklar sürüyor
- * Trabzonspor yönetim kurulu, Lig sonrası Trabzonspor'dan ayrılacağını açıklayan Hami'ye tepki gösterdi
- * Ülkerspor Basketbol takımının başına Teknik Direktör Ercüment Sunter'i getirdi
- * 1. Lig'e Yükselme Grubu karşılaşmaları yapıldı
- * 3. Futbol Ligi karşılaşmaları yapıldı
- * Fenerbahçe futbolcusu Emre'nin Sarıyerispor'a transferi gündeme geldi
- * Porto'yu üstüste 2 yıl şampiyon yapan Bobby Robson, İspanya'nın Barcelona Klubü ile 2 yıllık sözleşme imzaladı

20 Mayıs 1996 Pazartesi

- * Vanspor'u 3-0 yenen Fenerbahçe, 1995-96 Türkiye 1. Ligi şampiyonu oldu
- * Galatasaray, Denizlispor'u 1-0 yendi
- * Trabzonspor, Eskişehirspor'u 7-1 yendi, Eskişehirspor 2. Lig'e düştü
- * Beşiktaş, 1995-96 Ligi'ni yenilgi ile noktaladı; Altay-Beşiktaş:3-0
- * Antalyaspor kendi evinde Gaziantepspor'a 1-0 yenildi, bu sonuçla Gaziantepspor Inter-Toto Kupası'na katılmaya hak kazandı
- * Karşıyaka, İstanbulspor'u deplasmanda 4-0 yendi
- * Kayserispor, Kocaelispor'u 1-0 yendi
- * Gençlerbirliği, Bursaspor'u 1-0 yendi
- * Samsunspor, Ankaragücü'nü 2-1 yendi
- * Fenerbahçe Teknik Direktörü demeç verdi
- * Vanspor Teknik Direktörü demeç verdi
- * Trabzonspor futbolcusu Şota 1995-96 Türkiye 1. Ligi Gol kralı oldu
- * Fenerbahçe'nin Barcelona'nın Teknik Direktörü Cruyff ile anlaşması gündeme geldi
- * Fenerbahçe, Şampiyon Klüpler Kupası A ve C Grubu Atletizm Yarışmaları'nda başarılı olamadı

21 Haziran 1996 Cuma

- * Futbol Milli Takımımız Avrupa Şampiyonası Final Grubu'na kalamadı ve elendi
- * Futbol Milli Takımını Türkiye'ye getirecek olan uçak fazla bagaj nedeni ile kalkamadı
- * Futbol Milli Takımı Teknik Direktörü Fatih Terim, "Görevimizi yaptık" dedi
- * BBC Türk Milli Takımı ile ilgili "Türkler geri pas rekortmeni" yorumunu yaptı
- * Futbol Milli Takımı oyuncusu Alpay Fair-Play ödülünü aldı
- * Fenerbahçe Bulgar futbolcuları transfer etmekten vazgeçti
- * Basketbol 1. Ligi'ne yükselen Kobbassanspor transfer çalışmalarını hızlandırdı
- * Diyarbakır'da Streetball turnuvası düzenlendi
- * Gaziantepspor Inter-Toto Kupası karşılaşması için Hollanda'ya gitti
- * Ankaragücü, futbolcusu Kallenga ile anlaşma sağlayamadı
- * Sattalite'96 Tenis Turnuvası'nın final ayağı İzmir'de yapılacağı açıklandı
- * Antalya'nın Belek ilçesinde plaj voleybolu turnuvası başladı
- * At Yarışları yapıldı
- * Fenerbahçe'nin Nielsen'i transferi gündeme geldi
- * Beşiktaş'ın eski Teknik Direktörü Daum, Almanya'nın Bayern Leverkusen takımı ile anlaştı
- * Beşiktaş'ın transfer etmek istüediği Mrmiç'te sorun çıktı
- * Galatasaray Spor Klubü Başkanı demeç verdi
- * Avrupa '96'da Vedat çok iyi oynarken, Hakan kendinden bekleneni veremedi
- * İtalya'nın Avrupa '96'dan elenmesi üzerine İtalyan Milli takımı Teknik Direktörü polis korumasında havaalanından ayrılabilirdi
- * Çekoslovakya Milli Takımı çeyrek finale yükseldi
- * Galatasaray Galli oyuncusu Saunders'i İngiltere'ye sattı
- * Kocaelispor Inter-Toto karşılaşmaları için hazırlıklarını tamamladı
- * Zeytinburnuspor lig öncesi hazırlık için Gerede'de kampa girdi
- * Pehlivanlar Üniversite yararına güreştiler
- * Adanaspor ve Adanademirspor transfer çalışmalarını hızlandırdı
- * Spordan Sorumlu Devlet Bakanı, Spor Toto ve Loto'dan katılımcılara ve klüplere daha fazla pay vereceklerini söyledi
- * Efes Pilsen basketbolcusu Hidayet ve Galatasaray basketbolcusu Kerem, Avrupa All-Star Karmasına çağırıldı
- * Eczacıbaşı Spor Klubü, Voleybol Şubesi'ni kapatma kararı aldı, bunun üzerine Galatasaray Konfederasyon Kupası'nda Türkiye'yi temsil etme hakkını elde etti
- * Galatasaray'ın eski yöneticisi Adnan Polat, Hakan'ı savundu
- * Vanspor'da yönetim kurulu seçimleri yapıldı

22 Haziran 1996 Cumartesi

- * Fenerbahçe'nin almak istüediği Letckov, Fransa'nın Marsilya Takımı'na transfer oldu
- * Galatasaray, transferi durdurdu
- * Fatih Terim, Galatasaray'dan 12 ayda ödenmek üzere 800 bir dolar istedi
- * Atlanta Olimpiyatları için Amerika Birleşik Devletleri'nde Atlama seçmeleri yapıldı
- * Gençlik ve Spor İl Müdürleri toplantısı Ankara'da yapıldı
- * Boğaziçi Üniversitesi Spor Bayramı başladı
- * Mavi Jeans-Ortaköy Basketbol Takımı, Engül'ü transfer etti
- * Mavi Jeans-Ortaköy sponsorunun açıklaması
- * At Yarışları yapıldı
- * Fenerbahçe daha önce anlaşma sağlanmasına karşın, futbolcusu Rüştü'nün transfer bedelini arttırdı
- * UEFA'nın Avrupa '96'ya katılan Futbol Milli Takımı'na 218 milyar lira göndereceği açıklandı
- * Ali Sami Yen Stadı'nın yenileneceği açıklandı
- * Trabzonspor, lig öncesi hazırlık için takımdaki oyuncuların sayısını azalttı
- * Fenerbahçe, Bulgaristan Milli Takımı oyuncu Kostadinov ile anlaştı
- * Galatasaray Spor Klubü Başkanı demeç verdi
- * Yağlı Güreş Federasyonu kuruldu

- * İsviçre Milli Takımı'nın Portekizli Teknik Direktörü, Portekiz'in Porto Takımına transfer oldu
- * İstanbulspor futbolcusu Van den Brom, Hollanda'nın Vitesse Arnhem Takımı'na transfer oldu
- * Kocaelispor Inter-Toto Kupası'nda CSKA Sofya karşılaşmasına hazırlanıyor
- * NBA takımlarından Chicago Bulls, Coach'u Phil Jackson ile bir yılığına daha anlaştı
- * 3. Uluslararası Turgut Atakol Ümitler Basketbol Turnuvası'nda Milli Takımımız, Litvanya'ya 76-72 yenildi
- * Gaziantepspor Taraftarları Derneği Başkanı açıklama yaptı
- * Antalyaspor Kongresi yapıldı
- * Fenerbahçe'de Başkan Ali Şen transferde tek yetkili oldu
- * Zonguldakspor, Teknik Direktör Volkan Yayın ile anlaştı
- * Gençlerbirliği 3 Zaireli futbolcu ile anlaştı
- * 10. Boğaziçi Uluslararası Judo Turnuvası bugün başladı

23 Haziran 1996 Pazar

- * Avrupa '96'da yarı final karşılaşmaları yapılıyor
- * Türk asıllı Alman oyuncu Mehmet Scholl Alman Milli Takımı'nın ilk 11'inde
- * Fenerbahçe, Nijerya Milli Takımı'nın oyuncusu Okacha ile anlaştı
- * Galatasaray'ın yeni Teknik Direktörü Fatih Terim, lig öncesi hazırlık için kendi kurallarını koydu
- * Futbol Milli Takımına yeni Teknik Direktör arayışları sürüyor
- * Inter-Toto Kupasında Kocaelispor, İzmit'te CSKA Sofya ile, Gaziantepspor da, deplasmanda Groningen ile karşılaşılıyor
- * Fırat Üniversitesi Hentbol Takımı, Hentbol 2. Ligi'ne yükseldi
- * Bayan futbol takımları seçmeleri yapılıyor
- * Milli Badminton Takımı Kampı Konya'da yapılıyor
- * Edirnespor'da yönetim seçimi yapıldı
- * İran Milli Futbol Takımı finale yükseldi
- * At Yarışları yapıldı
- * Galatasaray'ın eski futbolcusu Kubilay Türkyılmaz Türkiye'ye tatile geldi
- * Fenerbahçe'nin göndermek istediği Atkinson'u Fransa'nın Marsilya Klubü istedi
- * Fenerbahçe'nin Dardanelspor'a sattığı eski futbolcusu Engin, Fenerbahçe Spor Klubü Başkanı Ali Şen'i eleştirdi
- * Trabzonspor Asbaşkanı Kenan İskender, Galatasaraylı yöneticileri Hami'yi transfer etmek istedikleri için eleştirdi
- * Futbolcular yaz tatillerini güneşte geçiriyorlar
- * Avrupa '96'da Portekiz ve Hırvatistan iddialı
- * Antalyaspor Başkanlığı'na Subaşı yeniden seçildi
- * Ülkerspor Başkanı, Orhun ve Harun'u satmayacaklarını açıkladı
- * Vanspor'un renklerinin değiştirilmesi tartışılıyor
- * Naim Süleymanoğlu'nun köpeği tepki topladı
- * Avrupa '96'da ilk yarı finalist İspanya'yı penaltı atışları ile 4-2 yenen İngiltere Milli Takımı oldu
- * Avrupa '96'da bugün Almanya-Hırvatistan ve Çek Cumhuriyeti-Portekiz karşılaşmaları oynanıyor

24 Haziran 1996 Pazartesi

- * Hollanda'yı 5-4 yenen Fransa Milli Takımı Avrupa '96'da başarılı sonuçlar alıyor
- * Almanya Milli Takımı, Hırvatistanı 2-1 yenerek yarı finale yükseldi
- * Almanya ve İngiltere Milli Takımları Avrupa '96'nın yarı finalinde karşı karşıya geliyorlar
- * İngiltere'de yarı finale çıkmanın heyecanı sürüyor
- * Hollanda'da Avrupa '96'dan elenmenin şoku sürüyor
- * Beşiktaş lig öncesi hazırlıklara başladı

- * İlk Avrupa sınavını veren Gaziantepspor Groningen'den 1 puan alırken, kalabalık bir seyirci topluluğu Gaziantepspor'u destekledi
- * Kocaelispor Inter-Toto Kupası'ndaki ilk karşılaşmasında kendi evinde CSKA'ya 3-1 yenildi
- * Teniste Efes Light Turnuvası başladı
- * Atlanta Olimpiyatları Boks Milli Takımı seçmeleri için hazırlık karşılaşmaları yapıldı
- * Zonguldakspor'da kongre yapıldı
- * Rize'de hentbole ilginin attığı açıklandı
- * Galatasaray, futbolcu transfer etmek için Teknik Direktör Fatih Terim ve Asbaşkan Ergun Gürsoy'u Tunus'a gönderdi
- * Galatasaray futbolcusu Hakan, Adapazarı'nda kendisini Milli Takımdaki kötü oyunundan ötürü eleştiren gençlere saldırdı
- * Beşiktaş'ta Recep'in kaptanlığı gündeme geldi
- * Trabzonspor Teknik Direktörü Şenol Güneş, yönetimden futbolcu transfer edilmesini istedi
- * Fenerbahçe futbolcusu Högh'e yurtdışından 6 milyon marklık transfer önerisi geldi
- * Futbol Milli Takımı Teknik Direktörlüğü için Samet Aybaba'nın adı geçiyor
- * Fenerbahçe futbolcusu demeye verdi
- * Alman Milli Takımı'nın oyuncusu Köpke'nin Barcelona'ya transferi gündeme geldi
- * Uluslararası Boks Örgütü AIBA iki Türk boksörünü olimpiyatlara katılmasını yasakladı
- * Hadımköy'de yapılan Geleneksel Yağlı Güreş Turnuvası'nda Saffet Kayalı başpehlivan oldu
- * Vanspor başkanlığına Paşa Kurşunluoğlu yeniden seçildi
- * Wimbledon Tenis Turnuvası bugün başlıyor
- * Michael Johnson'un Atlanta Olimpiyatları Seçmeleri'nde kırdığı 200 metre rekoru rüzgar nedeni ile geçerli sayılmadı

25 Haziran 1996 Salı

- * İngiltere'nin, Almanya karşılaşmasına hazır olduğu açıklandı
- * Klismann'ın sakatlığı nedeni ile Alman Milli Takımı'nda yer almayacağı açıklandı
- * Fenerbahçe, futbolcusu Rüştü'ye 2 milyon mark vererek rekor kırdı
- * Bayan atletler uluslararası karşılaşmada olumlu sonuçlar aldılar
- * Inter-Toto Kupası'nda başarısız sonuçlar alan Kocaelispor Teknik Direktörü Denizli süre istedi
- * Gaziantepspor'un Avrupa futbolunu oynadığı açıklandı
- * Trabzonspor Yönetim Kurulu, Hami için karar verecek
- * Galatasaray yönetici ve futbolcuları Kuruçeşme Adası'nda toplanarak tanışma yemeği yediler
- * Diyarbakır'da düzenlenen Streetball turnuvası bitti
- * Çeşitli branşlardaki takımlar Bolu Abant'ı kamp yeri olarak seçtiler
- * Meysuspor basketbol takımı yeni oyuncu aldı
- * Vanspor transfer çalışmalarını hızandırdı
- * Çukobirlik Genç Takımı Türkiye hentbol şampiyonu oldu
- * Bu yıl düzenlenecek Kırkpınar Yağlı Güreşleri'nde silah araması yapılacağı açıklandı
- * Fenerbahçe, Almanya'nın Bayern Leverkusen Takımı'nda futbol oynayan Özkan Koçtürk'ü transfer etti
- * Bayan okçumuz Nasaridze Avrupa Şampiyonu oldu
- * Galatasaray Rumen oyuncu Ilie'yi transfer etmek için girişimde bulundu
- * Avrupa '96'nın final maçını Pairetta yönetecek
- * Çekoslovakya Milli Takımı Avrupa '96'da finale yükselme başarısını gösterdi
- * Beşiktaş, Bursaspor'un futbolcusu Baliçi transfer etmek için girişimde bulundu
- * Eski Gol Kralı Tanju Çolak'ın 5 Temmuz'de hapisaneden çıkacağı açıklandı
- * Galatasaray'da 5 oyuncu transferi gündeme geldi
- * Fenerbahçe futbolcusu Erol, Faslı sevgilisi ile Güney sahillerinde tatilini geçiriyor
- * Galatasaray futbolcusu Hakan, Adapazarı'nda ifade verdi
- * Galatasaray futbolcusu Haka'nın Babası, Hakan'ın tahrik edildiğini söyledi
- * Beşiktaş futbolcusunun açıklaması
- * Beşiktaş 1996-1997 sezonu için Riva'da hazırlıklara başladı

- * Bursaspor futbolcusu Baliç, için 6 milyon dolar istedi
- * Dardanelspor altyapı çalışmalarını hızlandırdı
- * Kayserispor Romanya'nın Dinamo Bükreş Takımı'na özel maç teklifinde bulundu
- * Fenerbahçe futbol okulu bugün açıldı
- * 1. Belek Plaj Voleybolu Turnuvası bitti
- * Amerika Birleşik Devletleri Ankara Büyükelçisi Marc Grossman, Spordan Sorumlu Devlet Bakanı Ersin Taranoğlu'nu ziyaret etti
- * Spordan Sorumlu Devlet Bakanı Ersin Taranoğluspor ile ilgili yeni yasa tasarısı hazırlandı

26 Haziran 1996 Çarşamba

- * Avrupa '96'da bugün yarı finalinde Çek Cumhuriyeti, Fransa ile, İngiltere de Almanya ile karşı karşıya geliyor
- * Hırvatistan Teknik Direktörü Miroslav Blazeviç, takımının Avrupa '96'dan elenmesi üzerine istifa etti
- * Trabzonspor Teknik Direktörü'nün açıklaması
- * Beşiktaş Teknik Direktörü Rasim Kara'nın "Beşiktaş Muhsin Ertuğrul Tiyatrosu, futbolcu da şarlatan değil" şeklindeki sözleri sanat çevrelerinden tepki gördü
- * Beşiktaş lig öncesi hazırlıklarını Riva'da sürdürdü
- * Beşiktaş futbolcusu Alpay, yediği yemek nedeni ile zehirlendi
- * Fenerbahçe, finans kaynağı sağlamak amacı ile piyango düzenleceği açıklandı
- * Fenerbahçeli futbolcular sağlık kontrolünden geçti
- * Fenerbahçe Spor Klubü Başkanı Ali Şen 5. Yabancı Oyuncu hakkının tanınması için Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e başvurdu
- * Beşiktaş Teknik Direktörü Rasim Kara, bu sözlerinin yanlış anlaşıldığını söyledi ve sanat çevrelerinden özür diledi
- * Beşiktaş'ın Alman Milli Takımı'nda oynayan futbolcusu Kuntz, Türkiye'ye dönmek istemediğini açıkladı
- * Beşiktaş Teknik Direktörü Rasim Kara, futbolcularına Cooper Testi uyguladı
- * Almanya ile İngiltere Avrupa '96'da finale çıkabilmek için karşılaşacak
- * Trabzonspor futbolcusu Hami, artık Trabzonspor'da oynamak istemediğini yineledi
- * Galatasaray futbolcusu Vedat, babasının sözünü tutarak Galatasaray'a geldiğini açıkladı
- * Ülkerspor basketbolcusu Harun'un transferi çıkmaza girdi
- * Kocaelispor, Teknik Direktörü demeç verdi
- * Antalyaspor, Inter-Toto Kupası'ndaki Basel karşılaşması için galibiyet primini 50 milyon olarak açıkladı
- * İtalya Futbol Milli Takımı Teknik Direktörü Sacchi, takımın başarısızlığından sorumlu tutuldu
- * Beşiktaş futbolcusu Ertuğrul'un halası öldü
- * At Yarışları yapıldı
- * Fenerbahçe Yöneticisi demeç verdi
- * Gaziantepspor'un Inter-Toto Kupası Karşılaşmalarında, genç oyuncularına güvendiği açıklandı
- * Soner Dinler, Dünya Taekvando Şampiyonası'na hakem olarak davet edildi
- * Morpa Kültür Yayınları Spor Ansiklopedisi'ni yayınladı
- * Uluslararası Ralli Şampiyonası'nda Renault Mais lider oldu
- * Ülkerspor Başkanı, transfer sorunlarını çözeceklerini söyledi
- * Karşıyaka Basketbol Takımı Amerikalı Yeldhuizen'i transfer etti
- * Okçularımız dünyada ilk 10'a girdi
- * Cimnastik Federasyonu Başkanı Atilla Örsel, Avrupa Cimnastik Birliği, Aerobik, Step ve Genel Cimnastik dallarında Yürütme Kurulu Başkanlığı'na getirildi
- * Wimbledon Tenis Turnuvası'nın ilk turunda ünlü teniscisi Agassi elendi

27 Haziran 1996 Perşembe

- * Fransa'yı penaltı atışlarında 6-5 yenen Çek Cumhuriyeti Avrupa '96 finaline yükseldi
- * Fenerbahçe'nin Bulgar Kostadinov ve Nijeryalı Amokachi arasında tercih yapacağı açıklandı

- * Fenerbahçe Spor Klubü Başkanı Ali Şen, 5. Yabancı oyuncu transferine izin verilmesi için Futbol Federasyonu'na baskı yaptı
- * Beşiktaş, Trabzonspor'un masörünü transfer etti
- * Futbolda 5. Yabancı Oyuncu Transferi tartışması yoğunlaştı
- * Plaj hentbolü turnuvası düzenlendi
- * Galatasaray futbolcusu Hakan'ı Fransa'nın Nantes Klubü transfer etmek istedi, Teknik Direktör Fatih Terim bu transfere olumsuz yanıt verdi
- * Galatasaray ilk çalışmasını dün yaptı
- * Galatasaray'ın İsviçreli oyuncusu Knup, dün Türkiye'ye geldi
- * Efes Pilsen, basketbolcusu McRae ile anlaşamıyor
- * Ülker Basketbolda Ayın Süperleri Yarışması'nın Mayıs Ayının Süper Basketbolcusu Ülkerspor oyuncusu Orhun seçildi
- * Eski basketbolcu Yılmaz Gündüz dün öldü
- * Trabzonspor lig öncesi hazırlıklara başladı
- * 2. Futbol Ligi'nde mücadele kızıştı
- * Eski Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın oğlu Ahmet Özal Malatyaspor Başkanlığı'na aday olması gündeme geldi
- * Cumhuriyet Gazetesi fotoğraf dalında ödül aldı
- * Vanspor'da altyapı seçmeleri yapıldı
- * Golf Turnuvası sona erdi
- * At Yarışları yapıldı
- * Trabzonspor Yönetim Kurulu, Hami'nin başka takıma transferine izin vermedi
- * Kocaelispor Teknik Direktörü Denizli, Inter-Toto Kupası karşılaşmalarında alınan kötü sonuçlar için taraftarlardan özür diledi
- * Türkiye'ye tatil için gelen Kubilay Türkyılmaz dün İsviçre'ye döndü
- * Fenerbahçe'nin transfer etmek istediği Bulgar Milli Takım Oyuncusu Kostadinov Türkiye'ye geldi
- * Fenerbahçe futbolcusu Rüştü, "Oğuz'un yerini doldurmak zor" dedi
- * Beşiktaş'ın genç futbolcusu Emre yüksek performans sergiliyor
- * Samandıra'da yağlı güreş turnuvası düzenleneceği açıklandı
- * Eski Gol Kralı Tanju Çolak, Adaletspor'un minik oyuncularına futbol dersi veriyor
- * Zeytinburnu futbolcusu Soner, Eskişehirspor'a transfer oldu

28 Haziran 1996 Cuma

- * Beşiktaş futbolcusu Kuntz, Almanya'nın İngiltere'yi elediği karşılaşmada 2. golü attı
- * İngiltere'nin Avrupa '96'dan elenmesinin ardından İngiliz Holiganlar Londra'da eylem yaptılar
- * İlgiliz Basını Almanya yenilgisini şanssızlığa bağladı
- * Alman Basını ise İngiltere Karşılaşmasını Wembley'de korku filmi olarak yorumladı
- * Fransız Basını İngiltere-Almanya Milli Takımları arasındaki karşılaşmayı "Uyuşturucu gibi bir maç" şeklinde değerlendirdi
- * Fenerbahçe, Galatasaray ve Kocaelispor Başkanları 5. yabancı oyuncu transferinin, Avrupa takımları ile rekabet edebilmeleri için gerekli olduğunu söyledi
- * Fenerbahçe, Kostadinov'u 130 milyar liraya transfer etti
- * Coca Cola'nın promosyonunu kazanan talihlilerin, Avrupa '96 final karşılaşması için Londra'ya götürüleceği açıklandı
- * At Yarışları yapıldı
- * Galatasaray Teknik Direktörü Fatih Terim, Tunus'ta oynayan Brezilyalı bir oyuncunun transfer edilmesini istedi
- * Galatasaray futbolcusu Knup dün çalışmalara katıldı
- * Beşiktaş futbolcusu Kuntz'u Avrupa takımlarına transferi gündeme geldi
- * Beşiktaş futbolcusu Kuntz, Türkiye'ye döneceğini açıkladı
- * Beşiktaş'ın Danimarkalı futbolcusu Johnsen dün döndü

- * Beşiktaş'ın transfer ettiği Hırvatistan Milli Takımı Kalecisi Mrmiç Türkiye'ye geleceği açıklandı
- * Trabzonspor lig öncesi hazırlıklarına dün başladı
- * Denizlispor lig öncesi hazırlıklara dün başladı
- * Dardanelspor'un Teknik Direktörü Raşit Çetiner, ligde ilk 8'e girmek için mücadele edeceklerini söyledi
- * Tekirdağspor Başkanı ve 18 Yönetim Kurulu Üyesi, Tekirdağspor'un gelir kaynaklarının elinden alınması üzerine istifaya etti
- * Trabzonspor futbolcusu Hami, bundan sonra Trabzonspor'un başarısı için oynayacağını söyledi
- * Fenerbahçe, Nijerya Milli Takımı oyuncusu Amokachi ile anlaşta
- * Fenerbahçe'nin transfer ettiği Bulgar oyuncu Kostadinov, kendisini Fenerbahçeli yapan mukaveleyi imzaladı
- * Galatasaray'ın 4. yabancı arayışları sürüyor
- * İstanbul Güreş İhtisas Klubü'nün davetlisi olarak Türkiye'ye gelen Amerikalı güreşçiler memnun bir şekilde Türkiye'den ayrıldılar
- * Kocaelispor teknik direktörü Mustafa Denizli, demec verdi
- * Kocaelispor, Inter-Toto Kupası'ndaki 2. karşılaşması için bugün Almanya'ya hareket etti
- * Galatasaray'ın kalecisi Stauche'nin Sarıyerpor'a transferi gündeme geldi
- * Boks Milli Takımı'nın Kayseri kampı sona erdi
- * Galatasaray futbolcusu demec verdi
- * Boğaziçi Üniversitesi Spor Bayramı bugün başladı

29 Haziran 1996 Cumartesi

- * Trabzonspor Başkanı 5. yabancı oyuncunun Türk futboluna zarar vereceğini söyledi
- * Galatasaray Spor Klubü Başkanı demec verdi
- * Atlanta Olimpiyatlarına katılacak Cimnastik Milli Takımı seçmeleri yapıldı
- * Fenerbahçe lig öncesi hazırlık için Almanya kampına 27 futbolcu götürüyor
- * Fenerbahçe şampiyonluk primlerini ödemedi güçlük çekiyor
- * Inter-Toto Kupası'nda bugün iki karşılaşma yapıldı
- * Avrupa Ümitler Basketbol Şampiyonası başladı
- * Basketbol sahası yüzünden tartışan iki öğrenci birbirlerini bıçakladı
- * Avrupa Basketbol Süper Lig kuraları bugün çekildi
- * Yaz Spor Okullarının açılacağı açıklandı
- * Renault Mais Bahar Koşusu düzenledi
- * At Yarışları yapıldı
- * Galatasaray'ın İsviçreli futbolcusu Knup; "Türkiye beni tanıyacak" dedi
- * Galatasaray'da lig öncesi hazırlıklar devam etti
- * Galatasaray'ın eski Teknik Direktörü Souness'in UEFA'ya yaptığı şikayeti geri alması üzerine, Galatasaray'ın Avrupa'da karşılaşacağı rakipleri ile ilgili bilgi toplamakla görevlendirildi
- * Çekoslovakya Milli Takımı oyuncusu, düğünden çıktıktan sonra maça gitti
- * Beşiktaş futbolcusu demec verdi
- * Beşiktaş'ın transfer ettiği Hırvatistan Milli Takımı Kalecisi Mrmiç, beraberinde ünlü futbolcu Suker ile birlikte Türkiye'ye geldi
- * Beşiktaş Teknik Direktörü sakatlıklardan korktuğunu söyledi
- * Trabzonspor Teknik Direktörü demec verdi
- * Avrupa Ümitler Basketbol Şampiyonası'na katılan Ümit Milli Takımımızın teknik direktörü şampiyonada iddial olduğumuzu söyledi
- * Galatasaray Portekizli Folha ve Latapi'yi transfer etme girişimlerinde bulundu
- * Kocaelispor, Inter-Toto Kupası karşılaşması için Fransa'ya gitti
- * Ülkerspor'un oyuncuları Harun ve Orhun, takımları ile anlaşma sağladı
- * Almanya Milli Takımı Teknik Direktörü endişeli olduklarını söyledi
- * Çekoslovakya Milli Takım Teknik Direktörü umutlu olduklarını söyledi
- * Çekoslovakya Milli Takımı kalecisi Kouba sakatlandı

30 Haziran 1996 Pazar

- * Avrupa '96'da Almanya ve Çek Cumhuriyeti arasındaki final karşılaşması bugün oynandı. Almanya uzatmada dakikalarında attığı Altın Gol ile 1996 Avrupa Futbol Şampiyonu oldu
- * Avrupa '96'da İngiltere Milli Takımı Fair-Play Ödülü'nü aldı
- * Renault Mais'in düzenlediği Bahar Koşusu'nu Aşıkoğlu kazandı
- * Galatasaray Spor Klubü Başkanı demeç verdi
- * Gaziantepspor Inter-Toto Kupası'nda Vasas ile karşılaştı
- * Kocaelispor Inter-Toto Kupası'nda Strasbourg ile karşılaştı
- * Antalyaspor Inter-Toto Kupası'nda Basel ile bugün karşılaştı. 5-2 yenildi
- * Spordan Sorumlu Devlet Bakanlığına Bahattin Şeker atandı
- * Fenerbahçe, Almanya'da futbol oynayan Özkan'ı transfer etti
- * Tofaş SAS Basketbol Takımı, Vladan Alanoviç'i transfer etti
- * Basketbolda Avrupa Kupaları'ndaki rakiplerimiz bugün Münih'te çekilen kura ile belli oldu
- * At Yarışları yapıldı
- * Dünya'nın en eski ve en önemli yarışlarından biri kabul edilen, Fransa Bisiklet Turu bugün başladı
- * Klasman hakemleri 9 ayrı bölgede yazılı sınava bugün girdi
- * Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü görevinden alınan İhsan Coşkun, Danıştay kararı ile yürütmeyi durdurma kararı aldı
- * Uluslararası Olimpiyat Komitesi, Güreş Federasyonu'nun başvurusu ile Hakkı Başar'a da Atlanta Olimpiyatları'na katılma izni verdi
- * Wimbledon Tenis Turnuvası'nda Pete Sampras ve Steffi Graf 3. tura yükselirken Stefan Edberg elendi
- * Wimbledon Tenis Turnuvası'nda Alman tenişi Boris Becker elendi
- * Balkan Gençler Sutopu Şampiyonası'nda Türkiye, Yugoslavya'ya 7-1 yenildi
- * Bruno Zauli Avrupa Milletler Kupası'nda Türk Atletizm Milli Takımı kötü sonuçlar aldı
- * Fenerbahçe'de yeni Teknik Direktörü Lazaroni kuralları belirledi
- * Galatasaray futbolcusu Hakan'ın Avrupa '96 sonrası aldığı eleştirilerin şokunu üzerinden atabilmesi için tüm takımın yardımcı olacağı açıklandı
- * Galatasaray Spor Klubü Başkanı, Hakan'ı satmayacaklarını söyledi
- * Galatasaray'da lig öncesi hazırlıklar sürüyor
- * Galatasaray, spor braşları ile ilgili olarak Spor Şurası düzenledi
- * Beşiktaş Teknik Direktörü, Beşiktaş'ın özüne döneceğini açıkladı
- * Beşiktaş'ın transfer ettiği Mrmiç dün sağlık kontrolü yapıldıktan sonra Riva'daki kampa katıldı
- * Beşiktaş futbolcusu Kuntz'un geleceği açıklandı
- * Beşiktaş'ın eski futbolcusu Rıza, takımın hazırlık kampını ziyaret etti
- * Beşiktaş futbolcusu Johnsen, Beşiktaş'tan ayrılmayacağını söyledi
- * Kocaelispor Teknik Direktörü Inter-Toto Kupası'nda iddialı olduklarını söyledi
- * Avrupa Ümitler Basketbol Şampiyonası bugün başladı
- * İngiltere Teknik Direktörü Terry Venables istifa etti

EK 2: İNCELENEN GAZETELERDE
KARŞILAŞILAN EKSİKLİKLER LİSTESİ

İNCELENEN GAZETELERDE KARŞILAŞILAN EKSİKLİKLER LİSTESİ	Gazete	Tarih	Eksik Bölüm
	Zaman	8 Nis 1996	Tümü
	Sabah	1 Nis 1996	42050
	Sabah	2 Nis 1996	43500
	Sabah	3 Nis 1996	55778
	Sabah	5 Nis 1996	45844
	Sabah	6 Nis 1996	53690
	Sabah	7 Nis 1996	49005
	Sabah	9 Nis 1996	52330
	Sabah	10 Nis 1996	48576
	Sabah	11 May 1996	82836
	Sabah	12 May 1996	81420
	Sabah	13 May 1996	81420
	Sabah	20 Haz 1996	35840
	Sabah	21 Haz 1996	71580
	Sabah	22 Haz 1996	64428
	Sabah	23 Haz 1996	64428
	Sabah	24 Haz 1996	86730
	Sabah	25 Haz 1996	69384
	Sabah	26 Haz 1996	71580
	Sabah	27 Haz 1996	78588
	Sabah	28 Haz 1996	67968
	Sabah	29 Haz 1996	69384
	Sabah	30 Haz 1996	67968
			1384327

**EK 3: İÇERİK (KONULAŞTIRMA VE SAYISALLAŞTIRMA)
ÇÖZÜMLEME İŞLEME FORMU ÖRNEĞİ**

Tarih	Tarih	Gazete Adı	Gazete Adı	Sayfa No	Sayfa No
Haber Başlığı	Haber Başlığı				
MK 1	Haber.konusu.1	HK 2	Haber.Konusu.2	HB 3	
Kaynak	Haber.Kaynağı	Mahreç	Haber.Mahreci	Konum	Haberin.Konumu
Habr Alanı cm2	Haber.Başlığı.cm2				
Başlık cm2	Haber.alanı.cm2				
Yorum	Yorum	Y. logo cm2	Yorum.Logo	Y. Al. cm2	Yorum.alanı.cm2
Fotoğraf	Fotoğraf	F. alanı cm2	Fotoğraf.alanı.cm2		
Fotoğrafaltı cm2	Fotoğrafaltı.cm2				
Grafik	Grafik	G. adı	Grafik.adı	G. alanı cm2	Grafik.alanı.cm2
Not	Not				